DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

II. — Galliformes - Turniciformes - Ralliformes
Gruiformes - Charadriiformes - Lariformes

ANNALEN VAN HET MUSEUM VAN BELGISCH CONGO

C. — DIERKUNDE.
REEKS IV. — DEEL II. — AFLEVERING 2.
(Bladzijden 201-416)

ANNALES DU MUSÉE DU CONGO BELGE

C. — ZOOLOGIE.
SÉRIE IV. — VOLUME II. — FASCICULE 2.
(Pages 201-416)

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

DOOR

Dr H. SCHOUTEDEN

Ere-Directeur van het Museum van Belgisch Congo
Lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen
Lid van het Koninklijk Belgisch Koloniaal Instituut

II. — Galliformes - Turniciformes - Ralliformes Gruiformes - Charadriiformes - Lariformes

TERVUREN
1949

AANHANGSEL BIJ DE EERSTE AFLEVERING

In mijn werk « De Zoogdieren van Belgisch Congo en Ruanda-Urundi » vindt men talrijke kaartjes waarop onze kennis over de verspreiding van bepaalde soorten in Belgisch Congo en in Ruanda-Urundi schematisch werd aangeduid.

In de eerste aflevering van deze « Vogels van Belgisch Congo en Ruanda-Urundi » heb ik zulke kaarten niet laten afdrukken. Van verschillende zijden heb ik er echter spijt over horen uitdrukken en werd mij op het belang van deze kaartjes gewezen, in 't bijzonder voor hen die niet vertrouwd zijn met de localisatie van de vermelde vindplaatsen. Gaarne geef ik gevolg aan deze wens: voortaan zullen bij de tekst kaartjes gevoegd worden, die de bekende algemene verspreiding van de soorten zullen weergeven. Meer nog: in deze aflevering laat ik op blz. 201-208 een reeks zulke documenten afdrukken die betrekking hebben op in de eerste aflevering besproken soorten: bij ieder kaartje vindt men de verwijzing naar de bladzijden waar de er op vermelde soorten werden behandeld.

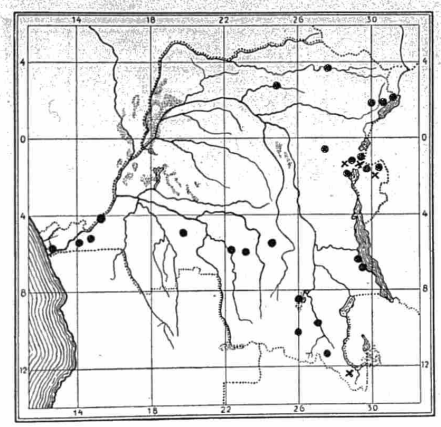

Vindplaatsen van *Podicipidae*. — Blz. 14-17.
× *Podiceps cristatus infuscatus*.
● *Poliocephalus ruficollis capensis*.

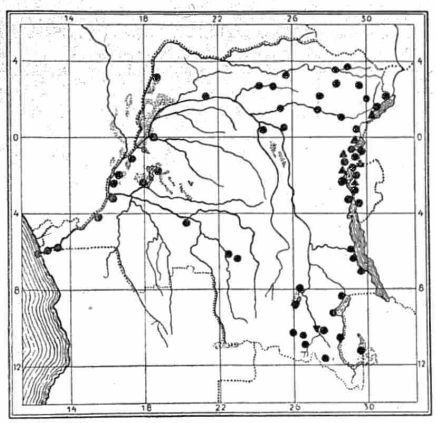

Vindplaatsen van *Phalacrocoracidae*. — Blz. 22-25.
● *Phalacrocorax africanus*.
▲ *Ph. carbo lugubris*, ▼ *Ph. c. lucidus*.

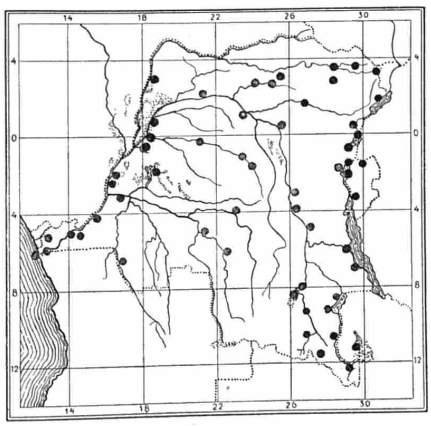

Vindplaatsen van *Anhingidae*. — Blz. 25-27.
● *Anhinga rufa rufa*.

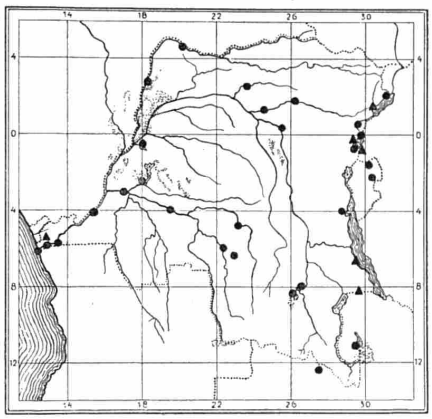

Vindplaatsen van *Pelecanidae*. — Blz. 30-32.
● *Pelecanus rufescens*. ▲ *Pel. onocrotalus*.

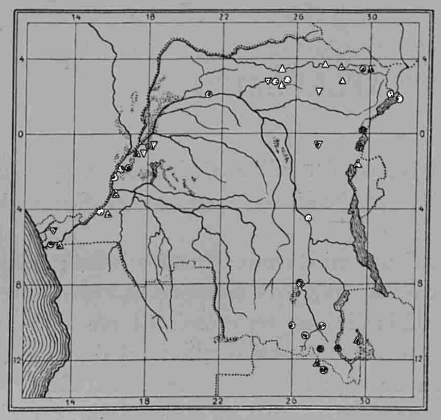

Vindplaatsen van *Ardeidae*. — Blz. 35-38.
● *Nycticorax nycticorax*. ▲ *N. leuconotus*.
▽ *Tigriornis leucolopha*.

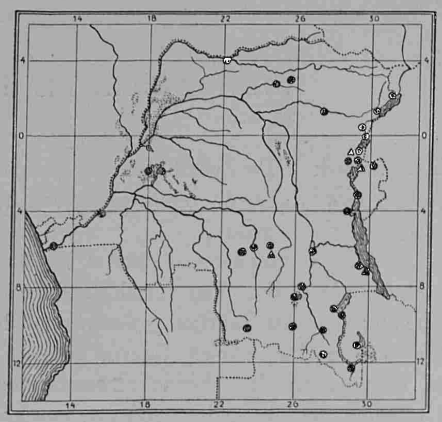

Vindplaatsen van *Ardeidae*. — Blz. 40-41.
● *Ardeola ralloides*.
▲ *Ard. idae*.

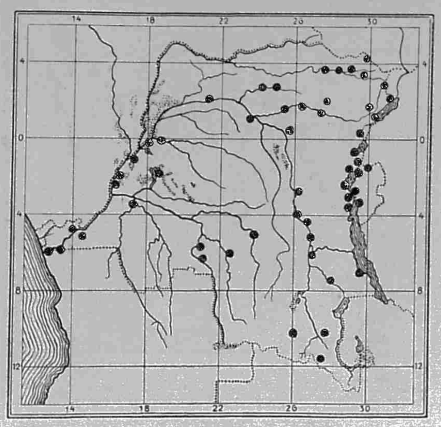

Vindplaatsen van *Ardeidae*. — Blz. 42-44.
● *Bubulcus ibis*.

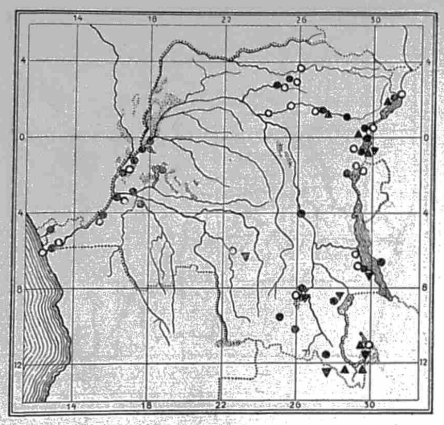

Vindplaatsen van *Ardeidae*. — Blz. 45-49.
● *Casmerodius albus*. ○ *Egretta garzetta*.
▼ *Melanophoyx ardesiaca*. ▲ *Mesophoyx intermedius*.

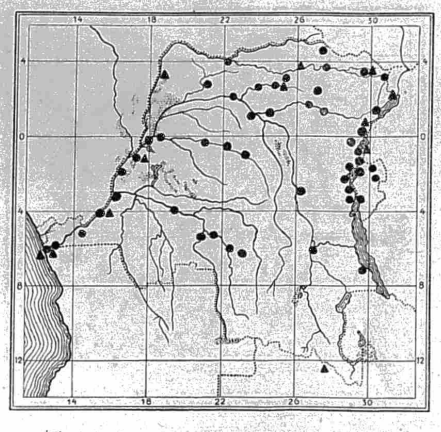

Vindplaatsen van *Ardeidae*. — Blz. 50-51.
● *Ardea melanocephala*.
▲ *Ardea cinerea*.

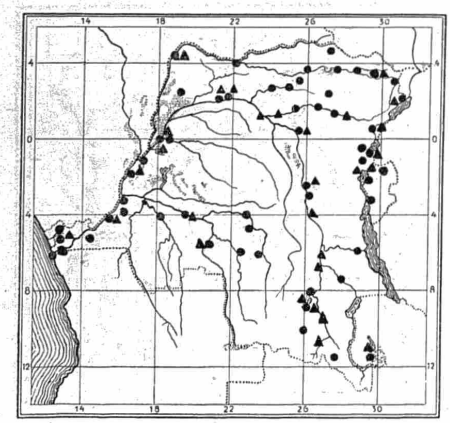

Vindplaatsen van *Ardeidae*. — Blz. 51-54.
● *Pyrrherodia purpurea*.
▲ *Ardea goliath*.

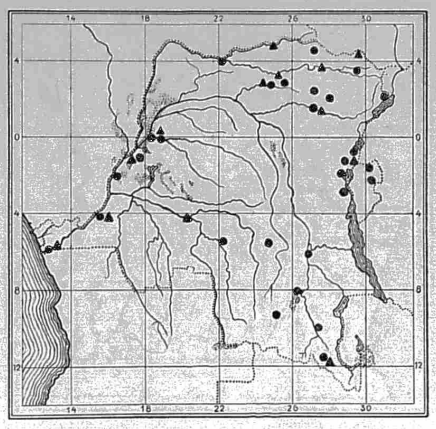

Vindplaatsen van *Ardeidae*. — Blz. 55-56.
● *Ixobrychus minutus*. ▲ *Ardeiralla Sturmi*.

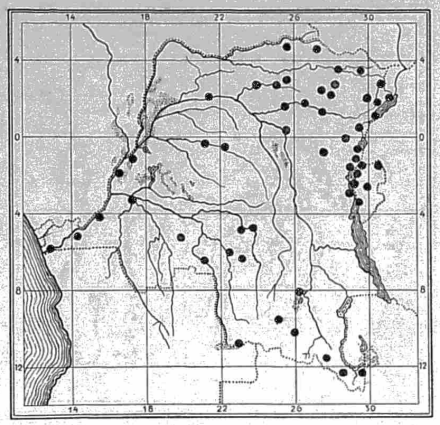

Vindplaatsen van *Ciconiidae*. — Blz. 61-63.
● *Sphenorhynchus Abdimi*.

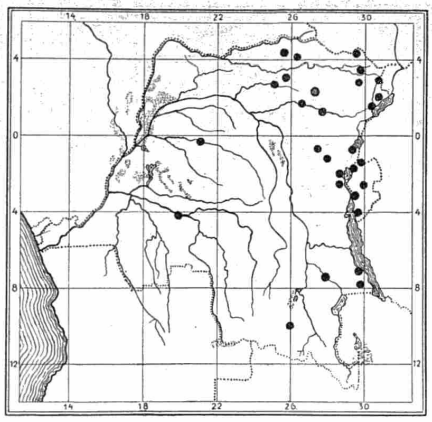

Vindplaatsen van *Ciconiidae*. — Blz. 63-64.
● *Ciconia ciconia ciconia*.

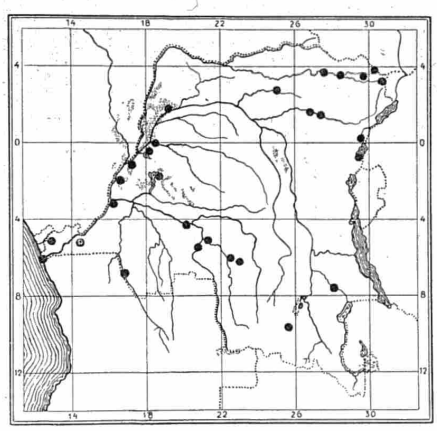

Vindplaatsen van *Ciconiidae*. — Blz. 64-65.
● *Dissoura episcopus microscelis*.

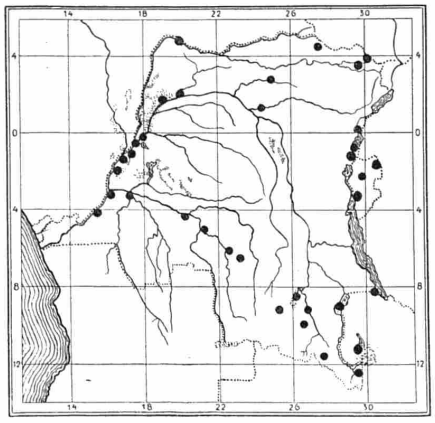

Vindplaatsen van *Ciconiidae*. — Blz. 69-71.
● *Leptoptilos crumeniferus*.

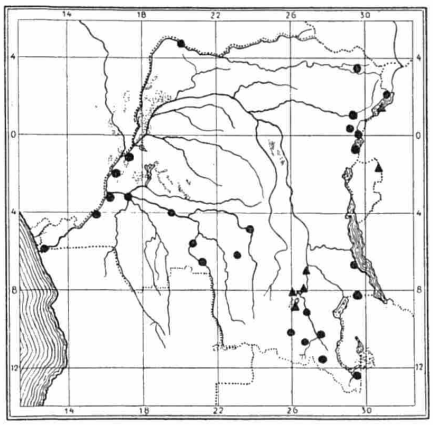

Vindplaatsen van *Ciconiidae*. — Blz. 66-67. — *Balaenicipidae*. — Blz. 57-58.
● *Ephippiorhynchus senegalensis*. ▲ *Balaeniceps rex*.

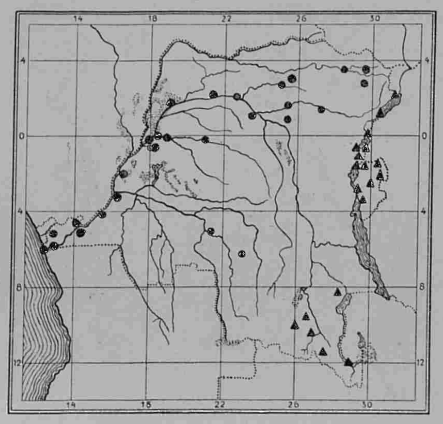

Vindplaatsen van *Scopidae*. — Blz. 72-74.
● *Scopus umbretta umbretta*.
▲ *Sc. umbr. Bannermani*.

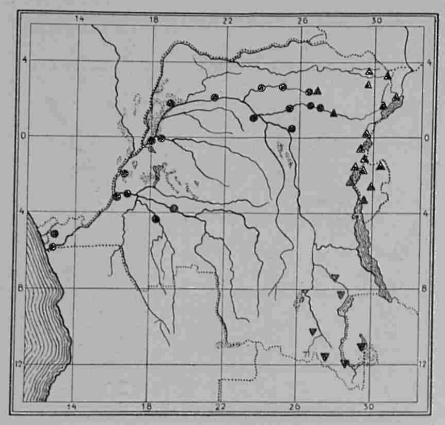

Vindplaatsen van *Plataleidae*. — Blz. 76-77.
● *Hagedashia hagedash brevirostris*.
▲ *H. hag. nilotica*. ▼ *H. hag. Erlangeri*.

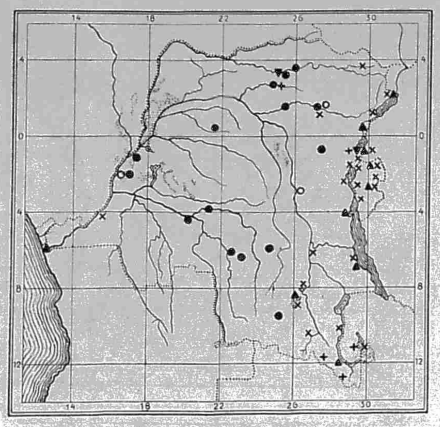

Vindplaatsen van *Plataleidae*. — Blz. 75, 78-81.
● *Lampribis rara*. ○ *L. olivacea*.
× *Threskiornis aethiopica* + *Plegadis falcinellus*.
▲ *Platalea alba*. ▼ *Plat. leucorodia*.

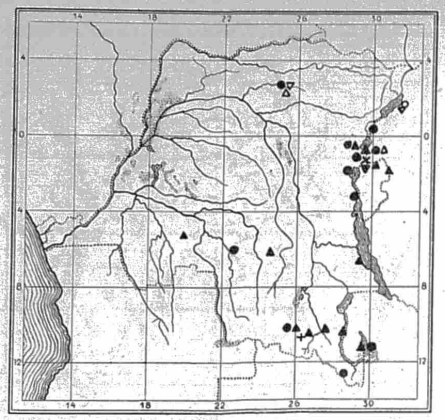

Vindplaatsen van *Anatidae*. — Blz. 88-91, 98-100.
● *Aythya erythrophthalma*. ○ *A. nyroca*.
▽ *A. fuligula*. ▼ *Dafila acuta*.
Δ *Spatula clypeata*. ▲ *Thalassornis leuconotus*.
× *Erismatura maccoa*. + *Spatula capensis*.

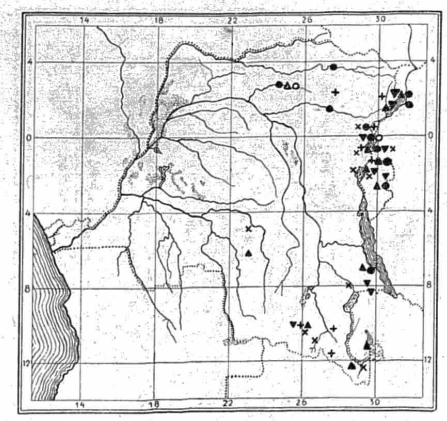

Vindplaatsen van *Anatidae*. — Blz. 92-98.
● *Querquedula querquedula*. ○ *Nettion crecca*.
× *Poecilonetta erythrorhyncha*. ▼ *N. punctatum*.
▲ *Anas undulata*. + *An. sparsa*.
Δ *Mareca penelope*.

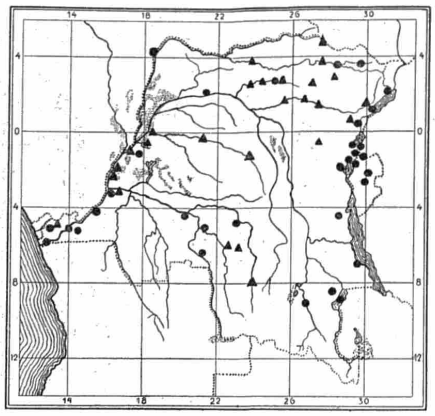

Vindplaatsen van *Anatidae*. — Blz. 101-103.
● *Alopochen aegyptiacus*.
▲ *Pteronetta Hartlaubi*.

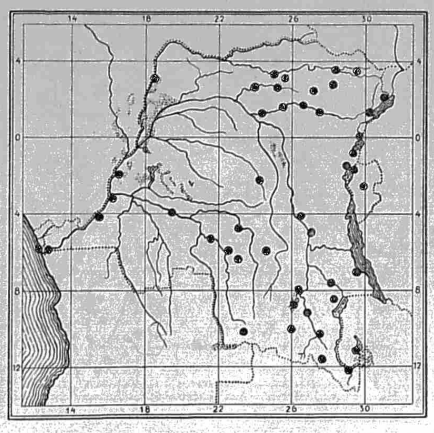

Vindplaatsen van *Anatidae*. — Blz. 103-105.
● *Sarkidiornis melanotus*.

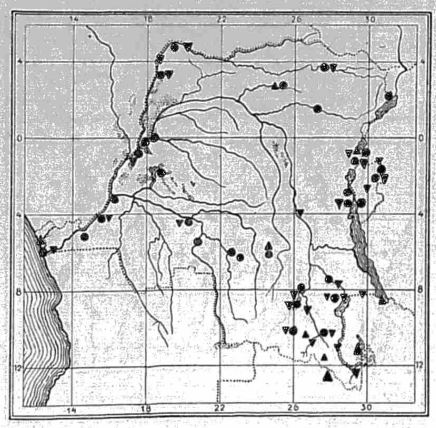

Vindplaatsen van *Anatidae*. — Blz. 105-108.
● *Dendrocygna viduata*. ▲ *D. fulva*.
▼ *Plectropterus gambensis*.

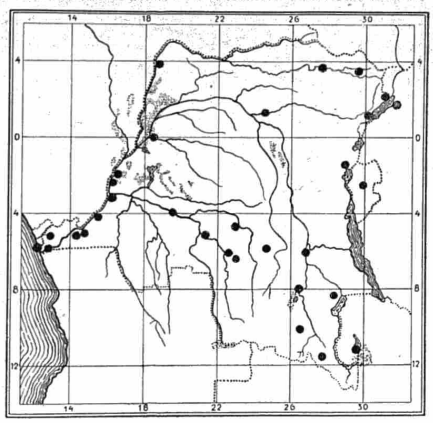

Vindplaatsen van *Anatidae*. — Blz. 106-107.
● *Nettapus auritus*.

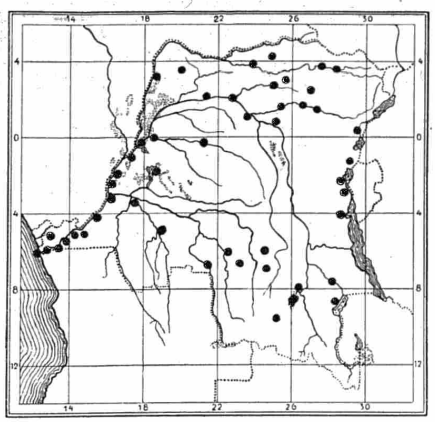

Vindplaatsen van *Vulturidae*. — Blz. 112-114.
● *Gypohierax angolensis*.

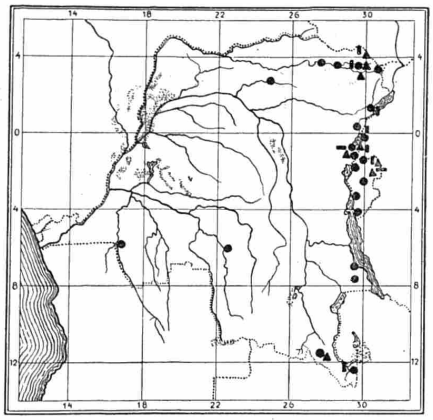

Vindplaatsen van *Vulturidae*. — Blz. 115-120.
● *Necrosyrtes monachus*. ▲ *Pseudogyps africanus*.
▬ *Torgos tracheliotus*, ▮ *Trigonoceps occipitalis*.

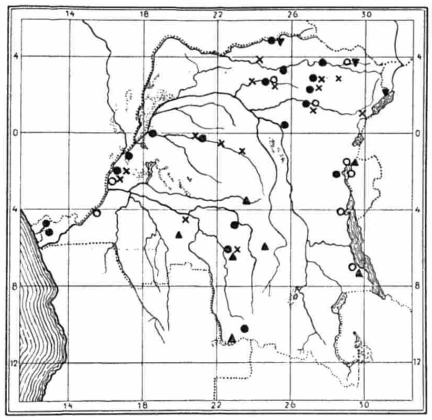

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Belz. 126-128.
● *Pernis apivorus*. ○ *Pandion haliaetus*.
▲ *Aviceda cuculoides Verreauxi*.
▼ *Av. cuc. cuculoides*, × *Av. cuc. Batesi*.

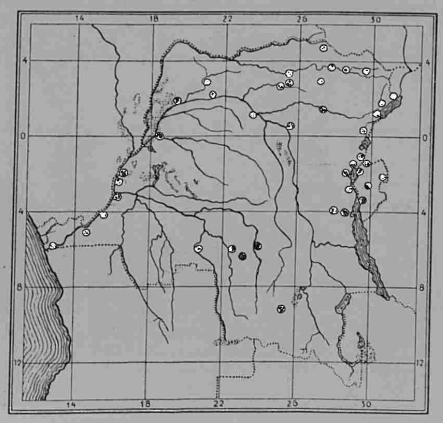

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 129-130.
Elanus coeruleus.

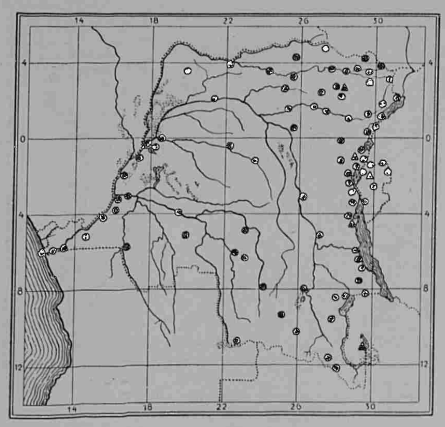

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 132-134.
Milvus aegyptius tenebrosus.
Milvus migrans migrans.

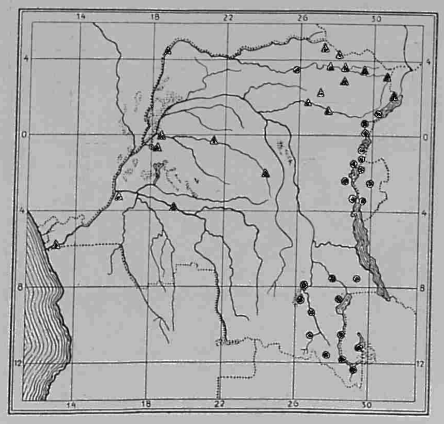

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 134-137.
● *Haliaeetus vocifer vocifer*.
▲ *H. voc. clamans*.

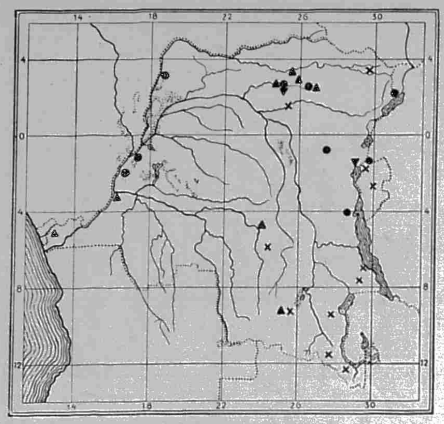

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 140-142.
● *Hieraaetus africanus*. ▲ *H. dubius*.
▼ *H. pennatus*, × *H. spilogaster*.

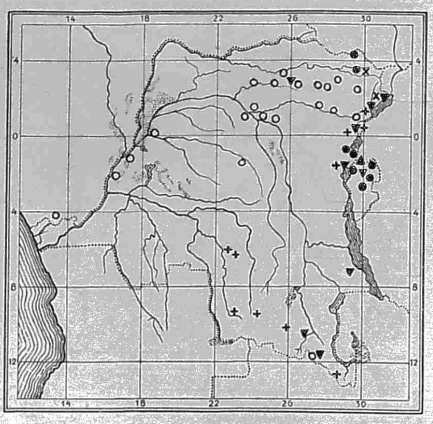

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 137-140, 143-144.
● *Aquila rapax*. ▲ *Aq. Verreauxi*.
▼ *Aq. Wahlbergi*. × *Aq. nipalensis*.
○ *Stephanoaetus coronatus*. + *Polemaetus bellicosus*.

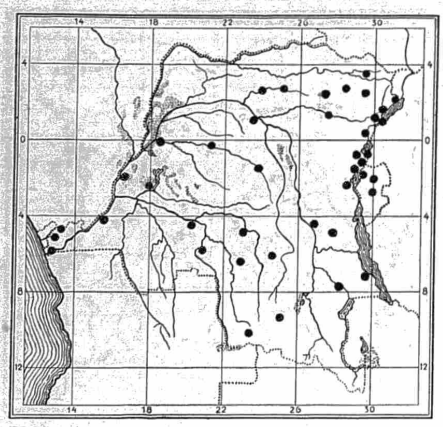

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 144-146.
Lophoaetus occipitalis.

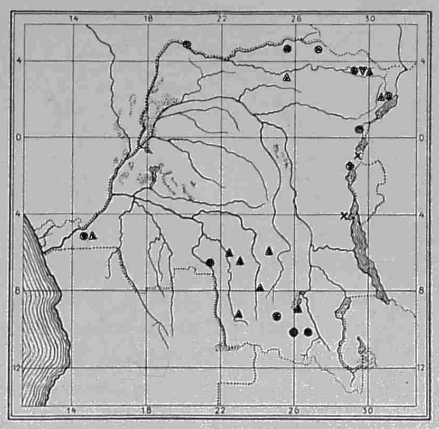

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 147-149.
● *Circaetus cinerascens*. ▲ *C. cinereus*.
▼ *C. Beaudouini*. × *C. pectoralis*.

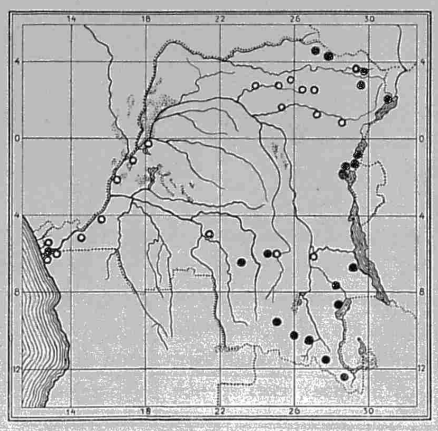

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 130-131, 150-152.
● *Terathopius ecaudatus*.
○ *Machaerhamphus alcinus Anderssoni*.

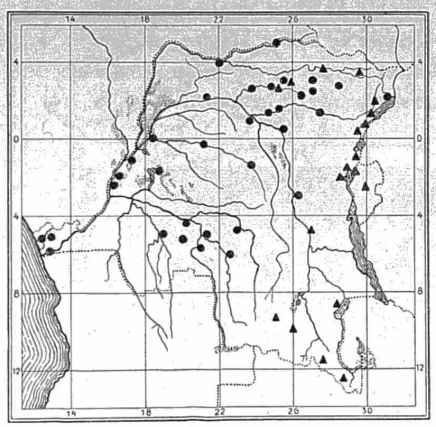

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 151-152.
● *Gymnogenys typicus pectoralis*.
▲ *Gymn. typ. typicus*.

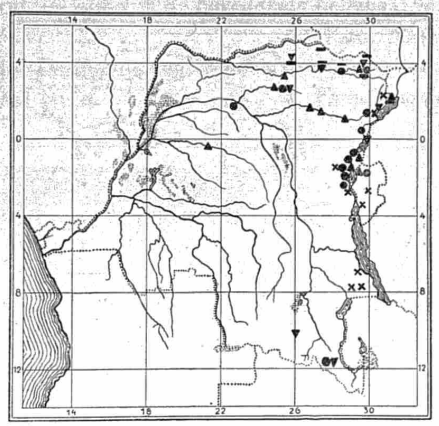

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 153-156.
● *Circus macrourus*, ▲ *C. aeruginosus*.
▼ *C. pygargus*, × *C. ranivorus*.
▬ *Butastur rufipennis*.

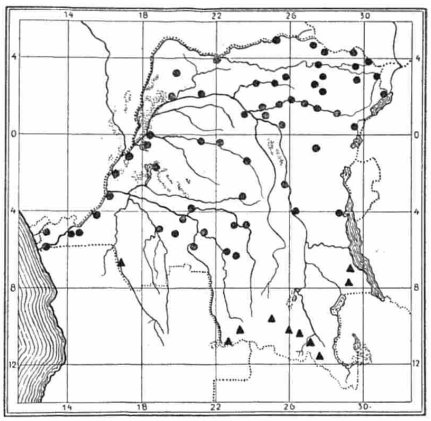

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 156-158.
● *Kaupifalco monogrammicus monogrammicus*.
▼ *K. mon. meridionalis*.

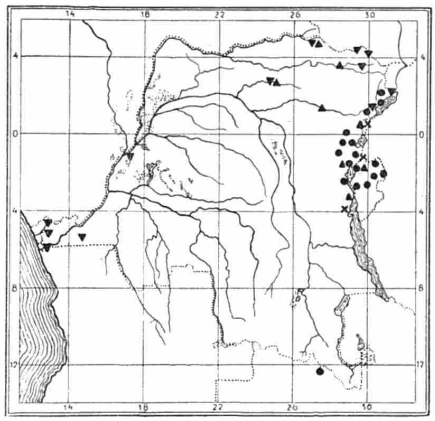

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 158-161.
● *Buteo rufofuscus augur*, × *B. oreophilus*.
▲ *B. vulpinus*. ▼ *B. auguralis*.

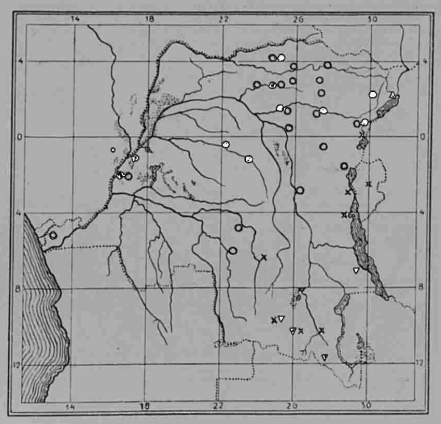

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 146-147, 161-164.
● *Urotriorchis macrurus*. ○ *Dryotriorchis spectabilis*.
△ *Melierax metabates metabates*.
▽ *M. met. Mechowi*. × *M. gabar*.

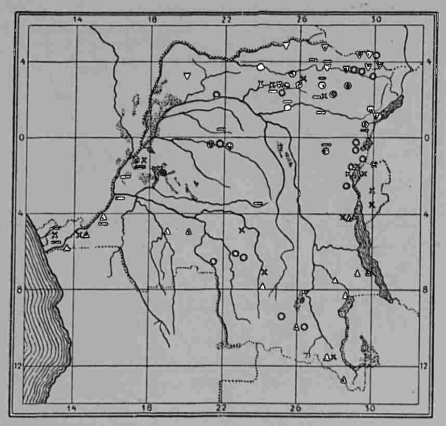

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 164-167.
⊘ *Astur castanilius*. ○ *Ast. tachiro*.
▭ *Ast. Tousseneli*. × *Ast. melanoleucus*.
△ *Ast. badius polyzonoides*. ▽ *Ast. bad. sphenurus*.

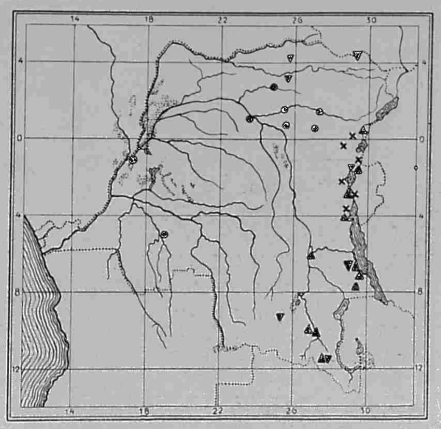

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 168-169.
● *Accipiter erythropus*. ▲ *Acc. minullus*.
▼ *Acc. ovampensis*. × *Acc. rufiventris*.

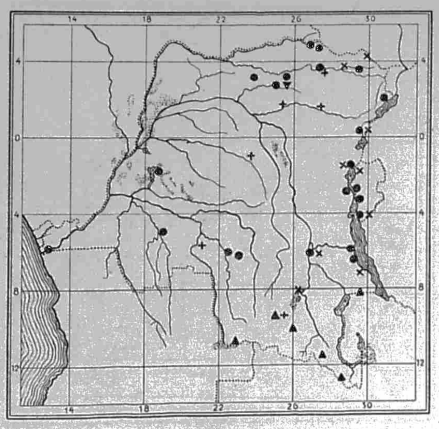

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 172, 175-177.
● *Dissodectes ardosiaceus*. ▲ *D. Dickinsoni*.
▼ *Erythropus amurensis*. + *Er. vespertinus*.
× *Tinnunculus ruficollis*.

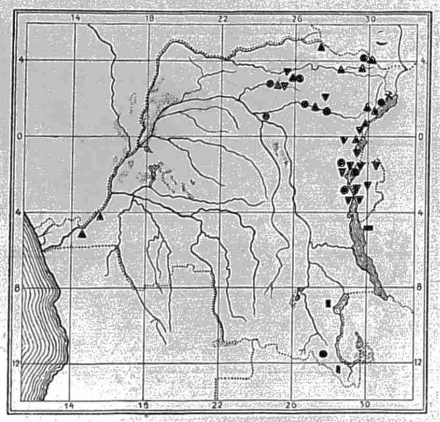

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 172-175.
● *Cerchneis Naumanni*. × *C. alopex*.
▲ *C. tinnunculus tinnunculus*. ▼ *C. t. rufescens*.
▮ *C. t. rhodesi*. ▬ *C. t. tanganyicae*.

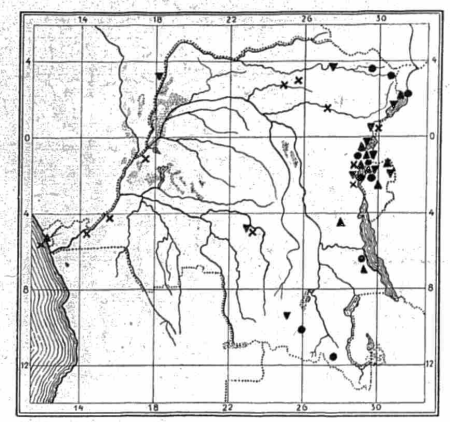

Vindplaatsen van *Aquilidae*. — Blz. 178-190.
● *Falco subuteo*. ▲ *F. biarmicus*.
▼ *F. Cuvieri*. × *F. peregrinus*.

IX. — Orde GALLIFORMES

Dit zijn de Hoendervogels. Hiertoe horen Vogels die een veeleer plomp lichaam hebben, met meestal korte en afgeronde vleugels, waarvan de eerste twee pennen korter zijn dan de volgende. De poten zijn stevig; de snavel is kort, met gebogen bovenkaak; de hals is veeleer kort. De scheen is helemaal bevederd, de tarsus is naakt; tenen 2-4 zijn krachtig en lang (teen 3 meestal ten minste even lang als drie vierden van de tarsus) en naar voren gericht, teen I naar achteren; deze is hoger ingeplant dan de voortenen; bij veel soorten vertoont de tarsus van het mannetje (soms ook van het wijfje) één of twee (soms drie) min of meer scherpe of stompe sporen (Afb. 201); klauwen kort.

Twee familiën vertegenwoordigen de Hoendervogels in Belgisch Congo. Men kan ze als volgt onderscheiden:

1. *a.* De bovenkop is ten minste gedeeltelijk naakt. De bevedering van bovenzijde en van onderzijde is dicht met kleine witte of blauwe vlekjes bezaaid, — *ofwel* is de bevedering helemaal (of ongeveer helemaal) zwart of zwartbruin ..... Fam. *Numididae.*
   b. De bovenkop is bevederd, de keel kan naakt zijn. De bevedering is nooit aan boven- en onderzijde dicht wit of blauw gevlekt, noch helemaal zwart. ..... Fam. *Phasianidae.*

Afb. 190. — Links, drie gekuifde Parelhoenders of *Guttera*, rechts een gehelmde Parelhoen (*Numida*). — Op de achtergrond, een Kroonkraan (*Balearica*).

Alle Galliformes of Hoendervogels, die onze Afrikaanse gebieden bewonen, leven op de grond en vinden er hun voedsel, dat vooral uit zaden en Insekten bestaat. 's Nachts rusten echter veel soorten op de bomen. Ze worden vooral in savannenstreken gevonden; enkele soorten zijn echter aan het woud eigen: *Guttera, Phasidus, Acentrortyx Nahani,* enkele *Francolinus.*

Hoendervogels leggen hun nesten gewoon op de grond aan; deze nesten zijn heel eenvoudig. De jongen zijn van de geboorte af in staat zich zelf te voeden; het volkomen kleed wordt na 1 tot 3 jaar verkregen.

Bij de Galliformes worden de Parelhoenders, de Frankolijnen, de Patrijzen, de Kwartels, en ook de Congolese Pauw gerekend.

Fam. NUMIDIDAE

Hiertoe horen de Parelhoenders. Ze worden meestal aan hun dicht met witte of blauwe vlekjes bezaaide boven- en onderzijde gemakkelijk herkend; één soort echter (*Phasidus*) is helemaal zwart. Bij alle Congolese soorten zijn de kop en de nek ten minste gedeeltelijk onbevederd, maar vertoont de bovenkop in het midden een soort van kuif of een hoornachtige helm. Bij veel soorten hangen vlezige lobben zijdelings aan de mondwinkel. De bevedering is dicht. — Afb. 190.

Drie genera worden in Belgisch Congo aangetroffen. Een vierde komt veel in Oost-Afrika voor en wordt hier ook vermeld (*Acryllium*).

De verschillende genera worden gemakkelijk onderscheiden als volgt :

1. *a.* Bevedering helemaal (of ongeveer helemaal) zwart of bruinzwart. De bovenkop vertoont een overlangse middenstreep van heel zachte, fluweelachtige vederen. ..... *Phasidus* (blz. 211).
   b. Bevedering grotendeels dicht met witte of blauwe vlekjes bezaaid. De bovenkop vertoont in het midden een kuif vederen of een hoornachtige helm. ..... 2.
2. *a.* De middenste stuurpennen zijn veel langer dan de andere. Aan de basis van de hals, een kraag lange, puntige, zwart-wit-blauwe vederen ..... *Acryllium* (blz. 215).
   b. De middenste stuurpennen zijn kort, evenals de andere. Een kraag als hierboven ontbreekt; de vederen van de hals zijn kort en afgerond. ..... 3.
3. *a.* De bovenkop vertoont een soort van overlangse kuif van langere vederen. De vlekking is min of meer blauw. Brede witte zoom aan enkele vliegpennen. ..... *Guttera* (blz. 212).
   b. De bovenkop vertoont een hoornachtige helm. De vlekking is wit. Geen witte zoom aan de pennen. ..... *Numida* (blz. 215).

Guttera en *Numida* worden door verscheidene, soms moeilijk te herkennen vormen vertegenwoordigd: zie verder.

Afb. 191. — Kuiken van *Guttera Edouardi Schoutedeni* Chap.
(Naar Chapin).

De kuikens van de *Numididae* in donskleed zijn aan de bovenzijde min of meer donker gekleurd, kastanjebruin tot zwart, met overlangse bleke strepen of vlekken.

Phasidus niger, *Guttera Edouardi* en *G. plumifera* zijn woudbewoners; *Numida meleagris* wordt in de savannen gevonden.

GENUS PHASIDUS Cassin.

Deze Numididen worden gemakkelijk herkend aan hun zwarte of bruinzwarte kleur, maar ook aan de bovenkop, die naakt is, met een middenstreep van korte en fluweelachtige vederen. De staart is langer dan de halve vleugellengte. De tarsus vertoont 1 of 2 (soms 3) sporen, die bij het mannetje scherper zijn. De keel met enkele kleine vedertjes slechts.

Een enkele soort.

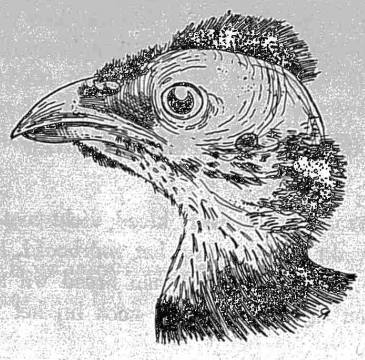

Afb. 192. — Kop van *Phasidus niger* Cass.

1. - **Phasidus niger** Cassin. — Afb. 192-193.

Deze eigenaardige Vogel wordt alleen in het oerwoud gevonden. Hij is van Kameroen tot Gaboen, Cabinda, en het noorden van Belgisch Congo bekend.

De bevedering is zwart tot bruinzwart of zwart-bruin met fijne stippeling, met of zonder lichte purperen of groene glans; het buikmidden is bij veel exemplaren wit of bruinachtig; de vleugels zijn bruiner gekleurd dan het lichaam en de handpennen hebben een lichter gekleurde buitenrand; de armpennen zijn soms heel duidelijk bruin en zwart gestippeld.

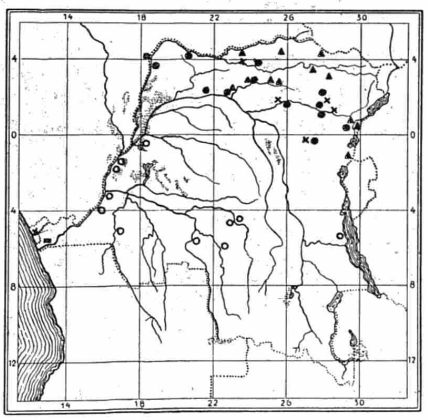

Afb. 193.— Vindplaatsen van *Phasidus* en *Guttera*.

○ *Gutt. Edouardi Schoutedeni.* ▬ *Gutt. plumifera plumifera.*
▼ *Gutt. Ed. Seth-Smithi.* ● *Gutt. pl. Schubotzi.*
× *Phasidus niger.*

Snavel hoornbruin; poten donkerbruin.

Vleugel: 200-230; staart: 140-170; tarsus: 65-79; snavel: 17-20 mm.

Van deze zeldzame soort bezitten wij ongeveer 25 exemplaren, uit de volgende vindplaatsen:

Distr. Uelé: Koteli (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Angu (HUTSEBAUT).
Distr. Stanleystad: Popoie (NAHAN). — Angumu (DYLEFF).
Distr. Kivu: Beni (HACKARS). — Beni (PILETTE).

Andere vindplaatsen zijn: Gayu (J. BEQUAERT). — Babeyru (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Epulu-riv. (CHAPIN). — Saidi (REHN).

CASSIN beschreef *Phasidus niger* naar een exemplaar uit Cap Lopez. MACLATCHY heeft de soort in Z. Gaboen, FALKENSTEIN in Landana aangetroffen. Tot hiertoe ken ik geen exemplaar van het Zwarte Parelhoen uit Mayumbe, waar de soort hoogstwaarschijnlijk ook voorkomt.

GENUS GUTTERA WAGLER.

Dit zijn de Kuifparelhoenders, waarvan het zwart kleed dicht met blauwe (soms witte) vlekjes is bezaaid. Op de bovenkop, die anders naakt is, en tot op het voorhoofd, een middenstreep van opgerichte vederen, of kuif; kin en keel naakt. De buitenste handpennen breed wit aan de zoom van de buitenvlag. De staart is kort; er bestaan geen sporen bij het mannetje noch bij het wijfje.

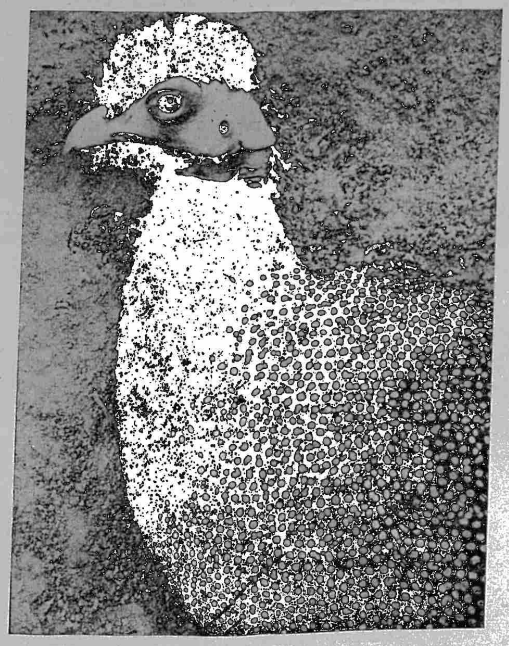

Afb. 194. — *Guttera Edouardi Seth-Smithi* NEUM.
(Naar CHAPIN).

Twee soorten, die men als volgt zal onderscheiden:

1. *a.* De bevedering van de basis van de hals is zwart, zonder vlekjes. De vederen van de kuif zijn min of meer gekruld. ..... *Guttera Edouardi.*
   b. De bevedering vertoont vlekjes, ook aan de basis van de hals. De vederen van de kuif zijn opgericht en recht. ..... *Guttera plumifera.*

De verspreiding van beide soorten wordt door bijgaande kaart (Afb. 193) verklaard.

1. - **Guttera Edouardi** HARTLAUB [*Guttera lividicollis*]. — Afb. 193-195.

Dit gekuifde Parelhoen wordt gemakkelijk herkend aan de gekrulde vederen van de kuif, alsmede aan de zwarte, ongevlekte basis van de hals. De keel van het mannetje is meestal rood.

Bevedering zwart; met uitzondering van de kuif en van een brede kraag aan de basis van de hals, helemaal met kleine, afgeronde blauwe vlekjes bezaaid, die op ieder veder in rijen zijn geschikt. Handpennen donkerbruin, de buitenvlag distaal met enkele lichte vlekjes. Armpennen zwart, de 3-5 buitenste aan de buitenkant breed wit gezoomd, de buitenvlag met overlangse blauwe strepen of rijen van vlekjes, de binnenvlag ook met zulke rijen.

Snavel hoorngroen; keel meestal rood; naakte bovenkop leikleurig; poten donkerbruin tot leigrauw.

Vleugel: 250-275; staart: 120-150; tarsus: 68-80; snavel: 23-25 mm.

Guttera Edouardi wordt in Zwart-Afrika door verscheidene vormen vertegenwoordigd waarvan er twee, misschien meer, in Belgisch Congo worden aangetroffen. De soort wordt van Sierra-Leone tot Oost-Afrika en Natal gevonden.

1 *a*. - **Guttera Edouardi Edouardi** HARTLAUB.

De typische vorm van *Edouardi* is uit onze Kolonie niet bekend, maar komt er waarschijnlijk in Katanga voor: hij werd inderdaad in de Loangwa-vallei en aan de Kafue-rivier, bij Ndola, aan de grens van Katanga en Noord-Rhodesië, aangetroffen.

1 *b*. - **Guttera Edouardi Schoutedeni** CHAPIN. — Afb. 195.

Deze vorm is bekend van Neder-Congo tot Midden-Congo, enerzijds, tot Kasai en zelfs Neder-Katanga, anderzijds. Hij wordt vooral aan de zoom van het woud aangetroffen, ook in secundaire wouden, en tot in de plantages.

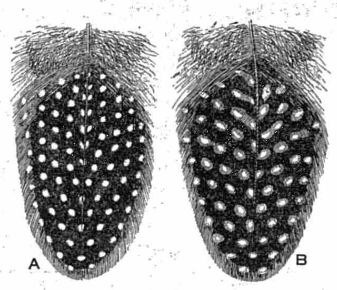

Afb. 195. — Veder van de romp van (A) *Guttera Edouardi Schoutedeni* CHAP. en (B) *G. Ed. Seth-Smithi* NEUM. (Naar CHAPIN).

Schoutedeni verschilt van *Seth-Smithi* door de minder hevig blauwe vlekking. Hier worden de tekeningen weergegeven die CHAPIN bij zijn beschrijving van *Schoutedeni* voegde om een veder van de romp van elke vorm te vergelijken (Afb. 195). De vlekjes zijn bij *Schoutedeni* merkelijk scherper afgetekend.

Meer dan dertig exemplaren in onze verzameling, waaronder het Type-exemplaar uit Kwamouth.

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Dwa (GWE). — Butulu (VLEESCHOUWERS).

Distr. Tshuapa: Bikoro (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Kasanga (SCHWETZ).

Distr. Kasai: Kamaiembi (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Andere vindplaatsen: Luluaburg (WINDMOLDERS). — Lusambo (WINDMOLDERS). — Lukolela (CHAPIN). — Lisha (CHAPIN). — Kabobo, bij Albertstad (BREDO). — « Kanga » (ap. VERHEYEN) (1).

(1) VERHEYEN schrijft « Kanga (Bas-Congo) ». Een plaats met zulke naam is mij onbekend in Neder-Congo. « Kanga » is echter de inlandse benaming van de Parelhoenders; zou hier geen vergissing gebeurd zijn ?

1 *c*. - **Guttera Edouardi Seth-Smithi** NEUMANN. — Afb. 194.

Deze vorm bewoont het noorden van Belgisch Congo, maar wordt tot bij Rutshuru, in Uganda en in Oost-Afrika gevonden. De vlekking is veel dieper blauw dan bij *Schoutedeni*.

Twintig exemplaren in ons bezit :

Distr. Congo-Ubangi: Bumba (WEYNS).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH). — Digba (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Mutwanga (FRECHKOP). — Mambamuku (CHRISTY). — Beni (BONNEVIE).

Andere vindplaatsen: Moera (GRAUER). — Ukaika (GRAUER). — Surunga (JUNKER). — Yakoma/Bondo (JUNKER). — Bangui (DYBOWSKI). — Bumanja (EMIN). — Rungu (CHAPIN). — Rutshuru (DERSCHEID).

Ook deze vorm wordt aan de zoom van het grote woud of in galerijwouden aangetroffen.

1 *d*. - **Guttera Edouardi Kathleenae** WHITE.

WHITE heeft onlangs deze nieuwe vorm van *Edouardi* beschreven. Hij vond hem in het noorden van Noordwest-Rhodesië, in de streek van Mwinilunga, en wel in het *Cryptosepalum*-woud, dat zich tot aan de grens van het Lualaba-district en nog verder uitstrekt. Wij kunnen dus verzekerd zijn dat *Kathleenae* ook in het zuiden van dat district voorkomt. Geen exemplaar werd ons tot hiertoe gezonden.

WHITE noteert dat zijn nieuwe vorm niet alleen in de streek van Mwinilunga maar ook in Noord-Angola tot aan de Zambezi te vinden is.

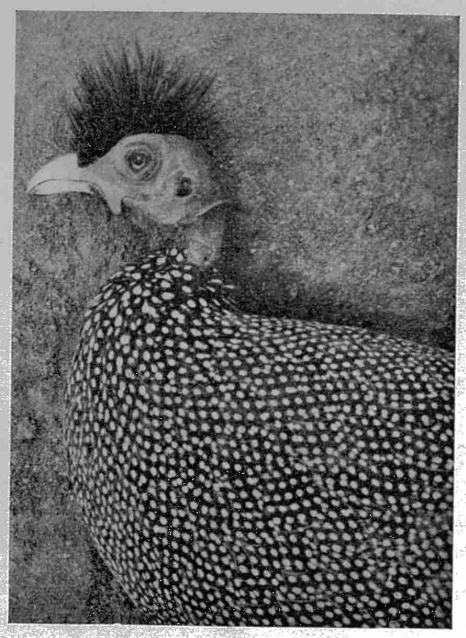

Afb. 196. — *Guttera plumifera Schubotzi* REICHW.
(Naar CHAPIN).

2. - **Guttera plumifera** CASSIN. — Afb. 193 en 196.

Bij deze soort zijn de kuifvederen recht en is ook de basis van de hals met vlekjes bezaaid.

Bevedering zwart, helemaal met vlekjes bezaaid, behalve de kuifvederen; de vlekjes groter aan de basis van de hals en min of meer traanvormig. Handpennen donkerbruin, de vlaggen min of meer met lichte

vlekken bezaaid; armpennen zwart, met rijen van blauwe vlekjes, soms (buitenvlag) tot strepen samenvloeiend; de 3-5 buitenste pennen breed wit gezoomd.

De vlekjes zijn meestal blauw; soms worden toch exemplaren gevonden waarvan de meeste vlekjes naar het wit overgaan.

Kop met kin en keel rood, nek leiblauw; poten blauwzwart; snavel lichtblauw tot wit.

Vleugel: 215-270; staart: 110-126; tarsus: 70-75; snavel: 24-25 mm.

Guttera plumifera wordt in het woud, van Kameroen tot aan Gaboen en aan de Semliki aangetroffen. Twee vormen worden onderscheiden, die beide uit onze Kolonie bekend zijn.

2 *a*. - **Guttera plumifera plumifera** Cassin.

De typische vorm van *plumifera* wordt van Kameroen tot Gaboen en Landana vermeld. Ik ken geen exemplaar uit Mayumbe, maar Petit heeft deze Vogel bij Boma (*Distr. Neder-Congo*) ingezameld.

2 *b*. - **Guttera plumifera Schubotzi** Reichenow. — Afb. 196.

Volgens Chapin vertoont de huid van deze vorm oranjekleurige vlekken bij de oren, wat niet het geval is bij de typische vorm. *Schubotzi* is de vertegenwoordiger van *plumifera* in het noorden van Belgisch Congo en tot in Ubangi.

Een twintigtal exemplaren in onze verzameling, benevens enkele kuikens.

Distr. Congo-Ubangi: Motima bij Lisala (Mevr. Babilon). — Botamboda bij Lisala (Mevr. Babilon). — Bumba (Weyns).

Distr. Uelé: Buta (Hutsebaut). — Panga (Schouteden). — Panga (Bock). — Gamangui (Chapin).

Distr. Stanleystad: Angumu (Dyleff).

Distr. Kivu: Beni (Bonnevie).

Andere vindplaatsen: Koloka (Schubotz). — Avakubi (Chapin). — Penge (Chapin). — Gayu (Chapin). — Medje (Chapin). — Molegbwe (Boyd Alexander). — Duma (Schubotz). — Bangui (Dybowski).

GENUS ACRYLLIUM Gray.

Dit zijn de Gierparelhoenders, die in Belgisch Congo niet voorkomen. Wel heb ik in 't jaar 1918 een exemplaar er van uit Karemi (Bayer) vermeld. Zoals Chapin liet opmerken, was hier een etiketvergissing gebeurd en kwam het exemplaar uit Oost-Afrika, waar mijn vriend Dr. Bayer ook vertoefde.

Acryllium vulturinum wordt hier toch vermeld, daar het een van de Vogels is die het meest de aandacht trekken van hen die door Oost-Afrika reizen.

Het geldt een Parelhoen met mooie, blauwe vlekjes over heel het lichaam, maar met een kraag lange en puntige vederen aan de basis van de hals; deze vederen zijn zwart, wit en blauw gestreept. Door de lengte van de staart onderscheidt *Acryllium* zich eveneens van de andere savannen-Parelhoenders, dus van de *Numida*: bij *Acryllium* is de staart veel langer, daar de middenstuurpennen veel langer zijn dan de andere. De bovenkop vertoont geen hoornachtige helm, zoals dit wel het geval is met *Numida*, noch een kuif gelijk de *Guttera*, maar wel een kort bevederde streep dwars over het achterhoofd. Sporen aan de tarsus bij het mannetje.

Vleugel: 280-330; staart: 140-200; tarsus: 84-105 mm.

GENUS NUMIDA Linnaeus.

Hiertoe horen de gewone Parelhoenders, en in 't bijzonder ook die, welke, zelfs in ons land, tam gehouden worden.

De kop is naakt of vertoont alleen enkele borstels aan de basis van de bovenkaak; de nek is gedeeltelijk naakt; op de bovenkop een hoornachtige helm, die min of meer is ontwikkeld en soms betrekkelijk grote afmetingen bereikt; aan de mondwinkels, een vlezig, puntig of afgerond aanhangsel. De staart

is veeleer kort, met 16 stuurpennen. Noch bij het mannetje, noch bij het wijfje worden sporen ontwikkeld. De bevedering is zwart of donkergrauw, met dichte, witte vlekjes bezaaid.

Een enkele soort, die alleen in de savannen wordt aangetroffen, en natuurlijk ook in plantages in de buurt er van.

1. - **Numida meleagris** [*N. mitrata*]. — Afb. 197-200.

Deze soort wordt over heel Zwart-Afrika aangetroffen. Zij ontwikkelt een reeks vormen, waarvan enkele moeilijk te onderscheiden zijn. Hiertoe wordt ook belang gehecht aan de ontwikkeling van de helm, die nochtans nogal veranderlijk blijkt te zijn.

Zeven van deze vormen zijn uit onze gebieden bekend; een achtste komt er waarschijnlijk ook voor.

Bevedering zwart maar fijn wit of grijs gestippeld en helemaal met ronde of elliptische witte vlekken bezaaid, deze vlekken groter op de onderzijde van het lichaam. Handpennen zwartbruin, de buitenvlag met dwarse lichte strepen, de binnenvlag met dezelfde strepen of met rijen vlekjes. Armpennen zwart, meestal min of meer dicht en fijn wit gestippeld, en met grote witte vlekken of dwarse strepen (aan de

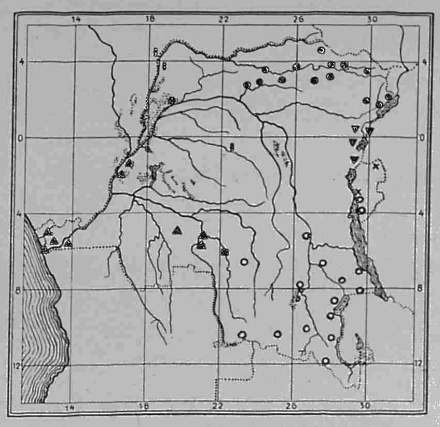

Afb. 197. — Vindplaatsen van *Numida meleagris*.
+ *Num. mel. Callewaerti.* ▲ *Num. mel. Marchei.*
× *Num. mel. intermedia.* ○ *Num. mel. marungensis.*
● *Num. mel. major.* ▮ *Num. mel. Strasseni.*
▼ *Num. mel. toruensis.*

buitenvlag vooral). Bij de meeste vormen wordt door witte stippeltjes op de rug een duidelijk en regelmatig net getekend; bij andere zijn ze bijna verdwenen. De basis van de hals is heel fijn wit en zwart dwarsgestreept; soms is zij blauw of violet gekleurd, met of zonder duidelijke dwarsstreping.

Vleugel: 235-310; staart: 130-200; tarsus: 65-85; snavel: 22-28 mm.

Chapin heeft in zijn « Birds » een tabel gegeven om de bepaling van de Congolese vormen toe te laten. Ik zal deze tabel hierna reproduceren, mits enkele veranderingen.

1. *a.* De armpennen vertonen aan hun buitenzoom een dichte grijze of witgrijze stippeling; de witte dwarse strepen van de buitenvlag reiken dus niet tot aan de rand of worden er wegens de dichte stippeling minder duidelijk. Aan de basis van de bovenkaak vertonen de meeste vormen een bosje hoornachtige korte borstels. ..... 2.

   b. De armpennen vertonen geen dichte stippeling aan hun buitenrand en de dwarse strepen of vlekken bereiken duidelijk de rand zelf van de pen. Weinige, of geen hoornachtige borstels aan de basis van de bovenkaak. ..... 4.

2. *a.* De nekzijden zijn dicht met korte, stijve, zwarte vedertjes bedekt. Aan de basis van de nek is de bevedering fijn, en dicht, zwart-wit (soms lichtjes blauw) dwarsgestreept. .... *Numida meleagris major.*

   b. De nekzijden zijn maar weinig bevederd. ..... 3.

3. *a.* De vederen aan de basis van de hals zijn grotendeels blauwachtig of violetachtig getint, slechts weinig wit dwarsgestreept. De hoornachtige borstels zijn meestal weinig in aantal .... *Numida meleagris Strasseni.*
   b. De vederen aan de basis van de hals zijn grauw getint, fijn wit, of zwart-wit dwarsgestreept; soms fijne witte schachtstrepen. De hoornachtige borstels zijn gewoonlijk goed ontwikkeld. .... *Numida meleagris toruensis.*
4. *a.* Basis van de nek dof blauw of violet getint, eenkleurig of fijn wit dwarsgestreept. ..... 5.
   b. Basis van de nek duidelijk zwart-wit dwarsgestreept, soms lichtjes violet getint. ..... 6.
5. *a.* Mondlappen breed en betrekkelijk kort, helemaal rood. Hals meestal zonder duidelijke dwarse lichte streping (zijn de strepen min of meer duidelijk, dan zijn lichte en donkere strepen ongeveer even breed). ..... *Numida meleagris Marchei.*
   b. Mondlappen smal, lang en puntig, basaal blauw en slechts distaal rood. Hals min of meer duidelijk en fijn dwarsgestreept, de lichte strepen meestal smaller dan de donkere. .... *Numida meleagris Callewaerti.*
6. *a.* Helm geel of oranjegeel, hoog en breed. De witte nettekening van de staart is minder scherp afgetekend. ..... *Numida meleagris marungensis.*
   b. Helm hoorn- of roodbruinkleurig. De nettekening van de staart is scherp afgetekend. ..... 7.
7. *a.* Mondlappen breder dan lang. ..... *Numida meleagris intermedia.*
   b. Mondlappen heel smal, veel langer dan breed. ..... *Numida meleagris mitrata.*

1 *a.* - **Numida meleagris Callewaerti** CHAPIN.

Deze vorm bewoont Kasai en Noord-Angola. Wij bezitten er zeven exemplaren van :

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabwe (WINDMOLDERS). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — [Tshibale (WINDMOLDERS)].

1 *b.* - **Numida meleagris intermedia** NEUMANN.

Volgens CHAPIN wordt deze vorm van het westen van het Victoria-meer tot Kivu gevonden.

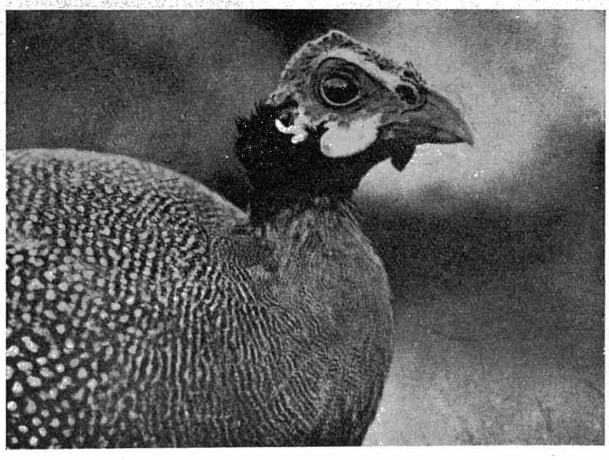

Afb. 198. — *Numida meleagris major* HARTL.
(Naar CHAPIN).

Zes exemplaren in ons bezit:

Distr. Kivu: Katjumbura (FRECHKOP).

Ruanda-Urundi: Gabiro (VERHULST). — Katodjo (VAN DEN BERGHE). — Ruzizi-vallei, ten noorden van Usumbura (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kissaka (GRAUER). — Kitehe (CHAPIN).

1 *c*. - **Numida meleagris major** HARTLAUB. — Afb. 198.

Bewoont de landen tussen de Nijl en Zuid-Abessinië, enerzijds, en Uganda tot Ubangi, anderzijds.

35 exemplaren in onze verzameling, waaronder het Type-exemplaar van *inermis* DUBOIS (synoniem van *major* volgens CHAPIN).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Buta (HUTEREAU). — Bambili (HUTEREAU). — Niangara (CHAPIN). — Rungu (CHAPIN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Angodia (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Angu (HUTSEBAUT). — Buma (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Duba (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Faradje (SCHOUTEDEN). — Kawa (BRÉDO). — Adranga (VRIJDAGH).

Distr. Stanleystad: « Distr. Stanleyville » (WEYNS).

Andere vindplaatsen: Tingasi (EMIN). — Dussuma (EMIN). — Dungu (SCHUBOTZ). — Poko (CHRISTY). — Kasenyi (CHAPIN).

1 *d*. - **Numida meleagris Marchei** OUSTALET.

Deze vorm wordt in Gaboen, Neder- en Midden-Congo, Cabinda en het noorden van Angola aangetroffen. Het Type kwam van Gaboen (Ogowe-rivier).

Twintig exemplaren zijn in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Tshela-Fuka (DARTEVELLE). — Manzadi (DARTEVELLE).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (KELE).

Distr. Kasaï: Kamaiembi (SCHOUTEDEN). — Macaco (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Boma (PETIT). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Mistandunga (CHAPIN). — Yumba (DYBOWSKI). — Matadi (PUISSANT). — Banana (DARTEVELLE). — Muanda (DARTEVELLE). — Vista (DARTEVELLE). — Yema (DARTEVELLE). — Weka, Tshoa; Luali (DARTEVELLE).

LYNES heeft *Marchei* uit het zuiden van Luluaburg en uit Idiofa vermeld.

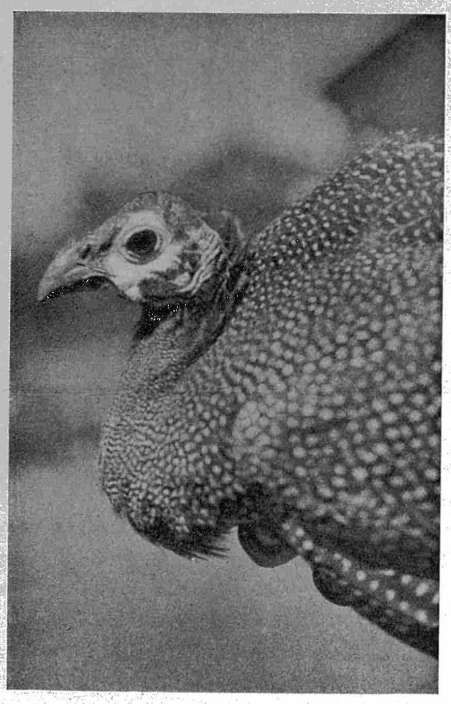

Afb. 199-200. — *Numida meleagris marungensis* SCHAL.
(Phot. DE WITTE).

1 *e*. - **Numida meleagris marungensis** SCHALOW. — Afb. 199-200.

Dit is het Parelhoen dat de savannen van Noord-Rhodesië en van Katanga bewoont en dat tot benoorden het Tanganika-meer wordt teruggevonden.

Twaalf exemplaren in het Congo-Museum.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (LYNES). — Malonga (LYNES). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Kilwa (DE WITTE).

Distr. Sankuru: Merode (WINDMOLDERS). — Tshipama, Kanda-Kanda (DRION).

Distr. Lualaba: Kaleka, Kisale-meer (DEWIT). — Sandoa (DRION). — Kanzenze (DE WITTE).

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Usumbura (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Musosa (BREDO). — Marungu (BÖHM). — Pala (BÖHM). — Lufuku, Manda, Lulua-riv. (BÖHM). — Lulenge-riv. (BÖHM). — Bunkeya (NEAVE). — Dikulwe (NEAVE). — Sankisia (RODHAIN). — Mwunza-vallei (RODHAIN). — Luapula-riv. (MOURITZ). — Elisabethstad/Kasenga (DE RIEMAECKER). — Kongolo (CHAPIN). — Lubinzi-riv., Ruzizi (CHAPIN). — Poyo (LYNES).

WHITE vond deze Parelhoenders in Mwinilunga, N.W. Rhodesië, NEAVE in Ndola en Abercorn. WHITE schrijft te recht: « Easily recognized with the high yellow helmet ».

1 *f*. - **Numida meleagris mitrata** PALLAS.

Deze vorm wordt in Oost-Afrika en tot in de Loangwa-vallei aangetroffen. Misschien wordt hij ook in het zuidoosten van Katanga gevonden.

1 *g*. - **Numida meleagris Strasseni** REICHENOW.

Deze vorm wordt, volgens CHAPIN, ten noordwesten van het Equatoriaalwoud gevonden, van Ubangi tot in Frans Equatoriaal Afrika.

Een Parelhoen van het Tshuapa-gebied in onze verzameling schijnt hiertoe te horen.

Distr. Congo-Ubangi: [Molegbwe (R. P. ANSELME)].

Distr. Tshuapa: Ikela, Lokona (DUPUIS).

Strasseni werd naar een exemplaar uit Duma (SCHUBOTZ) beschreven. DYBOWSKI vond dit Parelhoen in Bangui. BLANCOU vermeldt het voor het Oubangi-Chari-gebied, in de buurt van water en galerijwouden.

1 *h*. - **Numida meleagris toruensis** NEUMANN.

Deze vorm is nauw verwant met *intermedia*. Hij wordt door CHAPIN voor het gebied tussen Opper-Semliki, Ruwenzori en Uganda aangegeven. Ik meen nu de Parelhoenders die tussen het Kivu- en het Edward-meer gevonden worden hier te moeten onderbrengen; sommige er van werden vroeger als *intermedia* bepaald.

Elf exemplaren in onze verzameling horen hiertoe.

Distr. Kivu: Oud St-Gustaaf-Missie/Beni (PILETTE). — Kaniki (PILETTE). — Lisasa (PILETTE). — Talia/Semliki (PILETTE). — Rwindi-riv. (FRECHKOP). — Burunga (DERCHE). — Katanda (HACKARS). — Monding Semliki-riv. (LIPPENS). — Ivi (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Kasindi (CHAPIN). — Oost Ruwenzori (ANSORGE). — Rutshuru (FRECHKOP).

FAM. PHASIANIDAE

De Phasianiden worden door een reeks soorten vertegenwoordigd: Frankolijnen, Patrijzen, Kwartels of Kwakkels, Congolese Pauw, die van de andere Galliformes (de Numididen) gemakkelijk door de kleur worden onderscheiden, daar geen enkele van deze soorten een met ronde, witte of blauwe vlekjes bezaaid kleed vertoont, noch een eenkleurig zwart of bruinzwart kleed heeft. 't Zijn Vogels met veeleer plomp lichaam, meestal korte en afgeronde vleugels, en stevige poten. De algemene kleur is meestal veeleer dof (savannenbewoners), maar bij de Congolese Pauw treffen wij mooi metallisch glanzende vederen aan. Bij

veel mannelijke Frankolijnen, en soms ook bij de vrouwelijke, vertoont de tarsus 1-2 sporen (Afb. 201); de Congolese Pauw heeft eveneens een gewapende tarsus.

Zeven genera worden hier vermeld. Men zal ze als volgt onderscheiden.

Meest alle soorten bewonen grasland; enkele Frankolijnen en de Congolese Pauw worden daarentegen slechts in het woud gevonden.

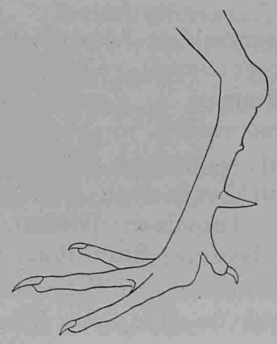

Afb. 201. — Tarsus van mannelijke *Pternister afer*: een korte, een lange spoor.

1. *a.* Bovenkop met opgerichte kuif van enkele lange vederen; vóór deze vertoont het mannetje (het wijfje niet) een bos borstelvormige, witte of strokleurige vederen. Bevedering gedeeltelijk metallisch glanzend ..... *Afropavo* (blz. 249).
   b. Geen opgerichte kuif. Geen metallisch glanzende vederen ..... 2.
2. *a.* De keel is naakt, of ongeveer onbevederd. De tarsus van het mannetje vertoont een (of twee) sporen. ..... *Pternistes* (blz. 245).
   b. De keel is helemaal bevederd. ..... 3.
3. *a.* Grotere Vogels: de vleugel is ten minste 120 mm. lang. 14 stuurpennen. ..... 4.
   b. Kleinere Vogels; de vleugel is ten hoogste 110 mm. lang. 8-12 stuurpennen. ..... 6.
4. *a.* De staart is ongeveer even lang als de twee derden van de vleugel; deze is ten hoogste 130 mm. lang. Oogomgeving naakt. Onderzijde in het midden eenkleurig okergeel. Geen sporen aan de poten. ..... *Ptilopachus* (blz. 224).
   b. De staart is meestal ongeveer even lang als de halve vleugel. Onderzijde nooit in 't midden eenkleurig okergeel ..... 5.
5. *a.* Oogomgeving naakt. Geen sporen aan de tarsus. Borst zwart, wit gevlekt; de keel daarentegen wit. ..... *Acentrortyx* (blz. 225).
   b. Oogomgeving meestal bevederd. Tarsus van het mannetje meestal gespoord. Is de borst zwart maar wit gevlekt, dan is de keel eveneens zwart. ..... *Francolinus* (blz. 226).
6. *a.* De vleugel is langer dan 85 mm. 10 of 12 stuurpennen. Vleugel lang en puntig. .... *Coturnix* (blz. 222).
   b. De vleugel is korter dan 85 mm. en is rond en kort. 8 stuurpennen. . . *Excalfactoria* (blz. 220).

GENUS EXCALFACTORIA Bonaparte.

Kwartelachtige Phasianiden, met korte en ronde vleugels, de eerste handpen merkelijk korter dan de tweede en ongeveer even lang als de 4e of de 5e.

Een korte staart, met slechts 8 stuurpennen; bovenstaartvederen daarentegen lang. De geslachten hebben een heel andere kleurverdeling.

Een enkele soort, die slechts de savanne bewoont.

1. - **Excalfactoria Adansoni** VERREAUX. — Afb. 202-203.

Het mannetje en het wijfje zien er helemaal anders uit.

Het mannetje is aan de bovenzijde, met bovenkop en nek, donker leikleurig, tot leizwart, min of meer blauw glanzend, het midden van de rug zwart gevlekt; de dekvederen, de schoudervederen en de bovenstaartvederen, alsmede de zijden en de flanken, ten minste gedeeltelijk warm kastanjerood of - bruin, met of zonder leikleurige middenstreep aan de vederen; slagpennen grauwbruin. Kin, keel en teugelstreep zwart, de wangen en het achtergedeelte van de keel wit, zwart gezoomd; het overige van de onderzijde zeer donker leigrauw, blauw glanzend.

Het wijfje heeft een bruine bovenzijde, min of meer fijn zwart dwarsgestreept; de vederen meestal met fijne, witte of okergele schachtstreep. Voorhoofd, wenkbrauwen en wangen okergeel, zwart gevlekt; kin, keel en hals witachtig of okergeel; het overige van de onderzijde eveneens, lichter in het midden, maar ten minste krop, flanken en zijden van het lichaam zwartbruin dwarsgestreept.

Snavel zwart; poten geel.

Vleugel: 70-83; staart: 25-30; tarsus: 18-20.

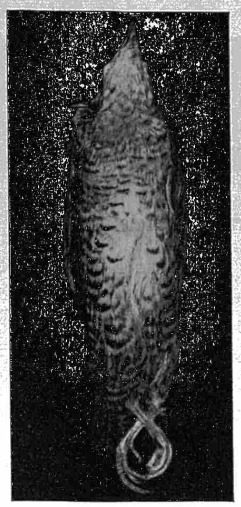

Afb. 202-203. — Onderzijde van *Excalfactoria Adansoni* VERR.: links (202) het mannetje, rechts (203) het wijfje.

Deze Kwartel bewoont ongeveer alle savannenstreken van Zwart-Afrika, maar wordt nooit in groot aantal aangetroffen. Volgens VAN SOMEREN en JACKSON kan men bij deze soort locale verplaatsingen vaststellen, zonder echter van echte migratiën te mogen spreken.

Dertien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE).
Distr. Kwango: Frans-Jozef-watervallen (SCHWETZ).
Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Merode (WINDMOLDERS).
Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE). — [Kabinda (WINDMOLDERS)].
Distr. Lualaba: Kando bij Tenke (DE WITTE).
Distr. Tanganika-Moero: Boudewijnstad (HUTSEBAUT).
Distr. Kivu: Kalembelembe (PAUWELS).

Andere vindplaatsen: Kisenyi (STEGMANN). — Gombe, Kasai (SCHOUTEDEN). — Goma (GYLDENSTOLPE). — Boma (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Aba (CHAPIN). — Nasondoye (LYNES). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN).

MACLATCHY heeft de soort uit Zuid-Gaboen vermeld, LYNES uit Kawambwa, N. Rhodesië, bij onze Katanga-grens.

GEN. COTURNIX BONNATERRE.

Kwartels met lange en puntige vleugels, de twee buitenste handpennen de langste en ongeveer even lang; staart zeer kort, door de lange bovenstaartvederen bedekt; 10-12 stuurpennen. Snavel kort. Geen sporen. De keel van het mannetje met ankervormige zwarte tekening (Afb. 204). — Bewonen slechts grasland.

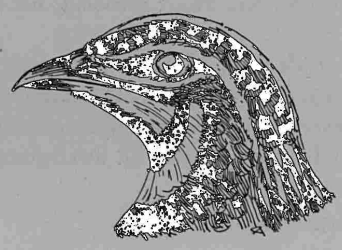

Afb. 204. — Kop van *Coturnix Delegorguei* DELEG.

Twee soorten die als volgt worden onderscheiden:

1. *a.* De buitenvlag van de handpennen is eenkleurig, donker grauwbruin. .... *Coturnix Delegorguei.*
   b. De buitenvlag van de handpennen vertoont lichte vlekjes. ..... *Coturnix coturnix.*

1. - **Coturnix coturnix** LINNAEUS.

Dit is de gewone Europese Kwartel, die in onze Kolonie door twee vormen wordt vertegenwoordigd: de typische vorm, die Europa, W. Azië en Noord-Afrika bewoont, maar in de wintermaanden naar het zuiden trekt, tot in het noorden van Belgisch Congo, Kenya en Uganda;- en de vorm *africana*, die eigen is aan Zwart-Afrika en tot op Madagaskar wordt aangetroffen. Beide vormen worden maar zelden gevonden.

1 *a.* - **Coturnix coturnix coturnix** LINNAEUS.

De Europese vorm van de soort.

Het mannetje heeft een zwarte of bruine bovenkop, met witte of ten minste lichtgekleurde middenstreep en wenkbrauwstrepen; mantel roestbruin tot grauwbruin, met witte of lichtgekleurde, maar zwartgezoomde schachtstrepen en brede vlekken; het overige van de bovenzijde vertoont zwarte en witte of roestbruine dwarse strepen, en de schachtstrepen zijn breder. Teugels, wangen, kin en keel, warm kastanjerood, de keel met min of meer scherp afgetekende zwarte ankervormige tekening; het overige van de onderzijde okerachtig wit, de krop en de zijden min of meer roestkleurig gewassen, deze laatste zwartgevlekt, met brede, zwartgezoomde, witte schachtstrepen. Buitenvlag van de handpennen met lichte vlekjes; stuurpennen zwart, bruinachtig of roestkleurig dwarsgestreept.

Het wijfje vertoont geen zwarte ankervormige tekening aan de keel, die eenkleurig wit is; de krop is zwartgevlekt.

Snavel zwart. Poten geelachtig of vleeskleurig.

Vleugel: 97-115; staart: 29-41; tarsus: 24-28.

Een enkel Congolees exemplaar in ons bezit :

Distr. Uelé: Niangara (DE CALONNE).

EMIN vond deze Vogel in Mahagi.

1 *b.* - **Coturnix coturnix africana** TEMMINCK.

Het mannetje van de Afrikaanse vorm van de gewone Kwartel verschilt van de Europese vorm door de witte teugels, wangen en keel, en door de ankervormige zwarte tekening, die scherper aangeduid en langs achteren witgezoomd is.

Het wijfje vertoont meer vlekken op de borst dan de Europese vorm.

Van deze vorm bezitten wij tot hiertoe geen enkel Congolees exemplaar. Toch worden verschillende vindplaatsen in de literatuur vermeld; alle liggen in het oosten van de Kolonie:

Rugege-woud (MECKLEMBURG). — Kahama, Karisimbi-vulkaan (STEGMANN). — Kasenyi (JACKSON). — N.W. Eduard-meer (CHAPIN en MURPHY). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Kalongi (CHAPIN). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Mulungu (HENDRICKX).

2. - **Coturnix Delegorguei** DELEGORGUE. — Afb. 204-208.

Deze zuiver Afrikaanse Kwartel wordt in onze Kolonie vertegenwoordigd door de typische vorm, die van Zuid-Afrika tot Soedan, en tot Landana in het westen bekend is. Op het eiland San Thomé komt een andere vorm voor.

Het mannetje is aan de bovenzijde grauwbruin tot donkerbruin, met witte middenlijn van de bovenkop en wenkbrauwen; een witte, zwart onderlijnde streep onder het oog; de vederen van nek en mantel met een min of meer brede, puntige, lichtgekleurde schachtstreep; vleugeldekken, romp en bovenstaartvederen wit- of okergeel dwarsgestreept; handpennen bruin en ongevlekt aan de buitenvlag, de rand echter lichtgekleurd.

Afb. 205-206-207. — *Coturnix Delegorguei* DELEG.
Links (205), onderzijde van het mannetje; rechts (207), onderzijde van het wijfje; in 't midden (206), bovenzijde.

Keel wit, met ankervormige, zwarte tekening; borstzijden en het overige van de onderzijde kastanjebruin tot bruinrood, met midden van krop en borst grotendeels zwart; de buik en de flanken zwartgevlekt of dwarsgestreept.

Het wijfje heeft een okergeelachtige tot witte onderzijde, de krop is donkerder. De meeste vederen met lichtgekleurde schachtstreep, of grotendeels lichtgekleurd; de vederen van de zijden zwart- of donkerbruin gestreept of gevlekt. Bovenzijde min of meer lichter gekleurd dan bij het mannetje, de vleugeldekken bruingrauw.

Snavel zwart of donkerbruin; poten geelwit tot vleeskleurig.

Vleugel: 88-102; staart: 28-40; tarsus: 24-27; snavel: 10-12 mm.

Een veertigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS).
Distr. Kasai: Luluaburg (WINDMOLDERS).
Distr. Uelé: Niangara (DE CALONNE). — Poko (CHRISTY).
Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH).
Distr. Kivu: Rwindi-riv. (BURGEON). — Baraka (PAUWELS).
Ruanda-Urundi: [Astrida (JANSSENS)].

Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE). — Moba (DE WITTE). — Albertstad (HUTSEBAUT). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT). — Tembwe (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kando bij Tenke (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Mahagi (EMIN). — Mswa (EMIN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Medje (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Kasenyi (CHAPIN). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Niarembe (SCHOUTEDEN). — Bangwelo-meer (LYNES). — Nyabubare (FRECHKOP).

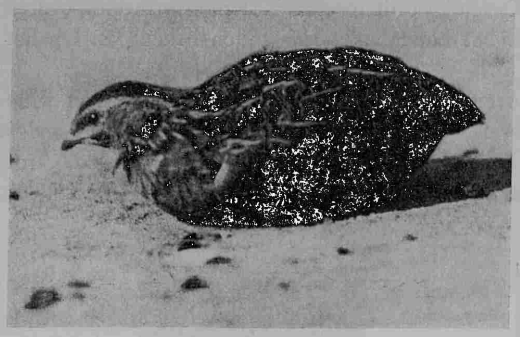

Afb. 208. — *Coturnix Delegorguei* DELEG.
(Fot. DE WITTE).

Deze Kwartel komt soms in overgroot aantal voor, vooral in Oost-Afrika, maar ook aan het Tanganika-meer, om dan te verdwijnen of ten minste slechts in een heel klein aantal meer te worden gevonden. Zoals in het geval van *Excalfactoria Adansoni* hebben wij hier met locale verplaatsingen te doen; de reden hiervan is onbekend. CHAPIN denkt dat *Coturnix Delegorguei* slechts in het droog seizoen in onze gebieden vertoeft.

GENUS PTILOPACHUS SWAINSON.

Frankolijnachtige Phasianiden, met bevederde kop en hals, maar naakte oogomgeving; de staart is ten minste even lang als 2/3 van de vleugel en bestaat uit 14 stuurpennen; handpen I is korter dan handpen 6; de tarsus vertoont nooit sporen.

Een enkele soort in onze Kolonie.

1. - **Ptilopachus petrosus** GMELIN (*fuscus* VIEILL.).

Deze soort wordt in Zwart-Afrika vertegenwoordigd door verscheidene vormen, waarvan één in onze Kolonie voorkomt: hij werd er op de granietheuvels van Noordoost-Congo door CHAPIN ontdekt, maar ook EMIN had hem reeds waargenomen.

In onze verzameling bevindt zich slechts één exemplaar van de typische vorm, uit Senegal. De vorm die onze Kolonie bewoont ontbreekt nog.

De bovenkop is bruin met donkere tekeningen; nek en mantel zijn bruin, de vederen in het midden kastanjerood, lateraal geelbruin of wit gevlekt; het overige van de bovenzijde bruin, met roest gemengd. Vederen van de kin zijdelings breed wit, in het midden driehoekig bruin; keel- en halsvederen met witte zomen; vederen van het overige onderzijde in het midden roodbruin of chocoladebruin, maar zijdelings, of wel wit met schuine, bruine of zwarte streepjes, of wel (buik) bruin met nogal grote, witte of roestkleurige zijvlekken; het midden van de borst is echter eenkleurig okergeel of isabelkleurig.

Snavel bruinachtig, de basis rood; poten rood.

Vleugel: 115-135; staart: 67-100; tarsus: 27-32 mm.

1 *a*. - **Ptilopachus petrosus Emini** NEUMANN.

Deze vorm werd beschreven uit de streek van Nimule, ten noorden van Uganda.

De bekende vindplaatsen in onze Kolonie zijn in de noordoostelijke hoek gelegen: Bij Bafuka (EMIN). — Mahagi (EMIN). — Aba (CHAPIN). — Garamba (LANG).

1 *b*. - **Ptilopachus petrosus Butleri** SCLATER en MACKWORTH PRAED.

BLANCOU heeft de vorm *Ptilopachus petrosus Butleri* SCLATER en MACKWORTH-PRAED vermeld voor het Oubangi-Chari-gebied, waar hij op rotsachtig land gevonden wordt, in het gebied van de Oouaka- of Kouango-rivier. Zou deze vorm ook op de linkeroever van de Ubangi voorkomen?

Volgens MACKWORTH-PRAED en GRANT zou *Emini* een synoniem zijn van *Florentiae* OG. GRANT, die beschreven werd uit de Kenya Colony.

GENUS ACENTRORTYX CHAPIN.

Dit genus werd voor een vroeger onder *Francolinus* ingedeelde Phasianide ingesteld, *Ac. Nahani* DUB.

De Vogel heeft veel gelijkenis met de echte Frankolijnen, in 't bijzonder met *Francolinus Lathami*, waarvan het mannetje eveneens een witgevlekte, zwarte onderzijde vertoont. Door de naakte oogomgeving en de ongespoorde poten bij het mannetje laat *Acentrortyx* zich van *Francolinus* onderscheiden.

Een enkele soort.

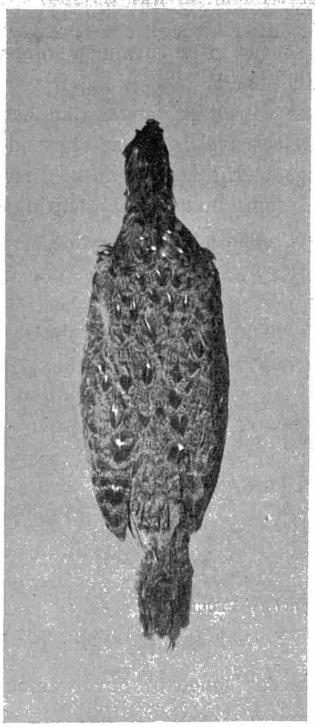

Afb. 209. — *Acentrortyx Nahani* DUB., bovenzijde.

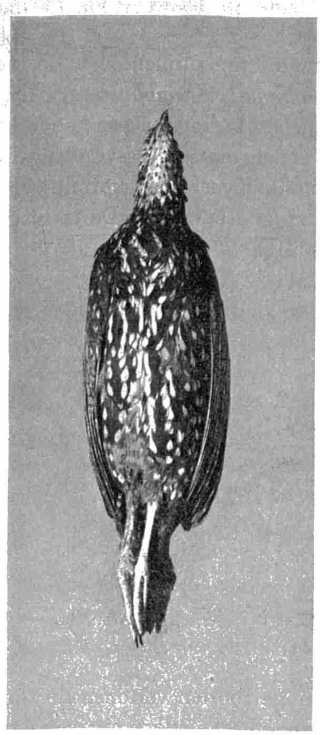

Afb. 210. — *Acentrortyx Nahani* DUB. onderzijde.

1. - **Acentrortyx Nahani** DUBOIS. — Afb. 209-210.

Deze zeldzame soort werd beschreven naar één exemplaar, dat in onze verzameling berust. Weinig exemplaren werden sindsdien in onze Kolonie ingezameld; JACKSON vond echter de soort in Uganda terug, en wel in dezelfde omgeving, het oerwoud.

De kleurverdeling is heel typisch. De bovenzijde is donkerbruin tot zwartbruin, met dichte, fijne, bruingele sliertjes of golvende lijnen, die op de armpennen dwarsstrepen vormen; de vederen van de kopzijden met witte zomen; de dekvederen met witte vlekken. Onderzijde zwartbruin of bruinzwart, met witte vlekken of strepen: kin en keel zijn echter wit, de vederen met zwarte eindvlek; de vederen van de halsbasis en van de krop met zijdelingse, witte vlekken; de vederen van het overige van de onderzijde met een brede (dikwijls in vlekken afgebroken), witte streep dicht langs de zijzomen.

Snavel donkerbruin, de basis roodachtig; poten roodachtig.

Vleugel: 135-151; staart: 60-79; tarsus: 35-38; snavel: 14-16 mm.

Acentrortyx Nahani bewoont het oerwoud van Noordoost-Congo. Slechts twee exemplaren bevinden zich in onze verzameling:

Distr. Stanleystad: Popoie (NAHAN) (Type-exemplaar).

Distr. Kivu: Lesse (BONNEVIE).

Een enkele andere vindplaats is bekend: Gamangui (CHAPIN). Meer exemplaren van de soort zouden welkom zijn in het Congo-Museum.

JACKSON vond de soort in verscheidene wouden van Uganda: Mabira, Bugoma, Budongo. RAVEN vond ze ook in laatstgenoemd woud. VAN SOMEREN trof ze eveneens in Uganda aan en geeft als woongebied: « forests of Uganda from Chagwe to Lake Albert and Edward »; hij tekent aan dat deze Vogels buitengewoon schuw zijn en moeilijk te zien in het donker woud.

GENUS FRANCOLINUS STEPHENS.

Dit zijn de Frankolijnen, die, op weinig uitzonderingen na, slechts in de savannen worden gevonden. *Francolinus Lathami, Fr. nobilis, Fr. squamatus* zijn echter woudbewoners.

De vleugels zijn kort en afgerond; handpen 2 is de langste en merkelijk langer dan handpen I. De staart is niet langer dan de halve vleugellengte en telt 14 pennen. De snavel is veeleer kort, de bovenkaak aan het einde min of meer haakvormig gebogen (Afb. 211). De neusgaten zijn bedekt, de keel en meestal ook de oogomgeving zijn bevederd. De tarsus vertoont bij het mannetje, soms ook bij het wijfje, één of twee sporen (Afb. 201).

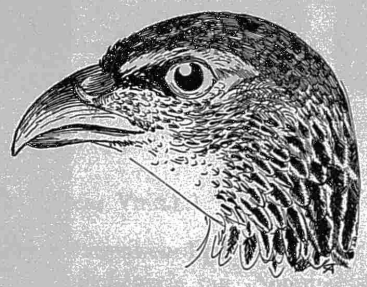

Afb. 211. — Kop van *Francolinus icterorhynchus* HEUGL.

Bij sommige soorten vertonen de twee geslachten een ander kleed; jonge of onvolwassen exemplaren zien er ook soms heel anders uit dan de volwassen vogels.

Frankolijnen zijn Vogels die voor de sportsman heel interessant zijn en waarop jacht wordt gemaakt met behulp van honden. Exemplaren er van worden echter weinig naar ons Museum gezonden, daar er waarschijnlijk wordt verondersteld dat alle soorten goed bekend zijn. Ik vestig dus de aandacht van onze correspondenten op deze Vogels en vraag hun talrijke exemplaren er van naar het Congo-Museum te willen sturen.

Twaalf soorten zijn uit onze Kolonie bekend; volgens CHAPIN zouden er nog vier andere kunnen gevonden worden: ze worden hier vermeld.

Het opmaken van een tabel voor de bepaling van de Frankolijnen is een nogal moeilijk werk, daar de kleurkentekens soms veranderlijk zijn. Ik meen dat de volgende in de meeste gevallen gemakkelijk tot de juiste bepaling zal leiden: volwassen individuen dienen natuurlijk onderzocht.

1. *a.* Keel zwart ..... *Francolinus Lathami.*
   b. De keel is lichtgekleurd, met of zonder zwarte vlekjes ..... 2.
2. *a.* De hele onderzijde of ten minste de borst (♀) vertoont een regelmatige dwarse, zwarte of donkere streping. Bovenzijde met brede lichtgekleurde schachtstrepen. Kopzijden eenkleurig roestrood bij het mannetje; bij het wijfje, twee zwarte strepen, waarvan de onderste de keel van achteren omschrijft. Onderzijde noch zwart noch roodbruin gevlekt. .... *Franc. Coqui.*
   b. Geen regelmatige dwarse streping over de hele onderzijde; soms is de onderzijde gedeeltelijk zwart-wit dwarsgestreept, maar dan vertonen (*Franc. streptophorus*) de flanken overlangse zwarte vlekken of (*Fr. Shelleyi*) vertoont de onderzijde roodbruine vlekken ..... 3.
3. *a.* De vederen van de onderzijde zijn in het midden donkerbruin tot chocoladebruin, zijdelings lichter gekleurd, de zoom zelf soms weer donker; noch zwarte vlekking, noch dwarse streping. Bovenzijde zonder brede lichtgekleurde schachtstrepen. ..... 4.
   b. De vederen van de onderzijde nooit zó gekleurd. Bij veel soorten vertoont de bovenzijde brede schachtstrepen. ..... 6.
4. *a.* De vederen van de bovenzijde zijn in het midden roodbruin, dan zwart, en aan de zoom grijs. ..... *Franc. griseostriatus.*
   b. Bovenzijde anders gekleurd. ..... 5.
5. *a.* De vederen van de onderzijde zijn mooi chocoladebruin, met grijze zomen. .. *Franc. nobilis.*
   b. De vederen van de onderzijde zijn in het midden min of meer breed of smal donkerbruin (soms slechts een schachtstreep), zijdelings lichtgekleurd, maar met donkerbruine zoom. .... *Franc. squamatus.*
6. *a.* De vederen van de borst zijn wit, met brede roodbruine zijzomen en met traanvormige, in het midden wit of roestrood gevlekte, zwarte vlek; de vederen van bovenrug en mantel vertonen een fijn lichtgekleurde schacht en twee overlangse witte strepen. Handpennen bruin. .... *Franc. bicalcaratus.*
   b. De vederen van de onderzijde vertonen nooit zulke witgekernde zwarte vlekken. ..... 7.
7. *a.* De vederen van de flanken zijn zijdelings mooi roodbruin, in het midden lichtgekleurd, met enkele zwarte vlekjes. Armpennen grotendeels chocoladebruin. ..... *Franc. albogularis.*
   b. Vertoont de onderzijde roodbruine vlekken, dan zijn die vlekken onregelmatig verdeeld. .... 8.
8. *a.* Een scherp afgetekende halskraag van witte maar chocoladerood tot mooi sepiabruin getekende vederen, elke veder met een driehoekige vlek waarvan de punt naar de basis is gericht. .... *Franc. sephaena.*
   b. Is de hals gevlekt dan zijn de vederen zwart en wit getekend en de zwarte vlekken nooit driehoekig. ..... 9.
9. *a.* Een wel afgetekende zwart-witte nekkraag. Brede lichtgekleurde schachtstrepen aan de bovenzijde. ..... 10.
   b. Geen afgetekende nekkraag. ..... 12.
10. *a.* De krop is min of meer regelmatig zwart-wit dwarsgestreept; kopzijden zonder zwarte vlekjes. ..... *Franc. streptophorus.*
    b. Krop zonder zwarte dwarse streping, maar onderzijde met chocoladebruin of roodbruine vlekken; kopzijden zwartgevlekt. ..... 11.
11. *a.* De handpennen zijn grotendeels chocoladebruin. ..... *Franc. Levaillanti.*
    b. De handpennen zijn ten hoogste aan de binnenvlag chocoladebruin. ..... *Franc. Shelleyi.*
12. *a.* De slagpennen zijn chocoladebruin. Brede schachtstrepen aan de bovenzijde. Onderzijde van het lichaam weinig versierd, slechts met heel fijne streepjes aan de flanken. .. *Franc. Finschi.*
    b. De slagpennen zijn bruin. Geen brede schachtstrepen aan de bovenzijde, behalve bij *africanus.* Onderzijde min of meer dicht met zwarte vlekken of andere tekeningen versierd .... 13.
13. *a.* Bovenzijde met brede schachtstrepen. Nekzijden zwart-wit getekend. Keel min of meer duidelijk donkergevlekt. ..... *Franc. africanus.*

b. Geen brede schachtstrepen. Anders gekleurd ..... 14.

14. *a.* Vederen van de krop op witte grond zwart dwarsgetreept. ..... *Franc. natalensis.*

b. Vederen van de krop overlangs gestreept ..... 15.

15. *a.* Krop, borst, buik op eenkleurig lichte grond met grote zwarte of zwartbruine vlekken; vederen van de mantel met scherp afgetekende lichtgekleurde zijstrepen. .... *Franc. icterorhynchus.*

b. Vederen van de borst isabelkleurig, met weinig scherpe donkere vlek vóór het einde, distaal zuiver wit; geen scherpe zijstrepen aan de vederen van de mantel. ..... *Franc. Hildebrandti.*

1. - **Francolinus [Scleroptila] africanus** STEPHENS.

VERHEYEN heeft, enkele jaren geleden, een jonge Frankolijn die BREDO bij Musosa, aan de noordelijke grens van Katanga en Noord-Rhodesië vond, bij *africanus* ingedeeld, zonder echter de vorm te kunnen aanduiden waarbij het exemplaar zou horen. Tot dan toe was deze soort slechts van Zuid- tot Noordoost-Afrika bekend. Het zou bijzonder belangrijk zijn volwassen exemplaren in de streek van Musosa terug te vinden, om de vorm te kunnen vaststellen die daar voorkomt.

Uit de Kenya Colony werd de vorm *uluensis* beschreven, die meer in Oost-Afrika voorkomt. Hoort het jong exemplaar dat BREDO inzamelde werkelijk bij *africanus*, dan zou het waarschijnlijk deze vorm zijn die tot in Katanga zou voorkomen. Ik geef er een korte beschrijving van, naar een exemplaar in onze verzameling, afkomstig van Brits Oost-Afrika: Ziwani-rivier (BAYER).

1 *a.* - **Francolinus africanus uluensis** OGILVIE-GRANT. — Afb. 221.

Bovenkop zwartbruin tot zwart, de vederen met bruinachtige zijzomen; bovenzijde, schouder- en dekvederen nogal licht grauwbruin, met brede, witachtige of geelachtige schachtstrepen en veelal donkerder roestbruinachtige strepen en met zwarte vlekken; een okergele tot oranjegele, zwartgevlekte streep boven ieder oog, een andere er onder; achter het oog, tussen deze twee strepen, een witte, zwartgevlekte streep; nek roestgeel, zwartgevlekt; handpennen bruin, de binnenvlag ten minste aan de basis mooi roestbruin, de zoom van de buitenvlag lichtgekleurd; de armpennen gelijk de rug. Keel wit of licht isabellakleurig, soms fijn donker gevlekt, aan de rand met scherp afgetekende zwarte vlekken; krop min of meer donker roestkleurig, de vederen gedeeltelijk mooi kastanjebruin; de borst en de buik licht isabelkleurig tot lichtgrijs, iedere veder met onregelmatige zwarte of zwartbruine dwarse strepen; enkele vederen met kastanjebruine vlekken.

Snavel donkerbruin, de basis van de onderkaak geelachtig; poten olijfgeel.

Vleugel: 150-176; staart: 75-90; tarsus: 34-36 mm.

2 - **Francolinus albogularis** HARTLAUB.

Deze mooie Frankolijn was alleen bekend uit West-Afrika, van Senegal tot Nigerië, toen CHAPIN de vorm *Wittei* beschreef, naar exemplaren die uit Katanga kwamen. Tot hiertoe wordt deze vorm slechts vertegenwoordigd door de exemplaren die CHAPIN onderzocht en die in onze verzameling berusten.

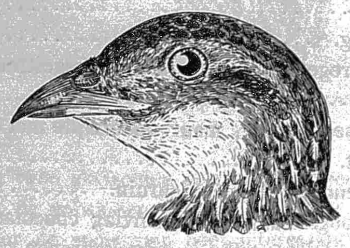

Afb. 212. — Kop van *Francolinus albogularis Wittei* CHAPIN.

2 *a.* - **Francolinus albogularis Wittei** CHAPIN. — Afb. 212.

Bovenkop leizwart, de vederen echter zijdelings donker roestrood gekleurd en distaal grijsgezoomd; een lichtroestrode wenkbrauwstreep; nek eveneens lichtroestrood, met enkele zwarte vlekjes; rug en mantel

licht roestrood tot bruinachtig, met veel zwart, gevlekt of dwarsgestreept, en met brede, witte schachtstreep; dekvederen grotendeels roestrood; handpennen bruin, basaal op beide vlaggen donkerroestrood, de binnenste pennen grotendeels zó gekleurd, de rand helemaal zó; armpennen gelijk de rug zwart en roestrood dwarsgestreept; romp en bovenstaartvederen eveneens; stuurpennen met brede, zwartbruine, dwarse strepen. Kin en keel wit; krop donkerroestrood, met witachtige schachten en enkele zwarte vlekjes of dwarse streepjes; onderzijde okergeel, de vederen van de flanken met brede, roodbruine zomen en hier en daar zwartgevlekt, of wel vertoont de buitenvlag van enkele vederen fijne dwarse, zwarte strepen op het lichtgekleurde gedeelte.

Bij de Juv. is de onderzijde veel meer gevlekt; de dwarse vlekken zijn echter niet symmetrisch op beide vlaggen en vormen dus geen regelmatige dwarse streping.

Snavel zwartachtig, de basis lichtgekleurd; poten bruinachtig.

Vleugel: 142; staart: 62; tarsus: 41; snavel: 22 mm.

Twee exemplaren, waaronder het Type.

Distr. Tanganika: Kasiki, Marungu (DE WITTE).

3. - **Francolinus bicalcaratus** LINNAEUS. — Afb. 213-214.

Deze soort is alleen bekend uit West-Afrika, van Senegal tot Kameroen. CHAPIN vermeldt nochtans de vorm *Ogilvie-Granti* BANNERMANN maar noteert tevens dat het weinig waarschijnlijk is dat deze vorm tot in onze Kolonie zou voorkomen.

Bicalcaratus is een Frankolijn die gemakkelijk aan de eigenaardige vlekking van de onderzijde en aan de streping van de bovenzijde wordt herkend.

Bovenkop bruin maar roestrood van achteren, het voorhoofd en een streep aan iedere zijde boven de wenkbrauwen zijn wit; bovenrug, schouder- en dekvederen zwartbruin in het midden, dan aan weerszijden bruin, waarop een overlangse witte streep volgt, terwijl de zoom weer bruin is (de vederen vertonen dus twee overlangse witte strepen); de bruine delen zwart gestippeld; de mantelvederen vertonen ook een roestrode schachtstreep, het overige van de bovenzijde is grauwbruin, zwartbruin gestippeld, de vederen langs de bruine schacht donkerder gekleurd; handpennen donkerbruin, de buitenvlag met grote, dwarse, roestgele of roestrode vlekken, de binnenvlag met twee of drie overlangse roestgele zigzagstrepen, of met dwarse strepen; armpennen donkerbruin, roestrood of -geel dwarsgestreept. Kopzijden wit, de vederen met zwart

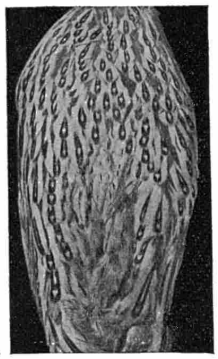

Afb. 213-214. — *Francolinus bicalcaratus* LINN.
Links (213), bovenzijde; — rechts (214), onderzijde.

streepje, de teugel zwart; kin en keel wit; hals gelijk de nek, de vederen roestrood of licht kastanjerood, met zwarte en overlangse vlek, waarin de schacht, als een witte tot roestrode lijn uitziet; borstvederen grotendeels wit of lichtroestrood, met overlangse traanvormige zwarte middenvlek, die distaal een V- of U-vormige witte of lichtroestrode vlek en basaal een fijne dito middellijn vertoont; zijdelings een brede roodbruine zoomstreep, die minder ver dan de zwarte middelvlek reikt.

De tarsus van het mannetje vertoont een of twee sporen.

Snavel geel, de bovenlijn groengeel; poten groengeel of olijfgroen.

Vleugel: 155-190; staart: 56-80; tarsus: 45-64 mm.

4. - **Francolinus [Ortygornis] Coqui** SMITH. — Afb. 215-220.

Deze soort wordt vertegenwoordigd door een reeks vormen, waarvan vier uit onze gebieden bekend zijn en een vijfde er misschien ook zal worden gevonden. De typische vorm bewoont Zuid-Afrika en een deel van Oost-Afrika.

Mannetje en wijfje hebben een merkelijk anders gekleurd kleed.

Mannetje. Bovenzijde grauwbruin tot lichtroodbruin (de vederen van bovenrug en schouders soms gedeeltelijk zwart), met witte of roestkleurige schachtstrepen en dwarse strepen; bovenstaartvederen en stuurpennen merkelijk lichter gekleurd; de bovenkop donkerbruin tot roodbruin, de vederen met of zonder grauwe zomen. Wangen, kin en keel wit tot licht okergeel; de basis van de hals scherp wit en zwart dwars-

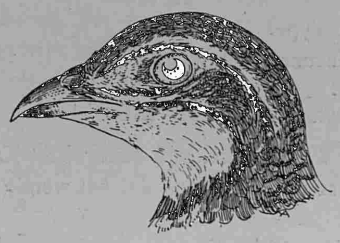

Afb. 215. — Kop van *Francolinus Coqui* SMITH, wijfje.

gestreept, evenals het overige van de onderzijde; ten minste de flanken en onderstaartvederen zijn min of meer lichtgrijs, geel- of roodbruin gewassen. Handpennen zwartbruin, de buitenrand lichter gekleurd; armpennen eveneens zwartbruin, gedeeltelijk met roest gemengd.

Wijfje. Verschilt van het mannetje door wijnrode borst en basis van de hals, met aanduiding van dwarse, grijze strepen; de keel wit, door een zwarte streep omschreven, die van de snavel vertrekt en onder het oog loopt; boven het oog een andere zwarte streep; het overige van de onderzijde met merkelijk minder scherpe dwarse strepen dan bij het mannetje, deze strepen grauwbruin tot donkerbruin, soms zwart.

Snavel hoornbruin, de onderkaak geel; poten geelachtig.

Vleugel: 130-140; staart: 65-85; tarsus: 32-40; snavel: 18-20 mm.

De typische vorm van *Coqui* is in ons bezit uit Transvaal en Z. Rhodesië.

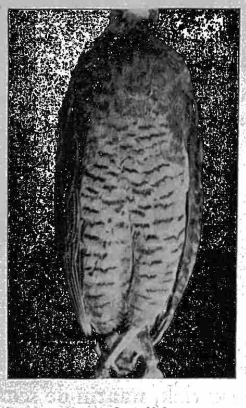

Afb. 216-217. *Francolinus Coqui angolensis* ROTSCH., onderzijde.
Links (216), het mannetje; — rechts (217), het wijfje.

4 *a*. - **Francolinus Coqui angolensis** ROTSCHILD. — Afb. 216-217.

Deze vorm is bekend van Angola en het aangrenzend gebied van Noord-Rhodesië. Enkele jaren geleden (1940) vermeldde reeds MALBRANT *angolensis* van Brazzaville.

Een paar Frankolijnen die de heer R. HENRION in Leopoldstad inzamelde en die in onze verzameling berusten worden door mijn geachte vriend BANNERMAN voor deze vorm gehouden. Een tweede wijfje werd ons door de heer BECQUET gezonden. De onderzijde van het mannetje is veel dichter en smaller dwarsgestreept dan zulks het geval is voor de andere vormen. (Afb. 216).

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (BECQUET).

4 *b*. - **Francolinus Coqui kasaicus** WHITE. — Afb. 218.

WHITE heeft deze vorm onlangs beschreven naar exemplaren uit Luluaburg. Twee exemplaren in ons bezit:

Distr. Kasai: Kabambaie (LYNES). — Luluaburg (WINDMOLDERS).

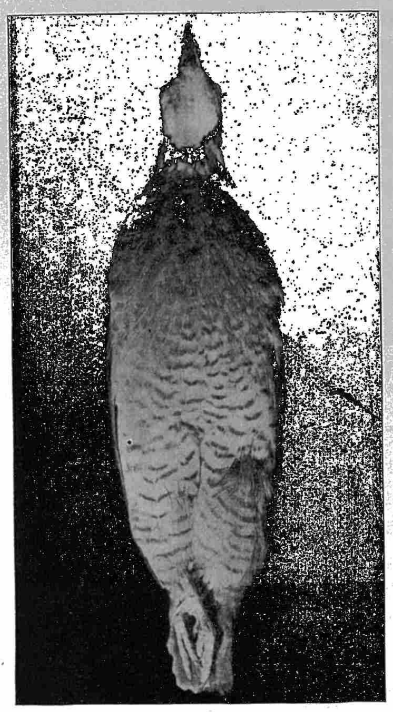

Afb. 218. — *Francolinus Coqui kasaicus* WHITE, ♀.

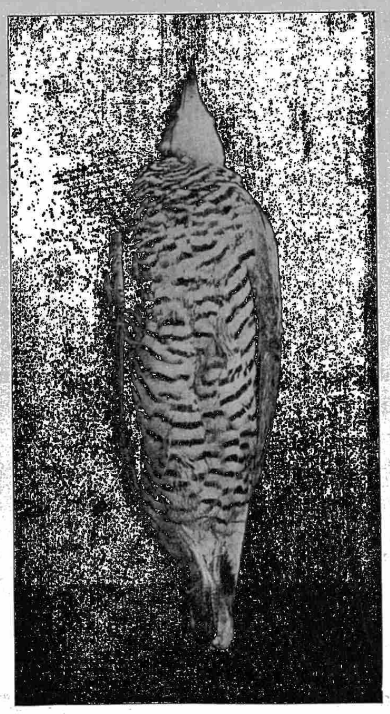

Afb. 219. — *Francolinus Coqui Lynesi* SCLAT., ♂

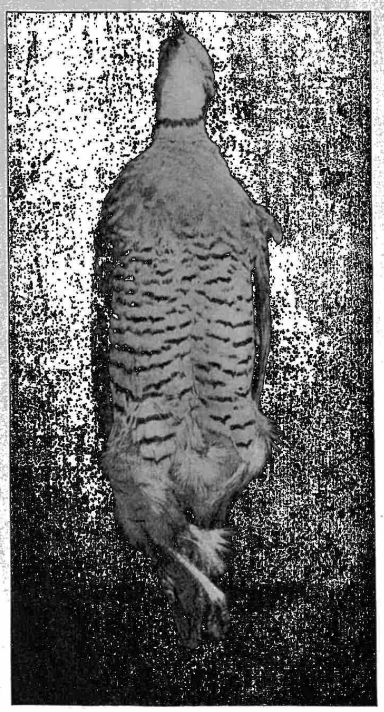

Afb. 220. — *Francolinus Coqui ruandae* VAN SOM., ♀.

4 *c*. - **Francolinus Coqui Lynesi** SCLATER. — Afb. 219.

Het Type-exemplaar van deze vorm kwam uit Tenke (Distr. Lualaba), maar SCLATER vermeldde tevens een ander exemplaar dat door NEAVE in het Opper-Lualaba-gebied ingezameld werd. Later heeft WHITE *Lynesi* uit N. Rhodesië: Mwinilunga, ten zuiden van onze Kasai-grens geciteerd. Vier exemplaren in onze verzameling, waarvan twee uit N. Rhodesië.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Kakyelo, Luombwa-riv. (DE WITTE).

Hiertoe horen waarschijnlijk de vindplaatsen: Itambe-meer (BÖHM). — Luvule-riv. (BÖHM). — Marungu (BÖHM). — Musoshi (MOURITZ). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Kafubu-riv. (id.). — Sankisia (J. BEQUAERT). — LYNES vermeldde Nchanga in N. Rhodesië.

4 *d*. - **Francolinus Coqui ruandae** VAN SOMEREN. — Afb. 220.

Deze vorm bewoont en de streek ten westen van het Victoria-meer Ruanda-Urundi. Twee exemplaren zijn in ons bezit:

Ruanda-Urundi: Gabiro (LIPPENS). — Kagera-vallei (FRECHKOP).

REICHENOW vermeldde reeds Noordoost-Ruanda, en SASSI Urundi.

4 *e*. - **Francolinus Coqui Schlegeli** HEUGLIN.

Deze vorm is bekend uit het Barhr-el-Ghazal en tot in Frans Equatoriaal Afrika. CHAPIN meent dat hij in het noorden van onze Kolonie zou kunnen voorkomen.

5. - **Francolinus Finschi** BOCAGE.

Deze soort werd beschreven naar een exemplaar uit Angola: Kakonda. Enkele jaren geleden werd ze door MALBRANT in de buurt van Brazzaville teruggevonden, en later werd een exemplaar er van door de heer HENRION bij Leopoldstad ingezameld en naar ons Museum gezonden. Dr. MALBRANT was ook zo welwillend ons een van zijn exemplaren uit Brazzaville te schenken.

Kop- en halszijden zijn roestbruin; de bovenzijde is grauwbruin tot (rug en dekvederen) donkerbruin of roestbruin, met min of meer duidelijke, lichtgekleurde, dwarse strepen; bovenrug- en dekvederen vertonen duidelijke, puntige, bruinachtige tot roestgele schachtstrepen; de handpennen zijn grotendeels roodbruin, verder grauwbruin tot bruin, met lichtgekleurde, dwarse strepen; de binnenste pennen zijn grauwbruin tot zwartbruin, distaal met witgele of roestgele middenstreep en dwarse strepen. Keel wit; hals roestbruin; borst grauw; het overige van de onderzijde bruingeel of licht geelbruin, min of meer grauw gewassen, hier en daar roodbruin gevlekt, de flanken dwarsgestreept.

Vleugel: 165-170; staart: 75-90; tarsus: 40-45; snavel: 29 mm.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION).

6. - **Francolinus griseostriatus** OG. GRANT.

Deze soort werd beschreven naar een exemplaar dat uit het gebied van de Kuanza-rivier, in Angola, kwam. CHAPIN meent dat ze wellicht in het zuiden van Kwango zou kunnen aangetroffen worden.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bovenkop donker grauwbruin; kopzijden roestkleurig; vederen van nek, rug, schouders, grijs gezoomd, dan zwart, het midden echter mooi kastanjebruin; schouders en armpennen min of meer dicht zwart gestippeld; dekvederen, onderrug, romp en bovenstaartvederen grauwbruin, zwart gestippeld; handpennen en armpennen roestbruin, met zwarte, dwarse strepen. Keel en hals wit; vederen van borst, flanken en buik in 't midden breed donkerroodbruin of kastanjebruin, lichtjes zwart gestippeld.

Vleugel: 150-168 mm.; staart: 90; tarsus: 42 mm.

7. - **Francolinus Hildebrandti** CABANIS. — Afb. 222.

Deze soort wordt in Oost-Afrika door verscheidene vormen vertegenwoordigd. Een enkele van deze vormen werd in onze gebieden aangetroffen.

7 *a*. - **Francolinus Hildebrandti Johnstoni** SHELLEY.

Deze vorm werd beschreven uit het Nyassaland. Later werd hij ook in de Loangwa-vallei, Noord-Rhodesië, aangetroffen; VERHEYEN heeft hem onlangs uit Katanga vermeld.

Mannetje. Bovenkop grauwbruin, met of zonder lichte vlekjes; kopzijden wit, zwartgestreept; mantel en basis van de nek zwart of zwartbruin, de vederen witgezoomd en wit of roest gevlekt of dwarsgetreept; de vederen van de bovennek en van de zijden van kop en hals zijn wit of lichtgrijs, met min of meer brede, donkerbruine tot zwarte middenstreep; het overige van de bovenzijde min of meer donker grauwbruin, de vederen dicht met bruinachtige tot roestkleurige heel kleine vlekjes of sliertjes gestippeld en met lichtgekleurde schacht (geen streep). Keel wit, met zwarte of donkere vlekjes; kropvederen zwartbruin tot zwart, met witte of grijze zomen en basale middenstreep; naar achteren toe zijn de vederen basaal zwart of grauwzwart, distaal wit, met grote hartvormige of ovale zwarte vlek; buik en onderstaartvederen bruinachtig tot roestkleurig, donker dwarsgestreept.

Wijfje. Verschilt van het mannetje door lichter gekleurde, meer roestkleurige, bovenzijde; keel roestkleurig; kop- en halszijden roestbruin; lichaamonderzijde grotendeels roestrood tot roestbruin, met enkele witte of bruinachtige vlekken.

Snavel rood, de bovenkaak bruin; poten rood.

De tarsus van het mannetje draagt twee sporen.

Vleugel: 160-185; staart: 80-100; tarsus: 40-45; snavel: 25 mm.

NEAVE had *Johnstoni* in N. Rhodesië aangetroffen, in Katanga daarentegen niet. Nu heeft BREDO een exemplaar van deze Frankolijn aan de grens van Katanga en N. Rhodesië ingezameld: Musosa.

Francolinus Hildebrandti wordt in onze verzameling vertegenwoordigd door de vorm *Altumi* FISCHER en REICHENOW, die de Kenya Colony bewoont (ex-coll. JACKSON). — Afb. 222.

8. - **Francolinus icterorhynchus** HEUGLIN. — Afb. 223-224.

Deze Frankolijn bewoont de savannenstreken in het noorden van onze Kolonie en wordt ook ten noorden er van en tot in Uganda aangetroffen. In onze gebieden komen de vormen *Dybowskii* en *Emini* voor; de typische vorm wordt alleen uit de aangrenzende Franse en Engelse gebieden vermeld.

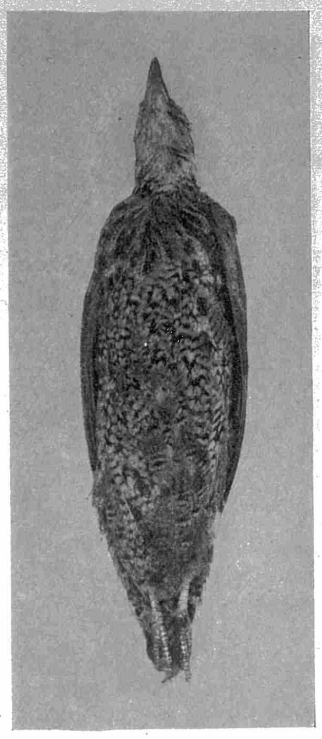

Afb. 221. — *Francolinus africanus uluensis* OG. GRANT., onderzijde.

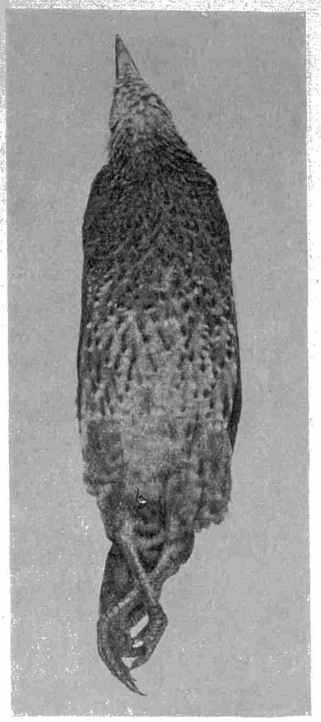

Afb. 222. — *Francolinus Hildebrandti Altumi.* FISCH. en RCHW., onderzijde.

De bovenzijde is donkerbruin tot grauwbruin, met min of meer dichte en fijne, lichtgekleurde sliertjes en fijne dito schachten; kopzijden en wenkbrauwen bruinachtig tot witachtig, met zwarte vlekjes, nekvederen zwart, met brede submarginale streep; rug min of meer in het zwartbruin overgaand; de schouder- en dekvederen met bruinachtige of witte, fijne strepen. Kin en keel wit tot isabelkleurig; het overige van de onderzijde licht isabelbruin, soms witachtig, de vederen met min of meer grote, zwarte vlekken of gebogen strepen, die dikwijls vóór het einde van de veder samensmelten. Armpennen bruin, maar met lichte strepen. Twee sporen aan de tarsus bij het mannetje.

Snavel hoornbruin, de onderkaak met gele basis; poten geel.

Vleugel: 138-195; staart: 60-85; tarsus: 38-55 mm.

8 *a*. - **Francolinus icterorhynchus Dybowskii** OUSTALET. — Afb. 223-224.

Deze vorm werd uit Bangui beschreven en bewoont heel het noorden van Belgisch Congo; ten westen van het Albert-meer treedt daarentegen de vorm *Emini* op.

Vleugel (afmetingen gegeven door MACKWORTH PRAED en GRANT): 162-180 (♂), 150-170 (♀). MACKWORTH PRAED en GRANT denken dat *Dybowskii* niet van *icterorhynchus* s. str. dient te worden onderscheiden.

22 exemplaren zijn in onze verzameling.

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Angodia (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Niangara (CHAPIN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Dika (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (SCHOUTEDEN). — Nioka (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Bafuka (PIAGGIA). — Tingasi (EMIN). — Langomeri (EMIN). — Libenge (SCHUBOTZ). — Duma (SCHUBOTZ). — Api (SCHUBOTZ). — Pawa (CHAPIN). — Dingila (SCHOUTEDEN). — Amadi (SCHOUTEDEN).

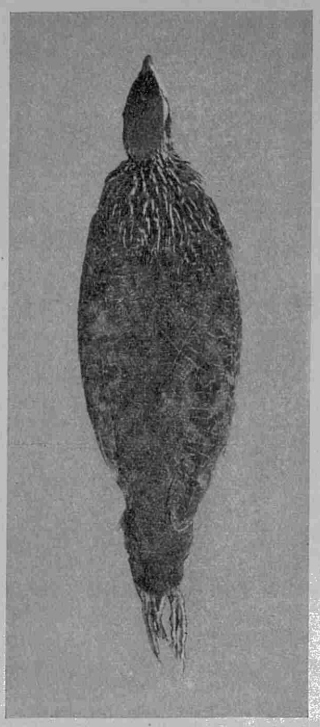

Afb. 223. — *Francolinus icterorhynchus Dybowskii* OUST. Bovenzijde.

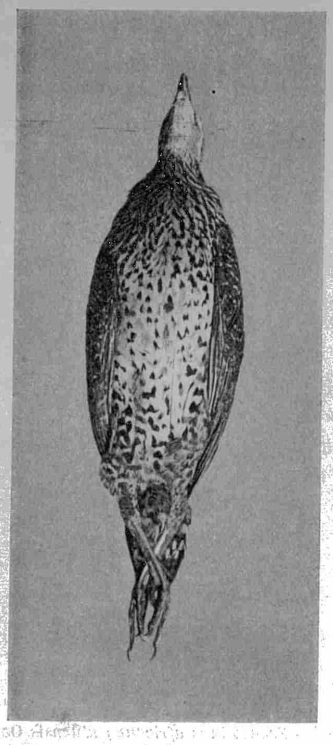

Afb. 224. — *Francolinus icterorhynchus Dybowskii* OUST. Onderzijde.

8 *b*. - **Francolinus icterorhynchus Emini** NEUMANN.

Deze vorm heeft langere vleugels dan de typische vorm of *Dybowskii*: volgens MACKWORTH PRAED en GRANT: mannetje 175-185; wijfje 159-185 mm. Hij komt ten westen van het Albert-meer en tot aan het Ruwenzori-gebergte en in Uganda voor. Drie exemplaren van onze verzameling horen hier:

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Djalasinda (SCHOUTEDEN).

Ubangi: Dogolo (JACKSON).

Andere vindplaatsen: Irumu (CHAPIN). — N. Ruwenzori (WOOSNAM). — Uit Uganda zijn exemplaren bekend, waarvan de vleugel tot 188 mm. lang is; ons exemplaar uit Dogolo meet zelfs 190 mm.

Het Type-exemplaar van *Emini* werd door EMIN bij Mahagi ingezameld; het is een mannetje waarvan de vleugel 175 mm. lang is (Berliner Museum n° 30914); volgens schrijven van mijn geachte collega Prof. Dr. STRESEMANN).

9. - **Francolinus Lathami** HARTLAUB. — Afb. 225-227.

Deze soort wordt gemakkelijk herkend aan de zwarte keel; bij het mannetje is trouwens de onderzijde grotendeels zwart, met zuiverwitte vlekken.

Francolinus Lathami is een woudbewoner en is bekend van Sierra-Leone tot Neder-Congo, en van het Zande-gebied van Z. Soedan en het noorden van Belgisch Congo tot in Uganda.

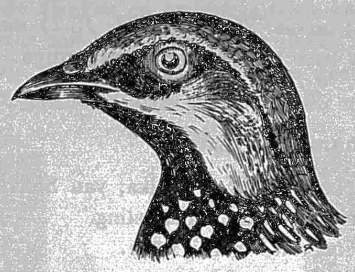

Afb. 225. — Kop van *Francolinus Lathami* HARTL., mannetje.

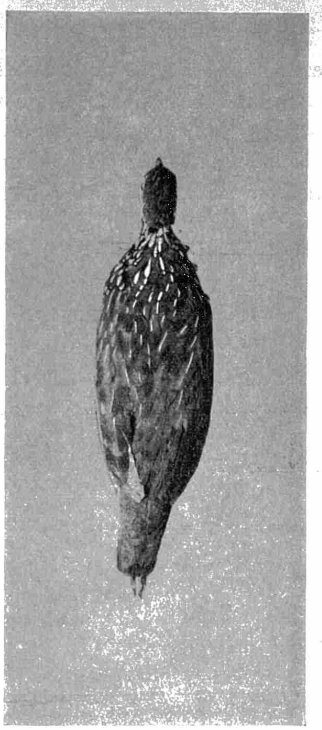

Afb. 226. — *Francolinus Lathami Schubotzi* REICHW. Mannetje. — Bovenzijde.

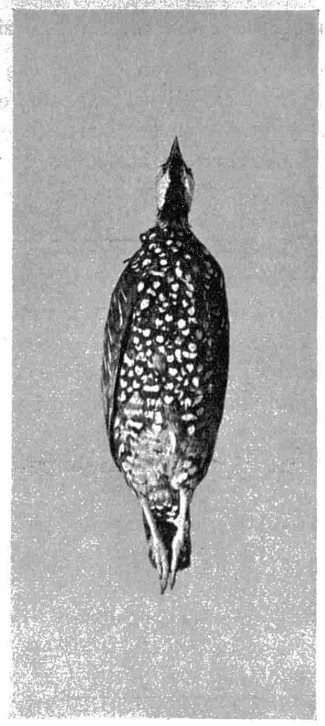

Afb. 227. — *Francolinus Lathami Schubotzi* REICHW. Mannetje. — Onderzijde.

De twee geslachten verschillen merkelijk.

Mannetje. Bovenzijde grauwbruin tot warm olijfbruin, met fijne en dichte, lichtgekleurde en zwarte sliertjes en witte tekeningen. De kop en de nek zijn grauwer dan het lichaam, de wangen wit tot grijswit; een met zwart gemengde witte wenkbrauwstreep, een zwarte teugelstreep; de vederen van de nek met ronde, druppel- of streepvormige, zwartgezoomde, witte vlekken; mantel olijfbruin tot kastanjebruin, de

vederen met witte, zwartgezoomde middenstreep. Onderzijde grotendeels zwart of zwartbruin; kin en keel eenkleurig zwart; het overige van de onderzijde met druppelvormige, dwarse of ronde, witte vlekken vóór het einde van de vederen. Een spoor aan de tarsus.

Wijfje. Bovenzijde grauwbruin, met fijne, roestkleurige sliertjes; de wangen zijn bruinrood of grijs, met zwarte teugelstreep. Kin en keel zwart, eenkleurig; borst licht olijfgrauw, met witte vlekken; het overige van de onderzijde grotendeels wit, de vederen met geelbruine of olijfgrauwe zomen en zwarte, dwarse banden; mantel en dekvederen met zwarte of donkerbruine dwarse vlekken of strepen.

Snavel zwart; poten geel.

Vleugel: 133-150; staart: 58-72; tarsus: 35-70; snavel: 15-21 mm.

Francolinus Lathami wordt door twee vormen vertegenwoordigd: de ene wordt aangetroffen in Neder-Congo, de andere in Noord-Congo.

9 *a.* - **Francolinus Lathami Lathami** HARTLAUB.

De typische vorm van *Lathami* bewoont West-Afrika, van Sierra-Leone tot Neder-Congo. Twee Congolese exemplaren er van bevinden zich in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Omgeving van Boma (COCU).

Andere vindplaats: Ganda Sundi (SCHOUTEDEN).

Twee exemplaren uit Assobam (Kameroen) zijn eveneens in ons bezit.

Lathami werd meermaals voor Frans Equatoriaal Afrika vermeld.

9 *b.* - **Francolinus Lathami Schubotzi** REICHENOW. — Afb. 226-227.

Deze vorm verschilt van de typische vorm doordat de onderstaartvederen evengoed als de buik zwart zijn, met witte vlekken, bij het mannetje, en dat de wangen grijs zijn bij het wijfje. Bij *Lathami* s. str. zijn de onderstaartvederen van het mannetje eenkleurig zwart en de wangen van het wijfje bruinrood.

Schubotzi wordt alleen in de wouden in het noorden van de Kolonie aangetroffen. Hij komt ook in de Uganda-wouden voor en werd door MACDONALD en LOWE van galerijwouden in het Zande-District van Soedan vermeld.

21 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Stanleystad: Popoie (NAHAN).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Gamangui (CHAPIN). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Bili (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Opper-Lindi-riv. (PIETTE).

Andere vindplaatsen: Angu (SCHUBOTZ). — Avakubi (CHAPIN). — Akenge (CHAPIN). — Medje (CHAPIN).

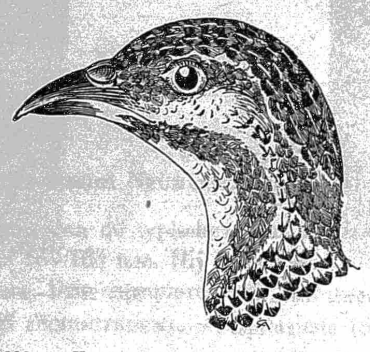

Afb. 228. — Kop van *Francolinus Levaillanti* VALENC.

10. - **Francolinus [Scleroptila] Levaillanti** VALENCIENNES. — Afb. 228-230.

Deze soort wordt gevonden van Uganda, over Oost-Afrika, tot Zuid-Afrika en Benguela. Een vorm er van, *kikuyuensis*, wordt in onze Kolonie aangetroffen. Een tweede, *Clayi*, komt er misschien ook voor.

10 *a*.- **Francolinus Levaillanti kikuyuensis** Og. Grant. — Afb. 229-230.

Bovenkop bruin tot zwartbruin, met zwart-witte omzoming; kopzijden en nek roestbruinachtig; een witte, zwartgevlekte streep loopt van de bovenkaak, onder het oog naar achteren en sluit bij een witzwarte (op de hals bredere) kraag aan (de vederen zijn wit, met zwarte eindzoom en dwarse strepen); het overige van de bovenzijde grotendeels fluweelzwart, met roestkleurige middenstreep aan de vederen en min of meer brede, dwarse strepen; dekvederen met dezelfde tekening op grauwbruine of roestbruine grond. Keel wit; borstvederen roodbruin of kastanjebruin, met min of meer brede, lichte middenstreep; het overige van de onderzijde licht isabelbruin, de flanken en onderstaartvederen zwart of donkerbruin dwarsgestreept, het midden min of meer gevlekt. Tarsus van het mannetje met spoor.

Snavel hoornbruin, met gele basis van de onderkaak; poten geel.

Vleugel: 165-179; staart: 60-80; tarsus: 40-50; snavel: 20-25 mm.

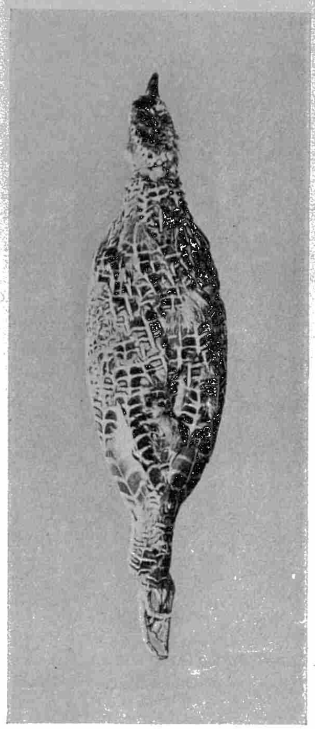

Afb. 229. — *Francolinus Levaillanti kikuyuensis* Og. Gr. Bovenzijde.

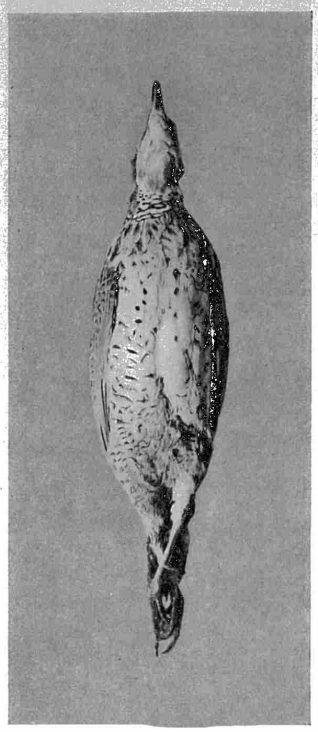

Afb. 230. — *Francolinus Levaillanti kikuyuensis* Og. Gr. Onderzijde.

De vorm *kikuyuensis* wordt van Oost-Afrika tot Uganda en het oosten van onze gebieden gevonden. *Mulemae* Grant is er een synoniem van.

Dertien exemplaren zijn in ons bezit, uit Oost-Afrika, Uganda en Ruanda-Urundi.

Ruanda-Urundi: Gatsibu (Burgeon). — Gabiro (Lippens). — Gabiro (Frechkop). — Bururi, Kumuyanga (Lestrade).

Andere vindplaatsen: Kasindi, Lubilia Vallei (Chapin). — Luofu (Chapin). — N. Mt. Muhavura, Kisolo (Heller). — Mt. Sabinyo (Mecklemburg). — Katana (Babault). — Uruwiti-plein (Frechkop).

Van de Heer Orts vernam ik dat deze Frankolijn in groot aantal in Oost-Ruanda wordt gevonden.

10 *b*. - **Francolinus Levaillanti Clayi** White.

Deze vorm werd vier jaren geleden beschreven naar exemplaren uit Noord-Rhodesië. White noteert dat *Clayi*, of een daarmee verwante vorm, in Mwinilunga voorkomt: een plaats in Noordwest-Rhodesië die niet ver van de grens van het Lualaba-district ligt.

11. - **Francolinus [Choetopus] natalensis** SMITH. — Afb. 231-232.

Deze Frankolijn wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Noord-Rhodesië, waar de vorm *Neavei* aangetroffen wordt.

De bovenzijde is grauwbruin tot bruin of roestbruin, fijn donker getekend, gedeeltelijk zwartbruin, de schachten lichter gekleurd; nekvederen zwart of donkerbruin, met witte zomen. Onderzijde witachtig tot licht okergeel; de keel met kleine, zwarte vlekjes; de vederen van hals en vooral krop zwart dwarsgestreept; het overige van de onderzijde met vederen die, of wel bruinzwart zijn, gemengd met wit en met brede witte

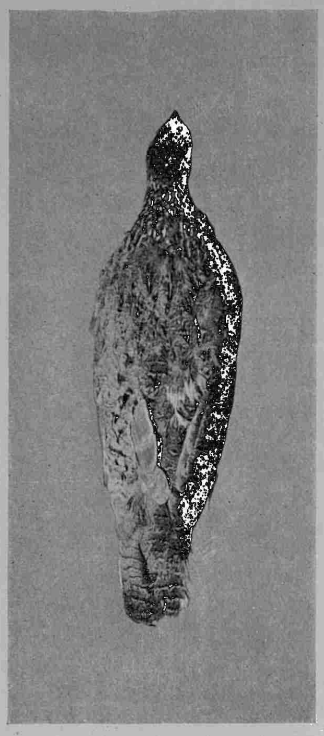

Afb. 231. — *Francolinus natalensis Neavei* M. PR. Bovenzijde.

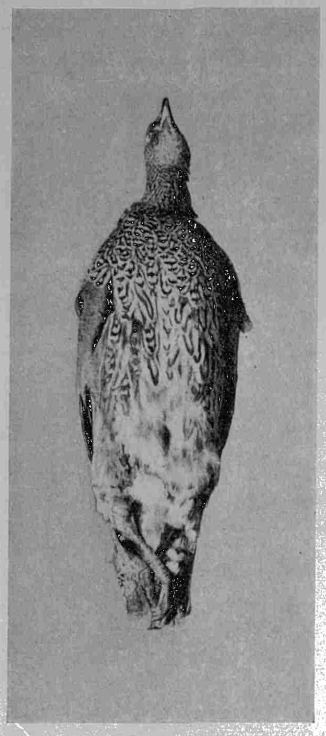

Afb. 232. — *Francolinus natalensis Neavei* M. PR. Onderzijde.

zomen, of wel licht gekleurd, met aan iedere zijde een zwarte of donkerbruine zijstreep, die evenwijdig loopt met de rand; vederen van de kopzijden wit, zwartgezoomd.

Snavel bruin, de onderkaak en de poten oranjegeel.

Vleugel: 160-180; staart: 80-95; tarsus: 40-45; snavel: 21-22 mm.

11 *a* - **Francolinus natalensis Neavei** MACKWORTH PRAED.

De vorm *Neavei* werd beschreven uit Noord-Rhodesië en is er uit de Luangwa- en Kafue-valleien bekend. CHAPIN is van mening dat hij in het zuiden van Katanga zou kunnen aangetroffen worden.

Tot hiertoe is deze vorm niet vertegenwoordigd in onze verzameling. Twee exemplaren van de typische vorm, uit Z. Rhodesië, zijn in ons bezit.

12. - **Francolinus nobilis** REICHENOW. — Afb. 233.

Deze prachtige Frankolijn bewoont het hooggebergte in het oosten van de Kolonie en het westen van Ruanda. Hij is een bewoner van het bergwoud.

De bovenkop en de nek zijn grauw, evenals de romp en de bovenstaartvederen; het overige van de

bovenzijde is grotendeels mooi rood- of chocoladebruin, de vederen zijdelings met min of meer brede grauwe zijzomen; de dekvederen en de binnenste armpennen eveneens donker roodbruin, de andere pennen bruingrauw. Kin en keel zijn wit, maar min of meer duidelijk donker gevlekt; het overige van de onderzijde is grotendeels mooi roodbruin, met lichtgrijze zomen van de vederen; onderstaartvederen donker bruingrauw.

Tarsus van het mannetje met 1-2 (soms 3) sporen.

Snavel en oogomgeving oranjerood tot rood; poten rood.

Vleugel: 185-210; staart: 80-95; tarsus: 50-70; snavel: 23-27 mm.

Deze merkwaardige Frankolijn werd door de expeditie MECKLEMBURG op de Sabinjo-vulkaan ontdekt. Later werd hij op andere vulkanen teruggevonden, namelijk door GYLDENSTOLPE, PITMAN, CHAPIN, mijzelf.

Afb. 233. — *Francolinus nobilis* RCHW. Onderzijde.

Afb. 234. — *Francolinus squamatus Zappeyi* MEARNS. Onderzijde.

Mijn vriend Dr. VAN SACEGHEM beschreef er een exemplaar van als *Francolinus camerunensis* var. *ruandae*: het werd tussen Mutura en Rwankeri, in Noordwest-Ruanda, ingezameld; het Type-exemplaar berust nu in onze verzameling.

GRANT en MACKWORTH PRAED hebben een vorm *Chapini* beschreven, naar exemplaren die CHAPIN aan de westzijde van de Ruwenzori ingezameld had. Volgens deze auteurs verschilt hij van de typische *nobilis*-vorm door grotere uitbreiding van de roodbruine tekeningen aan de onderzijde, dus ook door smallere grijze zijzomen van de vederen. Door deze kenmerken kan ik onmogelijk *Chapini* van *nobilis* s. str. onderscheiden, alhoewel exemplaren van *nobilis* uit het noordelijk woongebied voor mij liggen. Het stuk dat het best met de beschrijving van REICHENOW overeenkomt heeft pas ons Museum bereikt: het komt van het Rugegewoud. Alle andere *nobilis*-exemplaren in onze verzameling hebben smallere grijze zomen.

Acht exemplaren zijn in ons bezit:

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE). — « Kilo » (THÉLIE).

Distr. Kivu: Burunga, Mikeno-vulkaan (SCHOUTEDEN). — Kabara, Mikeno-vulkaan (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Mutura/Rwankeri (CHAUVEAUX). — Bigogo (CHAUVEAUX). — Rugege-woud, Rwasenkoko, 2.500 m. (FAIN).

Andere vindplaatsen: Sabinjo-vulkaan (MECKLEMBURG). — Muhavura-vulkaan (PITMAN). — Karisimbi-vulkaan (CHAPIN). — Mbwahi, ten westen van het Kivu-meer (BABAULT).

13. - **Francolinus** [**Dendroperdix**] **sephaena** SMITH.

Deze soort wordt alleen van Oost-Afrika tot Zuid-Afrika gevonden. Verscheidene vormen er van zijn beschreven geworden. Een enkele wordt in onze Kolonie aangetroffen.

13 *a*. - **Francolinus sephaena Granti** HARTLAUB. — Afb. 235-237.

De bovenzijde is grauwbruin, min of meer roodbruin gewassen en min of meer duidelijk dwarsgestreept; de bovenkop is grauwer; de vederen van de nek zijn chocoladebruin of roodbruin, breed witgezoomd; vederen van mantel, schouder- en dekvederen roodbruin tot grauwbruin, met min of meer brede,

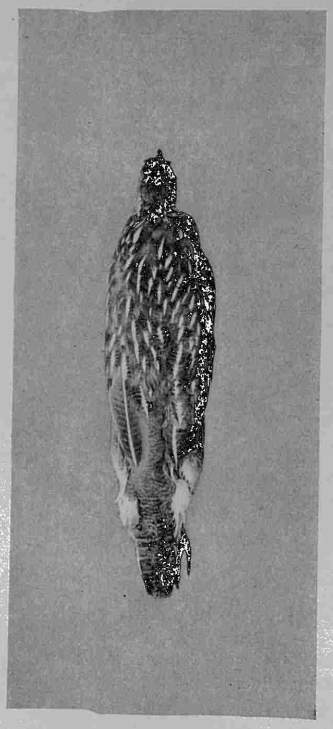

Afb. 235.
Francolinus sephaena Granti HARTL.
Bovenzijde.

Afb. 236.
Francolinus sephaena Granti HARTL.
Tekening van de hals.

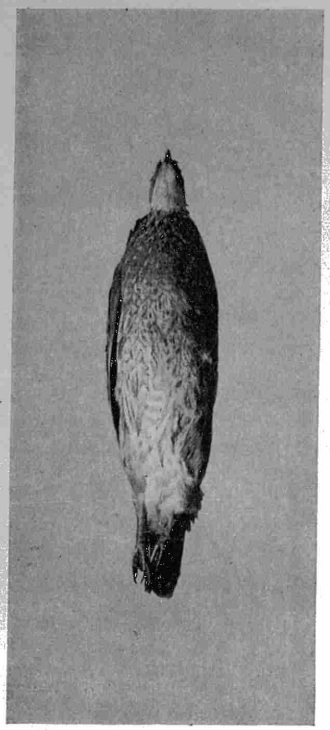

Afb. 237.
Francolinus sephaena Granti HARTL.
Onderzijde.

zuiver witte, zwartgezoomde middenstreep, deze in veel gevallen zijdelings gegolfd of getand; een witte wenkbrauwstreep; onder het oog een roodbruin gevlekte witte streep. De keel is wit; de vederen van de kopzijden en van de hals zijn wit, met driehoekige, kastanjebruine tot roodbruine, of zelfs zwartbruine, distaal bredere vlek (Afb. 236); borst, krop en flanken bruinachtig grauw, dicht en fijn zwart of bruin getekend, de vederen met witachtige, distaal bredere middenstreep; het overige van de onderzijde grotendeels witachtig tot licht okergeel. Een spoor bij het mannetje.

Snavel donkerbruin; poten roodachtig.

Vleugel: 130-150; staart: 70-90; tarsus: 35-43; snavel: 19-21 mm.

In zijn « Birds » vermeldde CHAPIN deze Frankolijn en noteerde dat hij zou kunnen aangetroffen worden op de westelijke oever van het Albert-meer of in Oost-Urundi.

Gedurende de laatste oorlog heeft inderdaad mijn vriend J. VRIJDAGH deze mooie Vogel in de buurt van Mahagi gevonden. Twee door hem geschoten exemplaren berusten nu in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH).

Wij bezitten anderzijds een tiental exemplaren uit Oost-Afrika.

14. - **Francolinus [Scleroptila] Shelleyi** OGILVIE-GRANT. — Afb. 238-239.

Deze soort wordt slechts in het oosten van Zwart-Afrika gevonden, van Natal tot Uganda en het Elgongebergte. In onze Kolonie werd ze tot hiertoe enkel in Katanga teruggevonden.

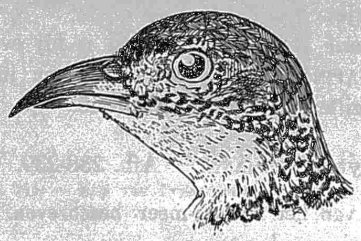

Afb. 238. — Kop van *Francolinus Shelleyi Whytei* NEUM.

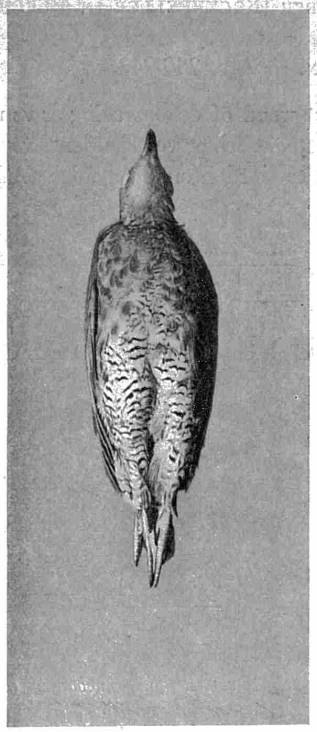

Afb. 239. — *Francolinus Shelleyi Whytei* NEUM.
Onderzijde.

De bovenzijde is grauw tot grauwbruin, gedeeltelijk zwartbruin tot fluweelzwart, met dichte, fijne roestkleurige of geelwitte, dwarse streepjes; de schachten zijn min of meer breed lichtgekleurd; de bovenkop, is donkerder gekleurd; dekvederen kastanjerood gewassen; slagpennen bruingrauw, min of meer duidelijk dwarsgestreept. Kin en keel wit of roestkleurig, door een zwarte streep of door een reeks zwarte vlekjes afgezoomd; krop grijs, met fijne, dwarse, witte of bruinachtige strepen; het overige van de onderzijde wit

of roestkleurig, maar zwart of grauwbruin dwarsgestreept; veel vederen van de flanken, de krop en de borst roodbruin tot kastanjebruin op beide vlaggen of op een van de vlaggen.

Snavel donkerbruin; poten geel.

Vleugel: 165-185, staart: 80-90; tarsus 38-41; snavel: 27-30 mm.

Eén vorm maar werd tot hiertoe in onze Kolonie gevonden: *Whytei*; de typische vorm zou er misschien ook kunnen voorkomen, volgens CHAPIN.

14 *a*. - **Francolinus Shelleyi Shelleyi** OGILVIE-GRANT.

Bij deze vorm wordt de keel door een zwarte streep afgezoomd; bij *Whytei* vindt men in de plaats van deze streep een reeks zwarte vlekjes.

Shelleyi werd eerst uit Z. Rhodesië bekendgemaakt; nu is hij eveneens bekend uit N. Rhodesië en tot in het zuidwesten van Uganda. CHAPIN meent dus dat deze vorm in Ruanda of zelfs in Katanga zou kunnen worden aangetroffen. Wij bezitten hem uit Z. Rhodesië.

14 *b*. - **Francolinus Shelleyi Whytei** NEUMANN. — Afb. 238-239.

Deze vorm werd uit het westen van het Nyassa-meer beschreven. Hij komt echter ook in Katanga voor, en zeven exemplaren er van zijn in ons bezit.

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER).

Distr. Lualaba: Katentania (VAN SACEGHEM).

Andere vindplaats: Kampia, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY).

15. - **Francolinus squamatus** CASSIN. — Afb. 240-243.

Deze Frankolijn bewoont vooral het woud of de omgeving er van. Zijn woongebied strekt zich van Nigeria tot Angola en Oost-Afrika uit. Hij vertoont echter verscheidene vormen, waarvan ten minste drie, misschien wel vier, in onze Kolonie dienen te worden onderscheiden (Afb. 243).

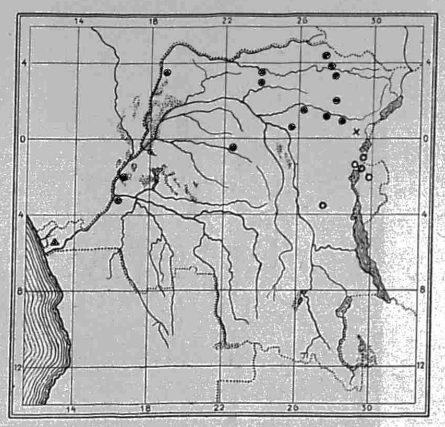

Afb. 240 — Vindplaatsen van *Francolinus squamatus*.
● *Franc. squam. Schuetti*.
▲ *Franc. squam. squamatus*.
○ *Franc. squam. Zappeyi*.
× *Franc. squam.*, vorm.

Bovenkop min of meer donker, bruin tot grauwbruin; kopzijden grijs of wit, met bruine of zwarte vlekjes; bovenzijde en dekvederen donkerbruin tot kastanjebruin, fijn en dicht zwart gestippeld en met min of meer duidelijke bruinachtige tot witte dwarse strepen en vlekken, dikwijls ook zwarte vlekken, de vederen soms grijs gezoomd; handpennen bruin, armpennen ten minste aan de buitenvlag gelijk de rug bruinachtig en zwart getekend. Kin en keel wit of licht bruinachtig, het overige van de onderzijde bruin

of grauwbruin tot donkerbruin, de vederen van borst en buik zijdelings min of meer breed wit of grijs of bruinachtig, de zoom zelf donker.

Snavel oranje, de bovenkaak donkerder; poten geel of oranjegeel.

Vleugel: 160-196; staart: 75-90; tarsus: 40-60 mm.

De vier vormen die ik in ons Congolees materieel meen te moeten onderscheiden zijn de volgende.

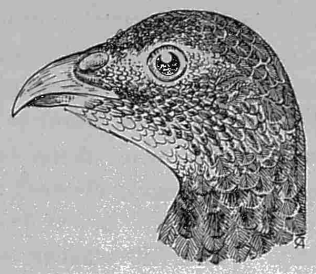

Afb. 241. — Kop van *Francolinus squamatus* CASS.

15 *a*. - **Francolinus squamatus squamatus** CASSIN. — Afb. 243.

Bij deze vorm is de onderzijde (borst en buik) heel licht gekleurd, daar de vederen grotendeels wit of crèmekleurig zijn, met fijne donkere schachtstreep en fijne donkere zoom; hierdoor wordt het effect verkregen dat MACKWORTH PRAED treffend beschrijft als « a scaly appearance ». De afbeelding die BANNERMAN in zijn « Birds » heeft gegeven komt hiermede uitstekend overeen.

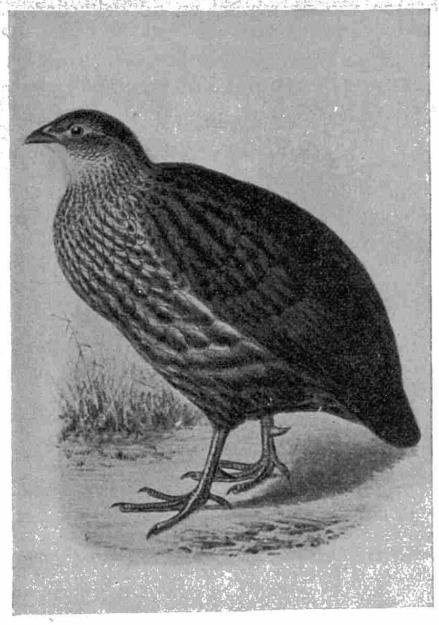

Afb. 242. — *Francolinus squamatus Schuetti* CAB.
(Naar de oorspronkelijke tekening bij CABANIS).

Twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Streek van Boma (COCU).

Dit is de vorm die gevonden wordt in Kameroen, Gaboen en andere gebieden van West-Afrika: CASSIN beschreef *squamatus* van Cap Lopez. In onze Kolonie zal hij hoogstwaarschijnlijk slechts in Neder-Congo, en namelijk in Mayumbe, worden gevonden.

15 *b*. - **Francolinus squamatus Schuetti** CABANIS. — Afb. 242-243.

CABANIS beschreef deze Frankolijn naar een exemplaar dat uit de Lunda-streek kwam, die zich over Noord-Angola en Zuid-Congo uitstrekt. CHAPIN herkende deze vorm niet onder het materieel dat hij onderzocht. Ik ben er echter van overtuigd dat het hier de vorm geldt die in Midden- en Noord-Congo thuis is, en dat hiertoe de exemplaren horen die CHAPIN als *squamatus* s. str. vermeldde. Onze exemplaren beantwoorden goed aan de plaat die CABANIS publiceerde en die ik hier reproduceer (Afb. 242). GRANT heeft trouwens reeds voor deze vorm « Congo basin » als verspreidingsgebied vermeld.

Bij deze vorm zijn de vederen van de onderzijde merkelijk beter getekend dan bij de vorige vorm: de donkere middenstreep is ten minste even breed als de lichte zijstrepen; zij is echter meestal nogal difuus en vertoont een duidelijke, zwarte stippeling.

Verscheidene exemplaren in ons verzameling.

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Barisi (HUTSEBAUT). — Gamangui (CHAPIN).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Popoie (NAHAN).

Distr. Kibali-Ituri: Mawambi (CHRISTY).

Andere vindplaatsen: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Avakubi (CHAPIN). — Medje (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Duma (SCHUBOTZ). — Suranga (SCHUBOTZ). — Angu (BOYD ALEXANDER).

15 *c*. - **Francolinus squamatus Zappeyi** MEARNS. — Afb. 243.

De vederen van de bovenzijde vertonen geen, of slechts weinig aangeduide, lichte dwarse strepen; daarentegen hebben vooral de vederen van de mantel en de dekvederen een heel goed afgetekende grijze

Afb. 243. — Van links naar rechts,
onderzijde van *Francolinus squamatus squamatus*, *sq. Schuetti*, *sq.* vorm, en *sq. Zappeyi*.

zoom; de vederen van de onderzijde vertonen scherp afgetekende witte en donkerbruine strepen, de bruine middenstreep meestal breder dan de witte.

Deze vorm bewoont Uganda en de oostelijke gebieden van onze Kolonie.

Tien exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Kibati (SCHOUTEDEN). — Burunga (SCHOUTEDEN). — Goma (SCHOUTEDEN). — Nyarusambo (BURGEON).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Buhonga, richting Kibali (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Lulenga (CHAPIN). — Kita-Kita, bij Kama, Manyema (ROCKELLER en MURPHY) (ap. CHAPIN). — Mugunga (DE WITTE).

Volgens MACWORTH PRAED en GRANT zou *Zappeyi* identisch zijn met *Schuetti*, waarvan ze echter geen exemplaar onderzocht hadden. Het materiaal dat ik onder ogen heb laat mij niet toe daarmee accoord te gaan.

15 *d*. - **Francolinus squamatus** vorm. — Afb. 242.

Bij deze vorm vertonen de vederen van de onderzijde crèmekleurige strepen, die scherp zijn afgetekend maar betrekkelijk smal, zodat de donkerbruine zomen breder uitzien dan bij de andere vormen; de middenstreep is eveneens scherp afgetekend en breed; de bruine delen zijn fijn zwart gestippeld.

Deze vorm kan onmogelijk met een van de vorige geïdentificeerd worden; de tekening van de onderzijde herinnert enigszins aan deze van *Francolinus ahantensis* TEMM. (uit West-Afrika), volgens de gepubliceerde afbeeldingen en beschrijvingen er van; geen grijze zomen aan de vederen van de bovenzijde.

Een enkel exemplaar in onze verzameling: het werd door CHAPIN vermeld onder *squamatus squamatus*.

Distr. Kivu: Zambo (CHRISTY).

16 - **Francolinus streptophorus** OG. GRANT.

Deze soort werd tot hiertoe niet aangetroffen in onze gebieden. Ze is echter bekend uit Uganda ten oosten van het Albert-meer, en uit Kasulu-district van het Tanganyka-Territory, ten zuiden van Urundi; met CHAPIN denk ik dat ze ook in de naburige streken van onze Kolonie zou kunnen voorkomen. De soort werd beschreven uit het Elgon-gebergte en werd later door BATES in het hooggebergte van Kameroen teruggevonden.

Bovenkop bruin, kopzijden roodbruin; een witte wenkbrauwstreep, een andere witte streep achter het oog; bovenzijde donkerbruin, met donkere vlekking, de vederen van mantel en schouders met scherp afgetekende witachtige schachtstreep; een wit en zwart dwarsgestreepte nekkraag. Keel wit, met enkele vlekjes; krop wit en zwart dwarsgestreept; het overige van de onderzijde bruinachtig of reekleurig, met enkele zwarte vlekken, de lange vederen van de flanken breed zwart gezoomd. — Het wijfje vertoont aan de bovenzijde bruinachtige, dwarse strepen of vlekken. — Noch het mannetje, noch het wijfje is gespoord.

Snavel lichtgeel, de bovenkaak min of meer bruinachtig; poten geel.

Vleugel : 145-162; staart : 56-80; tarsus : 36-40 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

GENUS PTERNISTES WAGLER.

De Phasianiden die tot dit genus horen worden onmiddellijk aan hun rode, onbevederde keel herkend; de oogomgeving is eveneens naakt. De tarsus van het mannetje draagt een (of twee) spoor (Afb. 201). De onderzijde vertoont bij volwassen individuen roodbruine tot sepiabruine strepen. Het wijfje is kleiner dan het mannetje.

Een enkele soort is uit onze gebieden bekend. Twee andere zouden misschien in het oosten kunnen gevonden worden. Men zal deze soorten als volgt onderscheiden :

1. *a*. De bovenzijde vertoont brede, roodbruine strepen (zijzomen van de vederen). De poten zijn donkerbruin. ..... *Pternistes rufopictus*.
   b. De bovenzijde vertoont geen roodbruine strepen. ..... 2.
2. *a*. De poten zijn rood tot oranjerood. Onderzijde min of meer dicht zwart gestippeld op witte of grijze grond. De zwarte of donkere schachtstrepen (voor zover ze bestaan) zijn meestal smal aan de onderzijde van het lichaam. ..... *Pternistes afer*.
   b. De poten zijn zwart of roodzwart. Onderzijde lichtbruinachtig met brede schachtstrepen. .... *Pternistes Swainsoni*.

1. - **Pternistes afer** MÜLLER. — Afb. 244-245.

Deze soort, in de zin van CHAPIN, wordt vertegenwoordigd door verscheidene vormen, en wordt van Neder-Congo tot Oost- en Zuid-Afrika gevonden.

De drie vormen die mij uit onze Kolonie bekend zijn worden als volgt onderscheiden:

1. *a.* De strepen aan de onderzijde van het lichaam zijn sepiabruin tot zwartbruin, en de grondkleur is zuiverder wit dan bij de andere vormen. ..... *Pt. afer Harterti.*
   b. De strepen zijn roodbruin en de grondkleur is witgrijs. ..... 2.
2. *a.* De borst vertoont zwarte of donkerbruine schachtstrepen. ..... *Pt. afer nyanzae.*
   b. Geen duidelijke schachtstrepen. De witgrijze gedeelten van de onderzijde dicht met zwart gestippeld of vederzomen. ..... *Pt. afer Cranchi.*

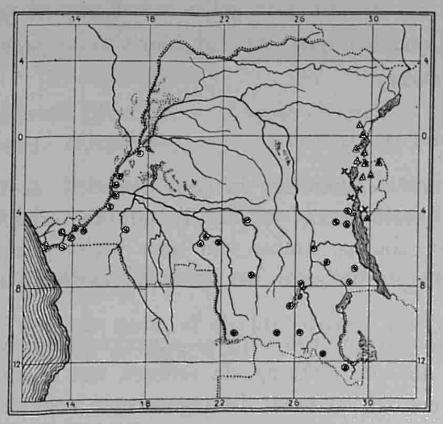

Afb. 244. — Vindplaatsen van *Pternistes afer.*
● *Ptern. afer Cranchi.*
× *Ptern. afer Harterti.*
▲ *Ptern. afer nyanzae.*

Vier andere vormen zouden misschien ook kunnen gevonden worden: *Pt. afer intercedens* die in het Tanganyka-Territory en in Noord-Rhodesië wordt gevonden en misschien in Urundi of Oost-Katanga zou kunnen voorkomen; *-Pt. afer loangwe,* bekend van Noordoost-Rhodesië en die in Z. O. Katanga zou kunnen

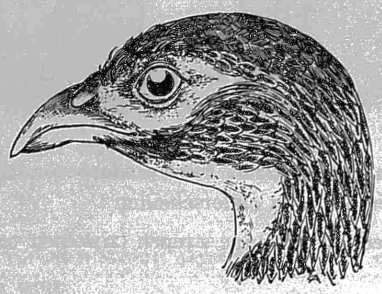

Afb. 245. — Kop van *Pternistes afer nyanzae* NEUM.

aangetroffen worden; — *Pt. afer afer,* gevonden aan de kust van Angola en die misschien in Neder-Congo zou kunnen voorkomen; — en *Pt. afer Manueli,* bekend van Noord-Angola en Noordwest-Rhodesië en die misschien in Z. Kwango b.v. te vinden is.

Bovenkop bruin, het voorhoofd donkerder, de kopzijden met witgezoomde bruine of zwarte vederen, gelijk de nek, het overige van de bovenzijde bruin of grauwbruin, de vederen meestal fijn zwartbruin gestippeld, de schachten meestal min of meer breed donkerbruin of zwart; de dekvederen, ten minste, zijn grauw gewassen; hand- en armpennen grauwbruin, de eerste met lichtgekleurde of lichtgevlekte buitenvlag, en soms ook binnenvlag; de laatste ten minste op de buitenvlag lichtgevlekt; stuurpennen bruin, fijn zwartbruin gestippeld. Onderzijde witgrijs tot witachtig, min of meer dicht donkerbruin, zwart, of donkergrijs gestippeld, enkele vederen van de borst met brede roodbruine zoom of zomen. Het mannetje vertoont aan de tarsus één of twee sporen.

Bij jongere individuen ontbreken dikwijls de roodbruine zomen aan de onderzijde. Bij heel jonge exemplaren is de onderzijde veeleer breed zwart-wit dwarsgestreept.

Snavel hoornachtig bruin; de washuid en de naakte delen van de kop zijn oranjerood tot rood, de poten eveneens.

Vleugel: 185-195; staart: 87-90; tarsus: 48-50; snavel: 27-30 mm.

1 *a*. - **Pternistes afer afer** Müller.

Deze vorm werd tot hiertoe nooit in onze Kolonie ingezameld. Hij is van de kust van Angola bekend en zou misschien in aangrenzende gebieden van Belgisch Congo kunnen voorkomen.

1 *b*. - **Pternistes afer Cranchi** Leach (*punctulatus* Gray).

Deze vorm werd beschreven naar een exemplaar dat de Expeditie Tuckey van Neder-Congo meebracht. Hij is nu bekend van de Loango-kust tot Katanga en het noordwesten van het Tanganika-meer. De onderzijde is dicht zwartgestippeld maar vertoont geen zwarte of donkere schachtstrepen; de zijstrepen zijn mooi roodbruin. Bovenzijde zwart gestippeld.

Meer dan 70 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Muanda (Schouteden). — Kisantu (Schouteden). — Kidada (Schouteden). — N'Sengi (Dartevelle). — Boma (Dartevelle). — Manzadi (Dartevelle). — Leopoldstad (Henrion). — Leopoldstad, Elkolwa (Mevr. Lepersonne).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (Schouteden). — Kwamouth (Schouteden). — Dwa (Schouteden). — Kunzulu (Mevr. Lepersonne). — Kwamouth (Kele). — Keseki (Kele). — Bolobo (Kele).

Distr. Kwango: Kasanga (Schwetz) (juv.).

Distr. Kasai: Luluaburg (Callewaert). — Luluaburg (Windmolders).

Distr. Sankuru: Lusambo (Ghesquière). — Tshipama (Drion).

Distr. Lualaba: Kansenia (de Montpellier). — Kansenia (de Witte). — Kando bij Tenke (de Witte). — Kanzenze (de Witte). — Dilolo (de Witte). — Kaleka (Dewit).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (Schouteden).

Distr. Tanganika: Kabalo (Schouteden). — Kiambi (de Witte).

Distr. Kivu: Niembo (Pauwels). — Kalembelembe (Pauwels). — Uvira (Pauwels).

Andere vindplaatsen: Masembe (Böhm). — Kauwire (Böhm). — Lulenge-riv. (Böhm). — Likulwe-riv. (Böhm). — Kaue-riv. (Böhm). — Lufuku (Böhm). — Lualaba-riv. (Böhm). — Gombe (ap. Hartert). — Mukimbungu (Laman). — Bunkeya (Neave). — Baraka (Grauer). — Zuidoost-Katanga (Mouritz). — Luebo (Schouteden). — Kabambaie (Schouteden). — Matadi (Conover). — Bukama (Conover). — Lubumbashi-riv. (De Riemaecker).

Eeveneens bekend van Landana, van Brazzaville (Malbrant), van Dola in N. O. Rhodesië (Neave), van Mwinilunga (White) enz.

1 *c*. - **Pternistes afer Harterti** Reichenow.

Deze prachtige vorm wordt gemakkelijk herkend aan de heel donkere kleur van de strepen aan de onderzijde van het lichaam; ze zijn sepiabruin tot zwartbruin en het midden van de vederen is lichter gekleurd dan bij de andere vormen, witachtig, minder dicht gestippeld, soms in 't geheel niet. Rugvederen niet (of weinig) gestippeld.

11 exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Uvira (PAUWELS).

Ruanda-Urundi: Usumbura (SCHOUTEDEN). — Usumbura (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Ruzizi-vallei (CHAPIN). — Kamaniola (CHAPIN). — Kadjudju (BABAULT).

De vorm werd beschreven uit Usumbura. De door BERLIOZ vermelde vindplaats Kadjudju is bijzonder interessant, daar in Goma de vorm *nyanzae* gevonden wordt.

1 *d*. - **Pternistes afer intercedens** REICHENOW.

Beschreven van Oost-Afrika: Rukwa-meer en teruggevonden in het Kigoma-district van Tanganyika Territory. In N.-Rhodesië komt deze vorm tot bij onze grens voor.

Geen exemplaar uit onze Kolonie.

1 *e*. - **Pternistes afer loangwae** GRANT en MACKWORTH-PRAED.

Beschreven van de Loangwa-vallei in N. Rhodesië.

1 *f*. - **Pternistes afer Manueli** WHITE.

Deze onlangs beschreven vorm is bekend van Angola (Dala Tando) tot N.W. Rhodesië: Mwinilunga en Kasempa. Hij zal misschien in het zuiden van onze Kolonie worden teruggevonden.

1 *g*. - **Pternistes afer nyanzae** CONOVER.

Bij deze vorm, die anders veel op *Cranchi* gelijkt, vertoont de borst duidelijke, zwarte schachtstrepen; de halszijden vertonen ook meer wit dan bij *Cranchi*.

Een twintigtal exemplaren.

Distr. Kivu: Lisasa (PILETTE). — Kabare (PILETTE). — Kalegela (PILETTE). — Oude St-Gustaaf-Missiepost (PILETTE). — Kasindi (BONNEVIE). — Goma (SCHOUTEDEN). — Rwindi-kamp (BURGEON). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Kwale (FRECHKOP). — [Djomba (DERSCHEID). — Bweza (DERSCHEID). — Rugari (DERSCHEID)].

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Ruhengeri/Kisenyi (LESTRADE). — Gabiro (VERHULST). — Muhavura, Burambi (DE WITTE). — Gabiro (FRECHKOP). — Kagera (FRECHKOP). — Kisozi (VRIJDAGH). — Astrida (JANSSENS). — Rutegama (LESTRADE). — Kibingo (LESTRADE).

Andere vindplaatsen : Rutshuru-vallei (CONOVER). — Nyanza, Tanganika-meer (CONOVER). — Oost-Ruwenzori (VAN SOMEREN). — Urundi (GRAUER). — Lesse (PILETTE). — Sabinjo (GYLDENSTOLPE). — Tamohanga (GYLDENSTOLPE). — Munagana (DE WITTE). — Kibga (DE WITTE). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG).

2. - **Pternistes rufopictus** REICHENOW.

Deze soort is mij in natura onbekend. De hierna volgende kenmerken zijn aan de beschrijving van REICHENOW ontleend.

Bovenkop donkerbruin tot zwartbruin, met lichte zomen; wenkbrauwen zwart; een witte zijstreep aan de mond; wangen zwartachtig met witte strepen; hals en nek zwart met witte zijzomen; de basis van van de nek met roodbruine zijzomen; krop grijs, met zwarte schachten, soms ook zwarte stippeling; bovenrug en dekvederen breed roodbruin gezoomd, in 't midden grijs, de schachten zwartbruin, de vederen min of meer fijn gestippeld en met zigzagtekeningen; romp, bovenstaartvederen en stuurpennen grijs, met zwarte schachten en donkerbruine dwarse, golvende streepjes, pennen donkerbruin met roestrode tekeningen. Onderzijde- en onderstaartvederen wit, met zwarte schachtstreep en smalle zijstreep en met brede roodbruine zomen.

Snavel roodbruin, de onderkaak lichter gekleurd; poten donkerbruin; naakte oogomgeving en washuid oranjerood; keel lichtgeel of oranje.

Vleugel: 180-220; staart: 80-110; tarsus: 60-70 mm.

Pternistes rufopictus is bekend van Uganda tot aan het Victoria-meer. De soort zou misschien in Ruanda-Urundi kunnen aangetroffen worden.

3. - **Pternistes Swainsoni** SMITH.

Bovenkop bruin, het voorhoofd zwart tot zwartbruin, wenkbrauwen en wangen met zwarte schachten op lichte grond; hals en nek vaalbruin, de vederen met brede zwarte schachtstreep; bovenzijde, vleugels, staart en bovenstaartvederen lichtbruin, fijn zwartbruin getekend of gestippeld, de schachten min of meer fijn zwart of zwartbruin; handpennen bruin, armpennen bruin, min of meer met zwart gemengd, de binnenste helemaal zó; buik en onderborst lichter bruin, met zwarte of donkerbruine schachten en roodbruine zijzomen.

Snavel zwartachtig, de washuid en de basis van de onderkaak roodachtig; poten zwart of roodzwart.

Vleugel: 175-210; staart: 75-90; tarsus: 50-60 mm.

Deze soort wordt soms bij *afer* gevoegd. Ze is bekend van Zuid-Afrika (Transvaal) tot Noordoost-Rhodesië. Ze zou wellicht in Katanga kunnen aangetroffen worden.

GENUS AFROPAVO CHAPIN.

Bijzonder mooie Phasianiden, met prachtige gekleurde, gedeeltelijk metaalglanzende vederen, lange staart, krachtige tenen. Op de bovenkop een ovaal veld waaruit een aantal korte of lange stijve borstels oprijzen; er achter een kuif opgerichte smalle vederen (Afb. 248). De hals weinig bevederd, behalve aan

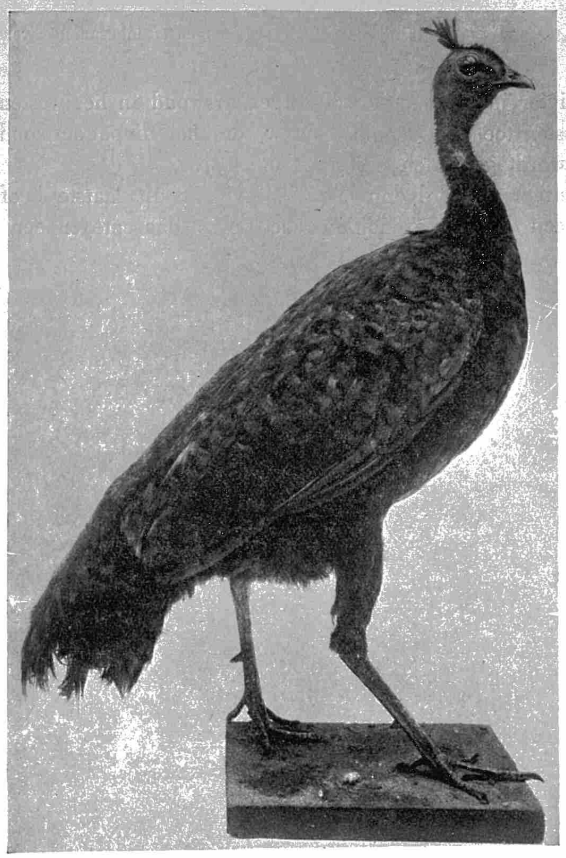

Afb. 246. — Wijfje van *Afropavo congensis* CHAP.

zijn basis. Beide geslachten verschillen door het kleed. De tarsus van het mannetje met een scherpe en tot 32 mm. lange spoor; wijfje met veel kortere (tot 12 mm. lange) spoor.

Een enkele soort, die het woud bewoont.

1. - Afropavo congensis CHAPIN. — Afb. 246-253.

Dit is de Congolese Pauw, een merkwaardige Vogel, waarvan de beschrijving, enkele jaren geleden, zoveel ophef maakte. Tot nu toe is hij slechts uit Belgisch Congo bekend, waar hij echter over een vrijwel uitgestrekt gebied wordt gevonden. De mij thans bekend gewordene vindplaatsen verdelen zich over heel de

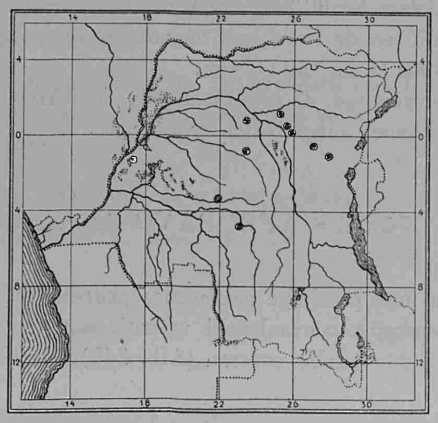

Afb. 247. — Plaatsen waar *Afropavo congensis* ingezameld werd.

streek tussen de Aruwimi-rivier in het noorden, het Evenaarswoud in het westen, en de Kasai-rivier in het zuiden, terwijl naar het oosten toe de Congolese Pauw, die het diepe oerwoud bewoont, tot Angumu en waarschijnlijk nog verder, wordt gevonden (Kaart, Afb. 247).

Het mannetje is prachtiger versierd dan het wijfje, maar dit laatste heeft toch een bijzonder fraai kleed. Het mannetje heeft een donkere grondkleur, het wijfje daarentegen een roestbruine grondkleur.

Afb. 248. — Kop van het mannelijke Type-exemplaar van *Afropavo congensis* CHAP., Merk het ovaal veld vóór de kuif (de borstels zijn afgebroken). (Naar CHAPIN).

Mannetje. De kop en de nek (deze minder dicht) zijn met korte, zwarte vederen bedekt, die min of meer op fluweelachtige dons gelijken; de hals is over het geheel slechts weinig bevederd. De bovenkop vertoont in het midden een ovaal, onbevederd veld, waaruit een aantal stijve, witachtige of geelachtige borstels oprijzen, die er soms als kleine uitsteeksels uitzien maar bij volwassen individuen tot 80 mm. lang worden (deze borstels breken gemakkelijk af aan de basis); achter dit eigenaardig bosje treft men een vertikale kuif van tot 10 veeleer smalle, zwarte of metaalgroene vederen, waarvan de langste tot 50 mm. lang zijn.

De basis van de nek en van de hals, alsmede de krop, zijn dicht en normaal bevederd; de vederen zijn basaal zwart maar distaal violetglanzend, of wel basaal zwart en distaal eerst metaalgroen en dan breed violetglanzend gezoomd; de vederen van de borst vertonen dezelfde kleurverdeling, soms echter ontbreekt de violetglanzende zoom; bij bijzonder mooi gekleurde individuen zijn krop en borst bijna helemaal glanzend groen, gemengd met violet (of soms blauw). Achterlijf en onderstaartvederen zijn veeleer zwart of roetzwart, min of meer groen of violet getint. Bevedering van de schenen zwart, haast zonder glans. Rug, schouder-

Afb. 249. — Kop van mannelijke *Afropavo congensis* CHAP.,
Exemplaar met volkomen ontwikkelde borstels vóór de kuif.

vederen: romp en meest alle bovenstaartvederen zijn groenglanzend, de zoom min of meer bronsbruin tot roestbruin; enkele van de bovenstaartvederen zijn distaal mooi violetglanzend. Stuurpennen zwart, min of meer groenglanzend, de rand fel zó, de eindzoom violetglanzend. Slagpennen donkerbruin tot zwartbruin, de buitenvlag min of meer groen- of bronsachtigglanzend, de kleine dekvederen met brede violetglanzende zoom, de andere dekvederen met dito smalle zoom, hier en daar met groen gemengd; enkele der armpennen distaal violet- of groenglanzend.

Wijfje. Bevedering grotendeels mooi roestbruin tot roestrood. De bovenkop donkerder; het voorhoofd en de wangen min of meer grijswit, de vederen fijn donker gestreept. De kuifvederen zijn smal en ten hoogste 50 mm. lang; vóór de kuif, een min of meer duidelijk klein veld waaruit kleine witachtige uitsteeksels oprijzen en dat overeenkomt met het langborstelige veld van het mannetje (geen enkel wijfje is mij bekend waarop lange borstels zouden aanwezig zijn). Hals bijna onbevederd; de basis van nek en hals mooi roestrood tot kastanjerood bevederd, soms ietwat oranje getint; de borst eveneens, min of meer duidelijk en onregelmatig zwart dwarsgestreept, soms echter bijna eenkleurig. Achterlijf en onderstaartvederen grotendeels zwartachtig tot roetzwart, soms met roestrood gemengd. De rug-, de schouder-, de romp- en bovenstaartvederen vertonen een brede groenglanzende, hier en daar blauwachtige, zoom, terwijl de vederen verder zwartbruin zijn met min of meer ontwikkelde roestkleurige tekeningen, die op de rug meestal V-vormig zijn en op de bovenstaartvederen dwarse strepen vormen. Stuurpennen roestrood, zwart dwarsgestreept,

met min of meer brede groenglanzende zoom; de staart sterk afgerond. Slagpennen grotendeels roestrood, zwart of zwartbruin gestippeld en gevlekt en met zwarte dwarse strepen, de binnenvlag soms bijna helemaal zwart of zwartbruin; de binnenste armpennen min of meer groenglanzend, de kleine dekvederen roestrood maar zwartgevlekt, de zoom groenglanzend; de andere dekvederen veeleer dwarsgestreept.

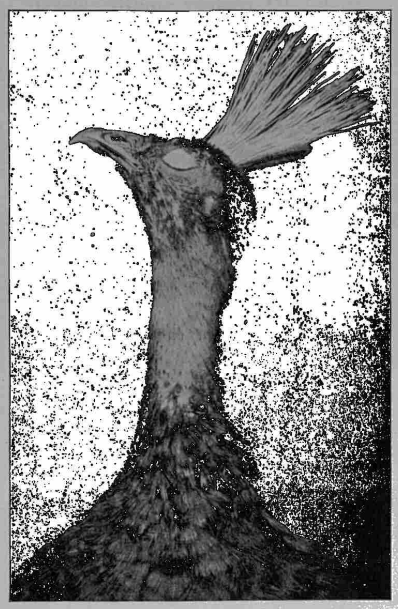

Afb. 250-251. — Mannetjes van *Afropavo congensis* CHAP., met volkomen ontwikkelde borstels vóór de kuif.

Afb. 252. — Wijfje van *Afropavo congensis* CHAP.

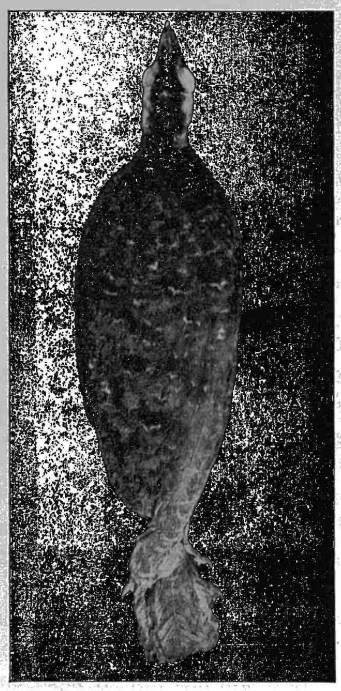

Afb. 253. Halfvolwassen wijfje van *Afropavo congensis* CHAP.

Bij een jong wijfje in onze verzameling zijn bovenkop en nek zwartbruin bevederd, wenkbrauwen, wangen en keel zijn licht isabelkleurig; de vederenkuif is slechts aangeduid. De bovenzijde is zwartbruin, de vederen met bruinachtige vlek of dwarse streep (of strepen), de eindzoom reeds groenglanzend. De onderzijde is eveneens zwartbruin, de vederen met grote roestbruinachtige vlek of brede dwarse streep vóór het einde; de korte vederen van de hals vertonen dezelfde kleur. Handpennen donkerbruin, de buitenzoom grotendeels roestbruin; armpennen aan de buitenvlag grotendeels roestbruin, met donkerbruine of zwarte vlekken en dwarse strepen, de binnenvlag grotendeels donker. Stuurpennen zwartbruin, ietwat groenglanzend, aan de rand roestbruin gevlekt.

Vleugel: 28-32; staart: 18-26; tarsus: 8-10; snavel: 30-38 mm.

Door BECQUET werd een korte beschrijving van het ei van de Congolese Pauw gegeven. De twee door hem beschreven eieren zijn nu in ons bezit.

Een prachtige reeks exemplaren vertegenwoordigt deze Vogel in onze verzameling, waar ook de Typenexemplaren van CHAPIN berusten.

Distr. Kasai: Lukenie? (Cie du Kasai).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Distr. Tshuapa: Ikela (DUPUIS). — Lokono (DUBOIS). — Ikela (HERRLING). — Ikela (WIJNANTS en BUCKINGS).

Distr. Stanleystad: Bij Stanleystad (GELDOF). — Angumu (DYLEFF). — Angumu/Walikale (PECHER). — Biaro-woud (TIMMERMANS). — Simba, Yahuma (BOCK). — Koret, Yahuma (BOCK). — Bomahash/Banalia (HODGSON). — Okonia, Angumu (ROULEFF en DYLEFF). — 40 km. ten Z. van Stanleystad (HUBERT).

Andere vindplaatsen: de Congolese Pauw wordt waarschijnlijk over een uitgestrekt gebied in Midden-Congo aangetroffen. Volgens mij door verscheidene medewerkers medegedeelde inlichtingen komt hij in het *Distr. Tshuapa* veel meer naar het westen toe voor, dan eerst aangenomen werd. CHAPIN vermeldde reeks een exemplaar dat ten zuidoosten van Lukolela werd ingezameld (MASSART). Op kaart 247 zijn slechts de vindplaatsen aangebracht waar exemplaren ingezameld werden.

X. — ORDE TURNICIFORMES

Een enkele familie vertegenwoordigt de Turniciformes: de *Turnicidae*.

FAM. TURNICIDAE

Dit zijn de Snipkwartels (de « Button-Quails » der Engelsen): kleine Vogels die op Kwartels gelijken maar geen achterteen bezitten. Een enkel genus vertegenwoordigt de familie.

GENUS TURNIX BONNATERRE.

Kleine, slanke en sierlijke Vogels, met betrekkelijk korte, dunne snavel, waarvan de bovenlijn gebogen is (Afb. 254); vleugels afgerond, handpennen 1-3 de langste; staart heel kort en zacht; geen achterteen; een kort vlies verenigt de voortenen aan hun basis.

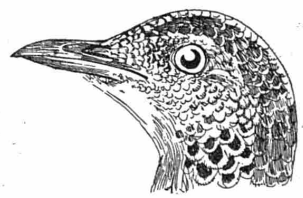

Afb. 254. — Kop van *Turnix sylvatica* DESF.

Deze Vogels gelijken op Kwartels en hebben ook min of meer hun manier van schuilen en plotseling wegvliegen; ze worden bij voorkeur in steenachtig grasland aangetroffen; hun levenswijze is echter zeer verborgen en ze blijven gemakkelijk onopgemerkt. Het nest wordt eenvoudig in een kuil in de grond aangelegd.

Twee soorten worden onderscheiden :

1. *a.* Kopzijden wit, maar zwartgevlekt; een overlangse, lichtgekleurde middenstreep op de bovenkop; krop en borst met ronde of hartvormige zwarte vlekken, ook aan de zijden. .... *Turnix sylvatica.*

   b. Kopzijden eenkleurig roestkleurig; bovenkop zonder lichtgekleurde middenstreep; krop en borst zijdelings zwart dwarsgestreept. ..... *Turnix nana.*

1. - **Turnix nana** SUNDEVAL. — Afb. 255.

Deze Snipkwartel bewoont een groot deel van Zwart-Afrika, van de Kaap tot Soedan en Senegal. In onze Kolonie schijnt deze Vogel slechts in het zuiden, het oosten en het noorden voor te komen.

De vederen van de bovenzijde zijn zwart of zwartbruin, min of meer scherp roodbruin of roestgeel

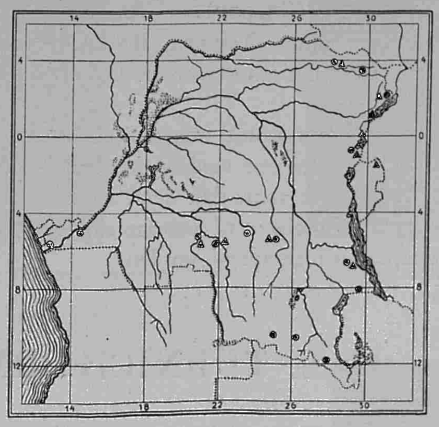

Afb. 255. — Vindplaatsen van *Turnix*.

▲ *Turn. nana.* ● *Turn. sylvatica lepurana.*

dwarsgestreept, met witte, aan de binnenkant zwartgezoomde rand; bovenkopvederen zwart, witgezoomd, distaal soms roodbruin; dekvederen roestrood, met zwarte en witte dwarse vlekken; dekvederen grauwbruin, de eerste handpen met roestkleurige buitenzoom, de binnenste armpennen gelijk de rug. Wenkbrauwen, kopzijden en hals roestrood, de keel lichter gekleurd; krop, borst en flanken roestrood of roestbruin, ten minste zijdelings met zwarte en witte dwarse strepen; buikmidden wit; onderstaartdekvederen roestrood.

Snavel donkerbruin, de onderkaak lichter gekleurd; poten roodachtig.

Vleugel: 73-85; staart: 28-32; tarsus: 20-22; snavel 9-12 mm.

Dertien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Mabenga (HACKARS).

Ruanda-Urundi: Gabiro (LIPPENS).

Distr. Tanganika: Boudewijnstad (HUTSEBAUT).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabambaie (LYNES). — [Merode (WINDMOLDERS)].

Andere vindplaatsen: Niangara (CHAPIN). — Lendu-hoogvlakte (CHAPIN). — Kasindi/Katwe (CHAPIN). — Luofu (CHAPIN). — Kabalongu (CHAPIN). — Kasenyi (CHAPIN). — N. Edward-meer (CHAPIN). — Rutshuru-vallei (CHAPIN). — Makora (GYLDENSTOLPE). — Lupungu (FROBENIUS).

2. - **Turnix sylvatica** DESFONTAINE.

Deze Snipkwartel heeft een heel grote verspreiding, over Zuid-Europa, Azië en Afrika. De typische vorm, *Turnix sylvatica sylvatica* wordt alleen in Zuid-Europa, b. v. in Spanje en in Sicilië, en andere landen aan de Middellandse zee gevonden. In Zwart-Afrika komt de vorm *lepurana* voor, die over heel het gebied, buiten de woudstreken wordt aangetroffen.

2 *a*. - **Turnix sylvatica lepurana** SMITH. — Afb. 255-256.

Vederen van de bovenzijde roodbruin of roestkleurig, met grauwe zomen, zwarte dwarse strepen en witte zijstreep, deze naar binnen fijn zwartgezoomd; bovenkop roodbruinachtig, min of meer duidelijk zwart of donkerbruin gevlekt, en met witte of bruinachtig witte middenstreep; kleine dekvederen roodbruin, de andere grotendeels wit met grote roestbruine of zwarte vlekken; slagpennen grauwbruin, de eerste

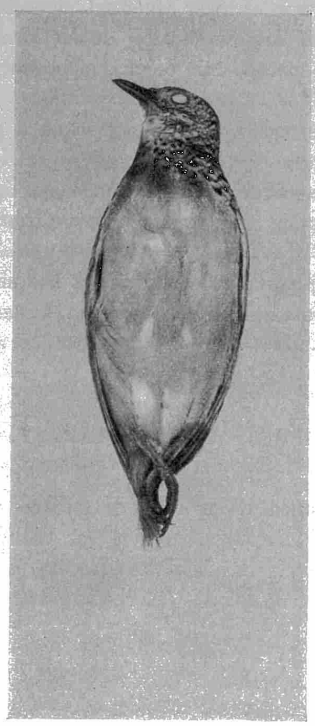

Afb. 256. — Onderzijde van *Turnix sylvatica lepurana* SMITH.

handpen met witte buitenzoom, de binnenste armpennen gelijk de rug. Keel wit; kopzijden, krop en borst roestbruin of roestrood, met zwarte ronde of hartvormige vlekken; buikmidden wit, de flanken roestrood gewassen; onderstaartdekvederen roestbruin. Bij jonge exemplaren is de hals ongevlekt.

Snavel loodgrijs, de basis lichter gekleurd; poten vleeskleurig.

Vleugel: 70-87; staart: 27-40; tarsus: 20-23; snavel: 10-12 mm.

Een vijftigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE).
Distr. Uelé: Niangara (CHAPIN).
Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Kabare (HACKARS).
Distr. Kibali-Ituri: Ischwa-vlakte (VRIJDAGH).
Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT).
Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (RICHARD).
Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kanzenze (DE WITTE).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS). — Lusambo (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabwe (WINDMOLDERS). — Luluaburg (DEHEYN).

Andere vindplaatsen: Mahagi (EMIN). — Manda (BÖHM). — N. Edward-meer (MECKLEMBURG). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Faradje (CHAPIN). — Musosa (BREDO).

XI. — ORDE RALLIFORMES

Deze orde omvat de Ralvogels, de Meerkoeten, de Koetfuten.

Vogels met min of meer zijdelings compres lichaam, met meestal lange poten en heel lange, vrije tenen, die soms (*Fulica, Podica*) zijdelingse, gelobde huidlappen vertonen; de achterteen op dezelfde hoogte als de voortenen bij de Heliornithiden, hoger ingeplant bij de Ralliden; de scheen is distaal onbevederd. (Afb. 257-259). De vleugels zijn kort en min of meer afgerond, de eerste handpen is korter dan de tweede; de staart is kort en zwak bij de Ralliden, lang en stijf bij de Heliornithiden. De snavel is recht, puntig en stevig; de bovenlijn van de bovenkaak is meestal min of meer gebogen; de neusgaten doorboren de snavel, die zijdelings compres is.

De twee familiën, die in Afrika vertegenwoordigd zijn kunnen gemakkelijk worden onderscheiden als volgt:

1. *a.* De staart is kort en zacht, de middelste stuurpennen weinig langer dan de zijpennen. Geen gelobde zijdelingse huidlappen aan de tenen ofwel (*Fulica*) bestaat er een hoornachtige voorhoofdplaat. ..... Fam. *Rallidae* (blz. 256).

   b. De staart is lang, puntig, stijf, de stuurpennen naar het midden toe geleidelijk langer. De tenen vertonen zijdelings gelobde huidlappen, maar er bestaat geen voorhoofdplaat. ..... Fam. *Heliornithidae* (blz. 278).

FAM. RALLIDAE

De Ralvogels worden vooral in open en moerassige streken of bij het water aangetroffen; enkele soorten zijn zelfs echte watervogels, andere nog bewonen het vochtig woud. Ze vliegen meestal weinig maar lopen uitnemend; enkele soorten nochtans, de Kwartelkoning b. v. (*Crex crex*), vermogen heel lange afstanden af te leggen en zijn zuivere trekvogels; de Waterkoeten zwemmen en duiken uitstekend.

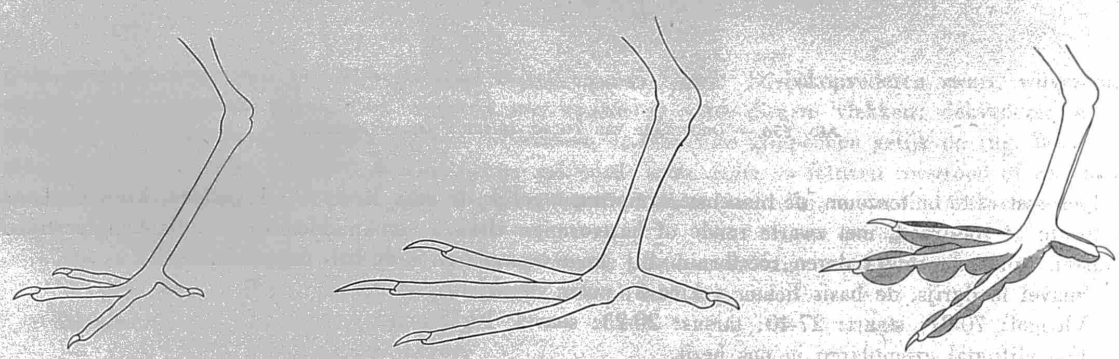

Afb. 257-259. — Tarsus en tenen van *Himantornis* (links, 257), *Gallinula* (in 't midden, 258), en *Fulica* (rechts, 259).

De kop is meestal klein, met puntige snavel, die hoger is dan breed en gewoonlijk korter is dan de kop; de bovenlijn min of meer gebogen; de neusgaten gelegen in zijgroeven die ten minste tot de helft van de lengte reiken. Het lichaam is betrekkelijk hoog, zijdelings samengedrukt, de bevedering is min of meer dicht, aanliggend. De scheen is distaal naakt, de tarsus middelmatig lang, met lange, soms zeer lange,

tenen, waarvan de klauwen min of meer lang zijn; de achterteen is hoger ingeplant dan de voortenen; gelobde, zijdelingse huidlappen komen bij de Waterkoeten (*Fulica*) voor (Afb. 257-259). De vleugels zijn kort en afgerond; de tweede handpen is langer dan de eerste, de binnenste armpennen zijn meestal lang. Staart heel kort, gewoonlijk onder de bovenstaartvederen verborgen; 8-12 zachte stuurpennen, die weinig in lengte verschillen.

De jonge Ralliden zijn met dons bedekt bij het verlaten van het ei en lopen of zwemmen onmiddellijk.

Het voedsel van de Ralvogels bestaat in hoofdzaak uit Insekten, Wormen, Weekdieren, zaden en andere plantaardige stoffen.

Twaalf genera worden in Belgisch Congo gevonden. Men zal ze onderscheiden als volgt :

1. *a.* De tenen vertonen zijdelingse, gelobde huidlappen; teen 3 met klauw is langer dan de tarsus. Een hoornachtige voorhoofdsplaat. De bevedering is leikleurig tot leizwart (Subfam. *Fulicinae*) ..... *Fulica* (blz. 279).
   b. De tenen vertonen zulke huidlappen niet ..... 2.
2. *a.* Een voorhoofdsplaat. Teen 3 met klauw is langer dan de tarsus (Subfam. *Gallinulinae*) ..... 3.
   b. Geen voorhoofdsplaat (Subfam. *Rallinae*) ..... 5.
3. *a.* Onderzijde nooit blauw, maar grauw tot leigrauw; enkele vederen van de flanken met brede overlangse, witte streep. Vleugel ten hoogste 185 mm. lang. ..... *Gallinula* (blz. 275).
   b. Onderzijde blauw bij de volwassen vogels; geen witte strepen aan de flanken. ..... 4.
4. *a.* Vleugel ten minste 200 mm. lang. De kop is ook blauw. ..... *Porphyrio* (blz. 278).
   b. Vleugel ten hoogste 160 mm. lang. Kop zwart. ..... *Porphyrula* (blz. 277).
5. *a.* De vleugels en de dekvederen vertonen grote witte of lichtbruinachtige, min of meer ronde of dwarse, vlekken, maar de rug is niet gevlekt. De vleugel is 165-176 mm. lang, de snavel 37-41 mm. ..... *Canirallus* (blz. 258).
   b. Geen vlekken op vleugels en dekvederen, ofwel is de rug eveneens gevlekt en zijn de afmetingen veel kleiner. ..... 6.
6. *a.* De vleugel is ten minste 200 mm. lang. ..... *Himantornis* (blz. 273).
   b. De vleugel is ten hoogste 140 mm. lang. ..... 7.
7. *a.* De snavel is 46-50 mm. lang, veel langer dan de kop. Onderzijde gedeeltelijk dwarsgestreept, bovenzijde eenkleurig. ..... *Rallus* (blz. 258).
   b. De snavel is korter dan 30 mm. Is de onderzijde dwarsgestreept, dan is de bovenzijde niet eenkleurig. ..... 8.
8. *a.* De bovenzijde is eenkleurig zwart tot donker olijfbruin; onderzijde eveneens eenkleurig. Snavel geel. ..... *Limnocorax* (blz. 262).
   b. De bovenzijde vertoont, ofwel vlekken of strepen ofwel licht gekleurde zomen aan de vederen. ..... 9.
9. *a.* De onderzijde is ten minste aan de flanken dwarsgestreept en tevens is de vleugel ten minste 110 mm. lang. De bovenzijde vertoont noch witte of geelachtige vlekken noch witte strepen. De vederen van de rug vertonen een brede lichtgekleurde zoom rond een zwart of donkerbruin midden. ..... 10.
   b. De onderzijde vertoont soms dwarsstreping, maar dan is de vleugel korter dan 95 mm. en zijn de rugvederen anders nooit zwart met brede lichtgekleurde zoom. Bovenzijde met lichtgekleurde (witte of geelachtige...) vlekken of strepen. ..... 11.
10. *a.* De onderzijde is van de borst af zwart-wit dwarsgestreept. De ondervleugeldekvederen zijn eveneens zwart-wit dwarsgestreept. ..... *Crecopsis* (blz. 264).
    b. De onderzijde is roodbruin-wit dwarsgestreept. De ondervleugeldekvederen zijn roestrood of roodbruin. ..... *Crex* (blz. 265).
11. *a.* De vederen van de bovenzijde zijn zijdelings lichter gekleurd en vertonen tevens witte streepjes of vlekken. Staart puntig. De kop nooit roodbruin. ..... *Porzana* (blz. 259).
    b. De vederen van de bovenzijde zijn eenkleurig en vertonen witte of roestkleurige vlekken of streepjes, ofwel zijn de zijzomen roestkleurig of geelachtig maar vertonen de vederen geen witte vlekken noch streepjes. Bestaan er witte vlekjes of streepjes, dan is de kop (behalve soms de keel) roodbruin. Staart breed, de pennen losbaardig. ..... *Sarothrura* (blz. 266).

A. — SUBFAM. RALLINAE

GENUS RALLUS LINNAEUS.

Ralliden waarvan de snavel langer is dan de kop, nogal dun en compres (Afb. 260); klauwen middelmatig lang. Handpen 1 korter dan 2, 2-3-4 ongeveer even lang, 1 ongeveer even lang als de langste armpen. Geen hoornplaat. Tarsus korter dan teen 3 met klauw; korter dan de snavel.

Een enkele soort: het Riethoentje.

1. - **Rallus caerulescens** GMELIN. — Afb. 260-261.

Deze soort bewoont savannenstreken in Oost- en Zuid-Afrika, en tot in het zuiden van onze Kolonie. Ze is ook bekend op het eiland S. Thomé.

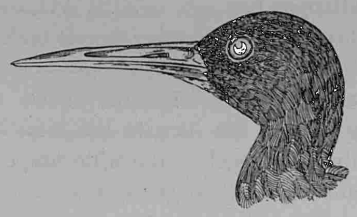

Afb. 260. — Kop van *Rallus caerulescens* GMEL.

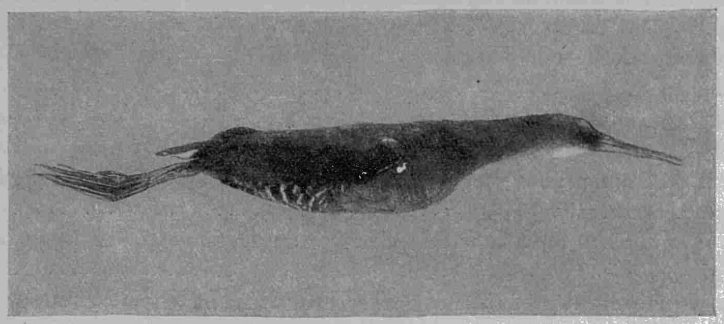

Afb. 261. — *Rallus caerulescens* GMEL.

Bovenzijde donker-chocoladebruin of paarsbruin, olijfgewassen, de bovenkop naar het zwart overgaand; kopzijden, hals, krop en borst leigrauw, de borst lichter gekleurd; flanken en buik leigrauw of zwart, met witte, dwarse strepen dekvederen ietwat lichter gekleurd.

Snavel koraalrood, de bovenkaak bruiner; poten koraalrood.

Vleugel: 110-124; staart: 42-50; tarsus: 40-45; snavel: 46-50 mm.

Eén Congolees exemplaar in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Tenke (DE WITTE).

Andere vindplaats: Elisabethville (DE RIEMAECKER).

GENUS CANIRALLUS BONAPARTE.

Grote Ralliden, waarvan de snavel iets langer is dan de kop (Afb. 262), maar korter dan de tarsus; deze laatste is even lang als teen 3 met klauw; de klauwen zijn betrekkelijk kort. Handpen 1 is veel korter dan 2, deze laatste is korter dan 3 en deze korter dan 4; pen 2 is korter dan de langste armpennen. De zijgroeven van de snavel reiken tot de twee derden van de lengte.

Een enkele soort.

1. - **Canirallus oculeus** HARLAUB. — Afb. 262-263.

Deze mooie Ralvogel wordt onmiddellijk aan de grote witte vlekken herkend.

Voorhoofd, kopzijden en wenkbrauwen zijn grijs; bovenkop donker-chocoladebruin; bovenzijde van het lichaam mooi olijfbruin; vleugels donkerbruin, de dekvederen en de pennen met grote, witte of licht bruinachtige vlekken, deze vlekken voornamelijk op de pennen paarsgewijs geschikt of tot dwarse strepen vere-

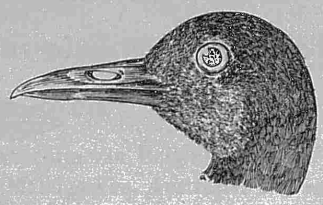

Afb. 262. — Kop van *Canirallus oculeus* HARTL.

nigd. Kin en keel lichtgrijs; hals, krop, borst en staart mooi roodbruin; het overige van de onderzijde okerbruin tot olijfbruin, met minder scherp afgetekende, smalle, geelachtige, dwarse strepen.

Snavel groen, de bovenkaak zwartachtig; poten bruin.

Vleugel: 165-176; staart: 63-75; tarsus: 49-55; snavel: 37-41 mm.

Deze soort bewoont het woud en wordt van Liberia tot Gaboen en het westen van Belgisch Congo gevonden.

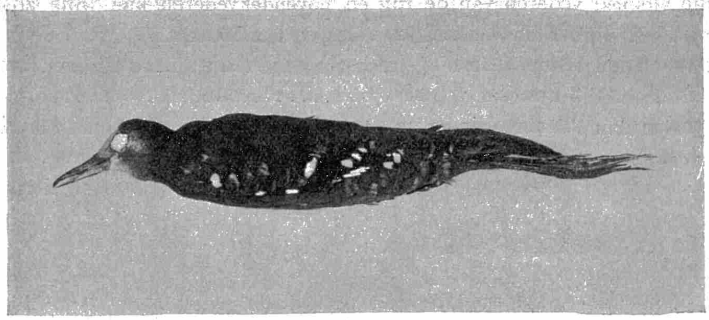

Afb. 263. — *Canirallus oculeus* HARTL.

Elf exemplaren zijn in ons bezit.

Distr. Leopold II-meer: Keseki (KELE). — Dwa (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Lukolela (BELLEFROID). — Lukolela (LECOCQ).

Distr. Uelé: Medjé (CHAPIN). — Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Bili (HUTSEBAUT). — Angu (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Luembo bij Butembo (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Niapu (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN).

GENUS PORZANA VIEILLOT.

Dit genus wordt in Midden-Afrika door vier soorten vertegenwoordigd, waarvan drie tot hiertoe in onze gebieden zijn gevonden geworden.

De tarsus is korter dan teen 3 met klauw, de klauwen zijn nogal lang; handpen 1, korter dan 2, is ongeveer even lang als de langste armpennen; handpen 2 is iets langer dan 3, 3 dan 4; de zijgroeven van

de snavel reiken over de halve lengte; de snavel is betrekkelijk slank, even lang als de kop of ietwat korter (Afb. 264-265); stuurpennen min of meer puntig.

De vier soorten worden als volgt door CHAPIN onderscheiden:

1. *a.* De onderstaartvederen zijn eenkleurig roestbruinachtig. Vleugel 100-122 mm. lang; tarsus: 30-36 mm. ..... 2.
   b. De onderstaartvederen vertonen dwarse witte strepen. Vleugel 81-111 mm. lang; tarsus: 25-33 mm. ..... 3.

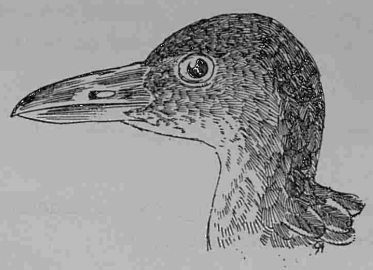

Afb. 264. — Kop van *Porzana marginalis* HARTL.

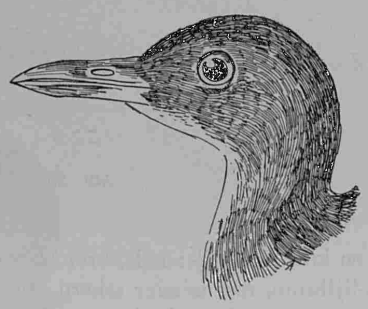

Afb. 265. — Kop van *Porzana pusilla obscura* NEUM.

2. *a.* De bevedering vertoont witte vlekjes op nek, borst enz. Okselvederen dwars witgestreept. Teen 3 met klauw korter dan 40 mm. ..... *Porzana porzana.*
   b. Geen witte vlekjes; vederen van de rug en bovendekvederen met witte zijstrepen. Okselvederen niet wit gestreept. Teen 3 met klauw langer dan 40 mm. ..... *Porzana marginalis.*
3. *a.* Vleugel langer dan 98 mm. De binnenste armpennen ten minste 25 mm. korter dan de handpennen. Tarsus 28-33 mm. lang. ..... *Porzana parva.*
   b. Vleugel korter dan 93 mm. Binnenste armpennen ten hoogste 15 mm. korter dan de handpennen. Tarsus 25-28 mm. lang. ..... *Porzana pusilla.*

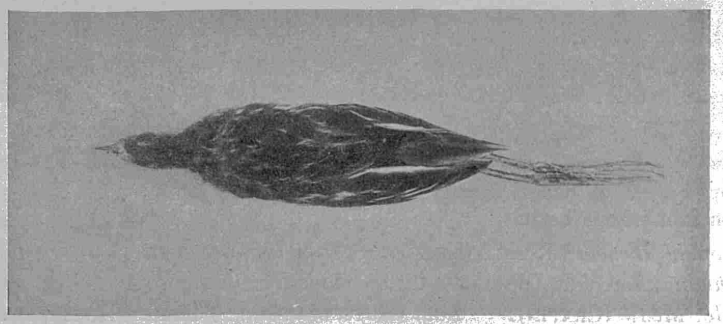

Afb. 266. — *Porsana marginalis* HARTL.

1. - **Porzana [Aenigmatolimnas] marginalis** HARTLAUB. — Afb. 264-266.

Deze soort is eigen aan Zwart-Afrika en wordt van de Kaap tot Oost-Afrika, Kameroen en N. Nigeria gevonden. Dit is het gestreepte Riethoentje.

Kop en nek leigrauw tot olijfbruin of warm bruin; bovenzijde eveneens, de vederen echter met bruinachtige tot roodbruine eindzoom, en behalve de romp- en bovenstaartvederen, met goed afgetekende witte of witachtige zijzomen, waardoor de rug en de mantel een gestreept voorkomen verkrijgen; stuurpennen zwart of donkerbruin, met roestkleurige zijzomen; slagpennen grauwzwart, de buitenste pen met witte of bruinachtige buitenvlag. Keel wit; kopzijden en krop licht roestgeelbruin (♂) of grijs (♀), de vederen min of

meer duidelijk witgezoomd; het overige van de onderzijde, of ten minste de flanken, grauwbruin of olijfbruin, het midden wit, of ten minste lichter gekleurd; onderstaartvederen roestkleurig; ondervleugeldekvederen grauw, de boeg wit.

Snavel olijfbruin.

Vleugel: 102-111; staart: 43-51; tarsus: 31-35; snavel: 16-19 mm.

Tot hiertoe zijn slechts zes exemplaren van deze soort in ons bezit:

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Andere vindplaatsen: Rutshuru (CHAPIN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

2. - **Porzana [Schoenocrex] pusilla** PALLAS.

Deze *Porzana* (het Kleinste Waterhoentje van België) heeft een heel wijde verspreiding, namelijk van het palearktisch gebied tot Z. Afrika, Madagaskar, Australië. De vorm *obscura* NEUM. bewoont Oost- en Zuid-Afrika, Angola en Madagaskar. In België komt de vorm *intermedia* HERM. voor, die niet alleen in Europa broedt maar ook in Klein-Azië en Perzië.

2 *a*. - **Porzana pusilla obscura** NEUMANN. — Afb. 265.

De Afrikaanse vorm van *Porzana pusilla* is tot hiertoe nooit uit ons Congolees gebied vermeld geworden. Toch had JACKSON *obscura* aan de oostelijke oever van het Albert-meer ingezameld: dat exemplaar berust in onze verzameling. Dezelfde vorm was ook bekend uit Z. W. Ankole, in Uganda, dus niet ver van onze grenzen. Hij zal dus ook b.v. aan het Edward-meer gevonden worden.

Bij het ter perse gaan van dit werk verneem ik van E. P. WINDMOLDERS dat hij deze Vogel bij Bakwanga (*Distr. Kasai*) heeft gevonden.

Bovenzijde, kop, nek en staart geelbruin tot warm olijfbruin of roestbruin, de vederen van rug en schouders zwart, distaal onregelmatig wit gevlekt; een brede wenkbrauwstreep, de kopzijden en de onderzijde, grauw; flanken en onderstaartvederen wit-zwart dwarsgestreept; de kin lichter gekleurd bij het mannetje, maar wit (alsook de keel) bij het wijfje. Stuurpennen zwartbruin, met geelbruine zoom; vliegpennen donkerbruin, de eerste handpen met witte buitenvlag, de tweede soms met witte vlekjes.

Snavel olijfbruin, de onderkaak groen.

Bij de *Juv.* zijn de kopzijden witachtig, de keel wit, de krop wit en bruin dwarsgestreept, terwijl het onderlichaam zwart en wit dwarsgestreept is.

Vleugel: 82-90; staart: 40-50; tarsus: 25-28; snavel: 15-18 mm.

3. - **Porzana porzana** LINNAEUS.

Boven olijfbruin, met min of meer grote zwarte vlekken en (behalve de bovenkop) witte overlangse strepen (de vederen zijn eigenlijk zwart, met brede olijfbruine zoom en min of meer smalle, soms zwartgezoomde, witte rand of randvlekken). Schouder- en dekvederen olijfbruin, weinig zwart gevlekt, de randen wit en zwart gevlekt; vliegpennen grauwbruin, de eerste handpen met witte buitenrand; de binnenste armpennen donkerder, met enkele dwarse witte strepen, de binnenvlag lichter bruin. Voorhoofd, wenkbrauwen, halszijden en krop olijfbruin, met witte vlekjes; flanken en buik eveneens olijfbruin, wit dwarsgestreept, het midden van de buik wit. Ondervleugeldekvederen zwart en wit, de vleugelboeg eenkleurig wit. Onderstaartvederen isabelkleurig.

Snavel geel, rood aan de basis, bruinachtig aan het einde; poten groengeel.

Vleugel: 110-122; staart: 45-50; tarsus: 30-36; snavel: 18-22 mm.

Deze soort, het Porseleinhoentje, broedt in Europa, ook in België en Nederland, maar brengt de wintermaanden in het Zuiden door; ze wordt dan in Soedan, Oost- en Zuid-Afrika aangetroffen. Ook komt ze in Indië voor. Tot hiertoe werd geen exemplaar van *Porzana porzana* in onze Kolonie vermeld; de soort was echter uit Noordoost-Rhodesië bekend; nu hebben wij één exemplaar ervan uit Midden-Congo ontvangen.

Distr. Leopold II-meer: Bokalakala (KELE).

Een ander exemplaar is mij nu bekend van Gangala-na-Bodio (*Distr. Kibali-Ituri*).

4. - **Porzana parva** SCOPOLI.

Dit is het Klein Waterhoen, dat in Midden- en Zuid-Europa broedt maar in de wintermaanden in het noorden van Afrika vertoeft. Eén enkel exemplaar is uit Uganda bekend. De soort zou misschien tot in het noorden van onze Kolonie of bij het Albert-meer kunnen aangetroffen worden.

Bij het mannetje is de bovenzijde geelbruin, de rug en de schouders zwartgevlekt en met witte vlekjes; wenkbrauwstreep, kopzijden, en hele onderzijde grauw; de onderstaartvederen zwart en wit dwarsgestreept; stuurpennen zwartbruin, met lichtere zomen; vliegpennen donkerbruin; ondervleugeldekvederen donker grauwbruin.

Bij het wijfje zijn de keel en gedeeltelijk de wangen wit, en zijn krop, borst en buik isabelkleurig.

Snavel groen, met rode basis; poten groen.

Vleugel: 98-108; staart: 48-60; tarsus: 28-33; snavel: 16-18 mm.

GENUS LIMNOCORAX PETERS.

Ralliden met heel lange tenen en lange klauwen; de tarsus langer dan teen 3 met klauw. Snavel weinig langer dan de kop (Afb. 267) en korter dan de tarsus. Handpen 1 korter dan 2, die even lang is als 3, en ietwat langer dan 4; 1 korter dan de langste armpen. De zijgroeven van de snavel reiken tot halver lengte.

Een enkele soort.

1. - **Limnocorax flavirostra** SWAINSON (*niger* auct.). — Afb. 267-268.

Deze Rallide wordt over heel Afrika gevonden, in moerassige omgevingen of aan de oever van rivieren of meren.

De hele bevedering is zwart, de kop en de nek min of meer glanzend, de voorrug en de vleugels min of meer grauw gewassen.

Snavel geel of lichtgroen; poten koraalrood.

Vleugel: 95-112; staart: 38-49; tarsus: 38-45; snavel: 22-27 mm.

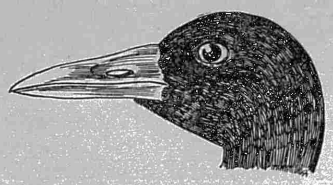

Afb. 267. — Kop van *Limnocorax flavirostra* SWAINS.

Meer dan 125 exemplaren van het Zwarte Riethoen zijn in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Kidada (SCHOUTEDEN). — Boma (SCHWETZ). — Tumba (Mevr. M. BEQUAERT). — Nyongo Bata (Mevr. M. BEQUAERT). — Dolo (GAUSSET). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Dolo (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (FIASSE). — Leopoldstad (BECQUET). — Stanley-Pool (VAN DELFT). — Leopoldstad (MAES).

Distr. Leopold II-meer: Mongende (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Stanleystad: Elisabetha (Mevr. TINANT). — Stanleystad (GHESQUIÈRE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Manzali, Bambili (HUTEREAU).

Distr. Kibali-Ituri: Mawambi (CHRISTY). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Mahagi (VRIJDAGH). — Kawa (BREDO). — Lodjo (Mevr. LEPERSONNE). — Djalasinda (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Edward-meer (GRAUER). — Zambo (CHRISTY). — Kabare

(PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Lulenga (SCHOUTDEN). — Kadjudju (BURGEON). — Magera-meer (DE WITTE). — Bobandana (SCHWETZ). — Kanyesi (LIPPENS). — Semliki-riv. (HACKARS).

Ruanda-Urundi: Ruzizi-riv., Bulinga (COLBACK). — [Nyanza, Tanganika-meer (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tanganika: Moliro (LEMAIRE). — Albertstad (MAYNÉ). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — Kabalo (SCHOUTEDEN). — Kiambi (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (RICHARD). — Kilwa (DE WITTE). — Lukafu (DE WITTE).

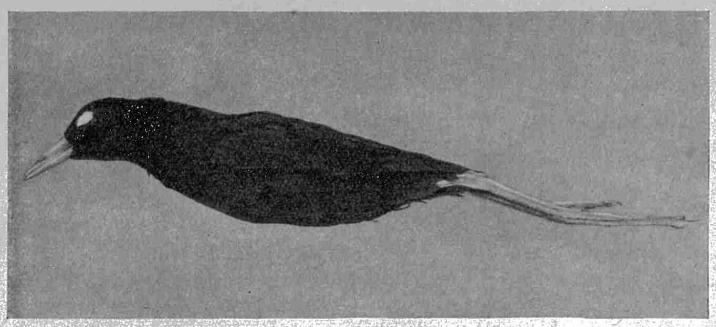

Afb. 268. — *Limnocorax flavirostra* SWAINS.

Distr. Lualaba: Nyonga (DE WITTE). — Kiabo, Kadia (DEWIT). — Kadia (BRIEN). — Maka (BRIEN).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: [Bagata (FAIN)].

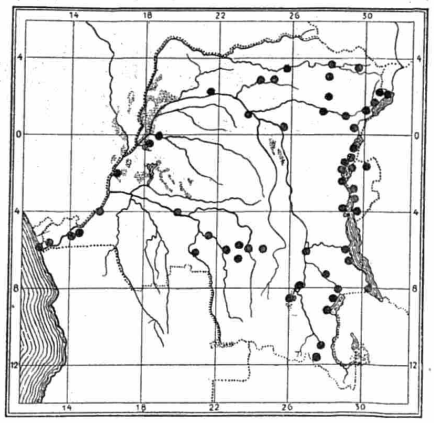

Afb. 269. — Bekende vindplaatsen van *Limnocorax flavirostra* SWAINS.

Andere vindplaatsen: Luvua-riv. (BÖHM). — Likulwe-riv. (BÖHM). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Usumbura (VON STEGMANN). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Bunkeya-riv. (NEAVE). — Urundi (GRAUER). — Rutshuru (ARRHENIUS). — Mundu (EMIN). — Tingasi (EMIN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Ruki-riv. (SCHOUTEDEN). — Bamania (SCHOUTEDEN). — Tondu (SCHOUTEDEN). — Muanda (SCHOUTEDEN). — Vista (SCHOUTEDEN). — Bukavu (STRONG). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Goma (SCHOUTEDEN). — Rungu (SCHOUTEDEN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Pawa (CHAPIN). — May-ya-Moto (DE WITTE).

GENUS CRECOPSIS SHARPE.

De snavel (Afb. 270) is even lang als de kop, met zijgroeven die over de halve lengte reiken: Tarsus langer dan de snavel en even lang als teen 3 met klauw; klauwen kort.

Handpen 1 korter dan 2; 2 en 3 ongeveer even lang, 1 ietwat langer dan de langste armpennen. Geen hoornplaat.

Een enkele soort, de Afrikaanse Kwartelkoning.

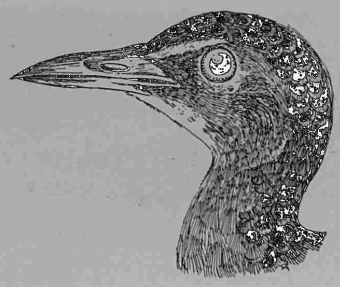

Afb. 270. — Kop van *Crecopsis egregia* PETERS.

1. - **Crecopsis egregia** PETERS. — Afb. 270-272.

Dit is een zuiver Afrikaanse soort, die in alle savannenstreken gevonden wordt.

De bovenzijde is zwart of zwartbruin, maar de vederen vertonen brede lichtolijfgroene of olijfbruine of okergele zomen (ook kan de bovenzijde er lichtgekleurd uitzien, met zwarte vlekking). De bovenkop is donkerder, met slechts smalle zomen; de wenkbrauwen zijn wit of grijs. Handpennen donkerbruin, eenkleurig; ondervleugeldekvederen zwart en wit. Kin en keel wit; kopzijden, hals en krop licht leigrauw; het overige van de onderzijde zwart-wit dwarsgestreept.

Snavel met zwarte bovenkaak, de zijden hoornbruin, de basis rood; poten licht grauwbruin.

Vleugel: 115-131; staart: 39-50; tarsus: 39-45; snavel: 22-25 mm.

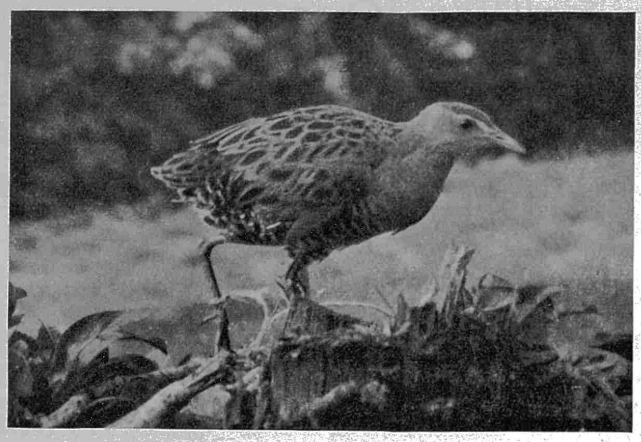

Afb. 271. — *Crecopsis egregia* PETERS.
Butembo. (Fot. PRIGOGINE).

Een dertigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BECQUET). — Zambi (VAN SACEGHEM).

Distr. Sankuru: Kabinda, Eunta (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Lunda (LYNES). — Kabwe (WINDMOLDERS).

Distr. Tanganika: Boudewijnstad (HUTSEBAUT). — Tembwe (SCHOUTEDEN).
Distr. Kivu: Goma (BASTIAENS). — Ruzizi-vallei (MENICKEN). — Edward-meer (BONNEVIE). — Uvira (PAUWELS). — Baraka (PAUWELS). — [Butembo (PRIGOGÈNE)].
Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).
Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACEGHEM).

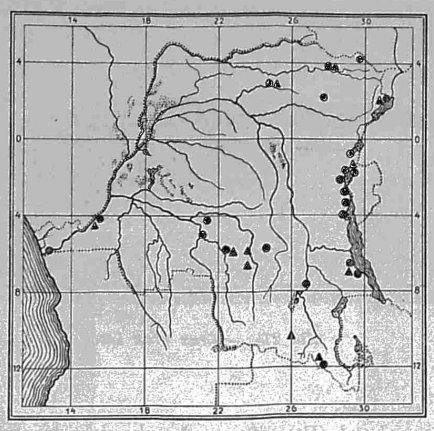

Afb. 272.— Vindplaatsen van *Crecopsis egregia* ● en *Crex crex* ▲

Andere vindplaatsen: Boma (PETIT). — Mahagi (EMIN). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Kadjudju (BABAULT). — Gayu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Katobwe (CONOVER en ZIMMER).

GENUS CREX BECHSTEIN.

Deze ook in ons land bekende Ralliden hebben veeleer korte klauwen, een tarsus even lang als teen 3 met klauw, of ietwat langer, groeven die tot over de halve lengte van de snavel reiken, en een snavel die korter is dan de tarsus. Handpen 1 is korter dan pen 2 en ook korter dan de langste armpennen, die even lang zijn als handpen 5. Geen hoornplaat aan de basis van de snavel, die korter is dan de kop (Afb. 273).

Een enkele soort.

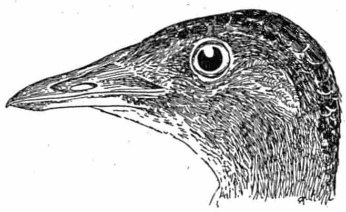

Afb. 273. — Kop van *Crex crex* LINN.

1. - **Crex crex** LINNAEUS. — Afb. 272-274.

Dit is de Kwartelkoning, die in de zomermaanden in Europa en Azië, ook in België en Nederland, thuis is, en de wintermaanden in Afrika, en wel tot aan de Kaap, doorbrengt.

De bovenzijde, de bovenkop en de nek zijn zwart of zwartbruin, de vederen breed bruinachtig gezoomd. De dekvederen zijn mooi kastanjebruin of -rood; de handpennen zijn bruin met kastanjebruine buitenvlag, de eerste echter met witte of ten minste lichtgekleurde buitenvlag. Keel wit; hals en borst min of meer bruinachtig grijs; het overige van de onderzijde ten minste aan de flanken met mooie, witte en kastanje-

bruine, dwarse strepen. De kopzijden zijn bruinachtig in de wintermaanden, grauw in de zomermaanden: de grijze kleur wordt teruggekregen reeds vóór de aanvang van de terugreis naar Europa.

Snavel bruin, distaal donkerder.

Vleugel: 125-150; staart: 40-55; tarsus: 34-43; snavel: 17-23 mm.

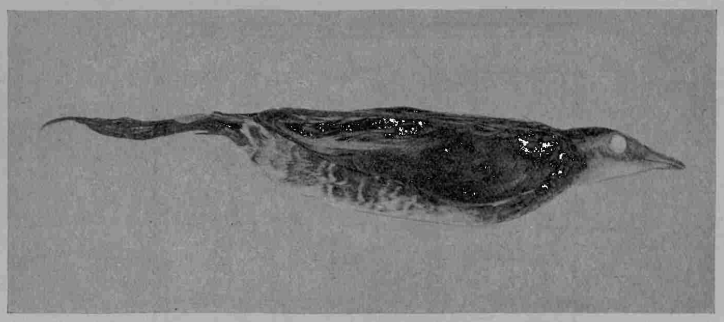

Afb. 274. — *Crex crex* LINN.

Acht exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (FIASSE). — Lembaplein bij Leopoldstad (VAN DELFT).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — [Bakwanga (WINDMOLDERS)].

Distr. Lualaba: Kansenia (DE MONTPELLIER). — Kasaji (SINGLETON FISHER).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Tanganika: Boudewijnstad (BURGEON).

Andere vindplaatsen: Albert-meer (EMIN). — Lubumbashi (DE RIEMAECKER). — Kivu-meer « 4900 ft. » (CARRUTHERS). — Kanda Kanda (VERMEERSCH).

GENUS SAROTHRURA HEINE.

Kleine, meestal sierlijk gekleurde Ralvogels, waarvan mannetje en wijfje een heel andere kleurverdeling vertonen. De bovenzijde is op donkere, meestal zwarte, grond, met lichtgekleurde vlekken of streepjes bezaaid, soms ook dwarsgestreept. Geen voorhoofdsplaat; de tarsus ten hoogste even lang als teen 3 met klauw; stuurpennen zacht, breed, min of meer losbaardig, langer dan de bovenstaartvederen.

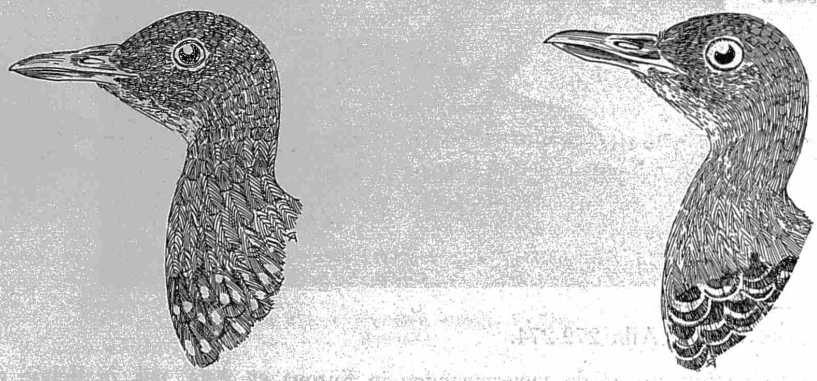

Afb. 275-276. — Kop van *Sarothrura pulchra centralis* NEUM.
links, het mannetje; rechts, het wijfje.

Zes soorten zijn van onze Kolonie bekend. In Zuid-Afrika heten deze Vogels « Vleikuikens ».

1. *a.* Teen 3 met klauw is slechts 20-25 mm. lang. ..... 2.
   b. Teen 3 met klauw is 27-37 mm. lang. ..... 3.

2. *a.* Tarsus 22-24 mm. lang. Vleugel 80-86.5 mm. ..... *Sarothrura Böhmi.*
   b. Tarsus 19 mm. lang. Vleugel 71 mm. ..... *Sar. Lynesi.*
3. *a.* Ofwel (♂) is de bovenzijde zwart, met grote, ronde, witte vlekken; ofwel (♀) is de bovenzijde zwart- en roestkleurig of roodbruin dwarsgestreept. Kop, nek en krop roodbruin. .... *Sar. pulchra.*
   b. Anders gekleurd. ..... 4.
4. *a.* Ofwel (♂) is de bovenzijde zwart met fijne overlangse, witte streepjes, en zijn kop, nek, hals en krop roodbruin; ofwel (♀) zijn bovenkop, nek en bovenzijde zwart, met onregelmatige bruinachtige of dofwitte vlekjes of strepen, en is de vleugel slechts 67-81 mm. lang. .. *Sar. rufa.*
   b. Anders. Vleugel ten minste 78 mm. lang. ..... 5.

Afb. 277. — *Sarothrura Böhmi* Rchw., bovenzijde van het mannetje.

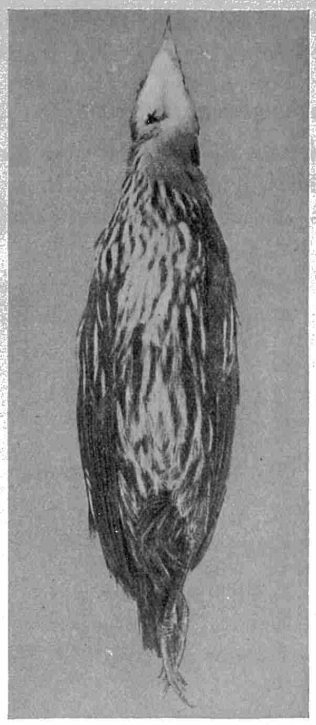

Afb. 278. — *Sarothrura Böhmi* Rchw., onderzijde van het mannetje.

5. *a.* Ofwel (♂) is de bovenzijde zwart, met fijne overlangse streepjes en is slechts de kop roodbruin; ofwel (♀) zijn bovenkop, nek en bovenzijde zwart met fijne witte vlekjes, en zijn de dekvederen min of meer wit dwarsgestreept, terwijl de staart zwart is met witte, dwarse vlekjes. Vleugel 78-82 mm. lang. ..... *Sar. lugens.*
   b. Ofwel (♂) is de bovenzijde zwart, met grote geelachtige, ronde vlekken; kop, hals en krop roodbruin; ofwel (♀) is de bovenzijde warm bruin, met kleine geelachtige, van voren en van achteren zwart gezoomde, vlekjes en vertoont de staart dwarse zwarte strepen. De vleugel meet 82-91 mm. ..... *Sar. elegans.*

1. - **Sarothrura Böhmi** Reichenow. — Afb. 277-278, 280.

Deze soort wordt zelden ingezameld en nochtans is ze zeer wijd verspreid: exemplaren er van zijn bekend uit West-Afrika over Noord-Congo en Katanga tot Kenya en Nyasaland! 't Is pas voor enkele maanden dat het Congo-Museum zijn eerste *Böhmi* ontving.

De twee geslachten vertonen een merkelijk anders gekleurd kleed.

Mannetje. Kop, nek en hals zijn roodbruin tot roestrood; keel wit. Rug, vleugels, bovenstaartvederen en stuurpennen zwart; elke veder heeft aan iedere zijde een overlangse submarginale, witte streep. Onderzijde eveneens zwart met witte strepen, het midden met bredere strepen (de vederen zijn veeleer wit met zwarte middenstreep).

Wijfje. Bovenzijde zwart, met witte of bruinachtige vlekjes, die op de dekvederen en armpennen in dwarse strepen overgaan; handpennen bruin, de eerste met witte buitenvlag. Onderzijde zwartachtig en wit, de keel en het midden van de buik bijna helemaal wit.

Snavel bruin, de onderkaak lichter gekleurd.

Vleugel: 85-86; staart: 30-35; tarsus: 22-24; snavel: 10-12 mm.

Bij deze soort is de tarsus even lang als teen 3 met klauw; teen 3 is kort.

Eén enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Tanganika: Boudewijnstad (HUTSEBAUT).

Andere vindplaatsen: Likulwe-riv. (BÖHM). — Faradje (CHAPIN). — Medje (CHAPIN).

2. - **Sarothrura elegans** SMITH.

Deze soort is wijd verspreid; van Sierra-Leone over Congo en Oost-Afrika tot Zuid-Afrika. De vorm die in onze Kolonie wordt aangetroffen is *Reichenowi.*

Volgens CHAPIN bewonen deze *Sarothrura* vooral het secundaire woud en de omgeving van het woud.

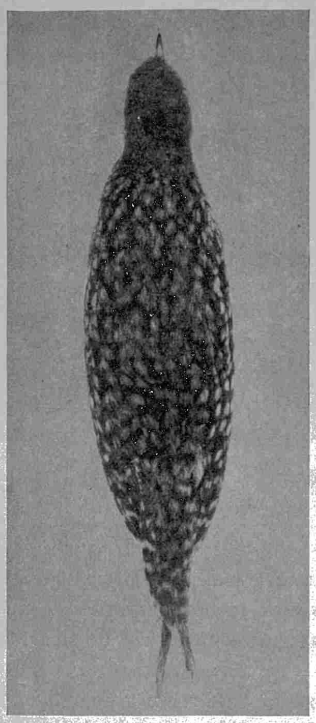

Afb. 279. — *Sarothrura elegans Reichenowi* SHARPE.
bovenzijde van het mannetje.

2 *a.* - **Sarothrura elegans Reichenowi** SHARPE. — Afb. 279-280.

Mannetje. Kop en nek mooi roodbruin tot chocoladebruin; het overige van de bovenzijde zwart, met grote, bruinachtige of roestrode, ovale vlekken (een paar distaal op elke veder, een tweede paar basaal; de vlekken vormen dikwijls dwarse strepen op de binnenste armpennen); bovenstaartvederen en stuurpennen

met lichtbruine, dwarse strepen. Keel en krop chocoladebruin, de keel lichter gekleurd; het overige van de onderzijde zwart, met witte vlekken, die min of meer tot dwarse banden samensmelten. Buitenvlag van handpen 1 gevlekt.

Wijfje. Bovenzijde olijfbruin, met ronde, lichtbruine vlekjes bezaaid, ieder vlek boven en onder zwart gezoomd; de kop met heel kleine vlekjes en fijne dwarse strepen. Onderzijde min of meer bruin, met zwarte, dwarse strepen.

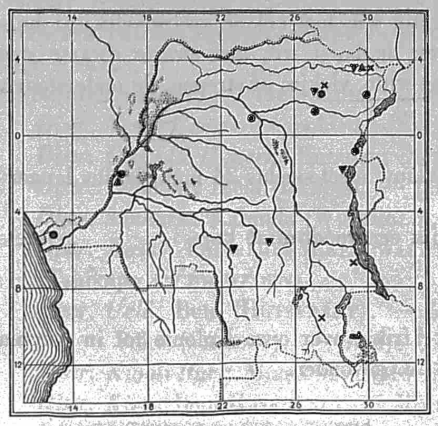

Afb. 280. — Vindplaatsen van *Sarothrura*
Böhmi × *elegans* ● *lugens* ▲ *Lynesi* ■ en *rufa* ▼

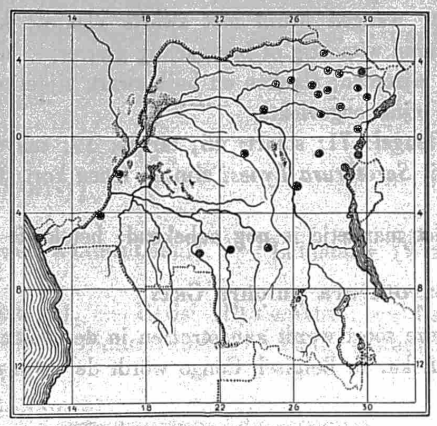

Afb. 281. — Vindplaatsen van *Sarothrura pulchra*.

Tarsus korter dan teen 3 met klauw; teen 3 lang (met klauw: 27-29 mm.).
Snavel zwart, de basis van de onderkaak lichtgekleurd; poten grauwbruin.
Vleugel: 82-91; staart: 30-37; tarsus: 24-27; snavel: 12.5-15.5 mm.
Vier exemplaren in onze verzameling:
Distr. Neder-Congo: Temvo (LANCE).
Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).
Distr. Kibali-Ituri: Kilo (THÉLIE).

Reichenowi is bekend van Kameroen tot Mayumbe en over Midden-Congo tot Uganda en Mt Elgon.

Andere vindplaatsen: Ishangi. — Medje (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Babonde (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Irumu (CHAPIN).

3. - **Sarothrura lugens** BÖHM. — Afb. 280.

Weer een zeldzame soort, al is ze bekend niet alleen uit onze Kolonie maar ook uit Angola en ten westen van het Tanganika-meer. Eén enkel exemplaar is in ons bezit.

Mannetje. Bovenkop, wangen en nek roodbruin; bovenzijde zwart, iedere veder met twee fijne, submarginale, witte strepen, die op de binnenste armpennen en de stuurpennen in vlekken verdeeld zijn; handpen I met witte buitenrand. Keel witachtig; het overige van de onderzijde zwart, met witte strepen, die in het midden van de onderzijde breder worden.

Wijfje. Bovenkop en wangen roestrood of roodbruin, met donkere of zwarte vlekjes of streepjes; bovenzijde voor het overige zwart, met witte vlekjes (of strepen) bezaaid.

Tarsus korter ? dan teen 3 met klauw. Staart lang. Snavel met minder gebogen culmen. Teen 3 lang (met klauw: 29-31 mm.).
Snavel donkerbruin; poten donkerbruin.
Vleugel: 78-82; staart: 47-53; tarsus: 23.5-25; snavel: 12.5-13 mm.
Bij ons enig exemplaar, een mannetje, zijn verscheidene vederen van de keel distaal roodbruin getint.
Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).
Andere vindplaats: Faradje (CHAPIN).
Wordt op moerassige grond gevonden.

4. - **Sarothrura Lynesi** GRANT en MACKWORTH-PRAED. — Afb. 280.

Deze soort is slechts bekend door de twee vrouwelijk exemplaren die LYNES ten noordwesten van het Bangwelo-meer, op moerassige grond, ingezameld heeft. Ze zou in het aanpalend gebied van Katanga kunnen voorkomen.

Bovenkop, nek en bovenzijde zwart; de vederen van bovenkop en nek met bruine zijstrepen; de bovenzijde met heel kleine witte vlekjes (soms tot dwarse strepen verenigd) op de distale helft van de vederen; staart zwart; hand- en armpennen (behalve de binnenste armpennen) grauwzwart. Teugel fijn zwart of bruin gevlekt; wangen bruin met zwarte vlekjes; keel bruinachtig wit, met enkele zwarte vlekjes; hals zwart, de vederen witachtig of bruinachtig gestreept; het midden van de borst wit, met zwarte dwarse strepen of zwarte zijzomen; flanken en buik zwart, zijdelings met kleine witte, vlekjes of strepen, de onderstaartvederen zwart, bijna ongevlekt.

Vleugel: 71; staart: 45; tarsus: 19; snavel: 14 mm.

Bij *Sarothrura Lynesi* zijn de tenen kort: teen 3 met klauw meet slechts 24 mm., is dus langer dan de tarsus.

Het mannetje is nog onbekend; het heeft waarschijnlijk een roodbruine kop.

5. - **Sarothrura pulchra** GRAY.

Deze soort wordt aangetroffen in de wouden van West-Afrika, over onze Kolonie tot in Angola en in Oost-Afrika. In Belgisch Congo wordt de vorm *centralis* NEUM. gevonden.

Afb. 282. — *Sarothrura pulchra centralis* NEUM., bovenzijde van het mannetje.

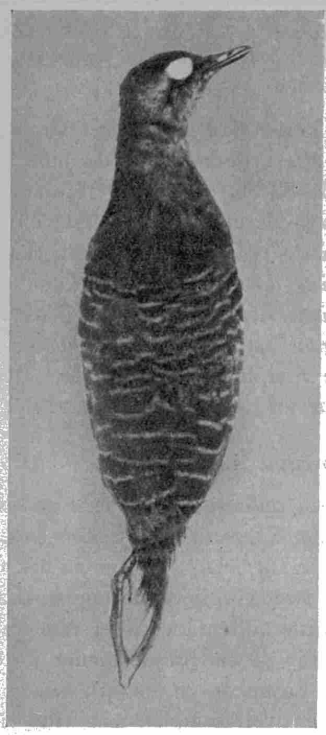

Afb. 283. — *Sarothrura pulchra centralis* NEUM., bovenzijde van het wijfje.

5 *a*. - **Sarothrura pulchra centralis** NEUMANN. — 281-283.

Mannetje. Kop, nek en mantel donker kastanjebruin of mooi roodbruin; vleugels en rug zwart, met ronde, witte vlekken bezaaid (twee op elke vlag, 3-4 op de slagpennen); bovenstaartvederen en staart roodbruin. Keel, hals en borst mooi, glanzend roodbruin, de keel lichter gekleurd; het overige van de onder-

zijde zwartbruin of bruinzwart, met ronde (of dwarse) witte vlekken. Buitenvlag van handpen I met witte vlekken.

Wijfje. Kop, nek, hals, mantel en borst zoals bij het mannetje. Het overige van de boven- en onderzijde, ook de staart, zwart of bruinzwart, met smalle, bruinachtige of roestkleurige tot roodbruine dwarse strepen.

Tarsus even lang als teen 3 met klauw.

Snavel zwart; poten grauwzwart.

Vleugel: 72-85; staart: 35-45.5; tarsus: 30-35; snavel: 14-16.5 mm.

Sarothrura pulchra centralis schijnt in alle woudstreken van Belgisch Congo gevonden te worden, op moerassige grond.

Wij bezitten een zestigtal exemplaren van deze mooie vogel.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BECQUET).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Ikela (DUPUIS). — [Boende (WIJNANTS)].

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT). — Kabwe (WINDMOLDERS). — Luluaburg (WINDMOLDERS). — Tshikapa (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Barisi (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Poko (CHRISTY). — Medje (CHAPIN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Paulis (ABBELOOS).

Distr. Kibali-Ituri: Mongbwalu (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Beni (LISFRANC). — Ibanda (VANDELANNOITE).

Distr. Stanleystad: Angumu (ROULEFF).

Ook een exemplaar uit Landana.

Andere vindplaatsen: Mswa (EMIN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Saidi (REHN). — Doruma (EMIN). — Tingasi (EMIN). — Ulike Urumbi (EMIN). — Banalia (NAHAN). — Kisantu (GOOSSENS). — Mukimbungu (LAMAN). — Bengamissa (CHAPIN). — Babonde (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Nzoro (CHAPIN). — Lokandu (ap. CHAPIN). — Ten O. van Rutshuru (CHAPIN).

6. - **Sarothrura rufa** VIEILLOT. — Afb. 280, 284-285.

Deze soort is eveneens zeer wijd verspreid van West-Afrika over Belgisch Congo tot Angola en Oost- en Zuid-Afrika. Ze wordt vooral op moerassige grond aangetroffen.

CHAPIN denkt dat drie vormen kunnen worden onderscheiden onder de *S. rufa* die onze Kolonie bewonen; deze vormen zijn echter heel nauw met elkaar verwant en het is soms moeilijk een exemplaar bij een bepaalde vorm in te delen; de verschillen worden vooral door de wijfjes vertoond. De tarsus is korter dan teen 3 met klauw; teen 3 lang: 27-31 mm.

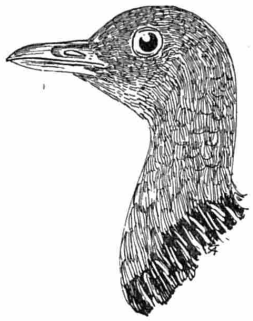

Afb. 284. — Kop van *Sarothrura rufa* VIEILL., mannetje.

Mannetje. Kop, nek, hals en mantel mooi roodbruin of chocoladebruin of kastanjerood; bovenzijde voor het overige zwart, met fijne, overlangse, witte streepjes (2 per veder, submarginaal gelegen); op de romp, de armpennen en de stuurpennen zijn de streepjes door een rij vlekjes vervangen; buitenvlag van

handpen wit. Keel en krop roestrood, de keel lichter; het overige van de onderzijde zwart, met fijne, witte, streepjes, het buikmidden met meer wit.

Wijfje. Bovenzijde, kop en nek zwart, helemaal met kleine, onregelmatige vlekjes en streepjes of dwarse strepen bezaaid, die bruinachtig of dofwit zijn. Onderzijde min of meer wit, met donkere, boogvormige, dwarse strepen; de keel wit; onderstaartvederen eenkleurig zwart of fijn wit gevlekt.

Vleugel: 67-81; staart: 32-56; tarsus: 22-35; snavel: 12-13 mm.

Afb. 285. — *Sarothrura rufa Elisabethae* VAN SOM., mannetje.

6 *a*. - **Sarothrura rufa Bonaparti** BONAPARTE.

CHAPIN verwacht deze vorm in Neder-Congo, daar hij bekend is uit Gaboen en Kameroen. Wij bezitten er geen exemplaar van.

6 *b*. - **Sarothrura rufa Elisabethae** VAN SOMEREN. — Afb. 285.

Deze vorm werd beschreven uit Oost-Afrika en wordt gevonden over Uganda tot in het noordoosten van Belgisch Congo.

Twee exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Barisi (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Pawa (CHAPIN).

Andere vindplaats: Faradje (CHAPIN).

6 *c*. - **Sarothrura rufa rufa** VIEILLOT.

De typische vorm van *S. rufa* wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Oost-Afrika, Kivu en Zuid-Congo. Elf exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Kashusha (VANDELANNOITE).

Distr. Kasai: Luluaburg (CALLEWAERT).

GENUS HIMANTORNIS HARTLAUB.

Grote Ralliden die alleen in wouden gevonden worden.

Geen voorhoofdsplaat; tarsus langer dan teen 3, langer ook dan de snavel; stevige klauwen (Afb. 257); handpennen 2 korter dan handpen 3, deze korter dan 4; 8 stuurpennen.

Snavel ongeveer even lang als de kop, zijgroeven tot over de halve lengte (Afb. 286).

Een enkele soort: het Woudhoen.

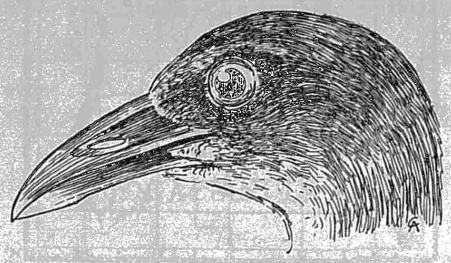

Afb. 286. — Kop van *Himantornis haematopus* HARTL.

1. - **Himantornis haematopus** HARTLAUB. — Afb. 286-288.

Deze soort wordt van Liberia tot Neder-Congo en Oost-Congo gevonden. Ze bewoont het woud, bij voorkeur vochtig woud.

Kop en nek grauwbruin; bovenzijde, met schouder- en dekvederen, donkerbruin en kastanjebruin, met min of meer brede, bruinachtige tot mooi lichtgrijze zomen, de vederen distaal of langs het midden donkerder of zelfs zwart; vleugels bruin tot zwartbruin, de buitenzoom der pennen lichter gekleurd; min of meer afgetekende witachtige wenkbrauwstrepen, die meestal tot op het voorhoofd reiken.

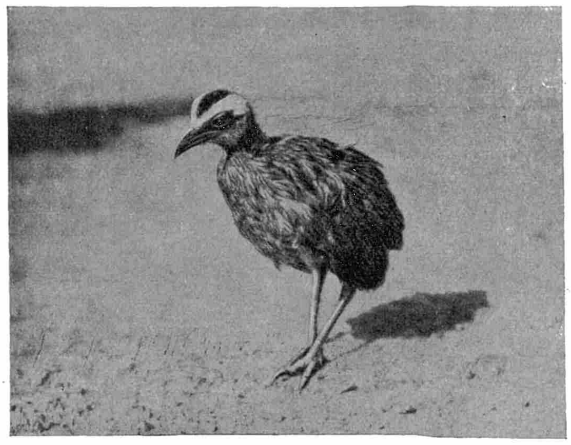

Afb. 287. — Kuiken van *Himantornis haematopus Whitesidei* SHARPE. Lukolela. (Naar CHAPIN).

Keel en hals wit tot bruinachtig; vederen van het overige van de onderzijde olijfbruin of donkerbruin, met brede (vooral op de borst) lichtgrijze of bruinachtige zomen, met of zonder zwarte middenvlek; soms zijn de vederen grotendeels grijs, met zwarte vlek vóór het einde.

Snavel zwart, de onderkaak gedeeltelijk licht gekleurd.

In donskleed zijn de *Juv.* licht bruinachtig, de bovenkop en het voorhoofd en een brede streep boven en onder het oog, alsmede de bovenzijde in het midden, donkerbruin.

Vleugel: 200-233; staart: 78-95; tarsus: 75-87; snavel: 33-40 mm.

Drie vormen van het Woudhoen worden in Belgisch Congo aangetroffen (Kaart, Afb. 288).

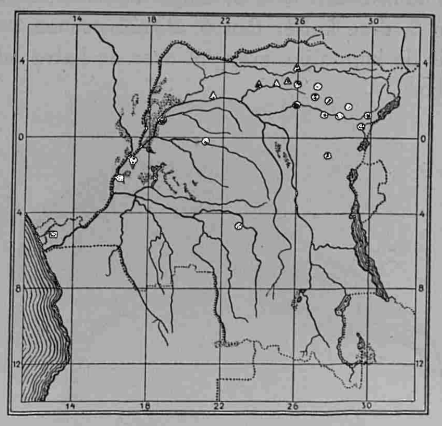

Afb. 288. — Vindplaatsen van *Himantornis haematopus*
H. h. haematopus ▲ *H. h. Petiti* ■ en *H. h. Whitesidei* ●

1 *a.* - **Himantornis haematopus haematopus** HARTLAUB.

De typische vorm van *haematopus* wordt van Liberia tot het noorden van onze Kolonie gevonden.
Meer dan 20 exemplaren in ons bezit.

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambili (HUTEREAU). — Koteli (SCHOUTEDEN). — Bambesa (VRIJDAGH).

1 *b.* - **Himantornis haematopus Petiti** OUSTALET.

Deze vorm bewoont alleen Z. Gaboen en Neder-Congo.
Een enkel exemplaar in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Makaia Ntete (SCHOUTEDEN).

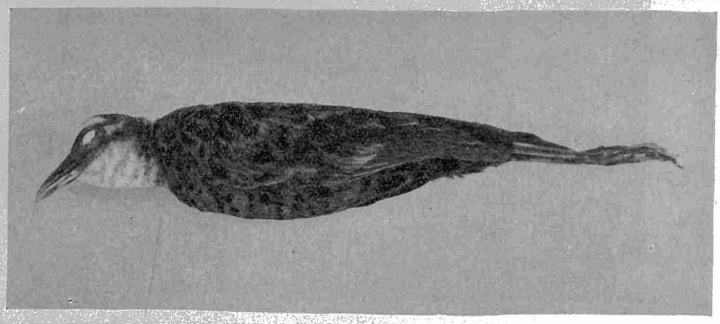

Afb. 289. — *Himantornis haematopus Whitesidei* SHARPE.

1 *c.* - **Himantornis haematopus Whitesidei** SHARPE. — Afb. 289.

Deze vorm bewoont Midden-Congo tot de Semliki-riv., Manyema en Sankuru.

De vederen van de borst vertonen een duidelijke zwarte middenvlek en brede grijze zoom; bij *Petiti* ontbreken deze zwarte vlekken.

17 exemplaren.

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Uelé: Zobia (HUTSEBAUT). — Poko (CHRISTY). — Medje (CHAPIN).

Distr. Stanleystad: Popoie (NAHAN). — Angumu (ROULEFF). — Angumu (DYLEFF).

Distr. Kibali-Ituri: Djapanda (ANZELIUS).

Distr. Kivu: Lesse (BONNEVIE).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Akenge (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Kituku (ap. CHAPIN). — Lulonga (WHITESIDE). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Epiwi-rivier (REHN).

B. — SUBFAM. GALLINULINAE

GENUS GALLINULA BRISSON.

Een voorhoofdsplaat (Afb. 290); handpen 1 langer dan de langste armpennen. 3 even lang als 2; tarsus betrekkelijk weinig langer dan de snavel; maar korter dan teen 3 met klauw; klauwen lang (Afb. 258). Dit zijn de Waterhoenders, die uitstekend zwemmen en duiken.

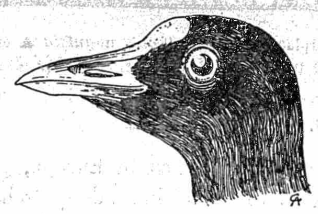

Afb. 290. — Kop van *Gallinula chloropus* LINN.

Twee soorten:

1. *a.* Vleugel meestal merkelijk korter dan 147 mm. Snavel ten hoogste 31 mm. lang. .... *Gallinula angulata.*

b. Vleugel ten minste 148 mm. lang. Snavel ten minste 35 mm. lang. ..... *Gallinula chloropus.*

1. - **Gallinula [Porphyriops] angulata** SUNDEVALL. — Afb. 291.

Deze soort (het Kleine Waterhoen) wordt over een groot deel van Zwart-Afrika gevonden.

Bovenzijde en vleugels donker olijfbruin tot leibruin; de nek en de kop licht leikleurig tot leizwart, slagpennen bruiner. Onderzijde lichter of donkerder leigrauw, de keel meestal lichter gekleurd; de flanken witgestreept; de onderstaartvederen gedeeltelijk wit, gedeeltelijk zwart. Buitenvlag van handpen 1 wit.

Bovenkaak aan de basis en voorhoofdsplaat rood, de snavelpunt en de onderkaak geel; poten groengeel of olijfgroen.

De *Juv.* zijn veel lichter gekleurd, de bovenzijde bruiner, de onderzijde grotendeels wit, min of meer met grijs gemengd; de krop min of meer roestbruin gewassen, de keel wit; de voorhoofdsplaat niet ontwikkeld.

Vleugel: 130-146; staart: 50-65; tarsus: 35-40; snavel: 26-31 mm. (van de basis van de plaat af).

22 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (DERSON). — Dolo (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Niangara (DE CALONNE).

Distr. Kibali-Ituri: Abimva (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Butembo (PRIGOGINE).

Distr. Stanleystad: Barumbu (GHESQUIÈRE).
Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Albertstad (MAYNÉ). — Moba (DE WITTE).
Distr. Opper-Katanga: « Katanga » (LEMAIRE).
Distr. Lualaba: Lukafu (DE WITTE). — Kando bij Tenke (DE WITTE).
Andere vindplaats: Stanleystad (CHAPIN).
LUCAN en PETIT hebben *Gallinula angulata* in Landana ingezameld, WHITE in Mwinilunga, N. Rhodesië).

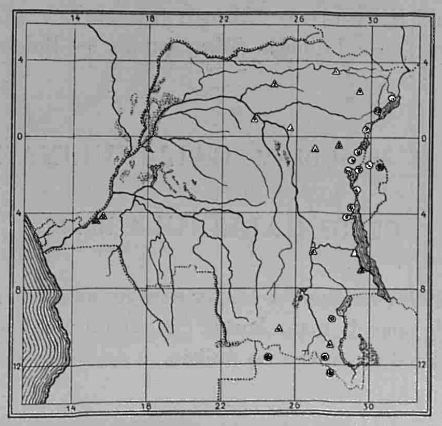

Afb. 291. — Vindplaatsen van *Gallinula angulata* ▲ en *G. chloropus* ●

2. - **Gallinula chloropus** LINNAEUS. — Afb. 290-292.

Het Waterhoen wordt onder verscheidene vormen in Europa, gevonden, maar ook in Azië, Amerika, Madagaskar, en veel eilanden, tot Hawaï. In België komt de typische vorm voor.

Vleugel: 148-185; staart: 65-80; tarsus: 42-50; snavel: 35-45 mm.

In Zwart-Afrika wordt *chloropus* vertegenwoordigd door de vorm *meridionalis* BREHM, die van de typische vorm afwijkt door de kleur van dekvederen en onderzijde, minder olijfbruin getint, en vooral door kleinere afmetingen. (Vleugel 150-175 volgens HARTERT, tegen 175-188).

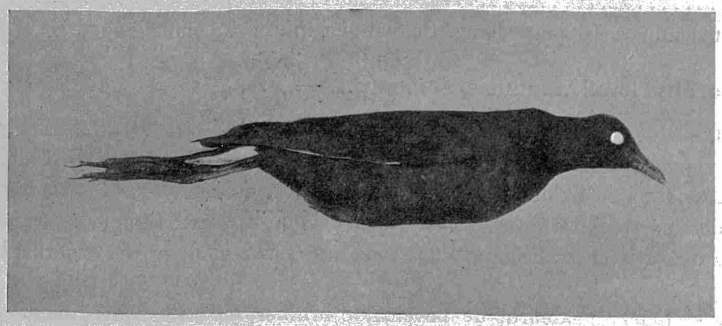

Afb. 292. — *Gallinula chloropus meridionalis* BREHM.

2 *a*. - **Gallinula chloropus meridionalis** BREHM (*brachyptera* BREHM). — Afb. 292.

Deze vorm wordt van Zuid-Afrika tot Noord-Oost-Afrika en Soedan gevonden; in onze Kolonie komt hij slechts in het oosten voor. Hij is ook bekend van eilanden aan de Westkust van Afrika; onlangs vermeldde KINNEAR een exemplaar van het St-Helena-eiland!

Wordt alleen in savannenstreken aangetroffen, niet in het woud.

Donker leikleurig tot leizwart, de bovenkop en de keel zuiverder zwart, de schouder- en dekvederen min of meer groen of purper gewassen. Onderzijde eveneens leikleurig, de keel zwarter, de onderstaartvederen lang en gedeeltelijk wit; een lange witte streep (buitenvlag) aan enkele vederen van de flanken; soms enkele vederen van de buik met witte eindzoom. Buitenrand van handpen 1 wit.

Snavel en voorhoofdsplaat rood, de snavel distaal geel; scheen geel met rood gewricht; tarsus groengeel, evenals de tenen.

Bij de *Juv.*, waarbij de hoofdplaat niet is ontwikkeld, is de bovenzijde donkerder. Onderzijde lichter, met veel wit. Keel en kin eerst wit, later donker.

Een twintigtal exemplaren.

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi-Ogondjo (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kalembelembe (PAUWELS). — Ruzizi (BASTIAENS). — Magera-meer (DE WITTE). — Bobandana (SCHWETZ). — Baraka (PAUWELS). — Bita-meer, Mokoto (LIPPENS). — [Edward-meer (DERSCHEID). — Katanda (DERSCHEID)].

Ruanda-Urundi: Kisenyi (DOUCE).

Distr. Opper-Katanga: « Katanga » (LEMAIRE). — Elisabethstad, Kafubu-rivier (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Kabare (CHAPIN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Albert- en Edward-meren (GYLDENSTOLPE). — Ruhengeri.

In N. Rhodesië, dicht bij onze grens, werd deze Vogel bij Ndola, aan de Kafue-rivier, door PAGET-WILKES gevonden, en bij Mwinilunga door WHITE.

GENUS PORPHYRULA BLYTH.

Ralliden met voorhoofdsplaat (Afb. 293); handpen 1 langer dan de langste armpennen; 3 ongeveer even lang als 2. De tenen zeer lang: 3 met klauw is langer dan de tarsus; deze langer dan snavel; klauwen zeer lang.

Een enkele soort.

1. - **Porphyrula Alleni** THOMSON. — Afb. 293-294.

Bovenzijde en dekvederen glanzend olijfgroen; de kop zwart; de nek met purperen basis; vleugelboeg en buitenvlag van de handdekken hemelsblauw of groenblauw; slagpennen donkerbruin tot zwart, de buitenvlag olijfgroen of licht blauwgroen. Kin en keel zwart, het overige van de onderzijde purper- of paarsblauw, buikmidden zwart; onderstaartvederen wit, de middenste echter zwart.

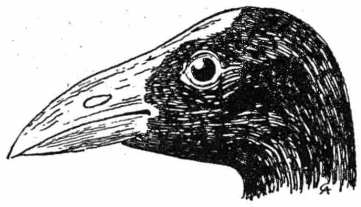

Afb. 293. — Kop van *Porphyrula Alleni* THOMS.

Snavel rood; voorhoofdsplaat grauwzwart tot groenachtig; poten roodbruin tot koraalrood.

Vleugel: 145-160; staart: 60-70; tarsus: 47-55; snavel: 35-45 mm.

Juv.: Kop bruin, zonder plaat; bovenzijde donkerbruin, met bruinachtige of okergele zijzomen aan de vederen. Onderzijde en kopzijden isabelgeel.

De Dwergpurperkoet bewoont Zwart-Afrika van het Witte Nijlgebied en Senegal tot aan de Kaap, ook Madagaskar en andere eilanden, zelfs St-Helena. Ze wordt vooral op moerassige plaatsen, aan rivieroevers, aangetroffen.

18 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (BECQUET). — Dolo (GAUSSET). — Manyanga.
Distr. Congo-Ubangi: Pandu (VRIJDAGH).
Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Stanleystad: Opienge (DYLEFF).
Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH). — Ischwa (VRIJDAGH). — Rethi (VRIJDAGH).
Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT).
Oost-Tanganika-meer: Karema (STORMS).

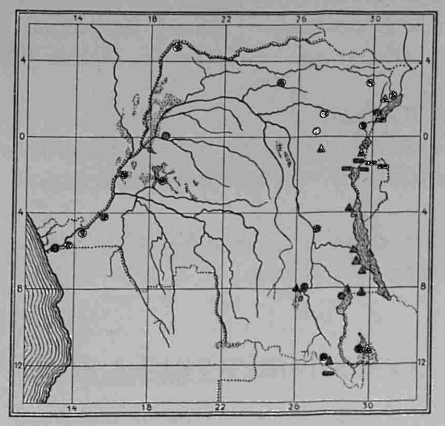

Afb. 294. — Vindplaatsen van *Fulica cristata* ▬ *Porphyrio madagascariensis* ▲ en *Porphyrula Alleni* ●

Andere vindplaatsen: Boma (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Kole (RODHAIN en J. BEQUAERT). — Kabwe (RAVEN). — Kongolo (RAVEN). — Kisantu (GOOSSENS). — Leopold II-meer (ap. DUBOIS). — Kafubu-rivier (DE RIEMAECKER). — Isangila (JOHNSTON).

BRELSFORD vermeldde de soort van het Bangwelo-meer.

GENUS PORPHYRIO BRISSON.

Grote Ralliden, waarvan handpen 2 duidelijk langer is dan de armpennen, 2 even lang als 3 maar langer dan 1. Tarsus korter dan teen 3 met klauw, maar langer dan de snavel. Lange klauwen. Een voorhoofdschild. Snavel hoog en zijdelings sterk afgeplat. (Afb. 295).

Een enkele soort.

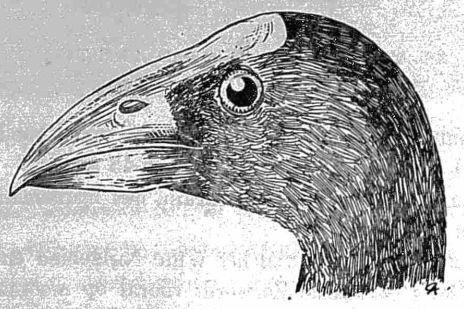

Afb. 295. — Kop van *Porphyrio madagascariensis* LATH.

1. - **Porphyrio madagascariensis** LATHAM. — Afb. 294-295.

Het Sultaanshoen of Purperkoet bewoont Madagaskar en een heel groot deel van Afrika, tot Egypte en Senegal, en wordt soms tot in Zuid-Europa aangetroffen. In onze Kolonie wordt deze Vogel in het oosten gevonden, van Katanga tot aan het Albert-meer.

Bovenzijde glanzend olijfgroen; de kop en de nek paarsblauw tot kobaltblauw; slagpennen zwart of donkerbruin, met min of meer levendige kobaltblauwe buitenvlag. Onderzijde van de kin tot aan de krop, en wangen, hemelsblauw; het overige van de onderzijde indigoblauw, buikmidden zwart, onderstaartvederen wit.

Snavel en voorhoofdsplaat bloedrood; poten oranjerood.

Vleugel: 220-260; staart: 75-100; tarsus: 75-90; snavel: 55-68 mm. (van de basis van de plaat gemeten).

De *Juv.* is minder mooi gekleurd; de keel min of meer witachtig, de onderzijde verder min of meer duidelijk wit gevlekt of dwarsgestreept.

17 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Pweto (LEMAIRE). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN).
Distr. Lualaba: Nyonga (DE WITTE).
Distr. Tanganika: Pala (CHARLIERS). — Albertstad (MAYNÉ).
Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Baraka (PAUWELS).
Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH).
Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF).

Andere vindplaatsen: Bangwelo-meer (BRELSFORD). — Karema (STORMS).

C. — SUBFAM. FULICINAE

GENUS FULICA LINNAEUS.

Dit zijn de Meerkoeten, eigenaardige Ralliden die door hun gelobde tenen gemakkelijk gekenmerkt worden.

Poten stevig, de tenen zijdelings met gelobde huidlappen (Afb. 259, blz. 256); tenen heel lang, met lange klauwen; de tarsus korter dan teen 3 met klauw. Snavel ietwat compres, betrekkelijk kort, de zijdelingse groeven reiken over de halve lengte. Een kopschild, dat van achteren, bij de Afrikaanse soort, een paar caronculen draagt (Afb. 296). Vleugels kort en rond, handpennen 1 ongeveer even lang als de armpennen, maar korter dan handpen 2, deze langer dan 3, 3 langer dan 4.

Een enkele soort, verwant met onze Europese Meerkoet.

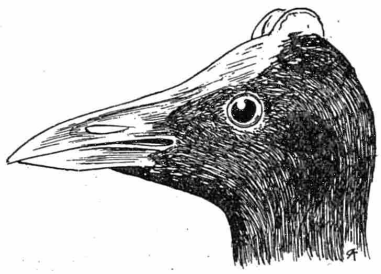

Afb. 296. — Kop van *Fulica cristata* GMEL.

1. - **Fulica cristata** GMELIN. — Afb. 294 en 296.

De Meerkoet is bekend uit het zuiden van Afrika tot Angola, enerzijds, tot Abessinië, anderzijds, maar ook uit Madagaskar, Marokko en zelfs het zuiden van Spanje. In onze Kolonie is ze alleen van het oosten bekend.

Bovenzijde donker leikleurig tot leizwart; kop en hals zwart. Onderzijde ietwat lichter gekleurd, grauwer, maar soms bruin gewassen.

Snavel blauwwit, de voorhoofdsplaat wit, de caronculen echter donkerrood; poten leikleurig of groenachtig.

Vleugel: 210-235; staart: 58-62; tarsus: 55-65; snavel: 53-60 mm. (van de basis van de plaat gemeten).

Bij de *Juv.* zijn wangen en keel wit; de vederen van kop en nek wit gezoomd.

14 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kivu: Mokoto-meren (PILETTE). — Kibati (PILETTE). — Bobandana (GILLÈS DE PÉLICHY). — Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Magera-meer (DE WITTE).

Distr. Kibali-Ituri: Kasenyi (SCHWETZ).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Gando-meer (SCHOUTEDEN). — Nya Kibugu-meer (LIPPENS). — Ruhengeri/Kisenyi (GHESQUIÈRE).

Andere vindplaatsen: Edward-meer (GYLDENSTOLPE).

PAGET-WILKES heeft deze soort op de Kafue-rivier, bij Ndola, aan de grens van Katanga, in N. Rhodesië, gevonden. GYLDENSTOLPE vermeldt ze ook van de Chahafi- en Bunyoni-meren, in Brits Ruanda.

Meerkoeten worden vooral op meren, dus op stilstaand water, gevonden. 't Zijn Vogels die uitnemend zwemmen en uitstekende duikers zijn. Ze voeden zich dus vooral met waterdieren en waterplanten.

FAM. HELIORNITHIDAE

Deze familie wordt door een enkel genus vertegenwoordigd in onze fauna.

GENUS PODICA LESSON.

Dit zijn de Koetfuten: Vogels die uitnemend zwemmen en vooral aangetroffen worden aan langzaam stromend water, waar ze aan de begraasde oevers hun voedsel zoeken: dit bestaat in hoofdzaak uit waterinsekten en andere waterdieren en uit waterplanten. Bij het zwemmen verdwijnt bijna heel het lichaam onder water.

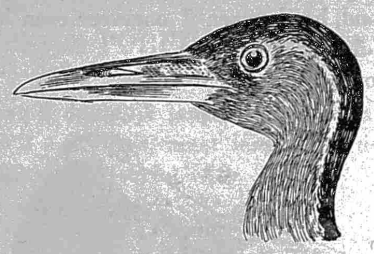

Afb. 297. — Kop van *Podica senegalensis* VIEILL.

De kop is klein, de hals lang; de snavel is stevig, recht, doorboord door de neusgaten; hij is even lang als teen 2 zonder de klauw en veel korter dan teen 3. De tenen vertonen zijdelings gelobde huidlappen; de klauwen zijn kort, en klauw 3 is aan de binnenrand gekamd. De vleugels zijn veeleer kort en rond: handpennen 3-5 zijn de langste en pen 1 is slechts weinig langer dan de armpennen. De stuurpennen, ten getale van 18, zijn stijf, lang en puntig, naar het midden toe geleidelijk langer; de staart is bijna even lang als de vleugel. Bevedering dicht en aanliggend. De wijfjes zijn merkelijk kleiner dan de mannetjes.

De jongen zijn naakt wanneer ze uit het ei komen en worden door de ouders verzorgd en gevoed.

Een enkele soort, die verscheidene vormen schijnt te hebben ontwikkeld.

Door de gelobde tenen gelijken de *Podica* veel op de *Fulica* onder de Ralliden.

1. - **Podica senegalensis** VIEILLOT. — Afb. 298-300.

De Koetfuten worden over ongeveer heel Zwart-Afrika gevonden. In onze Kolonie komen ze meer in het woudgebied dan in de savannenstreken voor. Ze worden vooral aan de oevers van rivieren of stromen aangetroffen.

Podica senegalensis vertoont drie verschillende klederen; dat van het mannetje verschilt soms aanzienlijk van het kleed van de wijfjes.

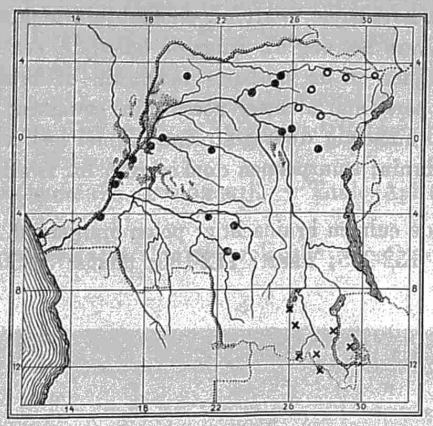

Afb. 298. — Vindplaatsen van *Podica senegalensis albipectus* ▲ *P. s. camerunensis* ● en *P. s. Petersi* ×

Ofwel geldt het een volwassen mannetje, waarvan de bovenzijde, de nek en de bovenkop eenkleurig zwart zijn, met blauwe of groene glans, de vleugels donkerbruin tot zwart, de stuurpennen zwart met witte eindzoom en meestal bruine schachten; kopzijden, kin, keel, hals leigrauw of donkergrauw; borst zwart of zwartbruin; het overige van de onderzijde donkerbruin tot zwart, de vederen distaal fijn wit of bruinachtig

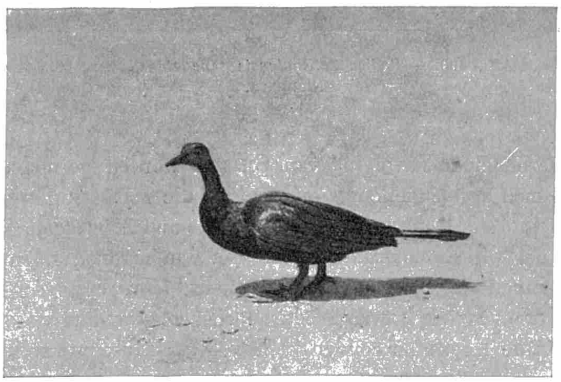

Afb. 299. — *Podica senegalensis camerunensis* SJÖST.
Lukolela. (Naar CHAPIN).

gezoomd. Exemplaren worden gevonden waarbij de mantel en de dekvederen enkele witte of bruinachtige vlekken vertonen, de borst min of meer witgevlekt is, de vederen van het overige van de onderzijde een bredere lichte eindzoom hebben, en enkele witte vedertjes gevonden worden aan de halszijden, aan de grens tussen zwart en grauw.

Ofwel heeft men een merkelijk lichter gekleurd volwassen mannetje, waarvan de onderzijde grotendeels

wit is, de flanken en onderstaartvederen echter mooi bruin of zwart dwarsgestreept. Bovenkop en nek zwart met blauwe of groene glans; bovenzijde eveneens, maar met scherp afgetekende witte vlekken of dwarse strepen op de mantelvederen; dekvederen en slagpennen donkerbruin, de eerste met min of meer talrijke witte vlekken of dwarse strepen, de armpennen soms met de aanduiding van vlekjes. Wenkbrauwen licht bruinachtig; kopzijden, halszijden en basis van de hals leigrauw, de vederen van deze laatste witgevlekt of dwarsgestreept; keel en kin wit; een witte streep loopt van onder het oog langs de halszijde, tussen zwart en grauw.

Anderzijds hebben de wijfjes en de onvolwassen mannetjes een grotendeels witte of roestbruin gewassen onderzijde. Bovenkop, nek en bovenzijde zwart tot donkerbruin of grauwbruin, min of meer glanzend; aan de rand van het zwart loopt, van het oog af, langs de halszijde, een witte streep; de wenkbrauwen en het overige van de kop- en halszijden en de halsbasis lichtbruin of bruinachtig, min of meer duidelijk donker gevlekt; kin en keel wit, borst min of meer roestbruin gewassen; flanken meestal, soms ook het midden, zwart of bruin en roestbruinachtig dwarsgestreept. Mantel met witte of met bruinachtige, zwartgezoomde vlekken; vleugels donkerbruin; stuurpennen donkerbruin tot zwart, de schachten meestal bruin, de eindzoom wit.

Snavel rood of oranjerood, de culmen bruinachtig; poten oranjerood.

Vleugel: (♂) 177-252, (♀) 152-215; staart: 112-180; tarsus: 31-50; snavel: 36-50 mm.

Afb. 300. — *Podica senegalensis senegalensis* VIEILL.
Niangara. (Naar CHAPIN).

De drie vormen, die hieronder in navolging van CHAPIN worden vermeld, schijnen geen vaste kenmerken te vertonen, zelfs als men de vleugellengte onderzoekt, die bij exemplaren uit een zelfde plaats een grote variatie vertoont: toch is *Petersi* merkelijk groter dan de andere vormen. Bij het meten van de vleugel moet men in 't oog houden dat wijfjes normaal kleiner zijn dan mannetjes, en dat bijgevolg de metingen voor beide geslachten niet kunnen vergeleken worden. Ook de kleur geeft geen afdoend kenmerk, daar in een zelfde gebied de drie hierboven beschreven klederen kunnen gevonden worden.

Talrijke exemplaren van de Koetfuten zouden in het Congo-Museum welkom zijn, vooral volwassen mannetjes.

1 *a* - **Podica senegalensis albipectus** STRESEMANN.

STRESEMANN beschreef deze vorm van de Loango-kust en wij mogen dus veronderstellen dat *albipectus* in Mayumbe voorkomt. Tot hiertoe hebben wij, spijtig genoeg, geen enkele Koetfuut ontvangen uit dit gebied en zulk materiaal zou bijzonder welkom zijn.

De vorm is feitelijk nog twijfelachtig, al meent CHAPIN dat de Koetfuten die in Kasai en Lualaba voorkomen misschien hiertoe horen. Geen van onze exemplaren durf ik bij *albipectus* rekenen, zelfs niet deze uit Leopoldstad.

CHAPIN citeert als vindplaats Luluaburg (CALLEWAERT). MACKWORTH PRAED en GRANT vermelden echter deze plaats voor *camerunensis*. LUCAN en PETIT hebben deze vorm bij de Chiloango-stroom gevonden.

1 *b*. - **Podica senegalensis camerunensis** SJÖSTEDT.

Deze vorm werd door mijn vriend SJÖSTEDT beschreven van Kameroen, maar wordt tot in Gaboen en Midden- en Noord-Congo gevonden. Ik reken hierbij de meeste (32) exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (MOREELS). — Leopoldstad (DEHEYN).
Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Bolobo (KELE). — Keseki (KELE).
Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS). — Eala (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN).
Distr. Congo-Ubangi: Karawa (WALLIN).
Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT).
Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF). — Stanleystad/Bafwaboli (GELDOF).
Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Andere vindplaatsen: Neder-Ogowe-riv. (DYBOWSKI). — Titule/Api (HUTSEBAUT). — Luluaburg (VINCENT).

De vleugel van deze vorm zou, volgens CHAPIN, volgende afmetingen bereiken: ♂ 177-212; ♀ 152-179 mm.

1 *c*. - **Podica senegalensis Petersi** HARTLAUB.

Dit is de vorm die in Zuid- en Oost-Afrika, en tot in Katanga, gevonden wordt. De vleugel meet bij het ♂ 220-252 mm., bij het ♀ 184-215 mm.

Drie exemplaren.

Distr. Lualaba: Kapiri (DE BAILLET).

Andere vindplaatsen: Bukama (J. BEQUAERT). — Kasenga (VINCENT). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Mushoshi-riv. (MOURITZ). — Luwilombo-riv. (BÖHM).

WHITE vermeldt deze Koetfuut voor Mwinilunga, BRELSFORD voor het Bangwelo-meer, PAGET-WILKES voor Dola in Noord-Rhodesië.

1 *d*. - **Podica senegalensis senegalensis** VIEILLOT.

Van Senegal over Noordoost-Congo tot in Uganda.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Stanleystad: Avakubi (CHAPIN). — Panga (NAHAN).
Distr. Kibali-Ituri: Dramba (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Niapu (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Ekibondo (REHN).

De vleugel meet bij het ♂ 186-211 mm., bij het ♀ 163-182 mm.

XII. – ORDE GRUIFORMES

Deze orde omvat vier familiën: de Gruiden (of Kraanvogels), de Otididen (of Trapvogels), de Burhiniden (Dikkoppen of Griels), en de Jacaniden (of Parra's).

't Zijn Vogels die ten hoogste heel korte vliezen tussen de voortenen hebben, waarvan de snavel puntig en recht is en het einde van de scheen onbevederd; de tarsus ten minste tweemaal zo lang als teen 3 met klauw.

De vier familiën kunnen als volgt herkend worden:

1. *a*. De tenen zijn heel lang en dragen buitengewoon lange, rechte of bijna rechte, puntige klauwen; er bestaat een achterteen die met klauw bijna even lang is als de voortenen met klauw, en waarvan de klauw langer is dan de teen zelf. ..... Fam. *Jacanidae* (blz. 297).
   b. De tenen hebben een normale lengte of zijn veeleer kort, en de klauwen zijn nooit heel lang, noch vooral langer dan de teen. ..... 2.

2. *a.* Er bestaat een goed ontwikkelde achterteen. De tarsus vertoont dwarse platen aan de voorzijde. De snavel is langer dan de kop en doorboord door de neusgaten. De vleugel is ten minste 550 mm. lang; de armpennen zijn heel lang en losbaardig. ..... Fam. *Gruidae* (blz. 284).
   b. Geen achterteen. De tarsus is aan de voorzijde met schubben bekleed. De snavel is meestal niet langer dan de kop. De armpennen zijn niet losbaardig. ..... 3.
3. *a.* De vleugel is ten minste 275 mm. lang. De neusgaten doorboren de snavel niet; de bovenkaak ietwat afgeplat. Ogen van normale grootte. ..... Fam. *Otididae* (blz. 288).
   b. De vleugel is ten hoogste 235 mm. lang. De neusgaten doorboren de snavel. Ogen buitengewoon groot. ..... Fam. *Burhinidae* (blz. 294).

FAM. GRUIDAE

Deze zijn de Kraanvogels. Grote Vogels, met snavel meestal iets langer dan de kop, recht en puntig, stevig, doorboord door de neusgaten; hals lang; poten lang, de scheen distaal naakt, de tarsus aanzienlijk langer dan teen 3, ook aan de voorzijde met dwarse platen bedekt; tenen stevig en betrekkelijk kort, met korte en krachtige klauwen, teen 1 hoger ingeplant dan de voortenen, een heel kort vlies tussen tenen 3 en 4; vleugel afgerond, handpen 1 korter dan de drie volgende; de binnenste armpennen verlengd, puntig of losbaardig, in vele gevallen langer dan de handpennen; 12 stuurpennen.

De Kraanvogels bewonen bij voorkeur moerassig land of grasland in de buurt er van. Hun voedsel bestaat vooral uit plantaardige stof, maar ook eten ze gaarne land- of waterinsekten en allerlei andere waterdieren. Hun nesten worden bij voorkeur op de grond van moerassig land aangelegd en zijn heel eenvoudig. Bij het vliegen worden hals en poten recht uitgestrekt. Ze worden slechts in de savannen aangetroffen.

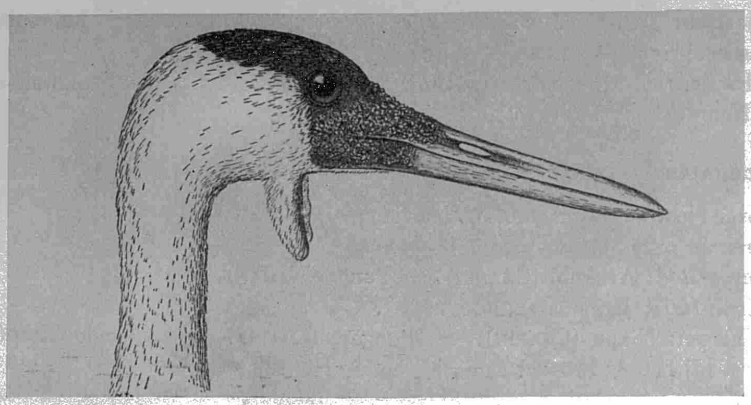

Afb. 301. — Kop van *Bugeranus carunculatus* GMEL. (Naar CHAPIN).

Twee genera worden in onze gebieden aangetroffen. Ze worden gemakkelijk onderscheiden als volgt:
1. *a.* Bovenkop dicht, fluweelachtig zwart bevederd; op de achterkop een kuif lange, schroefsgewijs gedraaide, strogele borsteldraden; wangen naakt vóór en ook achter de ogen, en mooi gekleurd. ..... *Balearica.*
   b. Bovenkop grijs bevederd, zonder strogele kuif; wangen alleen vóór de ogen naakt. .. *Bugeranus.*

GENUS BUGERANUS GLOGER.

Wangen slechts vóór de ogen naakt, en bij volwassen individuen met talrijke wratjes bezaaid; aan iedere zijde van de keel, een klein, bevederd, hangend lapje; snavel lang en stevig, veel langer dan teen 3 met klauw, veel langer dan de kop; vederen van de halsbasis verlengd en puntig; binnenste armpennen heel

lang en puntig, ver over de staart reikend, merkelijk langer dan de handpennen; 12 stuurpennen; bovenkop met normale bevedering.

1. - **Bugeranus carunculatus** GMELIN. — Afb. 301 en 303.

De Wratkraanvogel, of (Zuid-Afrika) Belkraan, is een merkwaardige Vogel, verspreid van de Kaap tot Abessinië en tot Kasai, Katanga, en zelfs Maniema. De grootte en de heel lange binnenste armpennen laten de soort gemakkelijk, op een afstand, herkennen.

Afb. 302. — Een troep Kroonkranen, *Balearica regulorum gibbericeps* RCHW. bij Nyundu. (Phot. DERSCHEID).

Bovenkop donkergrijs tot zwartgrijs of grauwzwart; het overige van de kop, de nek en de hals wit; bovenzijde leigrauw, de bovenrug donkerder, soms leizwart; de schouder- en dekvederen meestal lichter gekleurd; slagpennen zwart of bruinzwart, de binnenste, verlengde, armpennen leigrauw, distaal min of meer zwart; stuurpennen zwart, ietwat blauw glanzend; onderzijde, van de hals af, zwart.

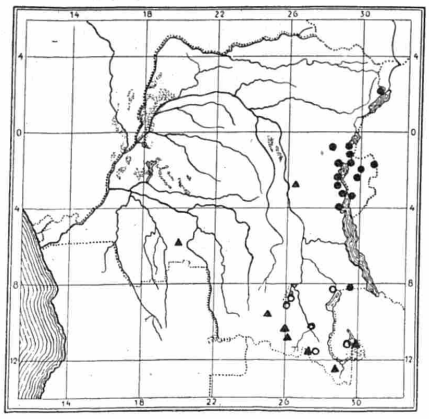

Afb. 303. — Vindplaatsen van de Congolese Gruiden.
● *Balearica regulorum gibbericeps.*
○ *Bal. regulorum regulorum.*
▲ *Bugeranus carunculatus.*

Snavel en naakte kopdelen rood; poten zwart.
Vleugel: 627-930; staart: 253-300; tarsus: 280-350; snavel: 135-190 mm.

Zeven exemplaren in onze verzameling.

Distr. Manyema: Kindu (GELDOF).

Distr. Lualaba: Kinda, Luabo (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kando bij Tenke (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Nieuwdorp, bij Elisabethstad (LEGROS). — Z. O. Katanga (PILETTE).

Andere vindplaatsen: Malambwe (DE RIEMAECKER). — « Dembo des Hindous », Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Karavia-riv. (DE RIEMAECKER). — Kafubu-riv. (SCHOUTEDEN). — Banda (LYNES). — De soort werd door NEAVE, SALVADORI, BRELSFORD, van het Bangwelo-meer vermeld.

GENUS BALEARICA BRISSON.

Dit zijn de Kroonkranen, die zo veelvuldig in Ruanda-Urundi b. v. voorkomen (Afb. 302). Daar leven ze gezellig en worden ze soms in aantal in de velden aangetroffen, waar ze allerlei zaden en spruiten komen eten.

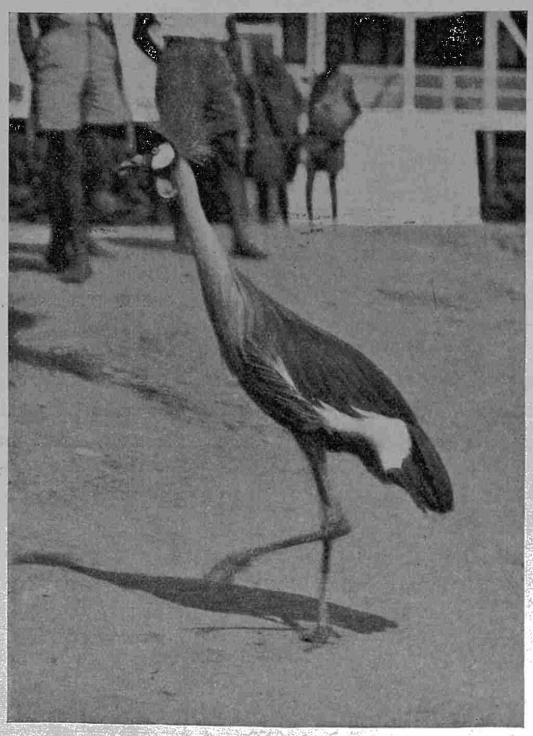

Afb. 304. — Een Kroonkraan; merk de kuif en de naakte keellap. (Fot. POLL).

Bovenkop met dichte, fluweelachtige, zwarte bevedering, de wangen naakt, ook achter de ogen; keel grotendeels naakt; op de achterkop, een lange kuif schroefsgewijs op zichzelf gedraaide, strogele borsteldraden; snavel betrekkelijk kort; vederen van hals, borst, schouders, lang, puntig en smal; dekvederen eveneens; binnenste armpennen en schoudervederen losbaardig; staart kort.

Een enkele soort in onze Kolonie: *Balearica regulorum*. In dierentuinen komt een andere soort veel voor: *Balearica pavonina*, die in West- en Noordoost-Afrika thuis is. De twee soorten worden gemakkelijk onderscheiden:

1. *a*. De nek en de hals zijn grijs bevederd, lichter gekleurd dan het lichaam. Geen naakte keellap. ..... *Balearica regulorum*.

b. Nek en hals zijn even donker gekleurd als het lichaam. Een lichtgekleurde naakte keellap. (Afb. 304). ..... *Balearica pavonina.*

Balearica pavonina werd nooit in onze gebieden aangetroffen. De vorm *Ceciliae* bewoont echter Soedan en JACKSON zag er exemplaren van zo ver ten zuiden van Khartoum als Dufile, bij Nimule, in Noordwest-Uganda. Deze Kroonkraan zou dus wellicht tot benoorden van het Albert-meer kunnen gezien worden.

1. - **Balearica regulorum** BENNETT. — Afb. 302-305.

Bevedering min of meer donker leigrauw, de nek en de hals echter lichtgrauw; dekvederen wit; handpennen zwart, armpennen chocoladebruin of kastanjebruin; losbaardige vederen strogeel; ondervleugeldekvederen wit; stuurpennen zwart; de meeste vederen van de onderzijde met fijne, witte of lichter gekleurde schachtstreep; de borsteldraden van de kuif strogeel, met zwarte punt.

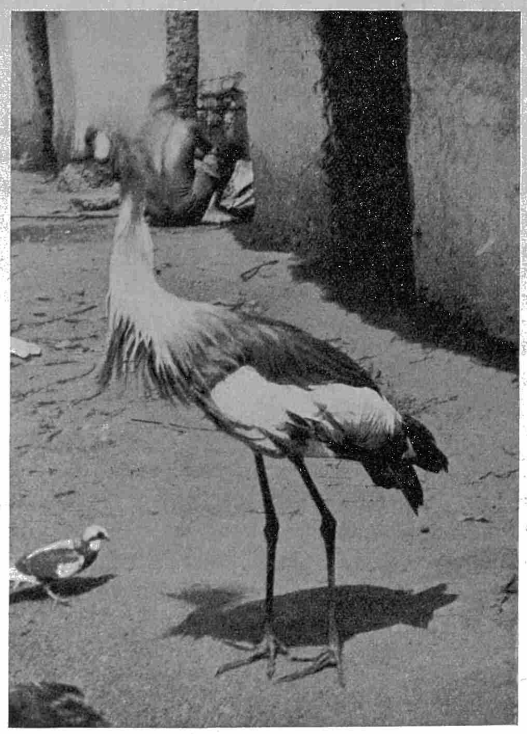

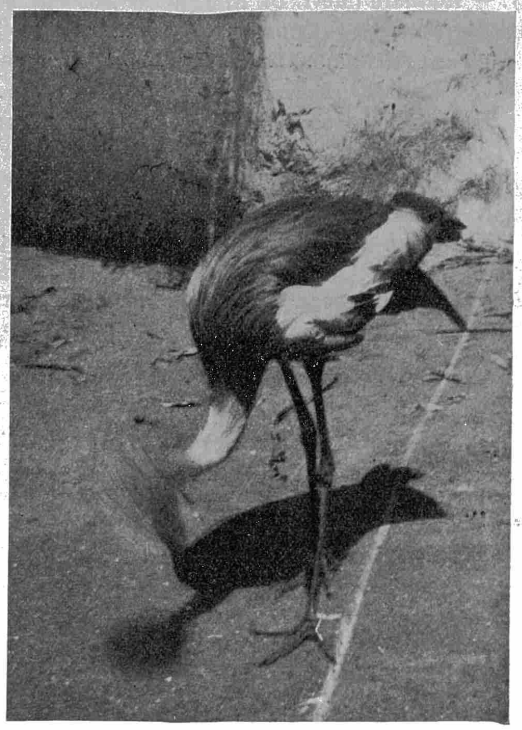

Afb. 305. — Een tamme Kroonkraan,
Balearica regulorum gibbericeps RCHW., in Kisenyi.
(Fot. SCHOUTEDEN).

Snavel zwart; poten zwart; naakte wangen zwart vóór de ogen, wit en rood of rose achter deze; naakte keellap rood.

Vleugel: 530-590; staart: 226-260; tarsus: 180-207; snavel: 55-70 mm.

De kuif (draden tot 150 mm. lang) die het achterhoofd van de Kroonkranen siert heeft aanleiding gegeven tot een merkwaardige vergissing. Ze werd beschreven als bestaande uit strogele draden die donkere, dwarse banden vertoonden; in werkelijkheid zijn de draden eenkleurig strogeel, met zwarte punt, en het feit dat ze er dwarsgestreept uitzien, berust eenvoudig op een effect van licht en schaduw, daar de draden op zichzelf schroefsgewijs gedraaid zijn!

Balearica regulorum wordt van Zuid-Afrika tot Uganda en de Kenya Colony, in grasland, bij voorkeur in min of meer moerassig land, gevonden. In onze Kolonie worden deze Kroonkranen slechts in het oosten aangetroffen: Katanga, Ruanda-Urundi, en van het Tanganika- tot het Albert-meer. De vorm die

Zuid-Katanga bewoont is echter een andere vorm dan die welke in Ruanda-Urundi en aan het Tanganika-meer wordt gevonden.

Bij de eerste, *Balearica regulorum regulorum*, hebben de naakte wangen een geleidelijk afgeronde bovenrand; bij de andere vorm, *Balearica regulorum gibbericeps*, vertoont deze bovenrand een duidelijke hoek.

1 *a*. - **Balearica regulorum gibbericeps** REICHENOW. — Afb. 302-303 en 305.

Dit is de Kroonkraan die van het Albert-meer en Uganda tot ten Zuiden van het Tanganika-meer voorkomt en die zulk een gewoon verschijnsel is in Ruanda-Urundi.

Een dertigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Djalasinda (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Uvira (PAUWELS). — Kabare (PILETTE). — Kalegela (PILETTE). — Rutshuru (Mevr. DE RIDDER). — Bobandana (GILLÈS DE PÉLICHY). — Rwindi-riv. (VANDEN BERGHE). — Butembo (VRIJDAGH). — Costermansstad (SCHWETZ). — Kabare, Z. W. Kivu-meer (SCHWETZ). — Mulungu (HENDRICKX). — [Butembo (PRIGOGINE)].

Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Nyanza (STEVENS). — Kisenyi (BASTIAENS).

Andere vindplaatsen: Mikeno-vulkaan (CHAPIN). — Z. Edward-meer (CHAPIN). — Luvungi (CHAPIN). — Tunguru (EMIN). — Kigali (AOSTA). — Kagera-vallei (AOSTA). — Kibali (SCHOUTEDEN). — Mutura/Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Lulenga (GYLDENSTOLPE). — Kamaniola (WHITMAN). — Gesho (LIPPENS). — Ruanda-akkers (LIPPENS). — Nyanza (RAVEN).

VERHEYEN heeft deze vorm uit Musosa, ten zuidwesten van het Tanganika-meer vermeld (BREDO).

1 *b*. - **Balearica regulorum regulorum** BENNETT.

Deze vorm bewoont de landen tussen Zuid- en Oost-Afrika en wordt ook in Katanga gevonden.

Drie exemplaren in ons bezit.

Distr. Opper-Katanga: Pweto (LEMAIRE). — « Katanga » (HOCK).

Distr. Lualaba: Londo (BRIEN).

Andere vindplaatsen: Bukama (J. BEQUAERT). — Upemba-meer (BÖHM). — Lukafu-riv. (BÖHM). — Lufonzo-riv. (BÖHM). — Likulwe-riv. (BÖHM). — Muniengazi (MOURITZ). — Kisale-meer (ap. DERSCHEID). — Kabamba-meer (ap. DERSCHEID). — Bangwelo-meer (BULSFORD).

VERHEYEN heeft deze vorm uit Musosa (BREDO) vermeld; later heeft hij deze bepaling tot *gibbericeps* veranderd: dit is de meest zuidelijk bekende vindplaats voor de vorm.

FAM. OTIDIDAE

Dit zijn de Trapvogels of Trappen.

Grote of middelgrote Vogels, met tamelijk lange poten, waarvan de tarsus ten minste dubbel zo lang is als teen 3; geen achterteen; voortenen kort en breed, met korte en stompe klauwen, een korte vlies tussen tenen 3 en 4; tarsus ook aan de voorzijde met schubben bekleed, scheen distaal onbevederd; kop groot en min of meer afgeplat, de snavel veeleer kort, nooit langer dan de kop, afgeplat aan de basis, de bovenkaak ietwat gebogen; de neusgaten doorboren de snavel niet; handpen 1 is korter dan de volgende, 3 of 3-4 zijn de langste; 16-20 stuurpennen. Het mannetje is groter dan het wijfje.

Trapvogels worden vooral in droge savannen gevonden, maar worden ook in negeraanplantingen aangetroffen, waar ze hun voedsel komen halen. Dit bestaat vooral uit plantaardige stoffen, zaden, bladeren, spruiten enz., maar ook uit Insekten, Wormen en andere kleine dieren.

De nesten zijn heel eenvoudig: de eieren worden in een kuil van de grond gelegd.

Vier genera (en vijf soorten) worden hier vermeld: drie er van zijn reeds in onze Kolonie gevonden geworden. Men kan deze vijf Trapvogels als volgt onderscheiden.

1. *a*. Grote Vogels: de vleugel meet ten minste 450 mm. De hals is veeleer dik. Onderzijde van keel of buik nooit zwart. ..... 2.

b. Middelgrote Vogels: de vleugel meet ten hoogste 360 mm. Hals veeleer slank. Onderzijde van keel of van lichaam zwart bij het mannetje. ..... 3.

2. *a.* Een korte puntige kuif aan het achterhoofd; nek fijn wit en zwart dwarsgestreept. Vleugel van het ♂ 720-800 mm. lang, van het ♀ 530-650 mm. ..... *Choriotis kori.*

b. Geen kuif. Nek roestrood. Vleugel van het ♂ 540-640, van het ♀ 460-535 mm. lang. .... *Neotis cafra.*

3. *a.* Nek roestrood. Keel van het mannetje zwart; het overige van de onderzijde grotendeels licht gekleurd. Veel roestrood in de vleugel, vooral de dekvederen. Vleugel ten hoogste 290 mm. lang. ..... *Eupodotis senegalensis.*

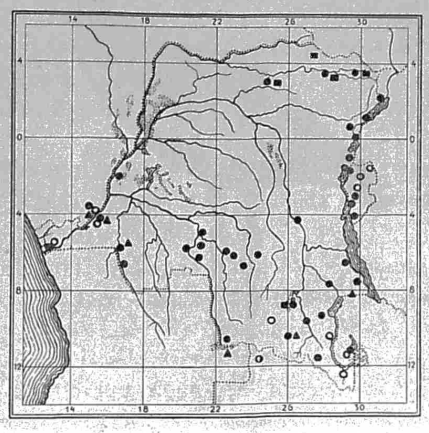

Afb. 306. — Vindplaatsen van Congolese Trapganzen.
● *Lissotis melanogaster,* ○ *Neotis cafra Jacksoni,*
▲ *Eupodotis senegalensis Barrowi.* ▬ *Neotis cafra Denhami.*

b. Nek nooit roestrood, maar bruinachtig tot wit, fijn zwart gestippeld. Onderzijde van het mannetje grotendeels zwart. Dekvederen nooit roestrood. Vleugel ten minste 310 mm. lang. .. 4.

4. *a.* Romp, boven- en onderstaartdekvederen licht gekleurd (♂). ..... *Lissotis melanogaster.*

b. Romp, boven- en onderstaartdekvederen zwart. ..... *Lissotis Hartlaubi.*

De Trapvogels worden door talrijke soorten vertegenwoordigd in Oost- en Zuid-Afrika of Arabië. In West-Afrika komen maar drie soorten voor: de drie die reeds voor onze Kolonie bekend zijn.

GENUS LISSOTIS Reichenbach.

Middelgrote Trapvogels, waarvan de twee geslachten een andere kleurverdeling vertonen, het mannetje grotendeels zwart aan de onderzijde, het wijfje niet. Geen kuif aan het achterhoofd; hals betrekkelijk slank, zonder verlengde vederen. De snavel korter dan teen 3 met klauw.

Een enkele soort is uit onze gebieden bekend. Een tweede zou er misschien kunnen aangetroffen worden.

1. - **Lissotis melanogaster** Rüppell. — Afb. 306-308.

Dit is de Gewone Trapvogel, de Langbeen-korhaan van de Zuid-Afrikaanders, die in onze Kolonie een gewoon verschijnsel is op vele plaatsen. De soort wordt over het grootste deel van Zwart-Afrika, in savannenstreken, gevonden. Een van de typische ietwat verschillende vorm woont in Zuid-Afrika.

Het mannetje wordt gemakkelijk van het wijfje onderscheiden, daar zijn onderzijde zwart is, terwijl ze wit is bij het wijfje.

Mannetje. Bovenkop bruin, soms met wit gemengd, naar achteren zwart; wenkbrauwen en kopzijden lichtgrijs of wit; nek bruinachtig of wit, fijn zwart bezaaid; bovenzijde bruinachtig of roestkleurig, de vede-

ren dicht zwart bezaaid en in 't midden met grote, bruinachtig gezoomde, min of meer V-vormige zwarte vlek; de zwarte bestippeling dichter op de bovenstaartvederen en de stuurpennen, deze laatste ietwat grauwer en tot vijf dwarse, smalle, zwarte banden vertonend; vleugelboeg wit; grote vleugeldekvederen breed witgezoomd; handpennen zwart, de binnenvlag grotendeels wit, de buitenvlag eveneens van pen 3 af, de bin-

Afb. 307. — *Lissotis melanogaster* Rüpp., mannetje.

nenste daarbij met distale witte vlek of wit met zwarte vlekken; armpennen zwart, witgevlekt en distaal witgezoomd, de binnenste gelijk de rug gekleurd. Onderzijde zwart, de kin en de keel wit of grijswit (de basis der vederen is zwart); de hals wit, met overlangse zwarte middenstreep.

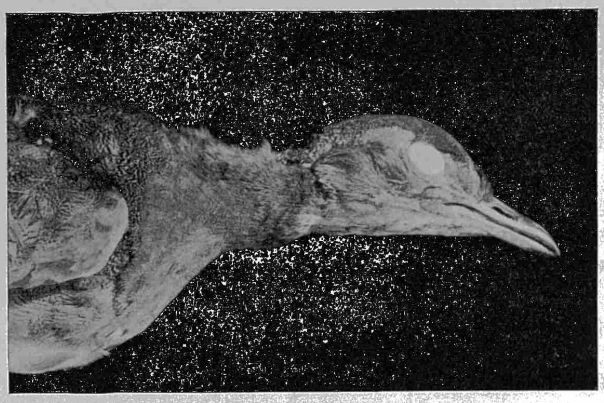

Afb. 308. — *Lissotis melanogaster* Rüpp., wijfje.

Wijfje. Bovenkop, nek en bovenzijde gelijk bij het mannetje of lichter gekleurd, daar de zwarte vlekken minder, de lichte V-tekeningen daarentegen meer ontwikkeld zijn. Onderzijde wit, de hals bruinachtig geel, fijn zwart bezaaid; keel wit. De kop van achteren niet, of slechts weinig, zwartgezoomd.

Vleugel : 310-370; staart : 133-200; tarsus : 120-137; snavel : 39-46 mm.

Een vijftigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (VAN DELFT).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: [Yakoma (ARNOULD)].

Distr. Uelé: Tukpwo (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Faradje (CHAPIN). — Kasenyi (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Kivu: Ruzizi-vallei (DERCHE). — N. Kivu-meer (DERCHE). — Uganda/Congo grens, Edward-meer (BAYER). — Oud-St-Gustaaf-Missiepost (PILETTE). — N. Edward-meer (BONNEVIE). — Molekera (PILETTE). — Kayera (PILETTE). — Semliki/Edward-meer (LIPPENS). — Vitshumbi (FRECHKOP). — Kisenyi (BASTIAENS). — Astrida (JANSSENS).

Ruanda-Urundi: Nyanza (LESTRADE). — Makamba (LESTRADE).

Distr. Opper-Katanga: Kabeça (LEMAIRE).

Distr. Lualaba: Kapiri (DE BAILLET). — Kansenia (DE WITTE). — Kando bij Tenke (DE WITTE). — Dilolo (DELVAUX).

Distr. Kasai: Merode (WINDMOLDERS). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Macaco (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Kanda Kanda (DRION). — [Kabinda (WINDMOLDERS)].

Distr. Kwango: Cugo en Sefu-rivieren (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Boma (PETIT). — Zambi (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Munkamba-meer (CALLEWAERT). — Upemba-meer (BÖHM). — Likulwe-riv. (BÖHM). — Lufira-riv. (BÖHM). — Tanganika-meer (ap. DUBOIS). — Lufuku-riv. (BÖHM). — W. Albert-meer (MECKLEMBURG). — Rutshuru-vallei (MECKLEMBURG). — Nyangwe (RODHAIN). — Dumbi (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Ten W. van Goma (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Munando (DE RIEMAECKER). — Kasepa-riv. (DE RIEMAECKER). — Goma (GYLDENSTOLPE). — Rutshuru (GYLDENSTOLPE). — Boma (PETIT). — Rwindi (FRECHKOP). — Lubango, Edward-meer (FRECHKOP). — Kasenyi (REHN).

2. - **Lissotis Hartlaubi** HEUGLIN.

Deze soort bewoont Oost-Afrika, van Dodoma en het Kilimandjaro-gebied tot Somaliland, Oost-Uganda en Soedan. Het schijnt weinig waarschijnlijk dat ze ooit in het oosten van onze Kolonie, of in Ruanda-Urundi, zou worden aangetroffen.

Liss. Hartlaubi verschilt van de vorige soort door de volgende kenmerken: bij het mannetje zijn de romp, de boven- en de onderstaartvederen, en de staart zwart, niet lichtgekleurd zoals dit het geval is bij *Liss. melanogaster*; bij het wijfje zijn de V-vormige lichte vlekken van de bovenzijde merkelijk bleker, bijna wit.

Vleugel: 310-350; staart: 160-190; tarsus: 120-125; snavel: 47-55 mm.

GENUS EUPODOTIS LESSON.

Kleine Trapvogels, met slanke hals, niet verlengde halsvederen, betrekkelijk korte snavel; de vederen van het achterhoofd ietwat verlengd. De twee geslachten verschillen enigszins van elkaar door de kleurverdeling.

Een enkele soort.

1. - **Eupodotis senegalensis** VIEILLOT.

Deze Trapvogel is wijd verspreid. De typische vorm wordt van Senegal tot de Witte Nijl gevonden en werd zelfs door BLANCOU vermeld uit het Oubangi-Chari-gebied, bij Grimari, ten noorden van Kouango, aan de rechteroever van de Ubangi-rivier (CHAPIN betwijfelt echter de bepaling van BLANCOU). De vorm *Barrowi* GRAY, daarentegen, bewoont het zuidelijk gedeelte van Afrika en wordt van de Kaap tot in het

zuiden van Belgisch Congo aangetroffen. WHITE heeft, anderzijds, onlangs een derde vorm bekendgemaakt: *Mackenziei* WHITE, die het Balovale-district van Noordwest-Rhodesië bewoont.

1 *a*. - **Eupodotis senegalensis Barrowi** GRAY. — Afb. 306.

Mannetje. Bovenkop zwart althans van voren, van achteren in het grijs overgaand; wenkbrauwen en kopzijden wit of grijswit, halszijden en nek roestrood; het overige van de bovenzijde, de schoudervederen en de bovenstaartvederen okergeel tot roestbruin, dicht met zwarte of zwartbruine vlekjes of fijne golvende streepjes bezaaid, die toch hier en daar een zuiverder lichte vlek vrijlaten, of ook grotere zwarte vlekken vormen; dekvederen roestrood, fijn zwartbezaaid; vleugelboeg wit; handpennen zwartbruin, de binnenvlag meestal grotendeels roestgeel of wit, de armpennen grotendeels roestrood, de buitenste min of meer dicht zwartbezaaid en met zwart einde, de binnenvlag min of meer breed wit; de binnenste armpennen gelijk de rug en de schoudervederen; stuurpennen roestrood, met twee zwarte, dwarse banden en talrijke zwarte vlekjes. Kin wit, keel van voren wit, daarachter zwart, krop roestrood, in het midden grijs, borst en buik vuilgrijs, met wit en roestrood gemengd.

Wijfje. Bovenkop zwartbruin, wit of bruinachtig bezaaid, van voren zwarter; wenkbrauwen en kopzijden geelbruin tot roestrood, nek licht roestrood. Keel wit, hals en borst roestrood, fijn zwartbezaaid. Het overige van de onderzijde wit, gemengd met grijs en roestrood.

Vleugel: 260-320; staart: 80-100; tarsus: 86-110; snavel: 27-35 mm.

Drie exemplaren zijn in ons bezit.

Distr. Kwango: Popokabaka (LEPERSONNE).

Distr. Lualaba: Katentania (VAN SACEGHEM).

Andere vindplaats: Musosa (BREDO).

LYNES heeft deze Vogel in Noord-Angola, bij het Dilolo-meer, dus niet ver van onze Congolese grens, aangetroffen.

GENUS NEOTIS SHARPE.

Grote Trapvogels, waarvan de vleugel ten minste 460 mm. lang is en waarvan de achterkop nooit kuifvormig verlengde vederen vertoont; de nek grotendeels vaalrood of roestrood. De wijfjes zijn kleiner dan de mannetjes, het kleed van beide geslachten is hetzelfde.

Een enkele soort.

1. - **Neotis cafra** LICHTENSTEIN. — Afb. 306.

Deze Trapvogels worden van Zuid- tot Oost-Afrika gevonden. Twee vormen er van worden in onze gebieden aangetroffen.

Bovenkop zwart, met overlangse, witte of bruinachtige middenstreep; wenkbrauwen en kopzijden wit of grijswit, min of meer duidelijk zwartgestippeld; nek roest- of vaalrood; bovenzijde, lange bovenstaartvederen, kleine dekvederen en binnenste armpennen, roestgeel tot okergeel, dicht met zwarte punten, puntenrijen of fijne dwarse strepen versierd (soms zien deze delen er veeleer zwart uit, met lichte vlekken of streepjes); de andere dekvederen zwart, gedeeltelijk met grote, witte vlekken, of distaal wit; handpennen zwartbruin, de binnenvlag min of meer breed wit; stuurpennen bruinzwart of zwart, met twee brede, witte, dwarse banden die soms donker gevlekt zijn, de middelste stuurpennen echter gelijk de rug. Onderzijde wit, hals en borst echter grijs, heel fijn donker gestreept; kin en keel wit of grijswit.

Snavel geelwit tot wit, de bovenkaak grotendeels bruinzwart of leizwart; poten geelwit of groenwit.

Vleugel: ♂ 540-640, ♀ 460-535; staart: ♂ 260-345, ♀ 250-290; tarsus: ♂ 145-181, ♀ 125-145; snavel: ♂ 70-89, ♀ 65-93 mm.

De twee vormen die hier vermeld worden verschillen vooral door de afmetingen: *Denhami* zou groter worden dan *Jacksoni*, en de kleur van de nek zou lichter vaalrood zijn bij *Denhami* dan bij *Jacksoni*.

De typische vorm bewoont het zuiden van Afrika, tot aan de Zambezi; *Jacksoni* wordt in Angola,

over Zuid-Congo tot in het noorden van de Kenya Colony gevonden; *Denhami* wordt van West-Afrika over Noord-Congo tot in Abessinië aangetroffen.

1 *a*. - **Neotis cafra Denhami** CHILDREN.

Dit is de vorm die in het noorden van Belgisch-Congo wordt aangetroffen, de « Basilibôdi » van de Zandevolkeren.

Acht exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Niangara (DE CALONNE). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Kibali-Ituri: Aba (CHAPIN).

Andere vindplaatsen: Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN).

1 *b*. - **Neotis cafra Jacksoni** BANNERMAN.

Deze vorm bewoont Ruanda-Urundi en het zuiden van onze Kolonie, en wordt ook in Neder-Congo aangetroffen.

Twaalf exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Lemba-plein, bij Leopoldstad (VAN DELFT). — Kanzi (DARTEVELLE).
Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Kasenga (BARTHÉLÉMI).
Distr. Opper-Katanga: Kakyelo op de Luobwa (DE WITTE).
Ruanda-Urundi: Bururi (LESTRADE). — Musha, Astrida (LESTRADE). — Astrida (AURELIAAN). — Astrida (FAIN).

Andere vindplaatsen: Katobwe (CONOVER en ZIMMER). — Katapena (CONOVER en ZIMMER). — Manyema (CHAPIN). — W. Kagera-riv. (MECKLEMBURG). — Kissaka (GRAUER). — Nyakibungu (FRECHKOP).

WHITE vermeldde deze Trapvogel uit Mwinilunga in N.O. Rhodesië, NEAVE van het Bangwelo-meer, BRELSFORD eveneens.

GENUS CHORIOTIS GRAY.

Vleugel langer dan 500 mm.; de vederen van het achterhoofd vormen een puntige kuif; de vederen van de hals zijn lang en hangen los tot aan de krop. Snavel en poten lang.

Een enkele soort.

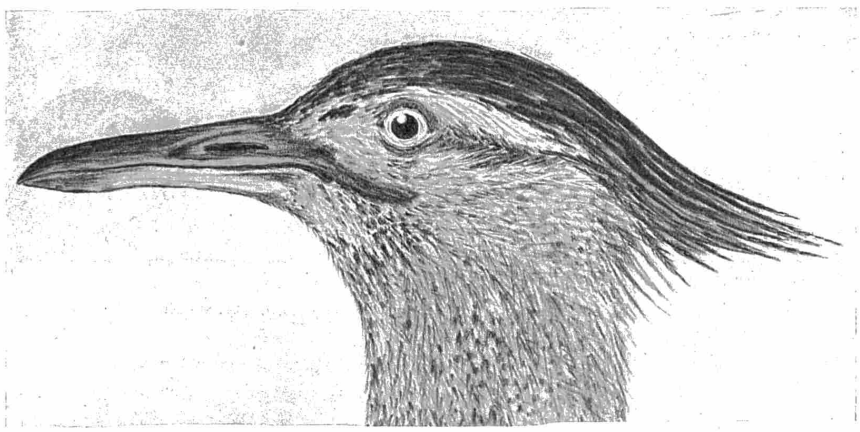

Afb. 309. — Kop van *Choriotis kori struthiunculus* NEUM.

1. - **Choriotis kori** BURCHELL. — Afb. 309.

Deze Reuzentrapvogels worden slechts in het oosten van Afrika, tot aan de Kaap, gevonden, CHAPIN

meent dat de Oost-Afrikaanse vorm, *Choriotis kori struthiunculus* NEUMANN, misschien in Ruanda-Urundi zou kunnen gevonden worden.

Bovenkop zwart, de kuifvederen min of meer dwarsgestreept, gelijk de nek en de hals; bovenzijde, kleine dekvederen en bovenstaartvederen bruinachtig tot isabelkleurig, dicht en fijn zwartbruin dwarsgestreept, enkele vederen met grote zwartbruine vlek; middendekvederen wit, zwartbruin gestippeld of dwarsgestreept en met brede zwartbruine band vóór de zoom; grote dekvederen grauw, met witte vlekken en strepen en brede grauwbruine band vóór de witte zoom; handpennen bruin, de binnenste grauw, met witte of bruinachtige vlekken en banden; armpennen eveneens, met witte eindzoom, de binnenste gelijk de rug of bruin met lichtgekleurde vlekjes; stuurpennen grauwbruin, met dwarse witte banden over de tweede helft, deze banden min of meer zwartbruin gevlekt, de tussenliggende grauwbruine banden min of meer grauw gewassen, het einde van de pennen gelijk de rug. Onderzijde wit, de hals fijn zwart-wit dwarsgestreept; een zwarte vlek aan iedere zijde aan de basis van de hals.

Snavel hoornbruin, de onderkaak witachtig; poten licht geel.

Vleugel 530 (♀) tot 780 (♂); staart: 270-400; tarsus: 170-220; snavel: 80-120 mm. Het wijfje merkelijk kleiner dan het mannetje.

Choriotis kori struthiunculus is in onze verzameling vertegenwooordigd door Oost-Afrikaanse exemplaren die het Museum aan mijn vriend Dr. L. BAYER dankt: Baringo-meer en Tsavo-rivier.

FAM. BURHINIDAE (OEDICNEMIDAE)

Een enkel genus vertegenwoordigt de Burhiniden in Zwart-Afrika.

GENUS OEDICNEMUS TEMMINCK (*Burhinus* auct.).

Geen achterteen (Afb. 310); een kort vlies tussen tenen 2-3-4; het gewricht scheen/tarsus duidelijk verdikt; tarsus veel langer dan teen 3 met klauw, deze laatste merkelijk verbreed. Heel grote ogen en dikke kop; de snavel recht, krachtig, doorboord, min of meer gekield, met harde spits, even lang als de kop en half zo lang als de tarsus (Afb. 311). Vleugels betrekkelijk kort; handpen 2 de langste; de binnenste armpennen ongeveer even lang als de langste handpennen.

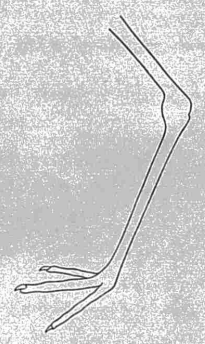

Afb. 310. — Poot van *Oedicnemus*.

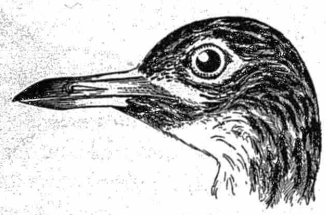

Afb. 311. — Kop van *Oedicnemus*.

Dit zijn de Griels of Dikkoppen. De benamingen « Thick-knee » en « Dickfuss », waardoor deze Vogels respectievelijk in het Engels en in het Duits worden gekenmerkt, doelen op de eigenaardige verdikking van het gewricht scheen/tarsus.

Drie soorten zijn uit onze Kolonie bekend; een vierde zou er ook kunnen gevonden worden. Deze vier soorten worden als volgt onderscheiden :

1. *a.* De bovenzijde min of meer roestbruinachtig, de vederen met overlangse zwarte schachtstreep en heel duidelijke, brede zwarte of zwartbruine dwarse strepen of grote vlekken; de stuurpennen eveneens breed zwart dwarsgestreept. De tarsus is meestal langer dan 80 mm. .... *Oedicnemus capensis.*

b. De bovenzijde is anders getekend en vertoont overlangse zwarte schachtstrepen maar nooit brede zwarte dwarse strepen, wel soms een minder duidelijke en fijnere donkere dwarse streping. De tarsus is meestal korter dan 80 mm. ..... 2.

2. *a.* De bovenzijde is grauwbruin, min of meer duidelijk donker gestippeld en dwarsgestreept, met dondere schachtstrepen. De middenste stuurpennen zijn grauwbruin, donker gestippeld. Over de dekvederen een smalle witte band, waarboven een zwarte.... *Oedicnemus vermiculatus.*

b. De bovenzijde is grauwbruin, zonder donkere stippeling, met donkere schachtstrepen. ..... 3.

3. *a.* Twee zwarte en witte banden over de dekvederen. ..... *Oedicnemus oedicnemus.*

b. Een zwarte band over de dekvederen en een meestal onduidelijke witte band er onder .... *Oedicnemus senegalensis.*

1. - **Oedicnemus capensis** LICHTENSTEIN.

Deze Griel is een zuiver Afrikaanse Vogel, die buiten het woudgebied over een groot deel van Zwart-Afrika wordt aangetroffen. Verscheidene vormen vertegenwoordigen de soort. De typische vorm, *Oed. capensis capensis,* wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Neder-, Zuid- en Oost-Congo en Oost-Afrika. Van Senegal tot Soedan wordt de vorm *maculosus* TEMM. gevonden, die misschien ook in onze Kolonie zal aangetroffen worden.

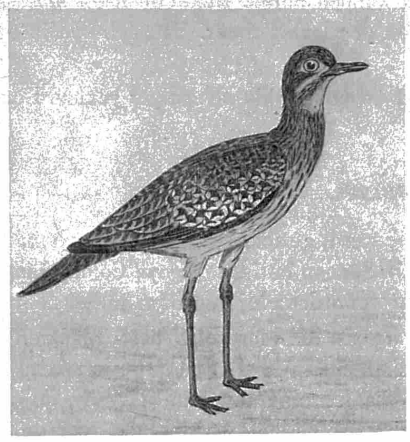

Afb. 312. — *Oedicnemus capensis* LCHT.

1 *a.* - **Oedicnemus capensis capensis** LICHTENSTEIN. — Afb. 312 en 313.

Dit is de enige vorm die tot hiertoe in onze Kolonie werd waargenomen: exemplaren er van zijn bekend uit Neder-, Zuid-, Oost-Congo en Ruanda.

Kop, nek en bovenzijde zijn min of meer roestbruinachtig gekleurd, de kop en de nek met donkerbruine tot zwarte overlangse schachtstrepen, de rug, de romp en de bovenstaartvederen bovendien met brede, dwarse strepen of grote driehoekige of hartvormige vlekken; stuurpennen, vooral de buitenpennen, in het wit overgaand, met brede, zwarte, dwarse banden en einden, de schachten eveneens zwart, de eindzoom min of meer bruinachtig gekleurd; handpennen donkerbruin tot zwartbruin, de binnenvlag ten minste aan de basis wit, de drie buitenste pennen met een brede dwarse witte band vóór het einde, de volgende

met of zonder witte eindzoom, de binnenvlag van de armpennen grotendeels wit of grijsachtig, de binnenste pennen en de kleine dekvederen gelijk de rug gekleurd, de grote dekvederen veel lichter, in het wit overgaand, de zoom breed wit. Kin en keel wit, deze laatste met roodbruinachtige, zwartgestreepte zijden; kopzijden eveneens, met witte wenkbrauwstreep en streep onder het oog; krop en borst min of meer roestbruin gewassen, met overlangse donkerbruine strepen; flanken en buik wit, eveneens met zulke strepen; de onderstaartvederen zijn okerbruin gekleurd.

Snavel aan de basis groengeel, distaal zwart; poten groengeel tot olijfgroen.

Vleugel: 214-235; staart: 110-140; tarsus: 78-100; snavel: 35-41 mm.

Elf exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS).
Distr. Lualaba: Kisamba (DEWIT).
Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).
Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS).
Ruanda-Urundi: Usumbura (VRIJDAGH).

Andere vindplaatsen: Zambi (CHAPIN). — Kalule-riv. (DE RIEMAECKER). — Kamaniola (WHITMAN).

1 *b*. - **Oedicnemus capensis maculosus** TEMMINCK.

Deze vorm komt misschien in het noorden van onze Kolonie voor. Tot hiertoe werd echter geen enkel exemplaar van de Griel in deze streken ingezameld. CHAPIN noteert nochtans dat hij een Griel bij Dungu zag, die wellicht bij deze vorm had kunnen horen. BLANCOU heeft *maculosus* in Frans Equatoriaal Afrika aangetroffen, en wel ten noorden van de Ubangi-rivier. Daarenboven is deze Vogel ook voor Lado vermeld geworden.

Oed. capensis maculosus is aan de bovenzijde levendiger gekleurd dan de typische vorm, en de zwarte vlekking is kleiner.

2. - **Oedicnemus oedicnemus** LINNAEUS.

Dit is de Griel die ook in België wordt gezien. Deze soort broedt in Europa en West-Azië en wordt in de wintermaanden in het zuiden tot in Soedan en in de Kenya Colony aangetroffen. Tot hiertoe is deze Vogel nooit in onze gebieden waargenomen geworden: hij zou b. v. in het noordoosten kunnen voorkomen.

De beschrijving van *Oed. senegalensis*, die hier volgt, past volkomen op *Oed. oedicnemus*, met dit verschil dat de bovenste middeldekvederen hier wit zijn, met distale zwarte dwarse band en bruinachtige eindzoom, en dat de grote dekvederen basaal bruingrauw zijn, dan wit, en distaal zwart, met witte eindzoom; hierdoor ontstaan op de vleugel twee zwarte en witte banden, die voor de soort typisch zijn.

3. - **Oedicnemus senegalensis** SWAINSON. — Afb. 313.

Deze soort wordt van Senegal tot Noordoost-Afrika over Neder- en Noord-Congo, gevonden. In onze Kolonie worden deze Vogels slechts gedurende enkele maanden aangetroffen: in Uelé, volgens CHAPIN, van November af; dan trekken ze weer naar hun noordelijke woongebieden.

Bovenkop, nek, bovenzijde en bovenstaartvederen zijn grauwbruin, met zwarte overlangse schachtstrepen; wenkbrauwen, een streep onder ieder oog, en teugel zijn wit; stuurpennen grauwbruin, distaal wit, met min of meer duidelijke zigzagvormige donkere strepen, distaal met zwarte of donkerbruine banden en brede distale zwarte of zwartbruine zoom; de middenste stuurpennen bijna eenkleurig grauwbruin of min of meer donker getekend; kleine dekvederen donkerbruin, de middeldekvederen licht bruinachtig of grijsbruinachtig, met brede schachtstreep, grote dekvederen aan de basis grauwbruinachtig, dan wit, distaal breed zwartbruin gezoomd, de zoom zelf wit, de schachten meestal zwart; handpennen bruinzwart, de drie buitenste met brede, dwarse, witte band vóór het einde, de binnenvlag min of meer breed wit, de binnenste gelijk de rug. Kin en keel wit; krop en borst licht bruinachtig, met zwarte of zwartbruine strepen; buik en flanken wit, of licht bruinachtig gewassen, met enkele zwartbruine strepen.

Snavel distaal zwart, basaal geel of groengeel; poten grijsgroen.

Vleugel: 202-220; staart: 110-135; tarsus: 65-80; snavel: 40-45 mm.

Twaalf exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Tshela (MAYNÉ).

Distr. Uelé: Mauda (SCHOUTEDEN). — Angodia (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Faradje (CHAPIN). — Gangala na Bodio (LAUWERS).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Gamangui (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Ueré (EMIN). — Nsabe (EMIN). — Nyamsansi (EMIN). — Buta (SCHOUTEDEN).

4. - **Oedicnemus vermiculatus** CABANIS. — Afb. 313.

Deze soort verschilt van *Oed. senegalensis* door de verdeling van de kleuren op de dekvederen, en door de tekening van de bovenzijde die min of meer duidelijke, donkere dwarse strepen of vlekken en een min of meer dichte donkere stippeling vertoont. Twee vormen er van zijn bekend: de typische vorm wordt gevon-

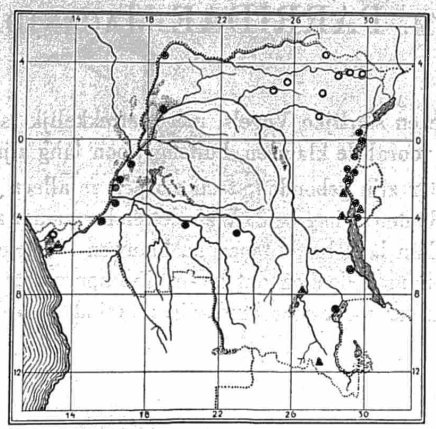

Afb. 313. — Vindplaatsen van *Oedicnemus*.
● *Oed. vermiculatus*, ○ *Oed. senegalensis*, ▲ *Oedicnemus capensis*.

den van de Kaap tot Kenya en het Albert-meer, en over Belgisch Congo tot in West-Afrika; in Nigeria en Liberia komt de vorm *Büttikoferi* voor.

4 *a*. - **Oedicnemus vermiculatus vermiculatus** CABANIS.

De onderste kleine dekvederen zijn distaal lei- tot bruinzwart, met bruinachtige, soms witte eindzoom: hierdoor wordt een zwarte band gevormd; de bovenste middendekvederen vertonen een witte, dwarse band juist over het einde van de zoeven vermelde kleine dekvederen: hierdoor wordt een witte band getekend; de andere midden- en grote dekvederen zijn distaal heel licht gekleurd, bruinachtig tot licht asgrauw, met zwartbruine schachtstreep, de buitenste vederen zijn breed zwartbruin of donkerbruin gezoomd. De vederen van bovenzijde en mantel vertonen niet alleen een donkere schachtstreep, die zich soms tot een grote vlek uitbreidt, maar ook min of meer duidelijke, dwarse, fijne donkere strepen of vlekken.

Vleugel: 195-220; staart: 96-120; tarsus: 73-80; snavel: 36-48 mm. (50-54 mm. bij de vorm *Büttikoferi*, volgens CHAPIN).

35 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Lukula (DANIEL). — Eiland Bubu, vóór Mateba (VAN SACEGHEM). — « Banc d'Anvers », bij Boma (SCHOUTEDEN). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Leopoldstad (BECQUET).

Distr. Leopold II-meer: Bolobo (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Lekana (KELE).

Distr. Congo-Ubangi: Banzystad/Mokwanga (HUTEREAU).

Distr. Kivu: N. Kivu-meer (MOULRON). — Idschwi-eiland (DERCHE). — Beni (BONNEVIE). — N. Edward-meer (HACKARS). — Rwindi-riv. (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS). — Kayera (PILETTE). — Kikorongo (BAYER).

Ruanda-Urundi: [Muhombo (DERSCHEID)].

Distr. Tanganika: Pala (STORMS).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Distr. Kasai: Bakwanga (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Lukolela (CHAPIN). — Kisenyi (MECKLEMBURG). — Usumbura (STEGMANN). — Kasindi (ARRHENIUS). — Upoto (ap. MEINERTZHAGEN). — Moero-meer (ap. MEINERTZHAGEN). — Goma (SCHOUTEDEN). — Kamande (LIPPENS). — Semliki-riv. (LIPPENS). — Rutshuru-riv. (LIPPENS). — O. Albert-meer: Kibiro (ANSORGE).

FAM. PARRIDAE (JACANIDAE)

De Parra's zijn eigenaardige en sierlijke Vogels, met betrekkelijk slank, hoog op poten gedragen lichaam, en waarvan de tenen, en vooral de klauwen, buitengewoon lang zijn.

't Zijn Vogels die aan 't water zijn gebonden; toch worden ze alleen op zulke plaatsen gevonden waar het water ondiep is en met waterplanten is begroeid, Waterleliën b.v., maar ze houden niet van oevers die dicht met riet zijn begroeid. Dank zij hun heel lange tenen en klauwen vermogen ze lichtjes op de waterplanten te lopen; van op een afstand zou men denken dat ze op de oppervlakte zelf lopen. Ze komen dus vooral aan rivier- of meeroevers. Op zuiver moerassig land zijn ze minder goed thuis.

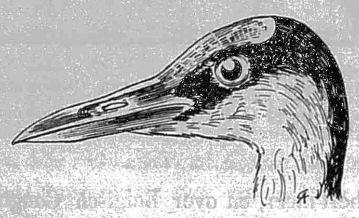

Afb. 314. — Kop van *Actophilornis africanus*.

De snavel is puntig en krachtig, met duidelijk gebogen bovenlijn, en wordt door de neusgaten doorboord, die in diepe groeven liggen. De vleugel is afgerond en betrekkelijk kort, met stompe knobbel aan de vleugelboeg, de staart is zeer kort. De schenen zijn grotendeels naakt; de tarsus is eveneens naakt, hij is lang, maar teen 3 zonder klauw is even lang; teen I is goed ontwikkeld, ietwat hoger ingeplant dan de voortenen en is van een klauw voorzien die veel langer is dan de teen zelf: met deze klauw is teen I bijna even lang als de voortenen; tenen 2-4 zijn eveneens lang, met lange klauw; alle klauwen zijn dun, recht of heel weinig gebogen, compres en puntig.

Twee genera vertegenwoordigen deze familie. Men kan ze als volgt onderscheiden :

1. *a.* Een grote hoornachtige kopplaat, die tot aan de snavel reikt. ..... *Actophilornis.*
   b. Geen kopplaat: de kop is tot aan de snavel bevederd. ..... *Microparra.*

GENUS ACTOPHILORNIS (*Actophilus* OBERH., *Parra* Auct.).

Dit genus wordt vooral door de grote hoornachtige kopplaat gekenmerkt, die van de snavel tot boven de ogen reikt. Handpennen 1-2-3 zijn ongeveer even lang; afstand tussen de langste handpennen en de kortste armpennen korter dan de halve vleugellengte; tarsus en teen 3 met klauw zijn, samen gemeten, even lang als de vleugel.

Een enkele soort in Afrika.

1. - **Actophilornis africanus** GMELIN. — Afb. 314-316.

Deze hoogst sierlijk gebouwde en gekleurde Vogels, de Parra's, bewonen het grootste deel van Zwart-Afrika, in passende wateromgeving, evengoed in woudgebieden als in de savanne. In onze Kolonie worden ze bijna overal aangetroffen.

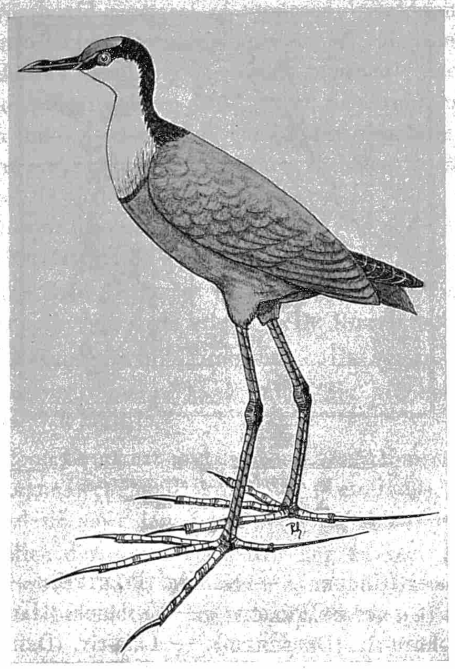

Afb. 315. — *Actophilornis africanus* GMEL.

Bovenkop en nek zijn glanzend blauwzwart, de bovenzijde is mooi roodbruin, de staart is iets donkerder; de vleugels zijn eveneens roodbruin, de handpennen zijn echter zwart, de binnenste gedeeltelijk roodbruin, de armpennen roodbruin maar distaal min of meer zwart. Kopzijden en -onderzijde, alsmede hals, zijn wit, de basis van de hals en de krop mooi zijdeachtig glanzend goudgeel of stroogeel, de vederen zwartgetipt; het overige van de onderzijde roodbruin.

Bij de *Juv.* zijn bovenkop en nek donkerbruin of grauwbruin, de wenkbrauwen zijn wit, de kopzijden en -onderzijde wit, met grauwe en donkere teugelstreep; het overige van de onderzijde wit, de flanken echter roodbruin; de handpennen distaal zwartbruin.

Bij heel jonge individuen is de staart zwartbruin en is de roodbruine bevedering min of meer duidelijk zwartgestippeld.

Snavel en poten zijn lood- of leizwart of loodgrauw.

Vleugel: 135-180; staart: 40-55; tarsus: 60-74; snavel: 45-59 mm. Teen 3 met klauw meet tot 87 mm., teen 1 tot 73 mm.

Ongeveer 120 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Mayumbe (WEYNS). — Temvo (LANCE). — Shindo (DARTEVELLE). — Boma (VRIJDAGH). — Mateba (DARTEVELLE). — Banana (SCHWETZ). — Vista (SCHOUTEDEN). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (DUBOIS). — Leopoldstad (VAN DELFT). — Leopoldstad (BECQUET). — Dolo (GAUSSET). — Dolo (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Mongende (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — « Leopold II-meer » (HUISMAN). — Kwamouth (KELE).

Distr. Tshuapa: Ikela (DUPUIS). — Boende (WIJNANTS). — Lukolela (BOURRY).

Distr. Congo-Ubangi: Bokele (DE LA KÉTHULLE). — Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Libenge (GOLENVAUX).

Distr. Uelé: Ibembo (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Nioka (LATHOUWERS). — Mahagi (VRIJDAGH).

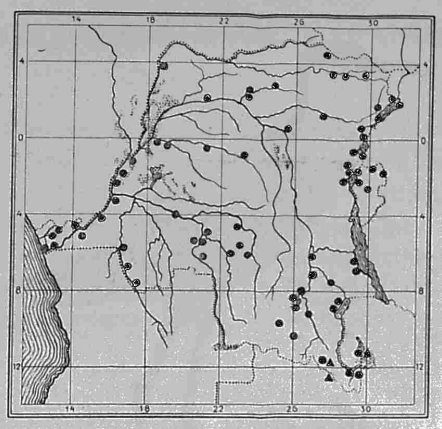

Afb. 316. — Vindplaatsen van Parriden.
● *Actophilornis africanus*.
▲ *Microparra capensis*.

Distr. Kivu: Edward-meer (GRAUER). — Kabare (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Edward-meer (BONNEVIE). — Bobandana (GILLES DE PÉLICHY). — Vitshumbi (HACKARS). — Bobandana (SCHWETZ). — Kamande (LIPPENS). — [Rutshuru-riv. (DERSCHEID). — Lula-riv. (DERSCHEID)].

Ruanda-Urundi: Kisenyi (BASTIAENS). — Mushao (COLBACK). — Astrida (AURELIAAN). — Astrida (FAIN).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Tembwe (HUBERT). — Boudewijnstad (CHARLIERS). — Pala (STORMS). — [Muyumba (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad, Kafubu-riv. (SCHOUTEDEN). — Lukonzolwa (DE WITTE). — Kilwa (DE WITTE). — Luapula/Luombwa (DE WITTE).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Nionga (DE WITTE). — Kapolowe (DE WITTE). — Kadia (Mej. BRUNARD). — Kadia (DEWIT). — Kiabo (DEWIT). — Kasaji (FISHER). — [Kikondja (SCHOUTEDEN). — Kisale (SCHOUTEDEN)].

Distr. Sankuru: [Kondue (LUJA)].

Distr. Kasai: Bakwanga (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — Frans Jozef-watervallen (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Stanleystad (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Tunguru (EMIN). — Z. Albert-meer (EMIN). — Mokoto-meren (LIPPENS). — Magera-meer (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS).

— Rwindi-monding (LIPPENS). — Semliki-riv. (LIPPENS). — Karago-meer (LIPPENS). — Nyakibuyu-meer (LIPPENS). — Mulungu (HENDRICKX). — Eala (SCHOUTEDEN). — Bamania (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN). — Kisantu (ap. DUBOIS). — Manyanga (BOHNDORFF). — Kalamu-riv. (SCHOUTEDEN). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Stanley-Pool (SCHOUTEDEN). — Lubumbashi-riv. (DE RIEMAECKER). — Luhondo-meer (MECKLEMBURG). — Luvule-riv. (BÖHM). — Lufira-riv. (BÖHM). — Upemba-meer (BÖHM). — Kagera-riv. (AOSTA).

GENUS MICROPARRA CABANIS.

Afmetingen veel kleiner dan bij *Actophilornis*, waarop deze dwergen veel gelijken, zo zeer zelfs dat ze soms voor heel jonge exemplaren er van worden genomen! Geen kopplaat; boegknobbel weinig aangeduid.

Een enkele soort, die evenals de voorgaande aan rivier- of meeroevers wordt gevonden.

1. - **Microparra capensis** SMITH. — Afb. 316.

Bovenkop roodbruin, het voorhoofd roestgeel of roestrood; wenkbrauwen, kopzijden en lichaamsonderzijde wit; een bruine teugelstreep; krop- en halszijden goudgeel; flanken roodbruin; nek en rugmidden zwart met purperen glans (bij de Juv. vaalbruin met zwart gemengd); het overige van de bovenzijde vaalbruin, de romp gedeeltelijk, de bovenstaartvederen en de staart roodbruin, met zwart gemengd; dekvederen lichter gekleurd, naar buiten in het wit overgaand; handpennen zwart, de binnenste ten minste met smalle witte eindzoom; armpennen zwart met brede witte eindzoom, behalve de binnenste, die gelijk de rug gekleurd zijn. Onderzijde wit, ook de onderstaartdekvederen.

Snavel geelgroen tot donkerbruin; poten zwartbruin.

Vleugel: 85-95; staart: 29-35; tarsus: 32-34; snavel: 15-17 mm. Teen 3 met klauw meet 46-52 mm.

Deze Parride is verspreid van Zuid-Afrika tot Oost-Afrika en Nigeria. In onze Kolonie is de soort slechts uit Katanga bekend, waar mijn betreurde vriend J. DE RIEMAECKER ze ontdekte.

Distr. Opper-Katanga: Kafubu-riv. bij Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

Vier andere exemplaren in onze verzameling komen uit Kinia, aan het Bangwelo-meer (BREDO) en van de Manynga-rivier, Noord-Rhodesië (WHITE).

Microparra capensis werd door GYLDENSTOLPE van het Chahafi-meer in Brits Ruanda vermeld; door BERLIOZ uit het Tsaad-gebied (MALBRANT); door WHITE uit Mwinilunga, in Noordwest-Rhodesië; PITMAN noteert dat de soort in Noord-Rhodesië meer dan *Actophilornis africanus* wordt gezien.

Wij kunnen dus veronderstellen dat deze Dwergparra nog in veel plaatsen van Belgisch Congo of Ruanda-Urundi zal gevonden worden. Dat de soort zo weinig bekend is vindt misschien zijn verklaring in het feit dat deze Vogels meestal voor jonge *Actophilornis africanus* worden aangezien.

XIII. — ORDE CHARADRIIFORMES

Vier familiën maken deel uit van deze orde : de Rostratuliden of Ralsnippen, de Charadriiden of Steltlopers, de Phalaropiden of Franjepoten, en de Glareoliden of Zwaluwpluvieren en Renvogels. De meeste onder deze Vogels worden bij voorkeur in de omgeving van water gevonden, aan de oever van meren, rivieren of stromen, aan plassen of op moerassige grond. Vele er van zijn trekvogels die in de zomermaanden in het Noorden en voornamelijk in Europa, ook in België, vertoeven en er broeden en dan naar het zuiden vliegen; andere zijn zuiver Afrikaanse Vogels.

De vier familiën kunnen als volgt worden onderscheiden :

1. *a.* Er bestaat een achterteen en tevens is de snavel kort en driehoekig, met gebogen bovenkaak en is de staart min of meer diep uitgesneden. . Fam. *Glareolidae*, Subfam. *Glareolinae* (blz. 371).
   b. Als er een achterteen bestaat, zien snavel en staart er anders uit ..... 2.

2. *a.* De tenen vertonen een min of meer gelobde huidzoom. Bevedering dicht. Een achterteen .... Fam. *Phalaropidae* (blz. 370).
   b. Geen gelobde huidzoom aan de tenen ..... 3.
3. *a.* De snavel is smal en weinig dikker aan de basis dan distaal. Hij is soms heel lang ..... 4.
   b. De snavel is korter dan de kop, driehoekig, merkelijk breder aan de basis dan distaal en is puntig, meestal met duidelijk gebogen bovenlijn van de bovenkaak; hij is ten hoogste 22 mm. lang. Een achterteen of geen achterteen.. Fam. *Glareolidae*, Subfam. *Cursoriinae* (blz. 371).
4. *a.* De snavel is heel lang. De bovenkaak is aan het einde merkelijk naar beneden gebogen. De kleurverdeling is eigenaardig : de handpennen vertonen grote, geelachtige vlekken aan de buitenvlag ..... Fam. *Rostratulidae* (blz. 302).
   b. Geen haak aan het einde van de bovenkaak. Geen grote geelachtige vlekken aan de buitenvlag van de handpennen ..... Fam. *Charadriidae* (blz. 304).

Dr. V.G.L. van Someren was zó vriendelijk mij de originele kleurtekeningen toe te vertrouwen van de mooie afbeeldingen die zijn studie over de Oostafrikaanse Charadriiden en Glareoliden opluisterden (*Journ. East Afr. Ug. Nat. Hist. Soc.*, 1933-1935). Ik ben hem hartelijk dankbaar voor de toelating ze hier te reproduceren.

Fam. ROSTRATULIDAE

Deze familie wordt door een enkel genus vertegenwoordigd. De lange snavel, de eindhaak van de bovenkaak en het eigenaardig gekleurd kleed laten de Ralsnippen gemakkelijk herkennen.

GENUS ROSTRATULA Vieillot.

Teen I is goed ontwikkeld, ietwat hoger ingeplant dan de voortenen; geen vlies tussen tenen 2-3-4; de tarsus weinig korter dan de snavel en even lang als teen 3 met klauw; scheen distaal onbevederd. Snavel lang (ongeveer een derde van de vleugellengte) en recht, de bovenkaak aan het einde duidelijk naar beneden omgebogen; de neusgaten spleetvormig en gelegen in groeven die de halve lengte van de snavel bereiken.

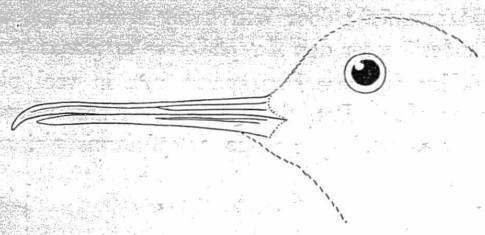

Afb. 317. — Kop van *Rostratula*.

Vleugel kort en afgerond; afstand tussen de langste handpennen en de kortste armpennen korter dan de halve vleugellengte. Staart kort, meestal slechts een derde van de vleugellengte; 12 stuurpennen. Het wijfje vertoont een zeer kleurrijk kleed, terwijl het mannetje veel minder mooi gekleurd is; bij andere Vogels is daarentegen meestal het mannetje levendiger gekleurd dan het wijfje. — Een enkele soort.

1. — **Rostratula benghalensis** Linnaeus. — Afb. 317-319.

Dit is de Ralsnip, of « Painted Snipe » zoals de Vogel door de Engelsen wordt genoemd : deze benaming wijst op de heel eigenaardige vlekking en kleur van de Vogel, die anders, van op een afstand gezien, nogal op een Snip gelijkt. De Ralsnip wordt alleen in grasland gevonden, en wel op vochtige plaatsen, aan de met planten begroeide oevers van meren, in moerassen enz. De typische vorm, *Rostratula benghalensis benghalensis*, bewoont Azië en Afrika; in Australië wordt een andere vorm gevonden.

Wijfje. Bovenkop olijfzwart tot grauwzwart, de vederen met smalle, lichtgekleurde eindzoom; een witachtige tot roestgele, min of meer zwartgevlekte, middenstreep; oogomgeving en streep achter het oog, wit; nek roodbruin; bovenzijde min of meer donkergrauw, met dichte, maar heel fijne, zwarte, dwarse streping en verspreide zwarte olijfglanzende vlekken; schoudervederen dito gekleurd, met enkele witte of okergele of roestgele vlekken of smalle, dwarse banden; dekvederen grauw, fijn zwart dwarsgestreept; hand-

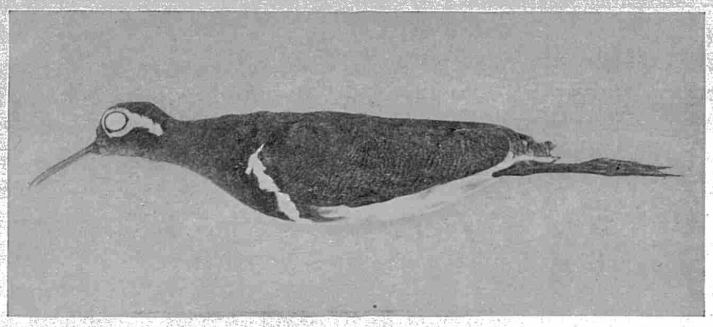

Afb. 318. — *Rostratula benghalensis benghalensis* LINN.
(Verzameling Congo-Museum)

pennen grauw tot blauwgrauw, met zwarte stippeling en dwarse strepen of vlekken, de buitenvlag met grote roestgele of oranjegele afgeronde vlekken; deze vlekken zwart gezoomd; ook kan de buitenvlag ten minste voor de basale helft zwart zijn; de binnenvlag met enkele min of meer duidelijke dwarse, witte strepen tussen zwarte strepen of vlekken; armpennen eveneens grauw, met zwarte, dwarse streping en meestal ook met oranjegele of okergele vlekken of strepen, behalve de binnenste pennen. Kopzijden en hals min of meer diep roodbruin; een brede, zwarte kropband; het overige van de onderzijde wit, behoudens dat de borst

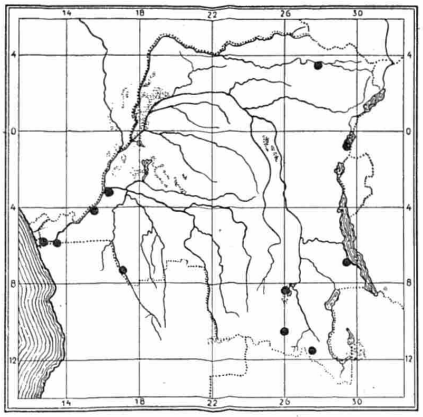

Afb. 319. — Vindplaatsen van *Rostratula benghalensis*.

aan iedere zijde een grote zwarte of bruingrauwe vlek vertoont, waar de vederen soms duidelijk dwarsgestreept zijn; deze vlekken door een witte band van de zwarte kropband gescheiden.

Mannetje. Bovenkop en nek zijn grauw, de nek met duidelijke en dichte, fijne, zwarte dwarse streping; oogomgeving bruinachtig of okergeel; dekvederen, slagpennen, stuurpennen en bovenstaartdekvederen met een aantal okergele of oranjegele dwarse strepen of vlekken, die zwartgezoomd zijn; de dekvederen meestal licht grauwbruin, soms met zwarte stippeling. Onderzijde van de kop, hals, en krop grauwbruin tot grauw, min of meer met wit gemengd, de keel grotendeels wit, de kin wit; het overige van de onderzijde wit, de krop zwartgezoomd aan de grens van het wit; aan iedere zijde van de borst, een donkere tot zwarte vlek.

Snavel donkerbruin, maar distaal oranjerood of -geel; poten olijfzwart.
Vleugel: 125-140; staart: 36-53; tarsus: 40-48; snavel: 45-50 mm.
Zestien exemplaren berusten in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Pozo-rivier (CABRA). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (KELE).

Distr. Uelé: Niangara (DE CALONNE).

Distr. Kivu: Vitshumbi (LIPPENS).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE).

Distr. Kwango: Frans-Jozef-watervallen (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Kabare (CHAPIN). — Katobwe (CONOVER). — Katapena (CONOVER). — Tunguru (EMIN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER).

NEAVE vond de Ralsnip aan het Bangwelo-meer, ARCHER aan de oostelijke oever van het Albert-meer. In sommige streken van Afrika heeft het de schijn dat deze Vogel een trekvogel is, die slechts gedurende een deel van het jaar daar wordt aangetroffen.

FAM. CHARADRIIDAE (incl. *Scolopacidae*).

Heel omvangrijke familie, waartoe een aantal Steltlopers horen, die ook in onze Europese landen wel bekend zijn: Strandlopers, Waterlopers, Steenlopers, Oeverlopers, Ruiters, Kemphanen, Steltkluiten, Pluvieren en Kieviten, Wulpen en Grutto's, Scholeksters, Snippen enz.

't Zijn Vogels met min of meer lange tarsus, de scheen distaal onbevederd, met of zonder achterteen, de voortenen al of niet door een korte (soms langer: *Recurvirostra*) vlies verbonden aan hun basis; de snavel is min of meer lang, soms zeer lang, buigzaam, de basis met een weke huid bedekt, het einde bij veel soorten verdikt en hard; de neusgaten aan de basis van de snavel, in kortere of langere zijgroeven gelegen; de vleugels middelmatig lang, min of meer spits; de staart meestal kort.

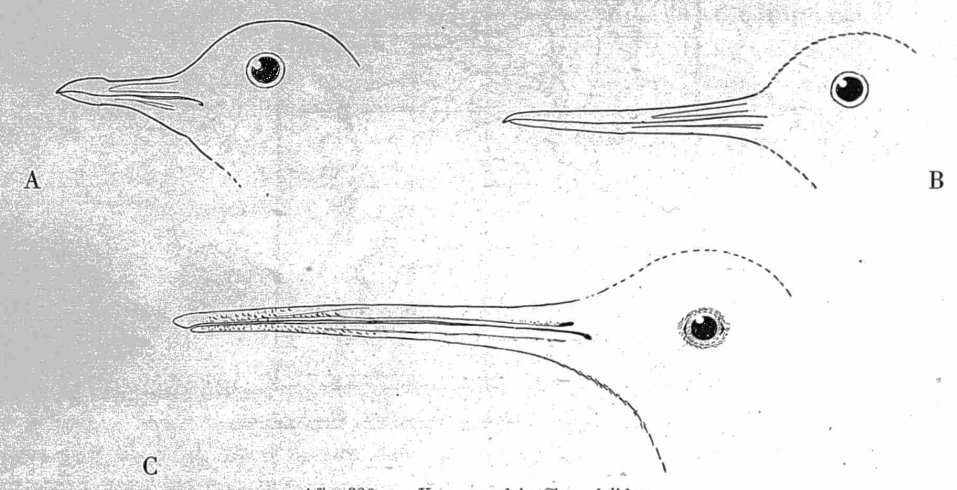

Afb. 320. — Kop van drie Charadriiden:
A. *Stephanibyx*; — B. *Totanus*; — C. *Capella*.

Charadriiden worden vooral in opene, vochtige, moerassige streken, of aan de oevers van rivieren en meren, ook aan de zeekust, aangetroffen; enkele soorten daarentegen verkiezen droog land en worden zelfs in droge savannen gevonden. Zekere soorten leven gezellig, andere meer afgezonderd. Hun nesten worden op de grond aangelegd en zijn heel eenvoudig; de jongen verlaten heel vroeg het nest. Ze voeden zich vooral met Insekten, Wormen, Weekdieren, Schaaldieren enz., maar plantenkost wordt eveneens opgenomen.

Veel soorten worden in onze Afrikaanse gebieden slechts gedurende de wintermaanden aangetroffen, of van de herfst tot in de lente. 't Zijn trekvogels, waarvan de broedgebieden in het noorden, in Europa of in Azië liggen, en die na het broeden naar het zuiden vliegen. Een aantal onder hen zijn aldus vogels die in de zomermaanden in België, in Nederland, in Frankrijk of England wonen en daar welbekende bewoners zijn; later in het jaar trekken ze naar warmere streken en bij dat trekken geraken veel soorten tot aan de Kaap, of tot Australië. Andere soorten, die hoger in het noorden broeden, worden in België alleen op de trek naar het zuiden, in het najaar, of naar het noorden, in het voorjaar, gezien.

Het zomer- of broedkleed ziet er in vele gevallen merkelijk anders uit dan het winterkleed, dat minder mooi getekend en gekleurd is. In onze Kolonie treft men natuurlijk vooral Vogels aan die het winterkleed vertonen; toch vindt men ook soms exemplaren die het zomerkleed bewaard (najaar) of reeds aangenomen (voorjaar) hebben, of dit gedeeltelijk vertonen; in het eerste geval vogels die uit de broedgebieden komen, in het tweede vogels die naar deze gebieden terugvliegen. Bij veel soorten verschilt het kleed van het wijfje merkelijk van dat van het mannetje, vooral bij zijn broedkleed, en gelijkt meer op zijn winterkleed.

De classificatie van de Charadriiden berust feitelijk op zuiver anatomische kenmerken, die wij hier niet kunnen onderzoeken. Wij zullen eenvoudig de indeling volgen die CHAPIN gegeven heeft en waarbij de Snipachtigen, of Scolopaciden, bij de echte Charadriiden, of Pluvierachtigen, worden gevoegd. Andere auteurs behandelen ze afzonderlijk: de echte Charadriiden worden dan gekenmerkt, of wel door een snavel die niet langer is dan de kop en die aan de basis met een weke huid is bedekt terwijl hij distaal verdikt en hard is (Afb. 320 A); of wel door een snavel die langer dan de kop maar zijdelings afgeplat is (Afb. 320 B); of wel door heel lange poten en een heel lange en smalle snavel; — de Scolopaciden (*Eroliinae, Tringinae, Scolopacinae*) daarentegen vertonen zulke kenmerken niet; ze hebben een min of meer lange en smalle snavel (Afb. 320 C).

CHAPIN verdeelt zijn Charadriiden onder acht onderfamiliën:

1) *Charadriinae*. Hiertoe horen de genera *Charadrius, Pluvialis* en *Squatarola*.

2) *Vanellinae*. Hiertoe: *Afribyx, Anomalophrys, Hemiparra, Hoplopterus, Sarciophorus, Stephanibyx, Xiphidiopterus*.

3) *Arenariinae*. Hiertoe: *Arenaria*.

4) *Haematopinae*. Hiertoe: *Haematopus*.

5) *Recurvirostrinae*. Hiertoe: *Himantopus, Recurvirostra*.

6) *Eroliinae*. Hiertoe: *Calidris, Crocethia, Erolia, Philomachus, Pisobia*.

7) *Tringinae*. Hiertoe: *Actitis, Limosa, Numenius, Rhyacophilus, Terekia, Totanus, Tringa*. (Door andere auteurs worden *Limosa* en *Numenius* in een afzonderlijke onderfamilie, *Limosinae*, ondergebracht).

8) *Scolopacinae*. Hiertoe: *Lymnocryptes, Capella*.

Ik geef hier een tabel die, naar ik meen, toelaat de talrijke genera te onderscheiden, naar kenmerken die door iedereen gemakkelijk kunnen waargenomen worden. Hierbij wordt natuurlijk geen rekening gehouden met de echte verwantschappen van de genera, noch met de hierboven weergegeven indeling in onderfamiliën. Ik merk terloops aan dat de omvang en de betekenis van de genera door de auteurs verschillend wordt opgevat; b. v. worden *Erolia* en *Pisobia* door vele specialisten bij elkaar gebracht, *Rhyacophilus, Totanus* en *Tringa* eveneens. Hier wordt de indeling van CHAPIN gevolgd.

1. *a*. Een hangende of opgerichte, meestal gele, of oranjekleurige, huidlap vóór ieder oog. Vleugel ten minste 180 mm. lang. Een scherpe spoor of een knobbel aan de vleugelboeg. Snavel distaal verdikt. ..... 2.
   b. Geen huidlappen. ..... 5.
2. *a*. Een scherpe spoor aan de vleugelboeg. ..... 3.
   b. Een stompe knobbel. ..... 4.
3. *a*. Geen achterteen. Bovenkop zwart met witte middenstreep. Hals nooit gestreept. ..... *Xiphidiopterus* (blz. 331).
   b. Een achterteen. Bovenkop wit van voren, dan zwart, zonder middenstreep. Hals donker gestreept. ..... *Afribyx* (blz. 328).
4. *a*. Nek en halsring zwart; krop wit, met zwarte middenstreep. ..... *Sarciophorus* (blz. 323).
   b. Nek noch hals zwart; krop in het midden roodbruin. ..... *Anomalophrys* (blz. 325).

5. *a.* Poten heel lang; de tarsus is langer dan 100 mm. Snavel langer dan de kop, langer dan 57 mm. Grotendeels wit, met zwarte vleugels. Geen achterteen. ..... *Himantopus* (blz. 337).
b. Poten veel korter: de tarsus korter dan 75 mm. Anders gekleurd. ..... 6.
6. *a.* Snavel zijdelings afgeplat, langer dan de kop, meer dan 60 mm. lang. Bovenzijde zwart of zwartbruin, onderzijde ten minste gedeeltelijk zwart. Geen achterteen. .. *Haematopus* (blz. 336).
b. Snavel nooit zijdelings sterk afgeplat. Anders gekleurd. ..... 7.
7. *a.* Een doorn of een stompe knobbel aan de vleugelboeg. Vleugel langer dan 185 mm. Snavel recht, nooit langer dan de kop en nooit langer dan de tarsus, deze laatste ten minste 60 mm. lang. Bovenzijde effen gekleurd. Snavel distaal verdikt. ..... 8.
b. Noch doorn noch spoor aan de vleugelboeg. Bovenzijde min of meer duidelijk gevlekt. ..... 10.
8. *a.* Een scherpe spoor aan de vleugelboeg. Geen achterteen. Bovenzijde helemaal zwart, of wit van voren. ..... *Hoplopterus* (blz. 326).
b. Een knobbel aan de vleugelboeg. ..... 9.
9. *a.* Een achterteen. Bovenkop wit van voren, zwart van achteren. ..... *Hemiparra* (blz. 332).
b. Geen achterteen. Bovenkop bruin, of bovenkop zwart met brede, witte ring. .... *Stephanibyx* (blz. 319).
10. *a.* Geen achterteen ..... 11.
b. Een achterteen (heel kort bij *Squatarola*, waarvan de vleugel langer is dan 190 mm.). .... 13.
11. *a.* Bovenzijde met gele of geelachtige vlekken bezaaid. Vleugel 170-190 mm. lang. Snavel distaal verdikt. ..... *Pluvialis* (blz. 318).
b. Geen dergelijke vlekking. Vleugel ten hoogste 135 mm. lang. ..... 12.
12. *a.* Snavel even lang als de kop of korter dan deze, merkelijk korter dan de tarsus, en distaal verdikt. ..... *Charadrius* (blz. 307).
b. Snavel langer dan de kop, langer ook dan de tarsus, distaal niet verdikt. . . *Crocethia* (blz. 349).
13. *a.* Snavel heel lang (meer dan 70 mm.) en dun, sterk naar boven omgebogen, veel langer dan de kop. Bovenkop, en gedeeltelijk ook bovenzijde en vleugels, zwart; anders in de bevedering wit. Vleugel langer dan 215 mm. ..... *Recurvirostra* (blz. 341).
b. Snavel nooit zó. Is de snavel min of meer naar boven omgebogen, dan is hij niet bijzonder dun en is de bovenkop nooit zwart. ..... 14.
14. *a.* Snavel naar boven omgebogen en tevens merkelijk langer dan de tarsus en dan de kop. .... 15.
b. De snavel is soms naar boven gebogen, maar dan is hij korter dan de tarsus. Meestal is de snavel recht of min of meer naar beneden gebogen. ..... 16.
15. *a.* Vleugel langer dan 200 m. Snavel langer dan 70 mm. ..... *Limosa* (blz. 362).
b. Vleugel korter dan 140 mm. Snavel korter dan 60 mm. ..... *Terekia.*
16. *a.* Snavel sterk naar beneden omgebogen en veel langer dan de tarsus. Vleugel langer dan 215 mm. De hele vogel donker gestreept. ..... *Numenius* (blz. 362).
b. Snavel meestal niet, of slechts weinig, gebogen. Vleugel soms tot 200 mm. lang, dan is de snavel niet, of slechts heel weinig, langer dan de tarsus. ..... 17.
17. *a.* Een duidelijk afgetekende lichtgekleurde middenstreep (*Rostratula, Capella*), of wel (*Lymnocryptes*) twee overlangse zijstrepen aan de bovenkop. Snavel heel lang. ..... 18.
b. Geen afgetekende lichtgekleurde strepen aan de bovenkop. ..... 20.
18. *a.* De snavel is weinig langer dan de tarsus. De handpennen vertonen aan de buitenvlag grote, geelachtige vlekken. Snavel 45-50 mm. lang. de bovenkaak met duidelijke eindhaak. Een middenstreep aan de bovenkop. ..... *Rostratula* (1) (blz. 302).
b. De snavel is merkelijk langer dan de tarsus. De handpennen vertonen zulke vlekken niet. De bovenkaak vertoont geen duidelijke eindhaak. ..... 19.
19. *a.* Een middenstreep aan de bovenkop. Snavel langer dan 55 mm. Tarsus 30-40 mm. lang. .... *Capella* (blz. 365).
b. Twee strepen aan de bovenkop. Snavel korter dan 45 mm. (39-44). Tarsus ten hoogste 25 mm. lang (22-23). ..... *Lymnocryptes* (blz. 365).

(1) Dit genus hoort niet bij de Charadriiden maar wel bij de Rostratuliden (blz. 302). Het wordt hier ingevoegd wegens de sterke gelijkenis tussen deze vogel en de Snippen.

20. *a.* De achterteen is heel kort. Vleugel langer dan 190 mm. (195-205). Afstand tussen de langste handpennen en de kortste armpennen langer dan de halve vleugellengte. ..... *Squatarola* (blz. 318).
b. Achterteen goed ontwikkeld. Vleugel meestal merkelijk korter dan 190 mm. (Uitz.: *Totanus nebularius*). ..... 21.
21. *a.* Vleugel 90-104 mm. lang. Tarsus 16-23 mm. Geen vlies tussen tenen 3 en 4. . *Pisobia* (blz. 341).
b. Vleugel ten minste 105 mm. lang. ..... 22.
22. *a.* Tarsus ten minste 40 mm. lang. Een kort vlies tussen tenen 3 en 4. ..... 23.
b. Tarsus ten hoogste 31 mm. lang. ..... 25.
23. *a.* Romp slechts zijdelings wit. Snavel 28-38 mm. lang. ..... *Philomachus* (blz. 346).
b. Romp helemaal wit. ..... 24.
24. *a.* Snavel 25-30 mm. lang. Vleugel ten hoogste 130 mm. Bovenzijde met talrijke kleine, witte vlekjes ..... *Rhyacophilus* (blz. 358).
b. Snavel 36-58 mm. lang. Vleugel ten minste 132 mm. ..... *Totanus* (blz. 354).
25. *a.* De schacht van de eerste handpen is aan de bovenzijde nooit wit (wel aan de onderzijde). Een kort vlies tussen tenen 3 en 4. ..... 26.
b. De schacht van handpen I is wit aan de bovenzijde. Geen vlies. ..... 27.
26. *a.* De staart is afgerond, de middelste stuurpennen zijn dus merkelijk langer dan de buitenste pennen. Vleugel 105-114 mm. lang. Tarsus 22-25 mm. lang ..... *Actitis* (blz. 350).
b. De staart is dwars afgesneden of heel weinig afgerond. Vleugel 133-152 mm. lang. Tarsus 32-36 mm. ..... *Tringa* (blz. 361).
27. *a.* Vleugel ten minste 140 mm. lang. ..... 28.
b. Vleugel ten hoogste 135 mm. lang. ..... *Erolia* (blz. 343).
28. *a.* Vleugel 140-155 mm. lang. Snavel 20-23 mm., ietwat gebogen. Tarsus 22-25 mm., korter dan teen 3 met klauw. ..... *Arenaria* (blz. 334).
b. Vleugel 155-170 mm. lang. Snavel 32-37 mm. Tarsus 29-31 mm. ..... *Calidris* (blz. 345).

A. — SUBFAM. CHARADRIINAE

De snavel is distaal verdikt en hard, aan de basis met een weke huid bedekt; hij is nooit langer dan de kop. Een achterteen ontbreekt, behalve bij *Squatarola*. Noch spoor noch knobbel aan de vleugelboeg.

GENUS CHARADRIUS LINNAEUS.

Snavel korter dan de kop, distaal verdikt; de zijgroeven reiken over de halve lengte. Geen lappen aan de kop; noch spoor noch knobbel aan de vleugelboeg. Geen teen 1; voorzijde van de tarsus beschubd. Afstand tussen de toppen van de langste handpennen en van de kortste armpennen langer dan de halve vleugellengte; de vleugel steeds korter dan 150 mm.

Deze Pluvieren of Strandlopers bewonen bij voorkeur moerassige grond of de oevers van meren of rivieren. Ze nesten in eenvoudige kuiltjes in de grond.

Het genus *Charadrius* wordt onder verscheidene ondergenera verdeeld, waarvan er zes (*Charadrius* s. str., *Afroxyechus, Cirrepidesmus, Eupodella, Helenaegialus* en *Leucopolius*) in onze afrikaanse gebieden worden vertegenwoordigd (bij ROBERTS krijgen deze subgenera de rang van genera). Tot hiertoe zijn negen soorten bekend voor deze gebieden; een tiende zal er waarschijnlijk ook gevonden worden. Vijf van deze soorten komen in Zwart-Afrika slechts in de wintermaanden voor en trekken dan terug naar het noorden, Europa of Azië, waar ze broeden.

CHAPIN geeft de volgende tabel voor de bepaling van de *Charadrius*-soorten :

1. *a.* Twee zwarte of donkerbruine banden over de borst. ..... 2.
b. Ten hoogste één zwarte of donkere band. ..... 3.

2. *a.* Voorhoofd wit. Vleugel meestal korter dan 120 mm. ..... *Charadrius tricollaris.*
b. Voorhoofd bruinachtig. Vleugel meestal langer dan 120 mm. ..... *Char. Forbesi.*
3. *a.* Vleugel korter dan 120 mm. ..... 4.
b. Vleugel langer dan 120 mm. ..... 7.
4. *a.* Een donkere of zwarte band over de borst. ..... *Char. dubius.*
b. Geen donkere band over de borst; soms zijn de zijden donker, het midden echter niet. ..... 5.
5. *a.* Een donkere of zwarte vlek aan de zijden van de borst, het midden echter is wit. Tarsus 26-30 mm. lang. ..... *Char. alexandrinus.*
b. Zijden van de borst niet donker. ..... 6.
6. *a.* Poten langer, de tarsus 29-33 mm. lang. Bij volwassen individuen loopt een witte streep helemaal rondom de achterkop, deze streep van onderen zwartgezoomd. Kleine dekvederen merkelijk donkerder dan de andere. ..... *Char. pecuarius.*
b. Poten korter, de tarsus 23-26 mm. lang. De witte wenkbrauwstreep zet zich achter de kop niet voort. Kleine dekvederen niet bijzonder donker ..... *Char. marginatus.*
7. *a.* Een witte nekring sluit op de witte keel aan. Bij het broedkleed, een zwarte band over de borst. ..... *Char. hiaticula.*
b. Geen witte nekring. Bij het broedkleed, een brede, roestrode dwarse band over de borst. .... 8.
8. *a.* Vleugel langer dan 140 mm. Tarsus ten minste 40 mm. lang. Bij het broedkleed is de roestrode borstband van achteren donker gezoomd. ..... *Char. asiaticus.*
b. Vleugel korter dan 140 mm. Tarsus korter dan 37 mm. Bij het broedkleed is de roestrode borstband niet donkergezoomd. ..... *Char. mongolus.*

1. - **Charadrius [Leucopolius] alexandrinus** LINNAEUS. — Afb. 323.

Dit is de Strandpluvier of Strandloper, die in de zomermaanden in België en over heel het gebied tussen West-Europa en Japan of Indochina aangetroffen wordt en ook op de eilanden ten noordwesten van Afrika gevonden wordt.

De typische vorm, *Charadrius alexandrinus alexandrinus*, wordt in de wintermaanden in het zuiden van Azië en in Zwart-Afrika, tot aan het Tanganika-meer gevonden; 't is dezelfde vorm die in de zomer in België broedt.

De twee geslachten vertonen grote verschillen in hun kleed.

Mannetje. Bij het winterkleed zijn bovenzijde en nek licht asbruin of grauw, met witte nekring; de dekvederen zijn donkerder, de grote met wit einde; bovenkop min of meer roestgewassen en van voren in 't zwart overgaand, het voorhoofd en de wenkbrauwen echter wit; een zwarte teugelstreep. Onderzijde van de kin af wit; een zwarte of donkerbruine vlek aan iedere zijde van de basis van de hals. Hand- en armpennen donker asbruin, de binnenvlag van de meeste pennen wit, de schachten wit; stuurpennen wit, behalve de middenste. — Bij het zomerkleed vertoont de kop meer zwart, de borst eveneens.

Het *wijfje* vertoont geen (of heel weinig) zwart op de kop; de vlekken aan de basis van de hals zijn lichter gekleurd, licht grauwbruin.

Snavel zwart; poten lood- of leigrauw.

Vleugel: 104-115; staart: 45-51; tarsus: 26-28; snavel: 14-17 mm.

De Strandpluvier is in onze Congolese verzameling niet vertegenwoordigd. CHAPIN heeft nochtans een exemplaar er van bij Avakubi ingezameld en BÖHM heeft deze Vogel bij het Tanganika-meer gezien.

2. - **Charadrius [Eupodella] asiaticus** PALLAS. — Afb. 321 en 323.

Het zomergebied van de Aziatische Strandloper strekt zich uit van Oost-Perzië tot Oost-Europa. In de wintermaanden wordt hij aangetroffen in Z. Indië en Afrika, over Oost-Afrika tot Zuid-Afrika en Angola.

Bij het winterkleed van het mannetje, of bij het wijfje, is de bovenzijde grauwbruin tot roestbruin, van kop tot staart; de vederen met min of meer duidelijke lichtgekleurde zomen; voorhoofd wit of licht bruinachtig; wenkbrauwen eveneens; een bruine zijstreep over de wangen; de buitenste stuurpennen lichtbruin, witgezoomd; handpennen zwartbruin, de schachten wit; armpennen bruin, de buitenste witgezoomd. — Onderzijde wit, hals en borst bruinachig tot licht roodbruin.

Afb. 321. — *Charadrius asiaticus* PALL. (VAN SOMEREN).
Links, juv.; in 't midden, mannetje: broedkleed; rechts, wijfje.

Afb. 322. — *Charadrius dubius curonicus* GMEL. (VAN SOMEREN).
Links, volwassen vogel; rechts, juv.

Bij het zomerkleed van het mannetje is de onderzijde zuiverwit maar met een brede roodbruine, van onderen of aan beide zijden zwartgezoomde, dwarse band over de borst. De bovenzijde meer eenkleurig grauwbruin dan bij het winterkleed. — Exemplaren met zulk kleed worden ook in onze Kolonie aangetroffen.

Snavel zwart; poten groen- of geelgrauw.

Vleugel: 142-148; staart: 50-60; tarsus: 37-41; snavel: 19-21 mm.

Twaalf exemplaren zijn in ons bezit.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Tukpwo (VRIJDAGH). — Medje (CHRISTY).
Distr. Kibali-Ituri: Faradje (CHAPIN). — Kasenyi (VRIJDAGH).
Distr. Kivu: Rwindi-riv. (LIPPENS).
Distr. Lualaba: Luembe-riv. (LYNES). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Kasindi (CHAPIN). — Katobwe (CONOVER en ZIMMER).

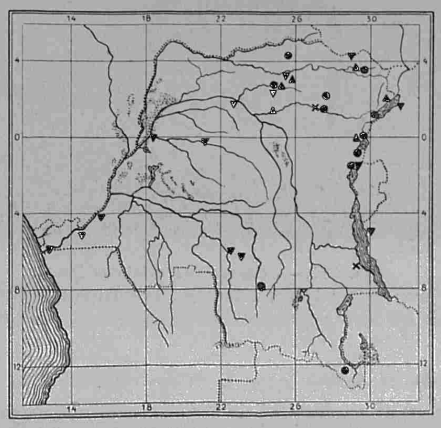

Afb. 323. — Vindplaatsen van *Charadrius*
× *alexandrinus*, ● *asiaticus*, ▲ *dubius*, ▼ *Forbesi*.

3 - **Charadrius [Charadrius] dubius** SCOPOLI.

De broedplaatsen van deze soort, of Kleine Pluvier, liggen in Noord-Afrika, Europa en Azië. De typische vorm, *Ch. dubius dubius* SCOP., wordt slechts in Azië gevonden. In Europa en Noord-Afrika en tot in Japan komt de vorm *curonicus* voor.

3 *a*. - **Charadrius dubius curonicus** GMELIN. — Afb. 322 en 323.

Deze vorm wordt in de winter gevonden in Indië en in Zwart-Afrika tot aan de kust van het Tanganika Territory. In onze Kolonie werd de Kleine Pluvier slechts in het noorden en tot aan het Edward-meer aangetroffen.

Aan de bovenzijde gelijkt deze *Charadrius* merkwaardig op *Char. hiaticula* (z. verder). De afmetingen van de vogel zijn echter kleiner, slechts schacht I is wit, en de armpennen vertonen alleen aan de binnenvlag een witte eindzoom.

Snavel zwart, de basis van de onderkaak geel.

Vleugel: 108-120; staart: 54-65; tarsus: 21-26; snavel: 12-15 mm.

24 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Alipago (VRIJDAGH).
Distr. Kibali-Ituri: Gangala na Bodio (LAUWERS). — Faradje (CHAPIN).

Andere vindplaatsen: Albert-meer (EMIN). — Yambuya (JAMESON). — Katwe, Edward-meer (CHAPIN).

4. - **Charadrius** [**Afroxyechus**] **Forbesi** SHELLEY. — Afb. 323 en 324.

Dit is de Driebandstrandloper. Zuiver Afrikaanse soort, waarvan het woongebied zich uitstrekt van West-Afrika tot Noordoost-Rhodesië.

Bovenzijde olijfbruin, min of meer donker, soms met groene glans; de dekvederen min of meer witgezoomd; de bovenkop donkerder bruin, het voorhoofd bruinachtig; een witte nekkraag bij het mannetje, minder duidelijk bij het wijfje; hand- en armpennen zwartbruin, de laatste met wit einde; middelste stuurpennen olijfbruin, de volgende bruin, met brede, witte eindzoom, de buitenste wit, bruin dwarsgestreept; de schachten der vliegpennen wit van onderen, niet van boven. Onderzijde wit, de keel grauw of lichtbruin, een brede, bruine of zwartbruine band over de borst, dan een witte dwarse streep, en dan weer een bruinzwarte dwarse band.

Vleugel: 121-134; staart: 63-71; tarsus: 29-32; snavel: 16-20 mm.

26 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Zambi (VAN SACEGHEM). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Leopoldstad (HENRION).

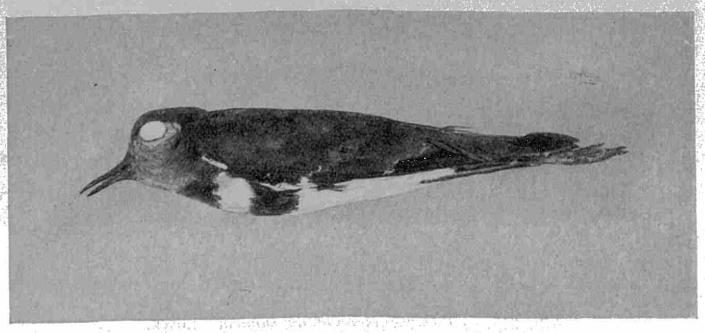

Afb. 324. — *Charadrius Forbesi* SHELL.
(Verzameling Congo-Museum)

Distr. Tshuapa: Eala (SCHOUTEDEN). — Boende (WIJNANTS).

Distr. Kasai: Luluaburg (BEERNAERT). — Merode/Dibaya (WINDMOLDERS).

Distr. Lualaba: Kasaji (FISHER).

Distr. Uelé: Titule (HUTSEBAUT). — Buta (HUTSEBAUT). — Tukpwo (VRIJDAGH). — Ukwa, Yakuluku (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Goma (SCHOUTEDEN).

Een enkele andere vindplaats: Bumba (WHITMAN).

PAKENHAM vermeldde de soort voor Kigoma, aan de oostelijke oever van het Tanganika-meer; EGGELING, van de oostelijke oever van het Albert-meer, BLANCOU van het Ubangi-Chari-gebied.

5. - **Charadrius** [**Charadrius**] **hiaticula** LINNAEUS. — Afb. 325 en 327.

Dit is de Bontbekpluvier of Ringnekstrandloper, die in de zomermaanden in Noord-Europa en Azië, en tot in Japan wordt gevonden. De typische vorm broedt in de Baltische streken en tot in Midden-Zweden; de vorm *tundrae* broedt in Noord-Europa en Siberië.

Mannetje. Bij het zomerkleed is de bovenzijde min of meer donkerbruin, de zijden van de rug en de zijdelingse bovenstaartvederen wit; een witte nekkraag; een witte maar zwartgezoomde voorhoofdsband; witte wenkbrauwen; teugels en wangen zwart, boven witgezoomd; handpennen zwartbruin, met witte schachten en gedeeltelijk witte binnenvlag; de laatste met witte streep op de buitenvlag; armpennen grotendeels wit, de buitenvlag bruin gevlekt, de binnenvlag wit; binnenste stuurpennen bruin, met brede, witte eindzoom, de anderen wit. Onderzijde wit, de bovenborst breed zwart, tot achter de witte nekkraag.

Bij het *Wijfje*, de *Juv.* en het *mannetje* in zijn winterkleed is de borst bruin evenals de teugels.

Snavel distaal zwart, basaal oranjekleurig; poten min of meer oranjekleurig.

Vleugel: 120-133; staart: 50-65; tarsus: 23-25; snavel: 13-15 mm.

Twee vormen worden in onze Kolonie aangetroffen, de typische vorm en de vorm *tundrae* LOWE. Volgens CHAPIN is de vleugel van de typische *hiaticula* 127-139 mm. lang, deze van *tundrae* 122 (120)-132 (meestal minder dan 129) mm.

5 *a*. - **Char.** [**Char.**] **hiaticula hiaticula** LINNAEUS.

De typische vorm van *hiaticula* wordt in de wintermaanden gevonden in Zwart-Afrika, tot aan de Kaap, vooral langs de oostkust.

Hiertoe schijnen twee exemplaren in onze verzameling te horen.

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE) (vleugel: 134 mm.).

Distr. Kivu: Lemera (LIPPENS) (vleugel: 132 mm.).

Andere vindplaatsen: Z. Edward-meer (ap. FRIEDMANN). — Penge (CHAPIN).

GROTE vermeldt deze Vogel voor Fort-Possel, aan de Ubangi-rivier, A. E. F.

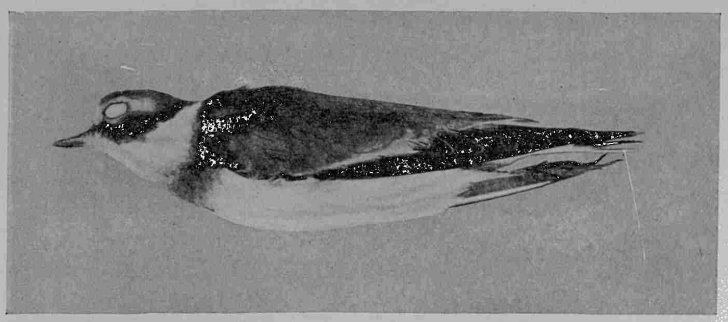

Afb. 325. — *Charadrius hiaticula tundrae* LOWE.
(Verzameling Congo-Museum)

5 *b*. - **Char.** [**Char.**] **hiaticula tundrae** LOWE. — Afb. 325.

Deze vorm trekt eveneens tot Zuid-Afrika, maar schijnt meer langs de westkust voor te komen.

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE) (vleugel: 122 mm.).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT) (vleugel: 124-131 mm.). — Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Talya-riv., Edward-meer (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS).

Distr. Tshuapa: Moma (GHESQUIÈRE).

Distr. Kwango: Kwilu-rivier (ROULING). — Dumba (CHARLIERS).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Albert-meer (EMIN). — Beni/Mawambi (GRAUER). — Bangwelo-meer (BRELSFORD).

6. - **Charadrius** [**Leucopolius**] **marginatus** VIEILLOT. — Afb. 326-328.

Dit is de Gewone Strandloper, een zuiver Afrikaanse soort, waarvan de typische vorm Zuid-Afrika bewoont. In West- en Tropisch-Afrika wordt de vorm *Mechowi* aangetroffen.

6 *a*. - **Charadrius marginatus Mechowi** CABANIS.

Deze vorm werd beschreven uit het Kwango-gebied. Hij schijnt over alle savannenstreken in gepaste omgeving voor te komen.

Bovenzijde en nek asgrauw, min of meer roestgewassen, de bovenkop eveneens, maar naar voren in 't zwart overgaand en er meestal een zwarte voorhoofdsband vormend; het voorhoofd zelf wit, aansluitend op

witte wenkbrauwen, die achter ieder oog zwart onderlijnd zijn; een zwarte streep over de teugel; een roestkleurige nekkraag; dekvederen asbruin, de grote met wit einde, de kleine niet donkerder dan de andere; handpennen donkerbruin, met witte schachten, de binnenvlag lichter gekleurd of zelfs wit; armpennen bruin, met wit of roestkleurig einde; de binnenste helemaal bruin; de vier middenstuurpennen donkerbruin, distaal nog donkerder, de andere wit. Onderzijde wit, de borst roestgewassen; een roestkleurige vlek aan iedere zijde aan de basis van de hals.

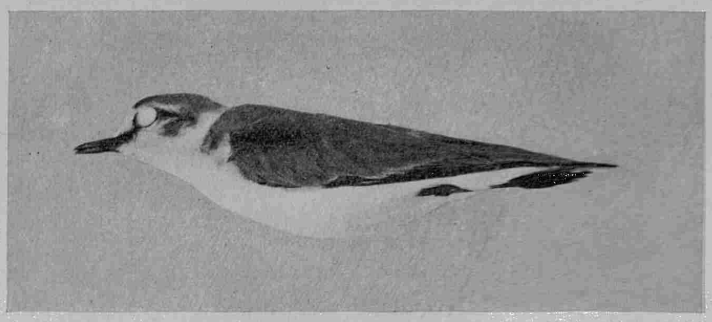

Afb. 326. — *Charadrius marginatus Mechowi* Cab.
(Verzameling Congo-Museum)

De *Juv.* vertonen geen zwart aan de bovenkop.
Snavel zwart; poten grauwgroen.
Vleugel: 93-103; staart: 41-45; tarsus: 23-26; snavel: 12-17 mm.

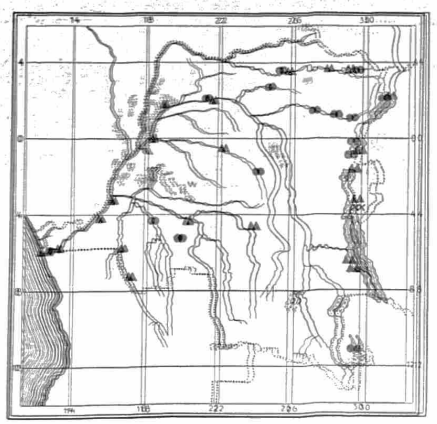

Afb. 327. — Vindplaatsen van *Charadrius*
● *hiaticula* ▲ *marginatus*, × *mongolus*.

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Banc d'Anvers, bij Boma (Schouteden). — Boma (Dartevelle). — Vista (Vleeschouwers). — Moanda (Vrijdagh). — Bula Bemba-eiland (Vrijdagh). — Leopoldstad (Henrion).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (Schouteden).

Distr. Congo-Ubangi: Lié (Chapin).

Distr. Uelé: Alipago (Vrijdagh).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (Schouteden).

Distr. Tanganika: Tembwe (Hubert). — Tembwe (Schouteden). — « Tanganika » (Storms).

Distr. Sankuru: Lusambo (Ghesquière).

Afb. 328. — *Charadrius marginatus tenellus* HARTL. (VAN SOMEREN).
Links het wijfje; rechts, het mannetje.

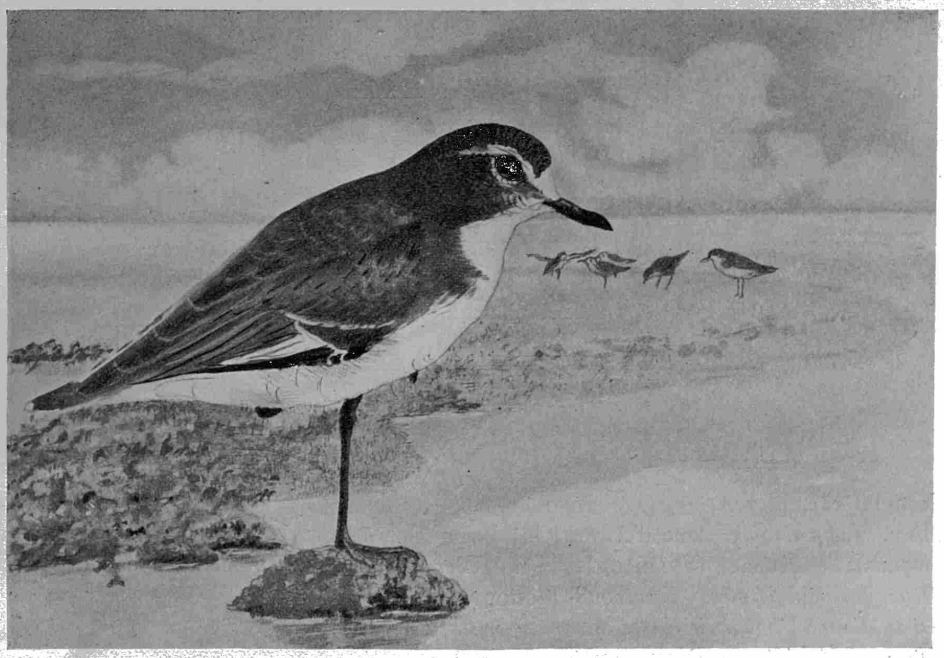

Afb. 329. — *Charadrius mongolus atrifrons* WAGL. (VAN SOMEREN).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — « Kasai » (Cie du Kasai).

Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — Frans Jozef-watervallen (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Coquilhatstad (CHAPIN). — Nieuw-Antwerpen (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Dungu/Niangara (CHAPIN). — Moba (ROCKEFELLER en MURPHY). — Edward-meer (PHILLIPS). — Usumbura (GRAUER). — Eala (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (STEGMANN).

WHITE vond deze soort bij Mwinilunga, in N. Rhodesië, en BATES vermeldt ze van Ft. Lamy, Frans-Ubangi. In Oost-Afrika wordt de vorm *tenellus* HARTL. gevonden (Afb. 328).

7. - **Charadrius** [**Cirrepidesmus**] **mongolus** PALLAS. — Afb. 327 en 329.

Dit is een Aziatische soort, de Mongoolse Strandloper, waarvan de vorm **atrifrons** WAGLER in het oosten van onze Kolonie aangetroffen werd. De broedplaatsen bevinden zich in Midden-Azië, maar in de wintermaanden werd de Vogel niet alleen in Zuid-Azië maar ook aan de Rode Zee, in het binnenland van Oost-Afrika, en zelfs in Zuidwest-Afrika gevonden.

Bij het winterkleed zijn bovenkop, nek en bovenzijde grauwbruin, de vederzoom min of meer duidelijk lichter gekleurd; voorhoofd en wenkbrauwen zijn wit; bovenstaartdekvederen min of meer wit gezoomd, de buitenste breder zó of voor een deel wit, met witte schachten; dekvederen min of meer duidelijk, de grote breder, witgezoomd; handpennen donkerbruin, distaal in het zwartbruin overgaan, met witte schachten, de binnenvlag min of meer breed wit, de buitenvlag van de binnenste pennen grotendeels wit; armpennen witgezoomd, de binnenste echter gelijk de rug. Onderzijde, van de kin af, wit; de krop min of meer bruin gewassen, breder zó aan de zijden.

Bij het zomerkleed, een dwarse zwarte band achter het voorhoofd, een zwarte streep over het oog, een licht kastanjekleurige nekkraag.

Snavel donkerbruin; poten olijfbruin.

Vleugel: 125-141 (*mongolus* 131-141, *atrifrons* 125-131); staart: 52-56; tarsus: 31-35; snavel: 16-20.5 mm.

Tot hiertoe is één enkel exemplaar van *Char. mongolus atrifrons* uit onze gebieden bekend: het werd bij Usumbura (*Ruanda-Urundi*) door GRAUER ingezameld.

8. - **Charadrius** [**Helenaegialus**] **pecuarius** TEMMINCK (*varius* auct.). — Afb. 330 en 332.

De Geelborst-Strandloper is een zuiver Afrikaanse soort, die van Zuid-Afrika tot Egypte, en ook op Madagaskar, wordt gevonden.

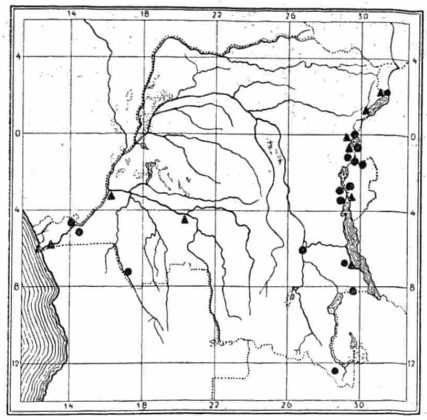

Afb. 330. — Vindplaatsen van *Charadrius*
▲ *pecuarius*, ● *tricollaris*.

Bovenzijde en nek grauwbruin, de vederen roestgezoomd; bovenkop eveneens grauwbruin, maar zwart van voren, het voorhoofd en de wenkbrauwen echter wit; deze laatste sluiten aan op een witte nekkraag;

een zwarte streep loopt van de snavel af onder het oog en onder de kraag; handpennen zwartachtig, met witte schachten, de binnenste met basaal witte binnenvlag; armpennen bruin, de binnenste met wit einde; bovenstaartvederen donkerbruin, behalve aan de zijden, die wit zijn; de kleine dekvederen donkerder dan de andere; middenstuurpennen zwart, de andere wit. Krop en borst isabelkleurig; kin, keel en het overige van de onderzijde wit. Bij de *Juv.* vertoont de bovenkop geen zwart; de nekkraag is bruinachtig en niet, of slechts onduidelijk, zwart gezoomd.

Snavel zwart; poten grauwgroen.

Vleugel: 95-108; staart: 40-50; tarsus: 29-34; snavel: 15-17,5 mm.

23 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Zambi (VAN SACEGHEM). — Banana (SCHWETZ). — Banc d'Anvers bij Boma (SCHOUTEDEN).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Lekana (KELE).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH). — Kasenyi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kikorongo (BAYER). — Kabare (PILETTE). — W. Edward-meer (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS). — Talya-riv., Edward-meer (LIPPENS).

Andere vindplaats: Usumbura (MECKLEMBURG).

DYBOWSKI vond deze soort bij Brazzaville, LUCAN en PETIT bij de Chiloango-stroom, BRELSFORD aan het Bangwelo-meer.

9. - **Charadrius** [**Afroxyechus**] **tricollaris** VIEILLOT. — Afb. 330, 331, 333.

Deze Driebandstrandloper gelijkt merkwaardig op *Charadrius Forbesi* (blz. 311), die soms als een vorm er van wordt aangezien.

Het voorhoofd is echter zuiver wit, de twee donkere banden over de borst zijn veeleer zwart en zijn minder breed dan bij *Forbesi*, de keel is lichter gekleurd en de afmetingen zijn kleiner.

Afb. 331. — *Charadrius tricollaris tricollaris* VIEILL.
Kamande. (Fot. LIPPENS).

Vleugel: 103-120; staart: 60-70; tarsus: 22-25; snavel: 15-17 mm.

Charadrius tricollaris is een zuiver Afrikaanse soort; op het eiland Madagaskar wordt een andere dan de typische vorm gevonden.

Afb. 332. — *Charadrius pecuarius pecuarius* TEMM. (VAN SOMEREN).
Links, juv.; rechts, volwassen vogel.

Afb. 333. — *Charadrius tricollaris tricollaris* VIEILL. (VAN SOMEREN).

14 exemplaren zijn in ons bezit; meest alle zijn afkomstig van de oostelijke streken.

Distr. Neder-Congo: Kisantu (SCHOUTEDEN).

Distr. Kwango: Frans-Jozef-watervallen (SCHWETZ).

Distr. Opper-Katanga: Musosa (BREDO).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Luvungi (PILETTE). — Bigoisagua (PILETTE). — Uvira (GHESQUIÈRE). — May-ya-Moto (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Ruzizi-vallei (BASTIAENS). — Gando-meer (LIPPENS). — Ruhengeri (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Rutshuru-riv. (CHAPIN). —Manyanga (BOHNDORFF).—Kasindi (MECKLEMBURG). — Inkosakapenda (MOURITZ). — Pala (STORMS). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kamande (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS).

BRELSFORD vermeldt de Driebandstrandloper voor het Bangwelo-meer. EMIN vond hem aan het Albertmeer, JOHNSTON tussen Stanley-Pool en Bolobo.

GENUS PLUVIALIS BRISSON.

Geen achterteen; tarsus langer dan de snavel, deze laatste ongeveer even lang als de kop, distaal verdikt, met groeven die tot 2/3 van de lengte reiken; tarsus korter dan teen 3 met klauw; handpen 1 langer dan 2, deze langer dan 3; afstand tussen de langste handpennen en kortste armpennen groter dan de halve vleugellengte.

Een enkele soort.

1. - **Pluvialis apricaria** LINNAEUS.

Dit is de Goudpluvier, die in het noorden van Europa (ook in Nederland) en van Azië broedt en dan naar het zuiden trekt: exemplaren er van werden ingezameld in Somaliland en bij Aden. De aanwezigheid van de Goudpluvier in onze Kolonie is twijfelachtig, al noteerde DU CHAILLU dat hij deze Vogel in Gaboen had gezien.

In Brits-Oost-Afrika is de soort nooit ingezameld geworden.

Aan de strogeel gevlekte bovenzijde wordt de Goudpluvier gemakkelijk herkend.

Bij het winterkleed zijn de vederen van kop, nek, rug, mantel alsook de dekvederen en de bovenstaartvederen zwartbruin of donkerbruin, met strogele of okergele (hier en daar witte) zijzomen of zijvlekken; een smalle, witte voorhoofdsband en dito wenkbrauwen; stuurpennen donkerbruin, met witte, bruinachtige of okergele, dwarse strepen; handpennen bruinzwart, de binnenvlag lichter gekleurd, distaal heel fijn witgezoomd, de schacht van handpennen 1 en 2 distaal (vóór het einde) wit; armpennen dito gekleurd, de binnenste gelijk de bovenzijde. Keel wit of geelbruinachtig; krop bruinachtig met grauwbruine tot zwartbruine dwarse strepen; het overige van de onderzijde wit, de flanken grauwbruin dwarsgestreept.

Bij het broedkleed zijn kopzijden, hals en onderzijde grotendeels zwart, de zijdelingse onderstaartvederen gedeeltelijk wit; de wenkbrauwstrepen zijn wit en reiken tot aan de hals.

Snavel geel; poten groengrijs.

Vleugel: 177-190; staart: 75-85; tarsus: 38-41; snavel: 23-25 mm.

GENUS SQUATAROLA CUVIER.

Snavel even lang als de kop of als teen drie met klauw, met spleetvormige neusgaten die ongeveer tot een derde van de lengte reiken; de zijgroeven reiken tot de twee derden. Tarsus langer dan teen 3 met klauw; een rudimentaire teen 1. De eerste handpen is de langste pen. Afstand tussen de toppen van de langste handpen en de kortste armpennen langer dan de halve vleugellengte.

Een enkele soort, die ook in Europa wordt gevonden.

1. - **Squatarola squatarola** LINNAEUS. — Afb. 334.

Dit is de Zilverpluvier of Grijze Strandloper. De soort broedt in het noorden van Europa, van Amerika en van Azië, en trekt dan naar het zuiden. De typische vorm, *Squatarola squatarola squatarola*, heeft zijn broedgebieden in Noord-Europa en verblijft in de wintermaanden in Zwart-Afrika.

Bij het winterkleed en bij het wijfje is de bovenzijde asbruin, de vederzomen wit of witgevlekt; slagpennen zwartbruin, de handpennen met witte schacht en grotendeels witte binnenvlag, van de zesde pen af is de buitenvlag rondom het midden witgevlekt; bovenstaartvederen en stuurpennen wit, met donkerbruine dwarse strepen, de buitenste pennen grotendeels wit. Onderzijde wit, hals en borst met bruin gemengd; ondervleugeldekvederen wit.

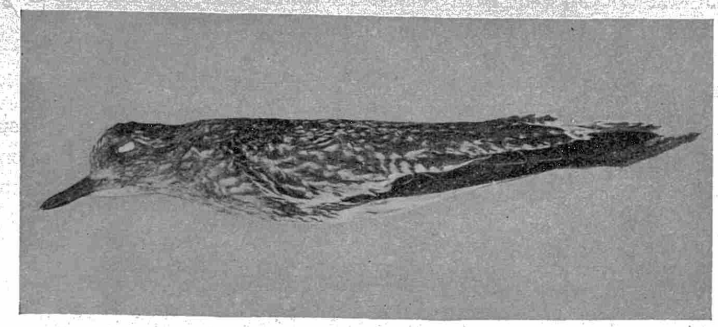

Afb. 334. — *Squatarola squatarola* LINN.
(Verzameling Congo-Museum)

Bij het broedkleed is de onderzijde van het mannetje zwart, behalve de buik en de onderstaartvederen; de bovenzijde is lichtgekleurd, de vederen veeleer wit, met zwarte vlekken op bovenkop en nek.

De okselvederen zijn altijd zwart.

Snavel zwart; poten leigrauw tot leizwart.

Vleugel: 189-205; staart: 73-83; tarsus: 44-51; snavel: 28-305 mm.

Weinig exemplaren van de Zilverpluvier werden tot hiertoe in Belgisch Congo ingezameld. Wij bezitten er slechts twee:

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Stanleystad: Panga (BOCK).

Andere vindplaatsen: Lukolela (CHAPIN). — Katobwe (ZIMMER).

FALKENSTEIN vond deze soort bij Landana, MALBRANT bij Brazzaville.

B. — SUBFAM. VANELLINAE

De snavel is distaal verdikt en hard, aan de basis met een weke huid bekleed, en is langer dan de kop. Een achterteen ontbreekt, behalve bij *Afribyx* en *Hemiparra*. Een min of meer scherpe spoor of stompe knobbel aan de vleugelboeg.

GENUS STEPHANIBYX REICHENBACH.

Teen 1 ontbreekt. Geen huidlappen vóór de ogen. Geen doorn aan de vleugelboeg, wel een stompe, korte knobbel. Snavel nooit langer dan de kop. Afstand tussen de toppen van de langste handpennen en de kortste armpennen meestal ietwat korter dan de halve vleugellengte; de vleugel langer dan 170 mm. Een kuif aan het achterhoofd. Tarsus veel langer dan teen 3 met klauw.

Twee soorten zijn uit onze Kolonie bekend; een derde zou er misschien kunnen aangetroffen worden.

1. *a.* Het voorhoofd is wit of ten minste lichtgekleurd; de bovenkop is anders grauw tot grauwbruin. 2.
   b. Het voorhoofd is zwart; de bovenkop is zwart maar door een witte ring omschreven. .... *St. coronatus.*
2. *a.* De buitenste armpennen zijn wit, met zwarte basis. ..... *St. lugubris.*
   b. De buitenste armpennen zijn basaal wit, maar distaal min of meer breed zwart. .... *St. melanopterus.*

1. - **Stephanibyx coronatus** BODDAERT.

De typische vorm van deze Vogel bewoont Zuid- en Oost-Afrika en wordt tot in het oosten van onze Kolonie gevonden; in Noordoost-Afrika komt een andere vorm voor. De Kroonkievit wordt alleen in gebieden aangetroffen waar het gras niet al te hoog en de grond niet te moerassig is.

1 *a.* - **Stephanibyx coronatus coronatus** BODDAERT. — Afb. 335-337.

De bovenkop tot aan de basis van de snavel zwart, met een brede, witte ring rondom het midden; bovenzijde grauwbruin tot vaalbruin; stuurpennen wit distaal zwart, met witte eindzoom; handpennen distaal zwart, basaal (voor ongeveer de helft van de binnenvederen) wit, de schachten eveneens wit; armpen-

Afb. 335. — *Stephanibyx coronatus coronatus* BODD.
Kagera. (Fot. LIPPENS).

nen basaal wit en distaal zwart, of helemaal wit, de binnenste grauwbruin gelijk de rug; dekvederen grauwbruin, de middelste en grote vederen met brede witte zoom. Onderzijde wit, de borst echter grauwbruin, van achteren in 't zwart overgaand, de hals en de kop lichter grauwbruin, de keel en vooral de kin in 't wit overgaand; ondervleugeldekvederen wit.

Snavel voor ongeveer de basale helft oranjekleurig of roserood, dan zwart; poten oranjerood tot lichtrood.

Vleugel: 182-207; staart: 82-103; tarsus: 65-68; snavel: 28-33 mm.

10 exemplaren.

Distr. Kivu: Rwindi-kamp (BURGEON). — Ten Z. van het Edward-meer (HACKARS). — Vitshumbi (LIPPENS).

Ruanda-Urundi: Gabiro (LIPPENS). — Gabiro (VERHULST).

Distr. Tanganika: Moba (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Luvua-riv. (Böhm). — Luvule-riv. (Böhm). — Mpororo (Mecklemburg). — Luapuula-riv. (Mouritz). — Kabare (Gyldenstolpe). — Mohasi-meer (Aosta). — Kagera-vallei (Aosta). — Nyamushengero (Lippens). — Katodjo/Gabiro (Frechkop). — Musosa (Bredo).

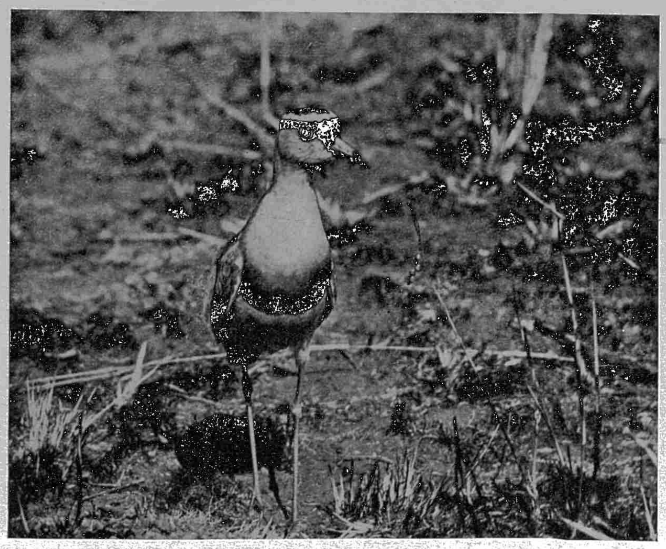

Afb. 336. — *Stephanibyx coronatus coronatus* Bodd.
Kagera. (Fot. Lippens).

2. - **Stephanibyx [Titihoia] lugubris** Lesson. — Afb. 337-338.

De Kleine Zwartvleugelige Kievit wordt over een groot deel van Zwart-Afrika, in savannen, gevonden; men treft hem ook veel op velden en aanplantingen aan. Hij komt over heel de Kolonie voor.

Bovenzijde donker grauwbruin tot olijfbruin, de bovenkop nog donkerder, het voorhoofd echter wit;

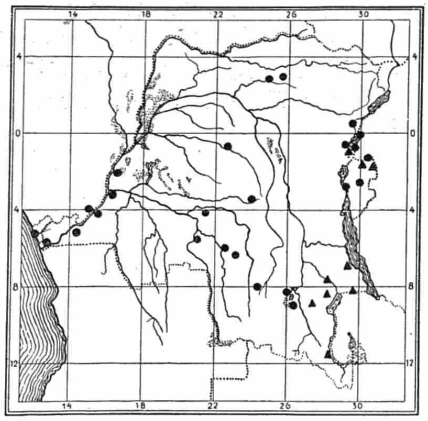

Afb. 337. — Vindplaatsen van *Stephanibyx*.
● *Steph. lugubris*. ▲ *Steph. coronatus*.

de bovenstaartvederen grotendeels wit, de middenste stuurpennen distaal breed zwart, aan de basis wit, meestal met witte zoom, de volgende wit, met kleinere of grotere bruine of bruinzwarte vlek, de buitenste helemaal wit; handpennen zwart, de binnenste distaal wit; buitenste armpennen wit, de basis zwart of bruin-

Afb. 338. — *Stephanibyx lugubris lugubris* LESS. (VAN SOMEREN).

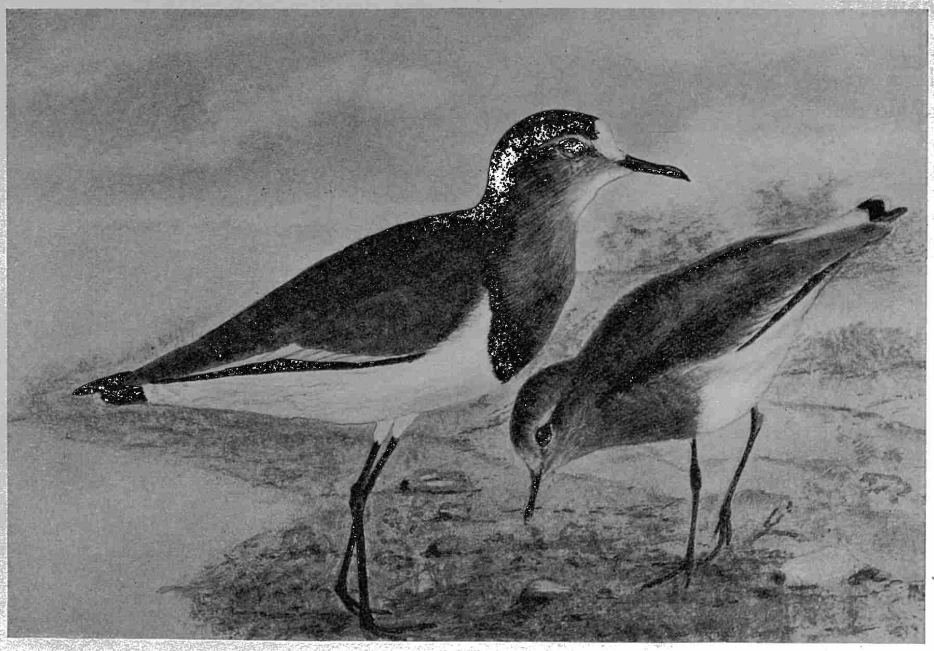

Afb. 339. — *Stephanibyx melanopterus minor* ZEDL. (VAN SOMEREN).
Links, volwassen vogel. — Rechts, juv.

zwart, de andere gelijk de rug. Onderzijde wit, keel en borst min of meer donker asgrauw tot grauwzwart, aan de rand van het wit in 't zwart overgaand; de hals lichter gekleurd, de keel en de kin wit; ondervleugeldekvederen grotendeels wit, de buitenste echter gedeeltelijk grauwbruin of zwart.

Snavel helemaal zwart; poten roodzwart.

Vleugel: 165-185; staart: 61-75; tarsus: 54-67; snavel: 20-23 mm.

Een vijftigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Kisantu (GOOSSENS). — Kisantu (SCHOUTEDEN). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Manzadi (DARTEVELLE). — Boma (COCU). — Boma (DARTEVELLE). — Dolo (GAUSSET). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Dolo (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (BECQUET).

Distr. Leopold II-meer: Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Beni (BORGERHOFF). — Karemi (BAYER). — St-Gustaaf-Missiepost (BONNEVIE). — Kamande (LIPPENS). — Rwindi (LIPPENS).

Ruanda-Urundi: Gabiro (LIPPENS). — Astrida (AURELIAAN).

Distr. Lualaba: Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS).

Distr. Sankuru: Lodja (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Kabwe (WINDMOLDERS).

Distr. Stanleystad: (WEYNS) (errore?).

Andere vindplaatsen: Luluaburg (CALLEWAERT). — Kasindi (CHAPIN). — Katapena (CONOVER). — Ruzizi (MECKLEMBURG). — Macaco (SCHOUTEDEN). — Semliki (LIPPENS).

PETIT vond de Kleine Zwartvleugelige Kievit in San Antonio; BANNERMAN vermeldt hem voor Landana, MALBRANT zamelde hem in Brazzaville, MACLATCHY in Z. Gaboen.

3. - **Stephanibyx [Titihoia] melanopterus** CRETZSCHMAR.

De Grote Zwartvleugelige Kievit wordt in zijn typische vorm slechts in Arabië gevonden. In Oost-Afrika en tot aan de Kaap wordt een andere vorm, *minor*, aangetroffen, die misschien in het oosten van onze Kolonie zou kunnen voorkomen.

3 *a*. - **Stephanibyx melanopterus minor** ZEIDLITZ. — Afb. 339.

Bovenzijde grauwbruin, de bovenkop donkerder, het voorhoofd lichter gekleurd of wit; bovenstaartvederen wit; stuurpennen wit, distaal breed zwart, maar witgezoomd; handpennen grotendeels zwart, de basis wit, ook de schachten aan de basis van de onderzijde; armpennen wit, de buitenste met zwarte vlek, de binnenste grauwbruin met min of meer brede, witte zoom; een zijdelingse, overlangse witte streep wordt gevormd door de witte randen van de handpennen en de middendekvederen. Onderzijde en onderstaartvederen wit; borst en hals echter grauw tot leibruin, de krop bij de volwassen vogels naar achteren breed in 't zwart overgaand; keel, kin en teugels wit, of althans witachtig; ondervleugeldekvederen wit.

Snavel zwart of bruinzwart; poten donkerrood tot roodzwart.

Vleugel: 205-218; staart: 75-80; tarsus: 54-60; snavel: 25-28 mm.

GENUS SARCIOPHORUS STRICKLAND.

Geen teen I; dwarse platen aan de voorzijde van de tarsus, deze veel langer dan teen 3 met klauw. Een korte huidlap vóór ieder oog. Een stompe knobbel aan de vleugelboeg. Afstand tussen de toppen van de langste handpennen en de kortste armpennen korter dan de halve vleugellengte; de vleugel langer dan 170 mm. Een lange, puntige kuif aan het achterhoofd; snavel korter dan de kop, distaal verdikt.

Een enkele soort.

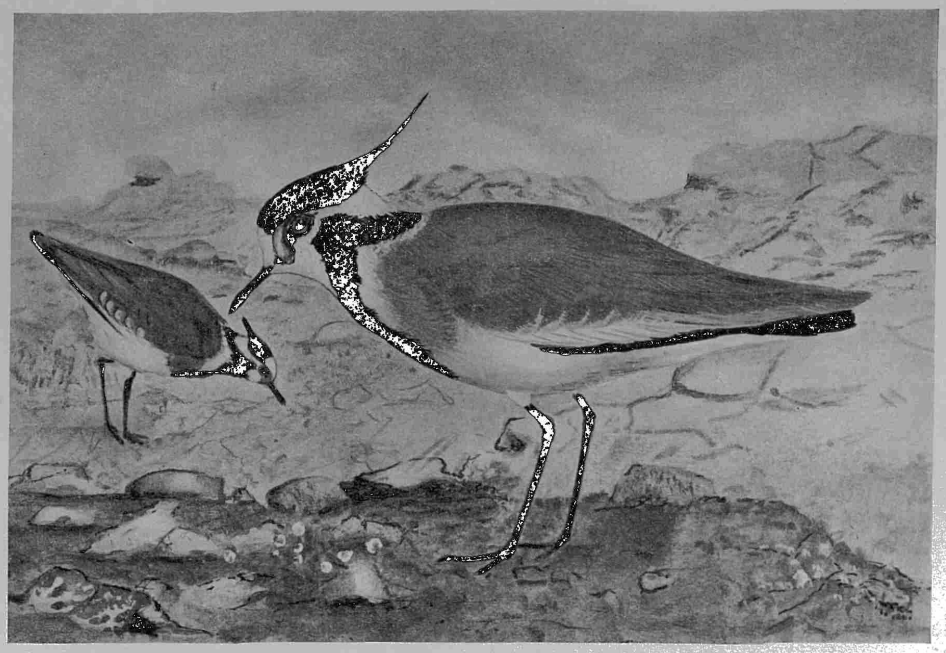

Afb. 340. — *Sarciophorus tectus* BODD. (VAN SOMEREN).

Afb. 341. — *Anomalophrys superciliosus* REICHW. (VAN SOMEREN).
Links, volwassen vogel. — Rechts, juv.

1. - **Sarciophorus tectus** Boddaert. — Afb. 340.

Deze Pluvier bewoont een heel groot deel van Zwart-Afrika, van Senegal tot Noordoost-Afrika en de Kenya Colony. De typische vorm bewoont bijna heel dat gebied; de vorm *latifrons* vervangt hem in een deel van Oost-Afrika.

Bovenzijde min of meer licht vaalbruin, de bovenstaartvederen wit; de kop en de nek zwart, maar het voorhoofd, de kin, de bovenkeel en een streep aan iedere zijde van de kop, van de snavel langs de onderrand van de ogen tot rondom het achterhoofd, wit; hand- en armpennen zwart, maar wit (ook de schacht) aan de basis, de binnenste armpennen bruin, witgezoomd aan de buitenrand; handdekvederen licht grauwbruin, de buitenste distaal min of meer breed wit; stuurpennen wit, distaal breed zwart, met fijne witte eindzoom. Onderzijde wit; kopzijden, keel en hals zwart; het zwart van de hals zet zich voort op de middellijn van de krop.

Snavel oranje of oranjerood, distaal voor een derde ongeveer zwart; poten donker bruinrood.

Vleugel: 185-195; staart: 82-100; tarsus: 55-61; snavel: 23-27 mm.

Tot hiertoe is deze soort nooit in onze gebieden aangetroffen geworden. Chapin meent dat de typische vorm wellicht in het noorden of in de buurt van het Albert-meer zou kunnen gevonden worden. Jackson en Sclater vermelden echter de Kuifpluvier niet van het Albert-meer.

GENUS ANOMALOPHRYS Sharpe.

Geen achterteen. Een nogal lange huidlap vóór ieder oog. Een stompe knobbel aan de vleugelboeg. Snavel korter dan de kop, distaal verdikt. Een korte kuif. De snavelgroeven reiken tot 2/3 van de snavellengte. Afstand tussen de langste handpennen en de kortste armpennen minder dan de halve vleugellengte. Tarsus veel langer dan teen 3 met klauw.

Een enkele soort.

1. - **Anomalophrys superciliosus** Reichenow. — Afb. 341 en 342.

Deze soort werd eerst beschreven uit de Marungu-streek van Katanga. Ze wordt gevonden van Togoland over Noord-Congo tot in het oosten van onze Kolonie.

Bovenzijde olijfbruin of grauwbruin; de bovenstaartvederen wit, de nek leigrauw, de bovenkop zwart, het voorhoofd echter breed rosachtig of roestkleurig; handpennen zwart, met witte basis; binnenste armpennen grauwbruin gelijk de rug, de buitenste wit, maar distaal min of meer breed zwart; de dekvederen grauwbruin, de buitenste breed witgezoomd, waardoor een witte, overlangse streep wordt gevormd. Onderzijde en onderstaartvederen wit, de keel, de hals en de krop leigrauw, de borst mooi chocoladebruin of kastanjebruin; de bovenkeel en vooral de kin wit of witachtig.

Snavel zwart of zwartbruin, de onderkaak met gele basis; poten donkerrood tot zwartrood; oogring en huidlappen van de kop geel.

Vleugel: 190-199; staart: 69-80; tarsus: 53-57; snavel: 20-23 mm.

Een twintigtal exemplaren.

Distr. Uelé: Buta (Hutsebaut). — Mauda (Schouteden). — Titule (Hutsebaut).
Distr. Stanleystad: Avakubi (Chapin). — Panga (Bock).
Distr. Sankuru: Komi (Ghesquière).
Distr. Kasai: Bakwanga (Windmolders).

Andere vindplaatsen: Medje (Chapin). — Niangara (Chapin). — Pala (Böhm). — Marungu (Böhm). — Ukaika (Grauer). — Ngerenke, Kagera-vallei (Lippens).

Blancou vermeldde de soort voor het zuiden van het Oubangi-Chari-gebied; van Someren uit Kikorongo, in het Katwe-district van Uganda, niet ver van onze grens.

GENUS HOPLOPTERUS BONAPARTE.

Geen achterteen. Geen huidlappen vóór de ogen. Snavel korter dan de kop, distaal verdikt. Een kuif. Een scherpe spoor of doorn aan de vleugelboeg. Afstand tussen de toppen van de langste handpennen en kortste armpennen korter dan de halve vleugellengte.

Twee soorten. Dit zijn de Spoorkieviten.

1. *a.* Het voorhoofd is wit, de wangen zijn zwart. ..... *H. armatus.*
   b. Het voorhoofd is zwart gelijk de bovenkop; de wangen zijn wit. ..... *H. spinosus.*

1. - Hoplopterus armatus BURCHELL. — Afb. 342-343.

Voorhoofd wit; bovenkop eveneens wit, het achterhoofd echter zwart, de nek eveneens zwart meer met witte basis; rug- en schoudervederen zwart; vleugeldekvederen lichtgrijs of asgrauw, de grote met witte zoomvlek; handpennen zwart, de basis smal wit; armpennen wit, distaal zwart, de binnenste wit of asgrauw; stuurpennen wit, distaal zwart, met of zonder witte eindzoom, de binnenste soms helemaal wit. Onderzijde wit, de borst, de hals en de kop, wangen inbegrepen, zwart.

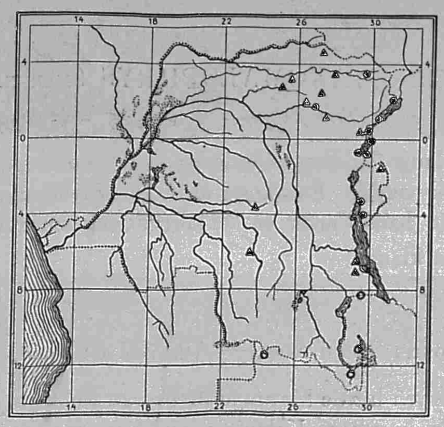

Afb. 342. — Vindplaatsen van *Anomalophrys superciliosus* ▲ *Hoplopterus armatus* ○ en *Hopl. spinosus* ●

Snavel en poten zwart.

Vleugel: 200-225; staart: 85-95; tarsus: 65-75; snavel: 27-30 mm.

Deze soort (de Bontkievit) wordt gevonden van Zuid-Afrika tot Angola, Katanga en de Kenya Colony. Vier exemplaren in onze verzameling.

Distr. Opper-Katanga: Luombwa/Luapula (DE WITTE). — « Katanga » (LEMAIRE).

Andere vindplaatsen: Kafubu-riv. (DE RIEMAECKER). — « Lac Tanganika » (ap. DUBOIS). — Musosa (BREDO).

WHITE vermeldde de soort uit Mwinilunga in N.W. Rhodesië, BRELSFORD van het Bangwelo-meer.

2. - Hoplopterus spinosus LINNAEUS. — Afb. 342, 344-345.

Deze Spoorkievit bewoont een uitgestrekt gebied: van Z.O. Europa en Palestina tot West-, Centraal- en Oost-Afrika. In onze Kolonie komt deze Vogel van het noordoosten tot aan het Tanganika-meer voor.

Bovenzijde grauwbruin tot vaalbruin, de bovenkop (met voorhoofd) en de nogal lange kuif, zwart; wangen, tot en met het onderste ooglid, nek en halszijden wit; bovenstaartvederen wit; handpennen zwart, de basis smal wit; armpennen wit, distaal min of meer breed zwart, de binnenste grauwbruin gelijk de rug; dekvederen grauwbruin, de buitenste wit of witgezoomd, waardoor een overlangse streep gevormd wordt; stuurpennen zwart, de basis en een smalle eindzoom wit (behalve de middenpennen). Onderzijde grotendeels

Afb. 343. — *Hoplopterus armatus* BURCH. (VAN SOMEREN).

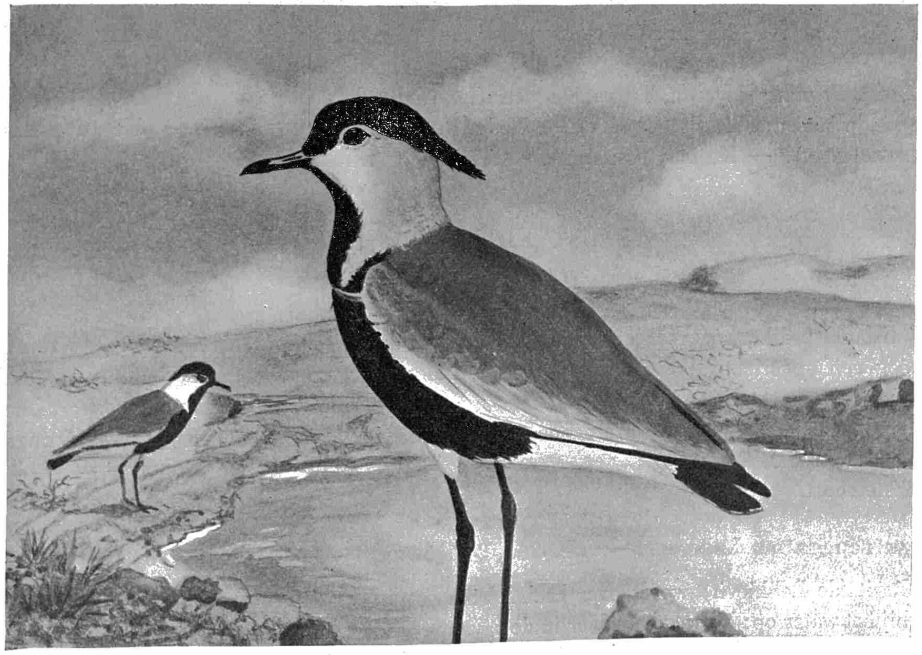

Afb. 344. — *Hoplopterus spinosus spinosus* LINN. (VAN SOMEREN).

zwart, de buik en de flanken wit; kin, keel en hals wit, deze laatste met brede overlangse, zwarte middenstreep.

Snavel en poten zwart.

Vleugel: 187-210; staart: 82-100; tarsus: 59-72; snavel: 25-30 mm.

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Stanleystad: Bomili (De Medina).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (Schouteden). — Mahagi (Vrijdagh). — Kasenyi (Vrijdagh).

Distr. Kivu: Kabare (Pilette). — Beni (Bonnevie). — Edward-meer (Bonnevie). — Kaniki (Bonnevie). — Kikorongo (Bayer). — Edward-meer (Grauer). — Karimi (Bonnevie). — Semliki/

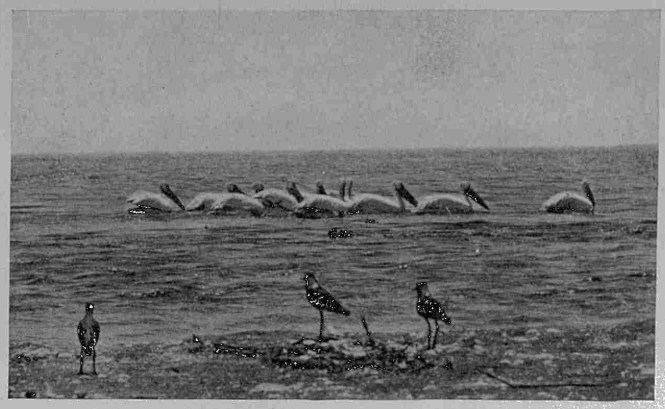

Afb. 345. — *Hoplopterus spinosus* (op de voorgrond).
Pelecanus onocrotalus (op de achtergrond).
Edward-meer. (Fot. Lippens).

Edward-meer (Lippens). — Kamande (Van den Berghe). — May-ya-Moto (de Witte). — Kamande (Lippens).

Ruanda-Urundi: [Nyanza, Tanganika-meer (Lestrade)].

Andere vindplaatsen: Faradje (Chapin). — Neder-Rutshuru-riv. (Chapin). — Katwe (Chapin). — Usumbura (Stegmann). — Kasindi (Grauer). — Vitshumbi (Lippens).

GENUS AFRIBYX Matthews.

(*Lobivanellus* auct.)

Snavel distaal verdikt, ongeveer even lang als de kop, de snavelgroeven reiken tot 2/3 van de lengte; vóór ieder oog een opgerichte, korte huidlap en een andere, lange, neerhangende huidlap; poten lang, een korte achterteen, een kort vlies tussen tenen 3 en 4; een korte doorn aan de vleugelboeg; afstand tussen de langste handpennen en de kortste armpennen korter dan 1/2 vleugellengte; pennen 2 en 3 ongeveer even lang; 1 ietwat korter dan 2.

Een enkele soort.

1. - **Afribyx senegallus** Linnaeus. — Afb. 346, 347, 349.

Deze Kievit (de Lel-kievit) wordt over heel Afrika gevonden. Volgens Lippens houdt hij zich niet bijzonder veel bij het water op: hij wordt veeleer in de savanne gezien, en Lippens zag deze vogel zich in het veld neerzetten dat pas door een grasbrand was geteisterd, om er waarschijnlijk Insekten te pikken. In onze Kolonie komt de soort in alle savannenstreken voor.

Bovenzijde grauwbruin of asbruin; bovenkop en nek met donkere of zwarte, overlangse strepen; het voorhoofd en aangrenzende gedeelte van de kop echter wit; handpennen zwart, met smalle, witte basis; arm-

pennen wit, maar distaal zwart, de binnenste grauwbruin gelijk de rug; de buitenste dekvederen witgezoomd of helemaal wit, waardoor een witte streep gevormd wordt; stuurpennen zwart, met witte basis en brede, witte eindzooom; enige witte vederen aan de vleugelboeg. Kin en keel in het midden zwart, de keel zijdelings wit of witachtig, met zwarte strepen; borst asgrauw of asbruin, naar achteren toe in 't zwart overgaand; buik en onderstaartvederen wit.

Snavel lichtgroen, met zwart einde; poten groengeel.

Vleugel: 212-258; staart: 87-115; tarsus: 75-91; snavel: 30-36 mm.

Drie vormen worden door LYNES en CHAPIN onderscheiden; twee er van komen in onze Kolonie voor. De typische vorm en de vorm *major* NEUM. hebben witte flanken; de vorm *lateralis* SMITH daarentegen zwarte flanken. De vleugel van *major* is langer dan deze van *senegallus* s. str. en bereikt tot 258 mm., terwijl hij in Belgisch Congo nooit 242 mm. overtreft. *Major* wordt in Noordoost-Afrika gevonden.

1 *a*. - **Afribyx senegallus lateralis** SMITH. — Afb. 346-347.

Bij deze vorm meet de vleugel 220 tot 241 mm. De zwarte flanken laten hem gemakkelijk onderscheiden.

Lateralis is de Zuid-Afrikaanse vorm van *senegallus*: hij komt tot in het zuiden en het oosten van onze Kolonie voor en wordt eveneens tot aan Stanley-Pool gevonden.

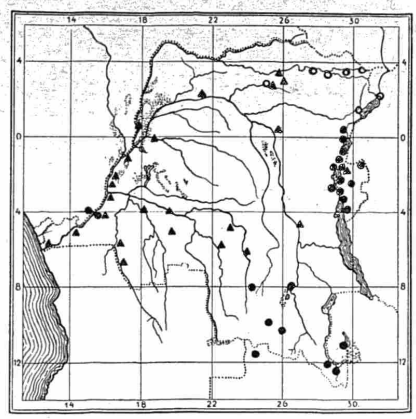

Afb. 346. — Vindplaatsen van *Afribyx senegallus senegallus* ○
Afr. sen. lateralis ● *Xiphidiopterus albiceps* ▲

Een veertigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION).

Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET). — Musolo-meer (DE BAILLET). — Kando bij Tenke (DE WITTE). — Mutombo Mukulu (BOUVIER en LEPLAS). — Biano-vlakte (LYNES). — Kiabo, Kadia (DEWIT).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Luombwa/Luapula (DE WITTE).

Distr. Tanganika: « Tanganika » (LEMAIRE).

Ruanda-Urundi: Nyamiaga bij Gabiro (LIPPENS). — Kanna (SCHOUTEDEN). — Kanna/Usumbura (SCHOUTEDEN). — Kayombo-riv. (DOUCE). — Kibingo (LESTRADE). — Usumbura (VRIJDAGH). — Astrida (AURELIAAN). — [Nyanza (LESTRADE)]. — Ruzizi-vallei (GRAUER).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Luvungi (PILETTE). — N. Edward-meer (BONNEVIE). — Semliki-riv./Edward-meer (LIPPENS). — Munagana (DE WITTE). — Vitshumbi (LIPPENS). — [Katanda (DERSCHEID). — Birwa (DERSCHEID)].

Andere vindplaatsen: Kwango-rivier (CAPELLO en YVENS). — Ishangi, Kivu-meer (GRAUER). — Inkosakapenda (MOURITZ). — Ruisamba-meer (BABAULT). — Rutshuru (ARRHENIUS). — Goma (SCHOUTEDEN). Gabiro (FRECHKOP). — N. Kivu-meer (DAMAS). — May-ya-Moto (DE WITTE).

DYBOWSKI vond deze Kievit in Brazzaville, WHITE in Mwinilunga, BRELSFORD bij het Bangwelo-meer.

Afb. 347. — *Afribyx senegallus lateralis* SMITH. (VAN SOMEREN).

Afb. 348. — *Hemiparra crassirostris* REICHW. (VAN SOMEREN).

1 *b*. - **Afribyx senegallus senegallus** LINNAEUS. — Afb. 349.

De typische vorm van *senegallus* wordt aangetroffen van Senegal tot aan het Albert-meer; ten oosten hiervan wordt de vorm *major* gevonden.

Volgens CHAPIN meet de vleugel van West-Afrikaanse exemplaren 210 tot 232 mm. (BANNERMAN vermeldt andere cijfers: 195-240), terwijl zijn exemplaren uit de Uelé 226-242 mm. meten. Zoals LYNES het reeds in Soedan had vastgesteld worden hier exemplaren gevonden die langere vleugels hebben en een overgang zijn naar de vorm *major*.

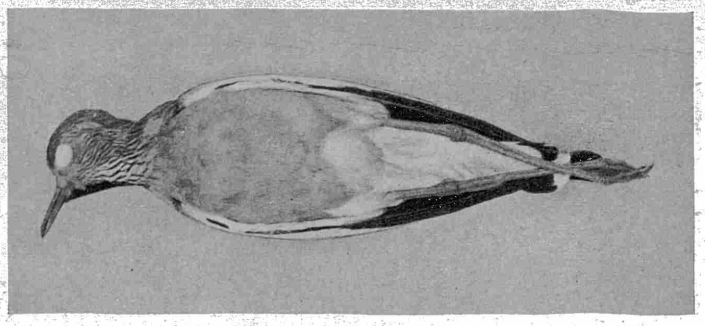

Afb. 349. — *Afribyx senegallus senegallus* LINN.
(Verzameling Congo-Museum).

Zeven exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Tukpwo (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Gangala na Bodio (LAUWERS). — Faradje (CHAPIN).

Andere vindplaatsen: Dungu (CHAPIN). — Garamba (CHAPIN). — Niangara (SCHOUTEDEN). — Magungo (EMIN). — Z. Albert-meer (EMIN).

BLANCOU heeft deze Vogel uit het Oubangi-Chari-gebied vermeld.

GENUS XIPHIDIOPTERUS REICHENBACH.

Geen achterteen. Snavel distaal verdikt, korter dan de kop en merkelijk korter dan de tarsus. Vóór ieder oog, een heel lange, neerhangende huidlap. Vleugels met lange, scherpe doorn aan de boeg; afstand tussen de toppen van de langste handpennen en kortste armpennen ongeveer. Voorzijde van de tarsus beschubd.

Een enkele soort.

1. - **Xiphidiopterus albiceps** GOULD. — Afb. 346 en 350.

De Witkopkievit is eigen aan Zwart-Afrika en wordt vooral aan de oever van brede rivieren en op moerassige grond aangetroffen, zelfs in woudstreken. De soort komt minder voor in Oost-Afrika en in het geheel niet in Zuid-Afrika.

Kop lichter of donkerder grijs, het voorhoofd en een brede, overlangse, middenstreep wit, deze streep min of meer duidelijk donker- of zwartgezoomd; nek grijs, met witte dwarse streep aan de basis; schouders grauwbruin tot asbruin, de rug eerst dito gekleurd, van achteren echter, gelijk de bovenstaartvederen, wit; een dwarse zwarte band over de romp; stuurpennen wit, maar distaal breed zwart; drie buitenste handpennen wit, maar distaal zwart, de volgende en de armpennen wit, behalve de binnenste armpennen, die grauwbruin zijn. Onderzijde en onderstaartvederen wit; keel en hals min of meer grauw, de kin wit.

Koplappen geel; snavel geel, distaal zwart; poten lichtgeelgroen. Ondervleugeldekvederen wit.

Vleugel: 193-226; staart: 96-115; tarsus: 70-82; snavel: 32-36 mm. De huidlappen van de kop tot 50 mm. lang; de vleugeldoorn tot 20 mm.

Meer dan 40 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Eiland bij Zambi (VAN SACEGHEM). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Leopoldstad (VAN DELFT). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Leopoldstad (BUDTS). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN).—Lekana (KELE). — Bolobo (KELE).

Distr. Tshuapa: Lukolela (LIÉGEOIS).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Angodia (HUTSEBAUT). — Malengoya (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Liguga (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH).

Afb. 350. — *Xiphidiopterus albiceps* GOULD. (Fot. DUBOIS).
Dierentuin Leopoldstad.

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON). — Bibanga (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — Riv. Cugo/Sefu (SCHWETZ). — Atene (CHARLIERS).

Andere vindplaatsen: Luluaburg (CALLEWAERT). — Neder-Ubangi-riv. (MECKLEMBURG). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Kivu-meer (KANDT). — Kasai-riv. (SCHOUTEDEN). — Kitobola (SCHOUTEDEN). — Eala/Bamania (SCHOUTEDEN). — Kongolo (DE RIEMAECKER). — Boma (PETIT).

GENUS HEMIPARRA FILIPPI.

Teen 1 bestaat; teen 3 is langer dan de twee derden van de tarsus; snavel distaal verdikt, recht, de groeven reiken over de halve lengte; een korte, konische knobbel aan de vleugelboeg; afstand tussen de langste handpennen en kortste armpennen korter dan de halve vleugellengte; handpennen 1-2-3 ongeveer even lang.

Een enkele soort.

1. - **Hemiparra crassirostris** HARTLAUB. — Afb. 348, 351, 352.

Deze Kievit wordt gevonden van Zuid-Afrika over Oost-Afrika (en het oosten van onze Kolonie) tot in Soedan en aan de Witte Nijl.

Bovenkop van voren, voorhoofd en wangen, wit; achterkop en nek zwart; bovenzijde en schouders grauwbruin tot lichtgrijs; de bovenstaartvederen wit, de romp gedeeltelijk zwart; stuurpennen zwart, met witte basis; dekvederen helemaal wit, of grote dekvederen zwart; ten minste de drie buitenste handpennen zwart. Kin, keel en hals wit; borst zwart; het overige van de onderzijde wit. De zwarte delen min of meer blauw of groen glanzend.

Snavel rood of oranjerood, distaal van de groeven af zwart; naakte oogring koraalrood; poten donkerrood, donkerder of zwartrood aan de voorzijde.

Vleugel: 200-215; staart: 90-110; tarsus: 75-85; snavel: 32-34 mm.

Drie vormen worden onderscheiden. Alle drie worden in onze gebieden aangetroffen.

1 *a*. - **Hemiparra crassirostris crassirostris** HARTLAUB.

Bij deze vorm zijn de grote dekvederen en alle handpennen zwart; de armpennen zijn zwart, met witte basis, maar de binnenste gaan in het donkerbruin over.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Kasenyi (SCHWETZ).

Distr. Kivu: Vitshumbi (HACKARS).

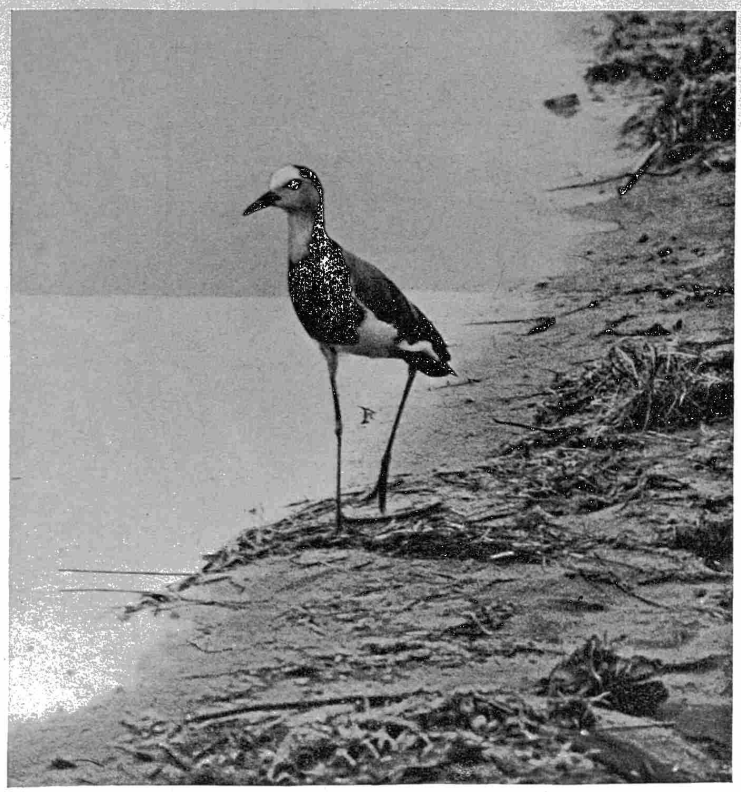

Afb. 351. — *Hemiparra crassirostris crassirostris* HARTL.
Edward-meer. (Fot. LIPPENS).

Andere vindplaatsen: W. Albert-meer (GRAUER). — Kasindi (MECKLEMBURG, CHAPIN). — Z. W. Edward-meer (CHAPIN). — Mohasi-meer (MECKLEMBURG). — Katjumbura (FRECHKOP). — Tanganika-meer (STORMS) (sec. VERHEYEN) (*hybrida* ap. CHAPIN).

LIPPENS heeft *Hemiparra crassirostris* uit een aantal plaatsen vermeld : Kamande, Lemera, Talya, Semliki, Vitshumbi, aan het Eduard-meer; de Kagera-moerassen in het oosten van Ruanda; tussen Rwindi-

en Rutshuru-rivieren. Een deel van deze vogels ten minste hoorde bij de vorm *hybrida*, zó de twee exemplaren die hij ons schonk.

1 *b*. - **Hemiparra crassirostris hybrida** Reichenow.

Bij deze vorm zijn alle dekvederen wit maar alle handpennen zwart; de armpennen gelijk bij de typische vorm; de pennen min of meer witgevlekt.

Vier exemplaren.

Distr. Kivu: Kabare (Pilette). — Lemera (Lippens). — Eduard-meer (Bonnevie). — Uvira (Stappers).

Andere vindplaatsen: Tanganika-meer (Storms) (sec. Chapin). — Urundi (Grauer). — Eduard-meer (Grauer). — W. Kivu-meer (Babauldt).

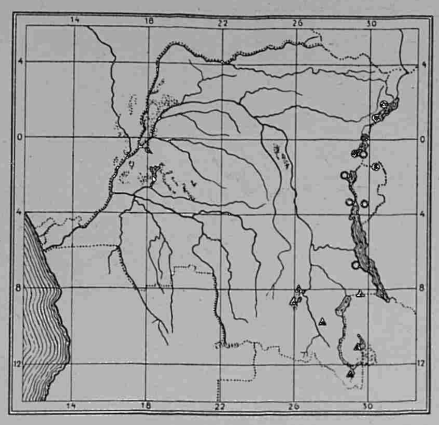

Afb. 352. — Vindplaatsen van *Hemiparra*.
⊛ *Hemip. crassirostris crassirostris*. ○ *Hemip. crass. hybrida*.
▲ *Hemip. crass. leucoptera*.

1 *c*. - **Hemiparra crassirostris leucoptera** Reichenow.

Alle dekvederen zijn wit, en de drie buitenste handpennen alleen zijn zwart; de buitenste armpennen zijn eveneens wit, de andere zijn leigrauw.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Lualaba: Kadia (Dewit). — Nyonga (de Witte).

Distr. Opper-Katanga: Luambo, Lufira-rivier (Legros). — Lofoi (Lemaire).

Andere vindplaatsen: Luombwa/Luapula: Mwabu (De Riemaecker). — Katobwe (Conover en Zimmer). — Musosa (Bredo). — Bangwelo-meer (Brelsford).

C. — Subfam. ARENARIINAE

Snavel kort en recht, konisch, distaal niet verdikt. Een achterteen. Geen spoor aan de vleugelboeg.

GENUS ARENARIA Brisson.

Teen 1 goed ontwikkeld; tarsus ietwat korter dan teen 3 met klauw; geen vlies tussen de voortenen; snavel stevig, recht of lichtjes naar boven omgebogen, ongeveer even lang als de kop; handpen 1 langer dan 2, deze langer dan 3, alle pennen met witte schacht; afstand tussen de langste handpennen en de kortste armpennen ongeveer gelijk aan de halve vleugellengte.

Een enkele soort.

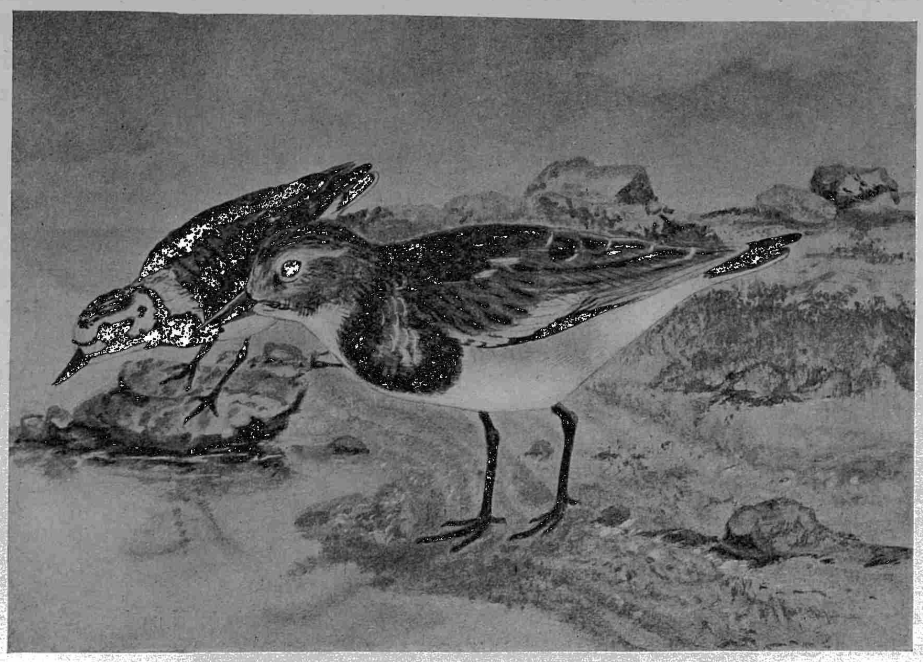

Afb. 353. — *Arenaria interpres interpres* LINN. (VAN SOMEREN).

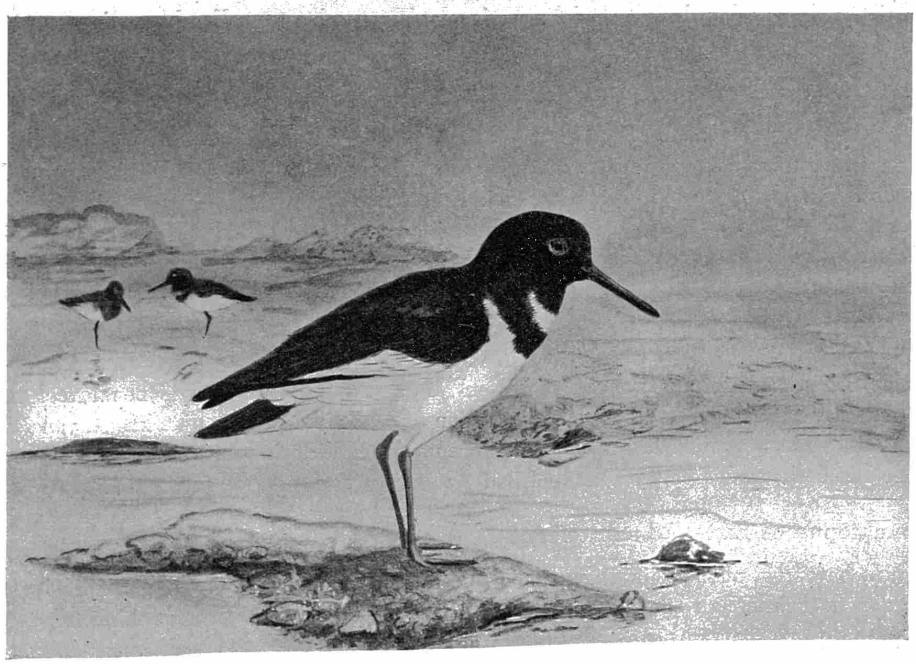

Afb. 354. — *Haematopus ostraelegus ostraelegus* LINN. (VAN SOMEREN).

1. - **Arenaria interpres** LINNAEUS. — Afb. 353.

Dit is de Steenloper, de « Tourne-pierres ». Deze Vogel broedt in het noorden van Europa, van Azië en van Amerika. De typische vorm, *Arenaria interpres interpres*, die ook in België gevonden wordt, trekt in de wintermaanden tot aan de Kaap, Madagaskar en Oceanië, en wordt ook aan de West-Amerikaanse kust aangetroffen.

Kop, nek, bovenzijde zijn bruin tot zwartbruin, gemengd met wit of lichtbruin, de vederen donkerder in het midden en lichtgezoomd; de meeste vederen met witte eindvlek; handpennen donkerbruin, met witte schachten; buitenste armpennen grotendeels wit, de binnenste bruin, even lang als de langste handpennen; onderrug, romp en langere bovenstaartdekvederen wit, de kortere bruin en een dwarse band vormend; stuurpennen wit, maar distaal breed zwart, met witte eindzoom, de buitenste pennen helemaal of bijna geheel wit. Onderzijde van de snavel af wit; de zijden van de borst en een dwarse band over de hals zwartbruin of donkerbruin.

Bij het broedkleed zijn bovenzijde en schoudervederen kastanjebruin en zwartgevlekt; de kop is grotendeels wit, met zwarte velden; de nek is wit, met dwarse, zwarte band, die bij het zwart van de wangen aansluit.

Snavel zwart, de onderkaak geel of geelbruin aan de basis; poten oranjegeel.

Vleugel: 140-155; staart: 55-65; tarsus: 22-25; snavel: 20-23 mm.

Zes exemplaren in ons bezit.

Distr. Uelé: Zobia (HUTSEBAUT).

Distr. Neder-Congo: Bula-Bemba-eiland, bij Banana (VRIJDAGH).

Andere exemplaren komen van Benguella, in Angola, en van Entebbe, in Uganda.

Geen andere Congolese vindplaats is bekend.

D. — SUBFAM. HAEMATOPINAE

Snavel ietwat langer dan de kop, zijdelings afgeplat. Geen achterteen. Een kort vlies tussen tenen 3-4.

GENUS HAEMATOPUS LINNAEUS.

Geen achterteen; een kort vlies tussen tenen 3 en 4; tarsus merkelijk korter dan de snavel; deze ietwat langer dan de kop, zijdelings compres, aan de basis lichtjes naar boven omgebogen, min of meer puntig, met zijgroeven die tot de halve lengte van de snavel reiken; handpen 1 duidelijk langer dan 2, deze langer dan 3; afstand tussen de langste handpennen en de kortste armpennen korter dan de halve vleugellengte.

Een enkele soort.

1. - **Haematopus ostraelegus** LINNAEUS. — Afb. 354, 355.

Dit is de Scholekster of Oestervanger, een Vogel die aan de kust van België nogal veel voorkomt en die op de trek naar het zuiden, na de broedperiode, aan de westelijke en oostelijke kusten van Afrika wordt aangetroffen; individuen worden ook soms aan binnenwateren (Victoria-, Niavasha-, Rudolfmeren) gezien. Een vorm er van bewoont daarentegen Zuid-Afrika.

1 *a*. - **Haematopus ostraelegus ostraelegus** LINNAEUS.

Kop, nek, bovenrug, mantel zijn zwart; onderrug, romp en bovenstaartdekvederen zijn wit; stuurpennen voor meer dan de basale halve lengte wit, distaal zwart; handpennen zwart, de binnenvlag grotendeels wit, het einde altijd zwart; van pen 3 af vertonen de handpennen een witte vlek langs de schacht op de buitenvlag, aansluitend bij het wit gedeelte van de binnenvlag; de schachten van pennen 1 en 2 wit op dezelfde hoogte; armpennen helemaal wit of gedeeltelijk zwart, de binnenste helemaal bruinzwart; dekvederen zwart, met min of meer goed afgetekende witte band, de grote met brede witte band of helemaal wit. Kin, keel (soms met witte dwarse band), hals, zwart; het overige van de onderzijde is wit.

Snavel rood, distaal geel; poten rood.
Vleugel: 245-274; staart: 108-115; tarsus: 52-56; snavel: 70-85 mm. (volgens HARTERT).
Dit is de vorm die in België wordt aangetroffen.

1 *b*. - **Haematopus ostraelegus longipes** BUTURLIN.

Deze vorm broedt in een deel van Rusland. Hij is nauw verwant met de typische vorm, maar zijn tarsus en zijn snavel zijn langer dan bij deze. Tarsus: 52-60; snavel: 72-90 mm. volgens HARTERT.

CHAPIN vond een exemplaar van deze vorm bij Avakubi. Tot hiertoe werd geen enkel ander exemplaar van de Scholekster in onze Kolonie ingezameld.

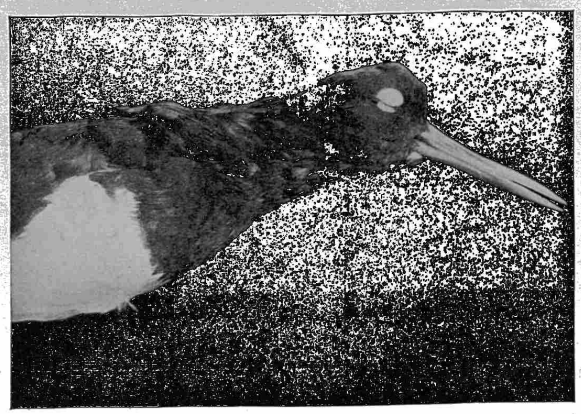

Afb. 355. — *Haematopus ostraelegus ostraelegus* LINN.

1 *c*. - **Haematopus ostraelegus Moquini** BONAPARTE.

Dit is de Zuid-Afrikaanse vorm, waarvan de bevedering helemaal zwart is. VERREAUX vermeldde hem uit Gaboen, maar CHAPIN is van oordeel dat deze vindplaats twijfelachtig is.

E. — SUBFAM. RECURVIROSTRINAE

Snavel heel lang en dun. Poten merkwaardig lang. Een achterteen bij *Recurvirostra*, geen bij *Himantopus*. Een kort of lang vlies tussen tenen 3-4.

GENUS HIMANTOPUS BRISSON.

Snavel zeer lang, dun en week, recht, aan het einde ietwat afgeplat, langer dan de kop maar merkelijk korter dan de tarsus; deze langer dan de scheen; een vlies tussen tenen 3 en 4; geen teen 1; de snavelgroeven reiken tot halver lengte, de neusgaten zijn spleetvormig en basaal gelegen; staart heel kort, vleugels lang en spits.

Een enkele soort, die ook in Europa wordt gevonden.

1. - **Himantopus himantopus** LINNAEUS. — Afb. 356-361.

Deze langpotige Vogel, de Steltkluit (de Rooipoot-Elsie van Zuid-Afrika), broedt in Midden- en Zuid-Europa, in het zuiden van Azië, in China, in Noord-Afrika, maar ook in Oost-Afrika en op Madagaskar (waar de soort door een bijzondere vorm schijnt te worden vertegenwoordigd). Hij trekt in het najaar

van Europa naar het zuiden, tot in Zuid-Afrika; in onze Kolonie komt hij alleen in het oosten voor; hij schijnt de woudstreken te mijden en open land te verkiezen.

Bovenkop en nek wit of min of meer grijs getint (soms helemaal asgrauw); mantel en schoudervederen zwart (helemaal of met bruine vederzomen), groen of blauw glanzend, ofwel (vooral de wijfjes) donker-

Afb. 356. — *Himantopus himantopus* LINN. (op de achtergrond, *Ardeola ralloides*). (Fot. LIPPENS).

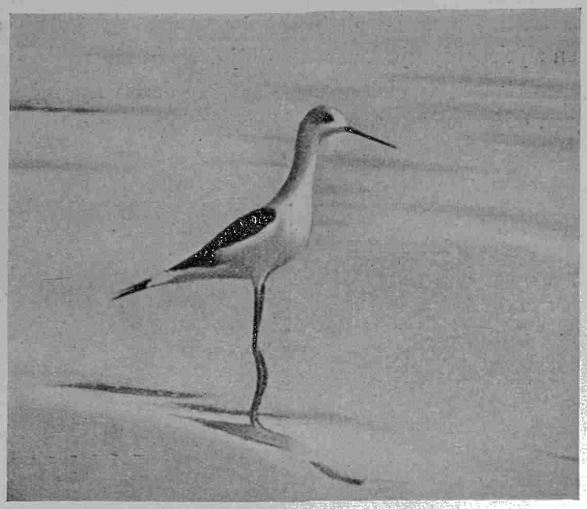

Afb. 357. — *Himantopus himantopus* LINN. Vitshumbi. (Fot. LIPPENS).

Afb. 358. — *Himantopus himantopus* LINN. Vitshumbi. (Fot. LIPPENS).

bruin; rug, romp en bovenstaartvederen wit, deze laatste soms lichtgrijs; handpennen zwart, lichtjes groen of blauw glanzend; stuurpennen lichtgrijs tot bruinachtig grijs, de schachten wit, de zoom eveneens, de buitenste pennen soms helemaal wit. Onderzijde helemaal wit, behalve de vleugelonderzijde, die zwart is.

Snavel zwart, de basis min of meer rood; poten donkerrood of geelrood.

Vleugel: 210-250; staart: 74-100; tarsus: 95-137; snavel: 55-68 mm.

25 exemplaren.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kasenyi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Ruzizi-riv. (PAUWELS). — Edward-meer (GRAUER). — Kabare (PILETTE). — Beni

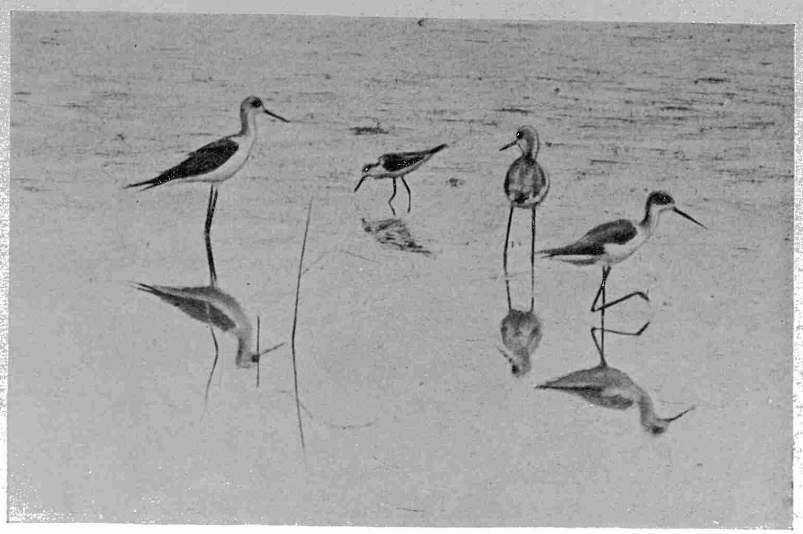

Afb. 359. — *Himantopus himantopus* LINN. (Fot. LIPPENS).
Edward-meer.

(BONNEVIE). — Edward-meer (BONNEVIE). — Edward-meer (HACKARS). — May-ya-Moto (DE WITTE). — [Vitshumbi (DERSCHEID). — Rutshuru-delta (DERSCHEID)].

Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN).

Distr. Tanganika: [Kabalo (SCHOUTEDEN)].

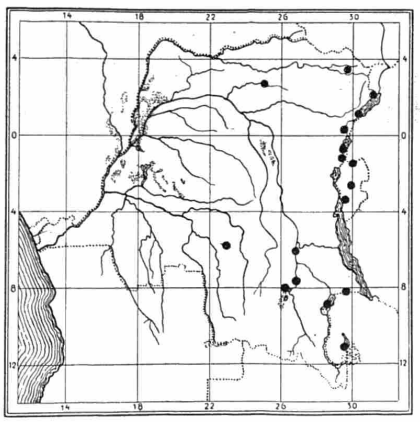

Afb. 360. — Vindplaatsen van *Himantopus himantopus*.

Distr. Lualaba: Kikondja (Mej. BRUNARD).

Distr. Sankuru: Mukamba-meer (GHESQUIÈRE).

Andere vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Usumbura (MECKLEMBURG). — Moero-meer. — Katobwe (CONOVER). — Kamande (LIPPENS). — Semliki-riv. (LIPPENS). — Lunisenge, Edward-meer

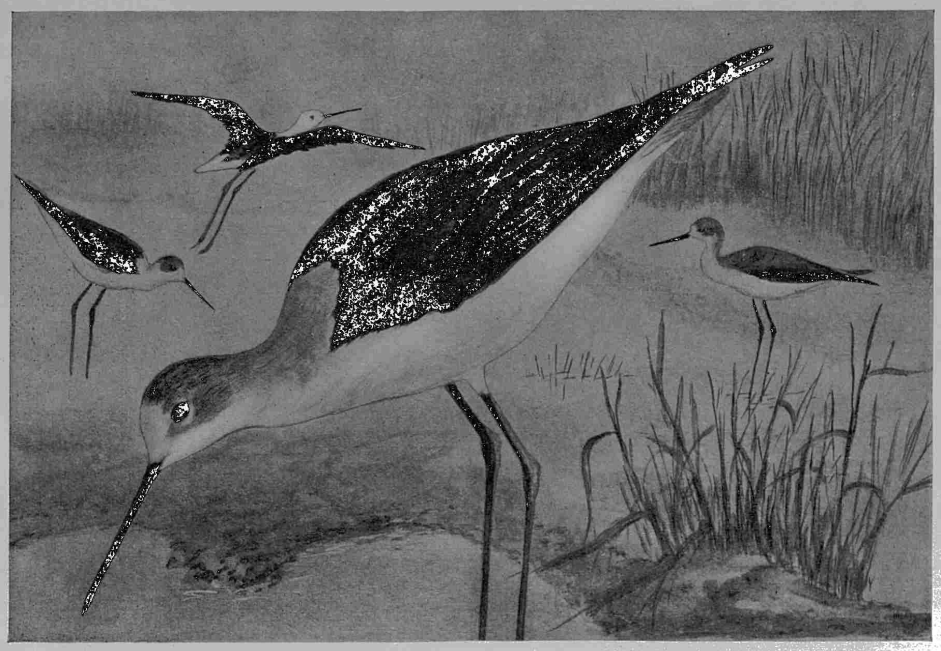

Afb. 361. — *Himantopus himantopus* LINN. (VAN SOMEREN).

Afb. 362. — *Recurvirostra avocetta* LINN. (VAN SOMEREN).

(LIPPENS). — Talya, Edward-meer (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS). — Rutshuru/Rwindi (LIPPENS). Karago-meer (LIPPENS). — Musosa (BREDO). — Bangwelo-meer (BRELSFORD).

De Steltkluit wordt voornamelijk aangetroffen aan de oevers van meren en in ondiep water.

GENUS RECURVIROSTRA LINNAEUS.

Sierlijke Vogels, met heel korte achterteen; tussen tenen 2-3-4 een vlies, dat over de halve lengte van de tenen reikt; tarsus langer dan teen 3; snavel veel langer dan de kop, dun, merkelijk naar boven gebogen, met heel fijne punt, beide kaken afgeplat.

1. - **Recurvirostra avocetta** LINNAEUS. — Afb. 362.

Dit is de Kluut, een prachtige en sierlijke Vogel die ook in ons land en in Nederland wordt aangetroffen.

Hij broedt over heel Europa en ook in Azië, maar nesten er van werden ook in Zuid-Afrika en Uganda gevonden. In Tropisch Afrika komt hij echter normaal slechts als wintergast voor.

Tot hiertoe werd de Kluut nergens in onze Kolonie ingezameld. Daar hij wel in Soedan, in Oost-Afrika en in Uganda, en tot aan de Kaap wordt gevonden, zal hij misschien ook aan het Albert-meer of aan het Edward-meer toevallig kunnen aangetroffen worden. In Neder-Congo zou deze Vogel door de expeditie TUCKEY gezien geworden zijn; een bevestiging van zulk voorkomen zou bijzonder interessant zijn. De Kluut wordt heel gemakkelijk herkend aan zijn lange, dunne en sterk naar boven gebogen snavel en aan zijn typische kleurenverdeling.

Bovenkop en nek zwart of bruinzwart; het overige van de bovenzijde wit (zomerkleed) of grijsachtig (winterkleed); het voorhoofd lichter gekleurd, grauwer; schoudervederen gedeeltelijk en bovenrug zwart; handpennen zwart of zwartbruin, wit aan de basis van de binnenvlag, de binnenste grotendeels of helemaal wit; armpennen wit, de binnenste gedeeltelijk zwartbruin; dekvederen slechts gedeeltelijk zwart, anders wit. Onderzijde van de snavel af wit.

Snavel zwart; poten leigrauw.

Vleugel: 205-230; staart: 76-95; tarsus: 80-97; snavel: 75-87 mm.

F. — SUBFAM. EROLIINAE

Charadriiden met lange en smalle, distaal gladde snavel. Een achterteen, behalve bij *Crocethia*.

GENUS PISOBIA BILLBERG.

Snavel langer dan de kop, recht, korter dan 25 mm.; de zijgroeven reiken tot over de halve snavellengte. Afstand tussen de toppen van de langste handpennen en kortste armpennen langer dan de halve vleugellengte. Teen 1 bestaat; geen vlies tussen tenen 3 en 4. Handpen 1 is de langste pen.

Twee soorten.

1. *a.* Tarsus 19-23 mm. lang; buitenste stuurpennen nooit zuiver wit; schachten van de handpennen ten minste gedeeltelijk wit aan de bovenzijde ..... *Pisobia minuta.*
   b. Tarsus 16-19 mm. lang; buitenste stuurpennen zuiver wit; schachten van de handpennen aan de bovenzijde bruinachtig, de eerste echter witachtig. ..... *Pis. Temmincki.*

1. - **Pisobia minuta** LEISLER. — Afb. 363-365.

Dit is de Kleine Strandloper van ons land en Nederland. De soort broedt in Noord-Europa en Siberië en trekt in het najaar naar het zuiden, tot in Indië en aan de Kaap.

Bovenzijde en kop asgrauw tot grauwbruin, de vederen met min of meer brede, donkere middenstreep,

heel breed op rug, romp en bovenstaartvederen; dekvederen donker, tot zwart, min of meer duidelijk wit- of lichtgezoomd, de zomen van de grote dekvederen breder wit; handpennen zwartbruin, met witte schachten, de binnenvlag min of meer licht van kleur, of wit; armpennen grotendeels wit, de binnenste bruin; de zijden van de romp wit; de stuurpennen nooit wit. Onderzijde wit, de keel en de borst min of meer bruin gewassen, vooral aan de zijden.

Vleugel: 90-104; staart: 39-50; tarsus: 19-23; snavel: 17-22 mm.

Afb. 363. — *Pisobia minuta* LEISL.
Edward-meer. (Fot. LIPPPENS).

Bij het broedkleed is de vogel donkerder aan de bovenzijde, soms zelfs grotendeels zwart, de vederen meestal zijdelings roest- of oranjerood gezoomd.

Snavel zwart; poten zwart.

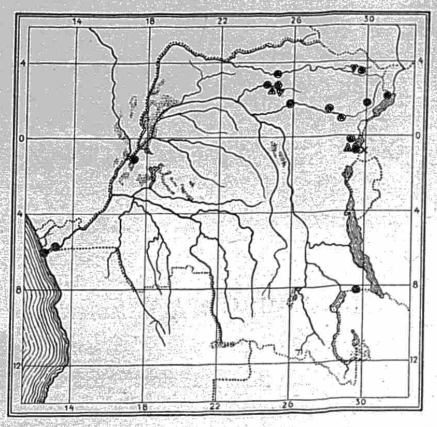

Afb. 364. — Vindplaatsen van
Pisobia minuta ● *Pis. Temmincki* ▲
Erolia alpina × *Er. ferruginea* ▼

32 exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Zambi (VAN SACEGHEM). — Eiland vóór Zambi (VAN SACEGHEM). — Banana (SCHWETZ).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Ischwa (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — May-ya-Moto (DE WITTE). — Talya-riv., Edward-meer (LIPPENS). — Kimboko (LIPPENS). — Kianga (LIPPENS). — Z. Edward-meer (DERSCHEID).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN).

Wij zijn ook in het bezit van twee exemplaren die door JACKSON ingezameld werden bij Butiaba en Kiboro, beide plaatsen aan de oostelijke oever van het Albert-meer gelegen.

Andere vindplaatsen: Lukolela (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Katwe (CHAPIN). — Tunguru (EMIN). — Mawambi (GRAUER). — Kamande (LIPPENS). — Rwindi (LIPPENS). — Semliki (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS). — Musosa (BREDO).

2. - **Pisobia Temmincki** LEISLER. — Afb. 364.

De Kleinste Strandloper van België broedt in Scandinavië en Noord-Siberië en trekt dan naar het zuiden, tot aan het Edward-meer.

Bovenzijde min of meer donker grauwbruin, met olijfgroene glans; vederen van kop en nek min of meer donker in het midden; zijden van de romp wit; voorhoofd lichter gekleurd, grauwwit; handpennen donkerbruin, de buitenste met witte schacht, de andere schachten bruin; armpennen bruin, min of meer witgezoomd, met witte basis; dekvederen bruin, lichtgezoomd, de grote witgezoomd; middenstuurpennen grauwbruin, de buitenste wit, althans grotendeels. Onderzijde wit; borst en basis van de hals min of meer asgrauw.

Bij het broedkleed zijn de vederen van de bovenzijde zwart in het midden; de vederen van de bovenkop roestgezoomd; de borst donker gestreept.

Snavel zwart; poten donker grauw of zwart.

Vleugel: 90-104; staart: 38-50; tarsus: 16-18; snavel: 16-20 mm.

Tot hiertoe werden slechts twee exemplaren van deze soort gevonden in onze Kolonie. Beide berusten in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Vitshumbi (LIPPENS).

GROTE vermeldde de Kleinste Strandloper uit Zuidwest-Ankole (Uganda).

GENUS EROLIA VIEILLOT.

Snavel ten minste 25 mm. lang, met spleetvormige neusgaten die aan de basis er van zijn gelegen, in groeven die bijna tot aan het einde van de snavel reiken; deze is distaal ietwat verbreed. Tarsus langer dan teen 3 met klauw; de poten veeleer kort; geen vlies tussen tenen 3 en 4; teen 1 bestaat. Afstand tussen de toppen van de langste handpennen en kortste armpennen langer dan de halve vleugellengte. Staart puntig, de middenpennen langer dan de andere.

Pisobia zou waarschijnlijk bij *Erolia* moeten gevoegd worden.

Twee soorten.

1. *a.* Snavel 33-42 mm. lang, aan het einde duidelijk naar beneden gebogen; vleugel 125-137 mm. lang; alle bovenstaartvederen wit, met of zonder donkere vlekken. ..... *Erolia ferruginea.*

   b. Snavel 25-35 mm. lang, recht (of ongeveer zó); vleugel 106-122 mm. lang; slechts de zijdelingse bovenstaartvederen zijn wit. ..... *Er. alpina.*

1. - **Erolia alpina** LINNAEUS.

Dit is de Bonte Strandloper, die in Ijsland, Spitsbergen enz. broedt, en bij het trekken naar het zuiden in ons land en in Nederland gevonden wordt; in de wintermaanden wordt hij aan de oostkust van Afrika en tot op het eiland Zanzibar aangetroffen. Tot hiertoe werd geen exemplaar er van in onze Kolonie gevonden, wel in West-Uganda; wij mogen dus verwachten dat *Erolia alpina* in het oosten, aan het Albert- of het Edward-meer, of in Ruanda-Urundi, voorkomt. LIPPENS meent overigens een exemplaar er van bij Vitshumbi te hebben gezien.

Bovenkop en nek zijn asgrauw, de vederen mediaan bruin; bovenzijde donkerder, de vederen bruin of leizwart, met min of meer brede asgrauwe tot bruinachtige zoom; romp en bovenstaartvederen smal gezoomd, de buitenste vederen wit; stuurpennen met witte schacht, de middenste donkerder; slagpennen donkerbruin, de basis en de binnenvlag min of meer breed wit, de buitenste armpennen distaal breed wit, gelijk de schoudervederen; de schachten van de handpennen wit; dekvederen met witte of lichtbruinachtige

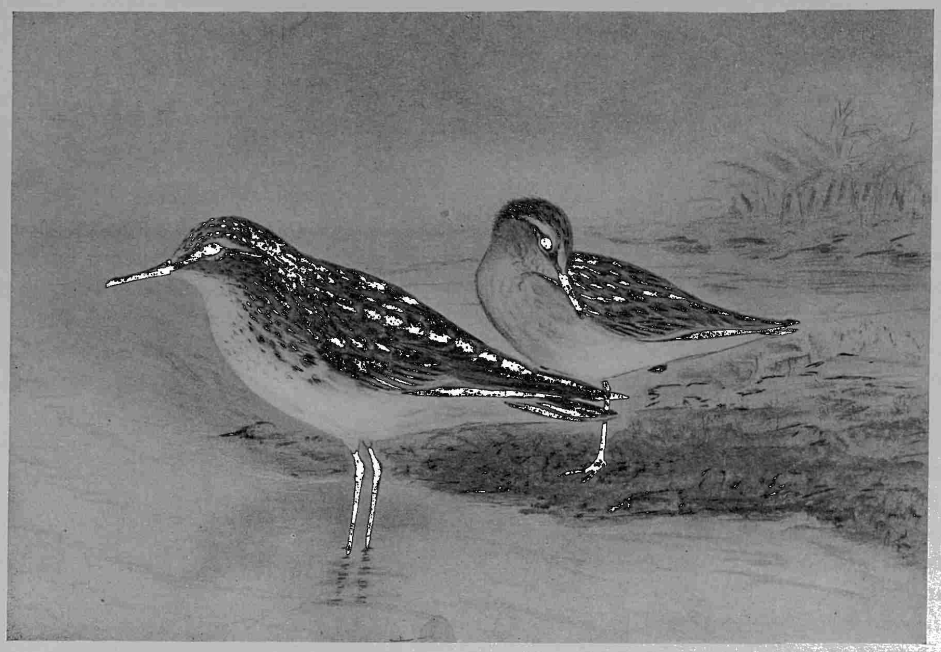

Afb. 365. — *Pisobia minuta* LINN. (VAN SOMEREN).

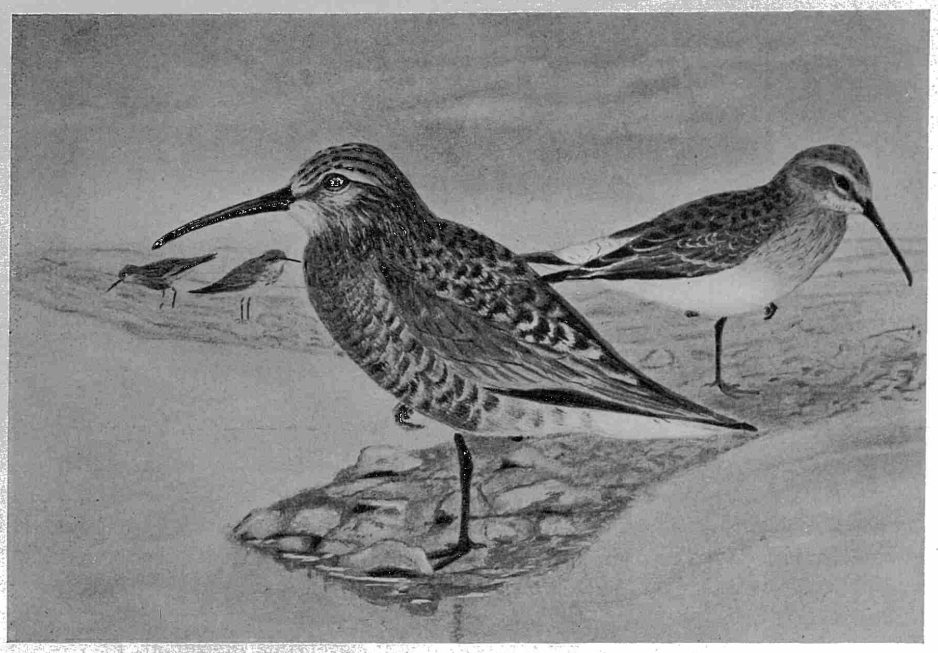

Afb. 366. — *Erolia ferruginea* PONTOPP. (VAN SOMEREN).

zoom; een korte, witte wenkbrauwstreep; een bruine vlek vóór het oog. Onderzijde wit; wangen, hals en borst min of meer bruin gewassen, de vederen met donkere middenstreep, de handpennen, van de zesde af, met gedeeltelijk witte buitenvlag. Snavel recht.

In de broedperiode vertoont de borst brede, overlangse, donkerbruine strepen en is de buik grotendeels zwart, de flanken met enkele zwarte vlekjes.

Snavel zwart; poten zwart of olijfzwart.

Vleugel: 105-122; staart: 46-55; tarsus: 21-26,5; snavel: 25-27 mm.

2 - **Erolia ferruginea** PONTOPPIDAN (*testacea* PALLAS). — Afb. 364 en 366.

Dit is de Krombekstrandloper van Zuid-Afrika, die in Noord-Azië broedt en in het najaar naar het zuiden trekt, tot in Australië en Zuid-Afrika.

Bovenzijde, nek en kop grauwbruin, de vederen met min of meer fijne, donkere middenstreep; witte wenkbrauwen, van de basis van de snavel af; zijden van de rug en van de romp wit; kleine dekvederen donkerder dan de andere, deze laatste wit gezoomd; handpennen donkerbruin, met witte schachten, de binnenvlag min of meer breed wit; armpennen grauwbruin, breed witgezoomd, behalve de binnenste; bovenstaartvederen eenkleurig wit of zwartbruin dwarsgestreept; stuurpennen grauwbruin, witgezoomd, de buitenste min of meer breed wit aan de binnenvlag. Onderzijde wit, de wangen, de keel en de borst zijn donker gestreept. Snavel aan het einde iets naar beneden gebogen.

Bij het broedkleed is de bovenzijde niet eenkleurig maar gemengd met zwart, en vertoont ze roestkleurige vlekken aan de rand van enkele of veel vederen; de bovenstaartvederen zijn breed wit en zwart dwarsgestreept. Veel vederen van de onderzijde, vooral aan de borst, vertonen distaal een mooie warmbruine of sepiabruine kleur.

Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 125-135; staart: 50-55; tarsus: 26-31; snavel: 31-41 mm.

12 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (SCHWETZ).
Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Stanleystad: Bafwasende (CHAPIN).
Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Vitshumbi (LIPPENS). — Talya, Edward-meer (LIPPENS).

Andere vindplaatsen: Kwamouth (WHITMAN). — Lunisenge (LIPPENS). — Rwindi (LIPPENS). — Rutshuru-monding (LIPPENS). — Aruwimi-rivier (JAMESON). — Katwe (JOHNSTON). — Medje (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN).

GENUS CALIDRIS ANON.

Een achterteen; tarsus langer dan teen 3 met klauw en even lang als de snavel, deze langer dan de kop; de zijgroeven reiken tot twee derden van de snavellengte; geen duidelijk vlies tussen de voortenen; afstand tussen de langste handpennen en de langste armpennen langer dan de halve vleugellengte.

Een enkele soort.

1. - **Calidris canutus** LINNAEUS. — Afb. 367.

Dit is de Kanoet of Knoet-Strandloper uit Europa, waarvan de typische vorm in het noorden van Europa broedt en dan langs de kusten naar het zuiden trekt en de wintermaanden doorbrengt aan de Middellandse zee of verder tot Zanzibar en de Kaap. In België treft men deze Vogel op de trek aan de kust en aan de Schelde aan.

Bij het winterkleed zijn bovenkop, nek en bovenzijde asgrauw, de schachten min of meer duidelijk donker; hals- en kopzijden en wenkbrauwen wit, maar grauw gestreept, de teugels bruingrauw; romp (gedeeltelijk) en bovenstaartdekvederen wit, zwart of donkerbruin dwarsgestreept; stuurpennen asgrauw met min of meer duidelijke lichtere, dwarse streep vóór het einde, dat donkerder en fijn witgezoomd is; dekvederen bruingrauw, de kleine donkerder, met witte zoom, de grote met bredere zoom en hiervoren (vooral

bij de Juv.) een donkere streep; handpennen donkerbruin tot zwartbruin, met witte schachten, de binnenvlag veel lichter gekleurd, tot wit, de binnenste pennen met witgezoomde buitenvlag; armpennen witgezoomd, de binnenste gelijk de rug. Onderzijde van de kin af wit, de borst echter min of meer grauw gewassen; borst en flanken met donkere vlekjes of (vooral de flanken) dwarsgestreept.

Bij het zomerkleed ziet het mannetje er helemaal anders uit: de hele onderzijde en grotendeels ook de kopzijden zijn namelijk roodbruin; de bovenkop en de nek zijn min of meer diep roestrood gewassen, met

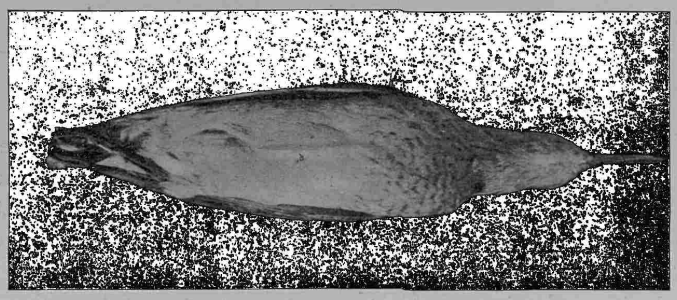

Afb. 367. — *Calidris canutus canutus* LINN.

zwarte strepen; de bovenzijde en de schoudervederen zijn zwart, de vederen met roodbruine of roestrode zijvlekken; bovenstaartvederen gedeeltelijk roodbruin.

Snavel en poten zijn zwart.

Vleugel: 155-170; staart: 60-65; tarsus: 29-31; snavel: 32-37 mm.

Calidris canutus werd nooit in onze Kolonie ingezameld. Daar de Vogel in Soedan aangetroffen wordt zou het toch kunnen gebeuren dat exemplaren er van tot aan het Albert-meer voorkomen, vooral daar VAN SOMEREN de soort in Uganda vond.

GENUS PHILOMACHUS ANON.

Snavel even lang als de kop, maar korter dan de tarsus, recht; tenen 3-4 door een kort vlies verbonden; teen 1 voorhanden; vleugel lang en spits; afstand tussen de langste handpennen en de kortste armpennen even lang dan de halve vleugellengte.

Een enkele soort.

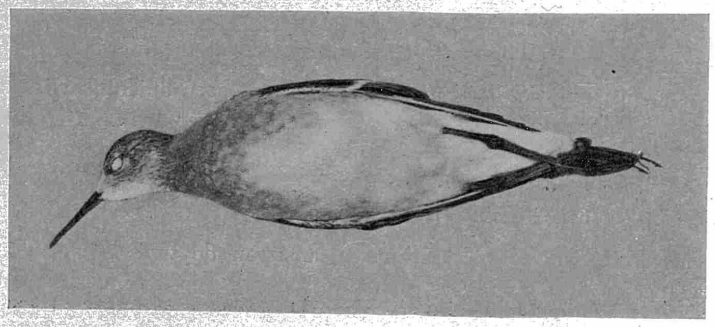

Afb. 368. — *Philomachus pugnax* LINN.
(Verz. Congo-Museum).

1. - **Philomachus pugnax** LINNAEUS. — Afb. 368-371.

Dit is de Kemphaan, die zijn broedgebieden heeft in Europa en Siberië en op de trek naar het zuiden, in de wintermaanden, tot Kaap en Indië gevonden wordt. In onze Kolonie komt hij alleen buiten de

woudgebieden voor. VERHEYEN heeft de Kemphanen die in België broeden als de vorm *occidentalis* onderscheiden.

Kop en nek zijn lichtbruin, met min of meer duidelijke, donkere middenstreep van de vederen; rug, dek- en bovenstaartvederen lichtbruin, de vederen echter distaal breed donkerbruin tot zwartbruin, met lichte

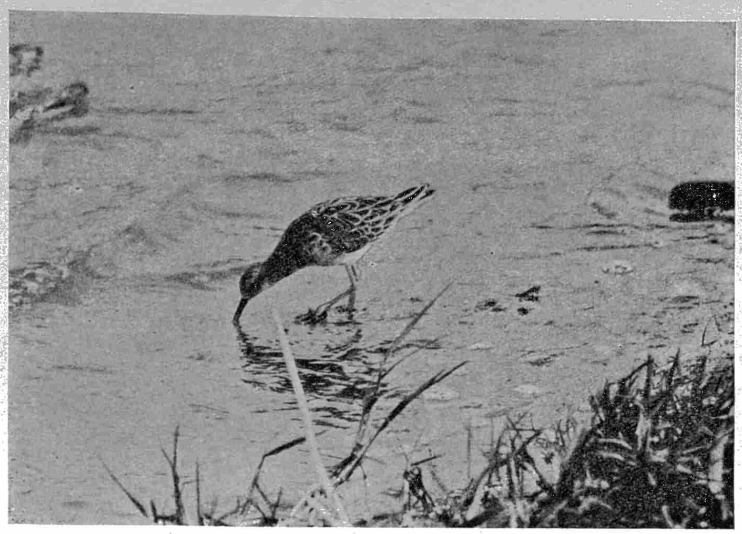

Afb. 369. — *Philomachus pugnax* LINN.
Kamande. (Fot. LIPPPENS).

tot witte zoom; de romp zijdelings wit, evenals de zijdelingse bovenstaartvederen; handpennen bruin tot zwartbruin, de schacht van pen 1 wit, armpennen bruinachtig tot bruin, met min of meer donkerder vlekken en witte zomen; stuurpennen min of meer donker, bruin tot grauwbruin, met lichtgekleurde tot witte zoom,

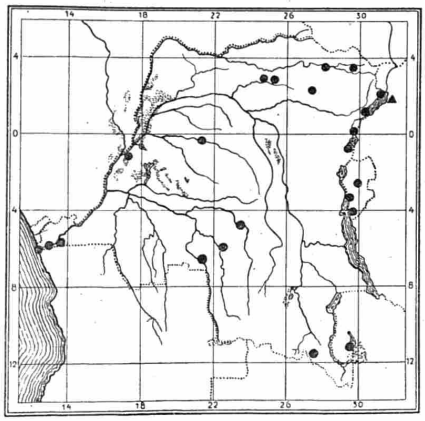

Afb. 370. — Vindplaatsen van *Crocethia alba* ▲ en *Philomachus pugnax* ●

soms met distale zwarte en roestbruine vlekken of dwarse strepen; de grote dekvederen zijn witgezoomd. Onderzijde wit of bruinachtig wit, de hals, de borst en de flanken min of meer duidelijk bruin gewassen, de vederen meestal witgezoomd.

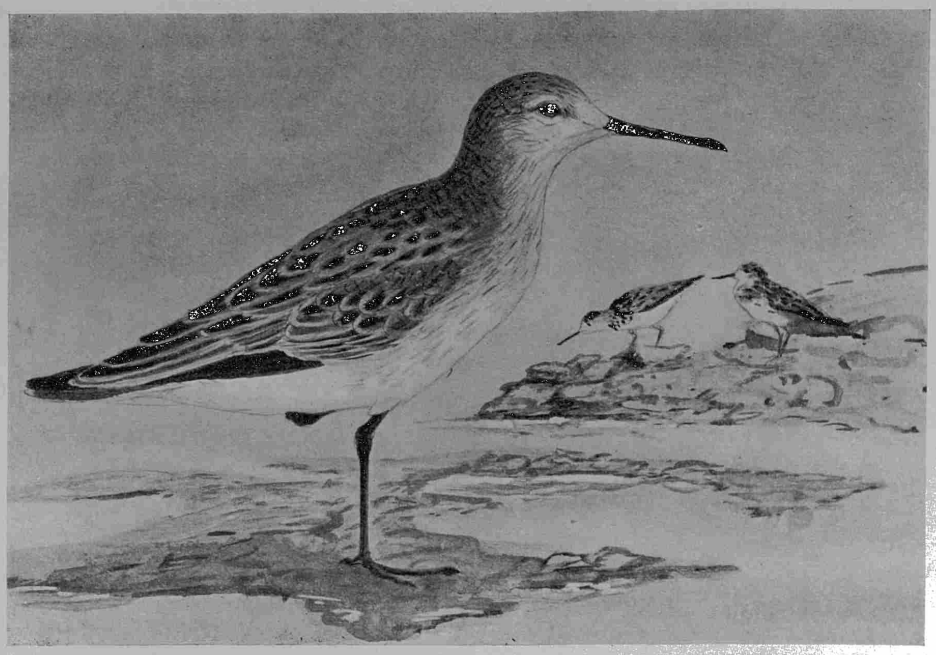

Afb. 371. — *Philomachus pugnax* LINN. (VAN SOMEREN).

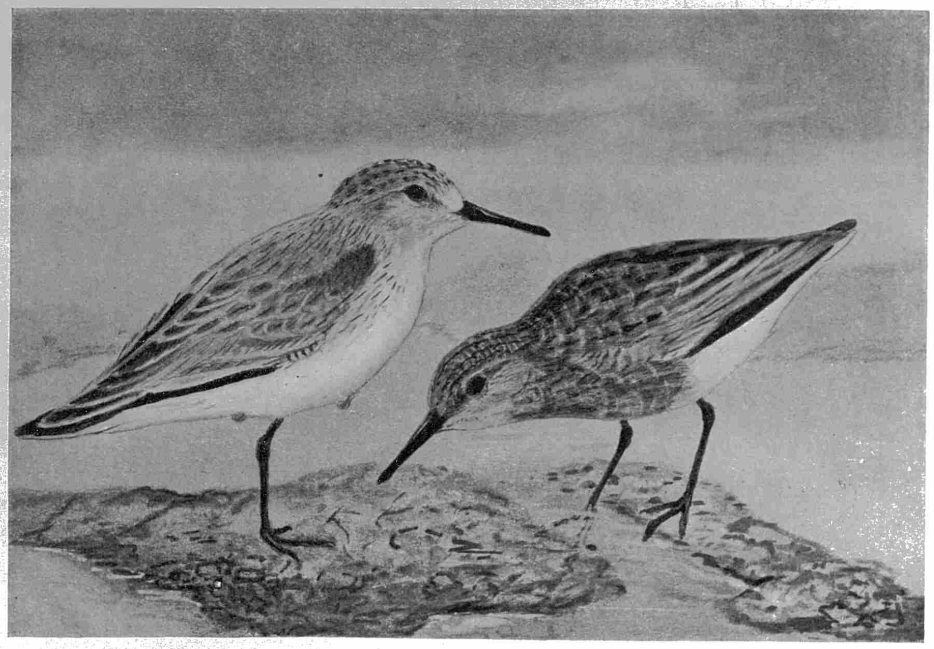

Afb. 372. — *Crocethia alba* PALL. (VAN SOMEREN).

Bij het broedkleed vertoont het mannetje een grote halskraag lange (tot 5 cm.) vederen en aan de achterzijden van de kop twee kuifjes verlengde vederen, die opgericht kunnen worden.

Snavel zwartbruin, met vleeskleurige basis; poten geel, oranjegeel of groengeel.

Vleugel: 149-192; staart: 60-70; tarsus: 40-52; snavel: 28-38 mm.

De Kemphaan wordt waarschijnlijk over alle geschikte streken van de Kolonie gevonden, namelijk bij open water, aan de oever van meren enz.

36 exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Lufu-vallei, bij Matadi (CABRA). — Banana (VRIJDAGH). — Mateba-eiland (LANCE).

Distr. Tshuapa: Boende (WIJNANTS).

Distr. Uelé: Niangara (SCHOUTEDEN). — Buta (HUTSEBAUT). — Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH). — Kasenyi (VRIJDAGH). — Faradje (CHAPIN).

Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Lemera (LIPPENS). — Kabare (HACKARS).

Ruanda-Urundi: Astrida (JANSSENS). — [Usumbura (SCHOUTEDEN). — Nyanza (SCHOUTEDEN)].

Distr. Sankuru: Lusambo (GHESQUIÈRE).

Distr. Kasai: Luluabourg (BEERNAERT). — Tshikapa (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Banalia (NAHAN). — Buta/Dungu (RIBOTTI). — Tunguru (EMIN). — Medje (CHAPIN). — Rutshuru-riv. (CHAPIN). — Kamande (LIPPENS). — Talya/Edward-meer (LIPPENS). — Rwindi-riv. (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS). — Lukolela (CHAPIN). — Elisabethstad (DE RIEMAECKER). — Bangwelo-meer (BRELSFORD).

GENUS CROCETHIA BILLBERG (*Calidris* auct.).

Geen achterteen, geen vlies tussen tenen 3-4. Snavel recht, niet langer dan de kop, met zijgroeven die over het midden reiken. Staart dwars afgesneden.

Een enkele soort.

1. - **Crocethia alba** PALLAS (*Calidris arenaria* auct.). — Afb. 370 en 372.

Deze Vogel, de Drietenige Strandloper of Sanderling, broedt in het verre noorden, in Alaska, Groenland, Spitzbergen, tot in Noord-Siberië. De wintermaanden worden doorgebracht in Zuid-Amerika, Australië enz., ook in Zwart-Afrika, en tot aan de Kaap. In België komt hij ook voor, bij de trek naar het zuiden, maar ook als wintervogel.

Bovenzijde, bovenkop licht asgrauw, de vederen witgezoomd, de schachten fijn donker, vooral aan de kop; voorhoofd en wangen wit; handpennen donkerbruin of zwartbruin, met witte schachten, de binnenste pennen min of meer wit aan beide vlaggen; midden- en grote dekvederen min of meer breed witgezoomd; middenstuurpennen en bovenstaartvederen zwartbruin tot bruin, witgezoomd, met witte basis en schachten, de buitenvederen lichter gekleurd, of wit.

Bij het zomerkleed is de bovenzijde asgrauw tot bruin, met zwarte vlekken, en de onderzijde met bruin en zwart gemengd.

Snavel en poten zijn zwart.

Vleugel: 116-130; staart: 46-55; tarsus: 22-26; snavel: 21-28,5 mm.

Tot hiertoe werd de Sanderling nooit in onze Kolonie waargenomen. De soort komt er hoogstwaarschijnlijk toch voor, daar ze bekend is uit Gaboen, Frans Congo, Angola en het oosten. In onze verzameling bevindt zich overigens een exemplaar er van dat door JACKSON aan de oostelijke oever van het Albert-meer, bij Butiaba, werd ingezameld.

G. — SUBFAM. TRINGINAE

Snavel lang en smal, soms zeer lang, distaal glad. Een achterteen. Een kort vlies tussen tenen 3-4.

GENUS ACTITIS ILLIGER.

Een achterteen. Een kort vlies tussen tenen 3 en 4. Snavel weinig langer dan de tarsus, of even lang. Tarsus even lang als teen 3 met klauw. Staart afgerond, de vier middenste stuurpennen even lang, de andere korter, de buitenste 10 mm. korter dan de middenste.

Een enkele soort.

1. - **Actitis hypoleucos** LINNAEUS. — Afb. 373-375, 377.

Dit is de Oeverloper of gewone Ruiter, een Vogel die bijna bij ieder water aangetroffen wordt in onze Kolonie, gedurende de trekperiode.

De broedgebieden er van liggen in Noord- en Midden-Europa en Noord-Azië; de wintermaanden worden b. v. in Zwart-Afrika en in Zuid-Azië doorgebracht. Op zijn trek naar en uit het zuiden vertoeft de Oeverloper in ons land in de maanden Juli-September enerzijds, en April-Juni anderzijds (VERHEYEN).

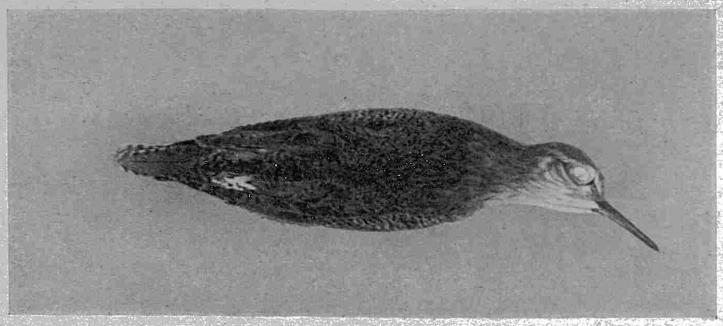

Afb. 373. — *Actitis hypoleucos* LINN.

De hele bovenzijde is min of meer donker olijfbruin of grauwbruin, met lichte glans; de vederen van de kop en de nek hebben fijne donkere schachten; de vederen van de rug, de schouder- en dekvederen en de bovenstaartvederen vertonen smalle, dwarse, zwarte, en meestal ook bruinachtige strepen : deze zwarte en bruinachtige strepen komen bij het broedkleed scherper uit; de grote dekvederen met witte zoom; de vleugelboeg wit; handpennen donkerbruin, de binnenvlag van alle pennen van pen 2 af min of meer breed wit; de schacht van pen 1 wit aan de onderzijde; armpennen grotendeels wit, behalve de binnenste, met grote distale donkerbruine vlekken; buitenste stuurpennen grotendeels wit, met bruine of zwarte vlekken of dwarse banden; een witte wenkbrauwstreep of een witte vlek vóór ieder oog. Onderzijde wit, de hals en de borst met heel fijne, donkere schachtstrepen; de borst zijdelings min of meer grauwbruin gewassen.

Snavel zwartbruin; poten groenachtiggrijs.

Vleugel: 105-114; staart: 50-65; tarsus: 22-25; snavel: 23-26,5 mm.

Ongeveer 150 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Kisantu (GOOSSENS). — Malela (LANCE). — Da Rosa-eiland, Banana (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Vista (VLEESCHOUWERS). — Banana (VRIJDAGH). — Banana (SCHWETZ). — [Leopoldstad (SCHOUTEDEN)].

Distr. Leopold II-meer: Keseki (KELE). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Kwamouth (SCHOUTEDEN). — [Bolobo (SCHOUTEDEN). — Dima (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tshuapa: Lukolela (CHAPIN). — Boende (WIJNANTS). — Eala (SCHOUTEDEN). — Lukolela (BOURRY). — [Ikengo (SCHOUTEDEN)].

Distr. Congo-Ubangi: Bokele (DE LA KÉTHULLE). — [Nieuw-Antwerpen (SCHOUTEDEN). — Libenge (GOLENVAUX)].

Distr. Uelé: Bambesa (VRIJDAGH). — Buta (HUTSEBAUT). — Tukpwo (VRIJDAGH). — Niangara (SCHOUTEDEN).

Distr. Kibali-Ituri: Kawa (BREDO). — Lodjo (Mevr. LEPERSONNE). — Mahagi (Mevr. LEPERSONNE). — Geti, Mokari (Mevr. LEPERSONNE). — Mahagi (VRIJDAGH). — Gangala na Bodio (LAUWERS). — [Kasenyi (SCHWETZ)].

Distr. Kivu: Bita-meer (LIPPENS). — May-ya-Moto (DE WITTE). — Mugunga (DE WITTE). — Rut-

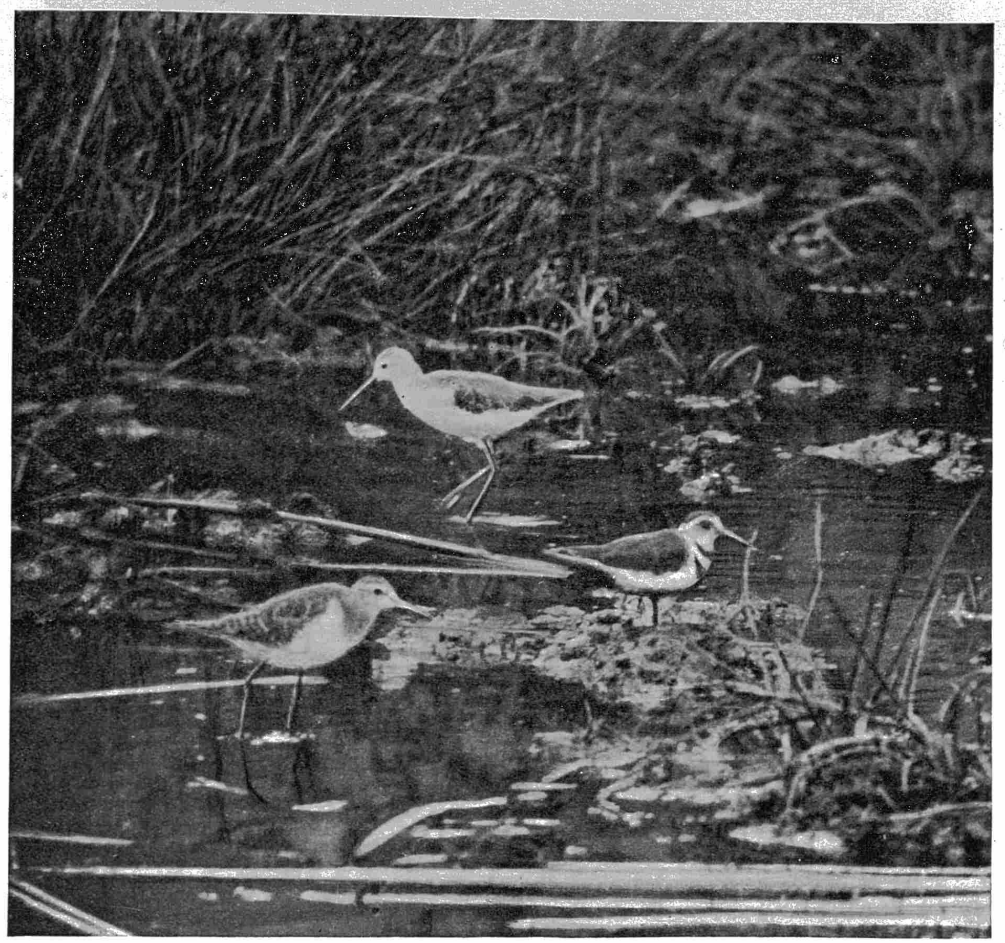

Afb. 374. — Links *Actitis hypoleucos* LINN.; in 't midden, *Totanus stagnatilis* BECHST.; rechts, *Charadrius tricollaris tricollaris* VIEILL.
Edward-meer. (Fot. LIPPPENS).

shuru (GHESQUIÈRE). — Luvungi (BURGEON). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Goma (SCHOUTEDEN). — Kabare (PILETTE). — Kayera (PILETTE). — Kaniki (PILETTE). — Masidongo (PILETTE). — Talya, Semliki-riv. (PILETTE). — Molekera (PILETTE). — Beni (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — Uvira (GRAUER). — Baraka (PAUWELS). — [Kikeri-moeras (DERSCHEID)].

Ruanda-Urundi: Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (SCHOUTEDEN). — Kisenyi (DOUCE). — Nyanza, Tanganika-meer (BURGEON). — [Usumbura (SCHOUTEDEN)].

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — Mokope, Panga (BOCK). — Stanleystad (CHAPIN). — Avakubi (CHRISTY). — Bosabangi (CHRISTY). — Stanleystad (GHESQUIÈRE). — [Banalia (SCHOUTEDEN)].

Afb. 375. — *Actitis hypoleucos* LINN. (VAN SOMEREN).

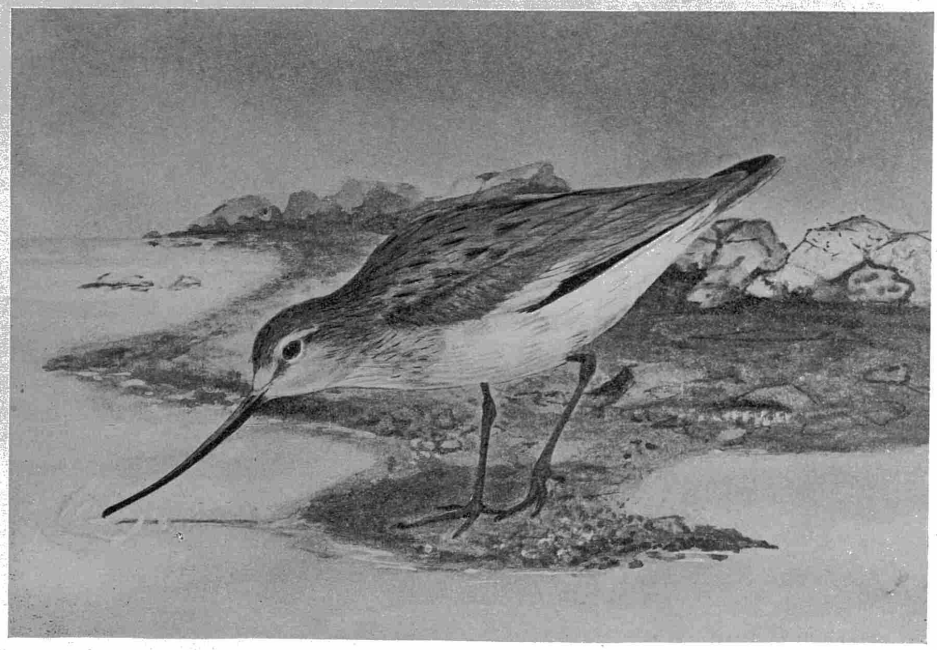

Afb. 376. — *Terekia cinerea* GULD. (VAN SOMEREN).

Distr. Maniema: [Kindu (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Albertstad (HUTSEBAUT). — [Tembwe (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Luombwa/Luapula (DE WITTE). — Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kando bij Tenke (DE WITTE). — Kadia (DEWIT). — [Bukama (SCHOUTEDEN)].

Distr. Sankuru: Lubefu: Makamba Tshapa (Mevr. M. BEQUAERT). — [Inkongo (WILSON)].

Distr. Kasai: Luluaburg (BEERNAERT). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — « Kasai » (Cie du Kasai). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Distr. Kwango: [Popokabaka (SCHWETZ)].

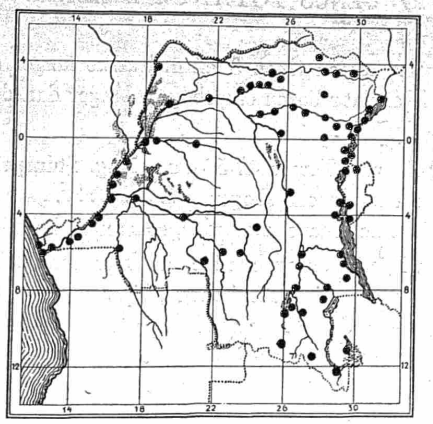

Afb. 377. — Vindplaatsen van *Actitis hypoleucos*.

Andere vindplaatsen: Gayu (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Ankoro (CHAPIN). — Lufuku-riv. (BÖHM). — Mobeka (CHAPIN). — Yambuya (JAMESON). — Bangwelo-meer (AOSTA). — Beni/Mawambi (GRAUER). — Tingasi (EMIN). — Anti (GYLDENSTOLPE). — Kifumanshi-riv. (DE RIEMAECKER). — Djamba (SCHOUTEDEN). — Kotili (SCHOUTEDEN). — Bambili (SCHOUTEDEN). — Mauda (SCHOUTEDEN). — Dungu (SCHOUTEDEN). — Katapena (BÖHM). — Luvua-riv. (BÖHM). — Lufira (BÖHM). — Likulwe-riv. (BÖHM). — Irumu (EMIN). — Valiasnge, Lindi-riv. (EMIN). — Mswa (EMIN). — Kasai-riv. (EMIN). — Mswa (EMIN). — Kasai-riv. (SCHOUTEDEN). — Kibali/Dungu (DU BOURG DE BOZAS). — Rwindi (DE WITTE).

GENUS TEREKIA BONAPARTE [*Xenus* KAUP].

Snavel langer dan de kop en dan de tarsus, duidelijk naar boven gebogen; tarsus langer dan teen 3 met klauw; een kort vlies tussen tenen 3 en 4; teen 1 voorhanden; handpen 1 is de langste pen: vleugel korter dan 140 mm.

Een enkele soort.

1. - **Terekia [Xenus] cinerea** GÜLDENSTÄDT. — Afb. 376.

Dit is de Grauwe Ruiter, een soort die in het noorden van Europa en Azië broedt, maar de wintermaanden in Afrika, Zuid-Azië enz. doorbrengt. In Afrika wordt ze vooral langs de oostkust aangetroffen.

Bovenzijde licht bruingrauw, de schachten min of meer donker; schouders donkerbruin tot zwart evenals de grote dekvederen, die witgezoomd zijn; buitenste handpennen zwartbruin, grauw gewassen, de binnenste min of meer breed wit aan de binnenvlag en aan het einde; schacht van pen 1 wit, de schachten van de andere pennen min of meer lichtgekleurd; buitenste armpennen distaal breed wit, de binnenste bruingrauw, zwartgestreept; stuurpennen (de middelste minder duidelijk) licht bruingrauw, vóór het einde bruin-

gevlekt of dwarsgestreept, de zoom lichter gekleurd; witte wenkbrauwstreep. Onderzijde wit, de borst zijdelings bruingrijs gewassen; kopzijden en hals lichtjes gevlekt.

Bij het broedkleed is de bovenzijde zwartgevlekt en vertonen hals en borst scherpere streepjes.

Snavel bruin met gele basis; poten geel.

Vleugel: 120-130; staart: 55-60; tarsus: 26-29; snavel: 40-51 mm.

Een enkel exemplaar is tot hiertoe uit onze Kolonie bekend: het berust in onze verzameling. LUCAN en PETIT hebben de soort bij Landana gevonden.

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE).

GENUS TOTANUS BECHSTEIN.

Een achterteen. Een kort vlies tussen tenen 3 en 4. Tarsus langer dan teen 3 met klauw, ten minste 40 mm. lang. Snavel recht of lichtjes naar boven omgebogen, langer dan de kop. Staart dwars afgesneden.

Vier soorten.

1. *a.* Vleugel korter dan 145 mm. Tarsus 47-53 mm. lang. Stuurpennen grotendeels wit. Snavel dun, meestal lichtjes naar boven omgebogen..... *Totanus stagnatilis.*
   b. Vleugel langer dan 150 mm. Snavel zwaarder, soms naar boven gebogen. ..... 2.
2. *a.* De stuurpennen zijn wit, met onregelmatige, donkere dwarstekeningen en vlekken, de buitenste pennen echter grotendeels wit, de buitenvlag bijna ongevlekt. Tarsus ten minste 55 mm. lang. Vleugel meestal langer dan 180 mm. Romp en grotendeels de bovenstaartvederen wit. Snavel recht of ietwat naar boven gebogen ..... *Totanus nebularius.*
   b. De stuurpennen zijn scherp donker dwarsgestreept, of de buitenste pennen zijn grotendeels donkerbruin, met dwarse witte strepen of vlekken. Vleugel meestal korter dan 170 mm. .... 3.
3. *a.* De snavel is langer dan 500 mm. Tarsus langer dan 50 mm. De binnenzoom van de handpennen is donker gevlekt of dwarsgestreept. ..... *Tot. erythropus.*
   b. De snavel is ten hoogste 46 mm. lang. Tarsus ten hoogste 50 mm. lang. De binnenzoom van de handpennen is eenkleurig licht. ..... *Tot. totanus.*

1. - **Totanus [Erythroscelus] erythropus** PALLAS. — Afb. 378.

Dit is de Zwarte Ruiter van ons land en van Nederland. Hij broedt in het noorden van Europa en Azië, maar trekt dan naar het zuiden, tot Zuid-Afrika en Zuid-Azië.

Bovenkop, nek en bovenzijde bruingrauw, min of meer olijfgewassen; rug en romp wit; bovenstaartvederen en stuurpennen wit en olijfbruin dwarsgestreept; kleine dekvederen donkerder dan de andere en met witte zoom; de middenvederen bruin, witgezoomd, met donkere, dwarse strepen of zijvlekken; de grote dekvederen en de armpennen met brede, witte eindzoom en zwarte zijvlekken; handpennen, de binnenste uitgezonderd, zwartbruin, de schacht van pen 1 wit; de binnenvlag van buiten wit maar dicht gevlekt; een witte wenkbrauwstreep. Onderzijde wit, de kopzijden, de hals en de borst met min of meer duidelijke, donkere, fijne strepen; ondervleugeldekvederen wit; de halszijden bruin gewassen.

Bij het broedkleed zijn kop, nek, mantel en schoudervederen zwart, met witte eindzoom aan de vederen; kin, keel, hals en onderzijde eveneens zwart of leizwart, de flanken en de buik min of meer wit dwarsgestreept.

Snavel donkerbruin, de basis van de onderkaak donkerrood; poten oranjerood.

Vleugel: 152-180; staart: 60-73; tarsus: 52-60; snavel: 53-64.

Vijf exemplaren zijn in ons bezit.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Kibali-Ituri: Nioka (VRIJDAGH).
Distr. Kivu: Vitshumbi (LIPPENS).

Geen andere vindplaats is bekend in onze Kolonie. De soort werd echter uit Quitta in Loango vermeld.

2. - **Totanus [Glottis] nebularius** GUNNERUS. — Afb. 378-380.

De Groenpotige Ruiter bewoont in de broedperiode heel Europa en Noord-Azië, dan trekt hij naar het zuiden; in de wintermaanden wordt hij tot aan de Kaap en verder tot in Indië, de Indische Archipel, Australië gevonden. Hij is een normaal bezoeker in Belgisch Congo.

Bovenkop, wangen, nek wit, dicht zwart of zwartbruin gestreept (middenstrepen van de vederen); rug en schouders grotendeels asbruin, met zwarte vlekken of (vooral aan de rand van de vederen) dwarse strepen en witte of bruinachtige zomen; midden van de rug, romp en bovenstaartvederen wit, deze laatste min of meer bruingevlekt of (distaal) dwarsgestreept; buitenste handpennen bruinzwart, de schacht van pen 1 wit; binnenste handpennen en armpennen bruin, witgezoomd en min of meer gevlekt; de binnenste armpennen gelijk de schoudervederen; buitenste stuurpennen wit, aan de buitenrand bruingevlekt; naar het midden toe worden de pennen meer gevlekt en de middenste zijn slechts aan de basis wit, verder grotendeels bruingrauw, met witte en donkerbruine vlekken of dwarse strepen. Onderzijde wit; hals en borst meestal min of meer duidelijk fijn zwart of bruin gevlekt of gestreept; ondervleugeldekvederen wit, met zwarte tekeningen. De snavel is ietwat naar boven gebogen.

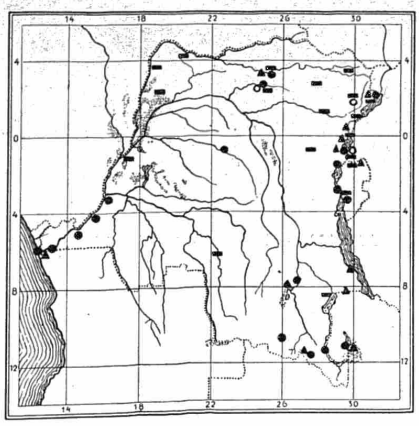

Afb. 378. — Vindplaatsen van *Totanus* en *Tringa*.
○ *Totanus erythropus*. ▲ *Tot. stagnatilis*.
● *Tot. nebularius*. ▬ *Tringa ochropus*.

Snavel leikleurig, distaal zwart; poten olijfgroen tot blauwgroen.

In de broedperiode vertoont de onderzijde grote zwarte vlekken op hals en borst.

Vleugel: 180-200; staart: 68-80; tarsus: 55-64; snavel: 50-58 mm.

Een veertigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (COART). — Malela (LANCE). — Zambi (VAN SAGEGHEM). — Lemba bij Leopoldstad (VAN DELFT). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Moanda (VRIJDAGH). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Kasai: « Kasai » (Cie du Kasai).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Angodia (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH).

Distr. Kivu: Vitshumbi (LIPPENS). — Kabare (HACKARS). — Goma (SCHOUTEDEN). — Luvungi (BURGEON).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kando bij Tenke (DE WITTE).

Andere vindplaatsen: Gesho (LIPPENS). — Kisantu (ap. DUBOIS). — Usumbura (STEGMANN). — Stanley-Pool/Kwamouth (CHAPIN). — Katobwe (ZIMMER). — Luapula-riv. (DE RIEMAECKER). — Bangwelo-meer (BRELSFORD).

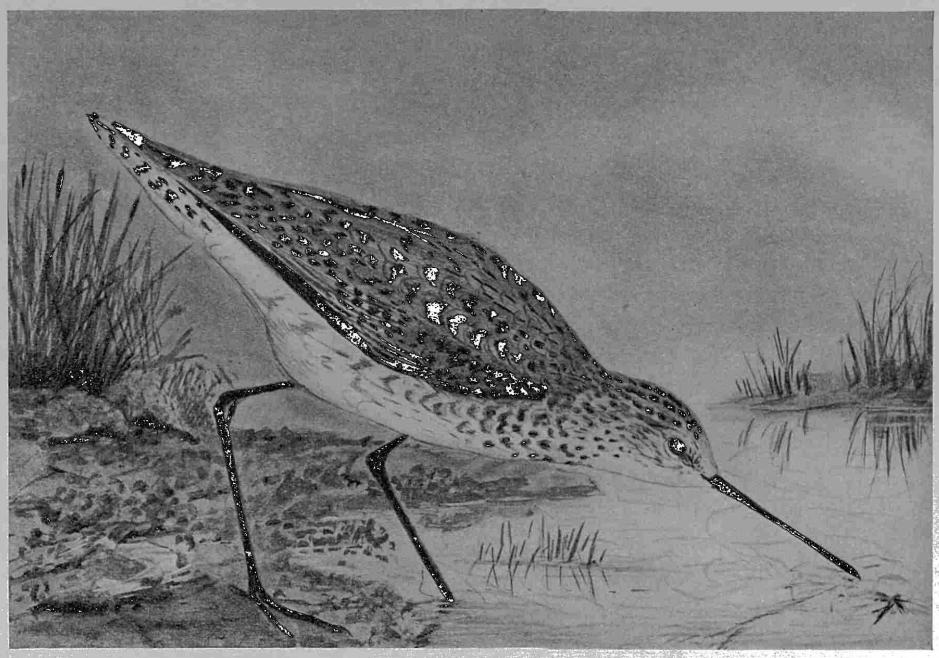

Afb. 379. — *Totanus stagnatilis* BCHST. (VAN SOMEREN).

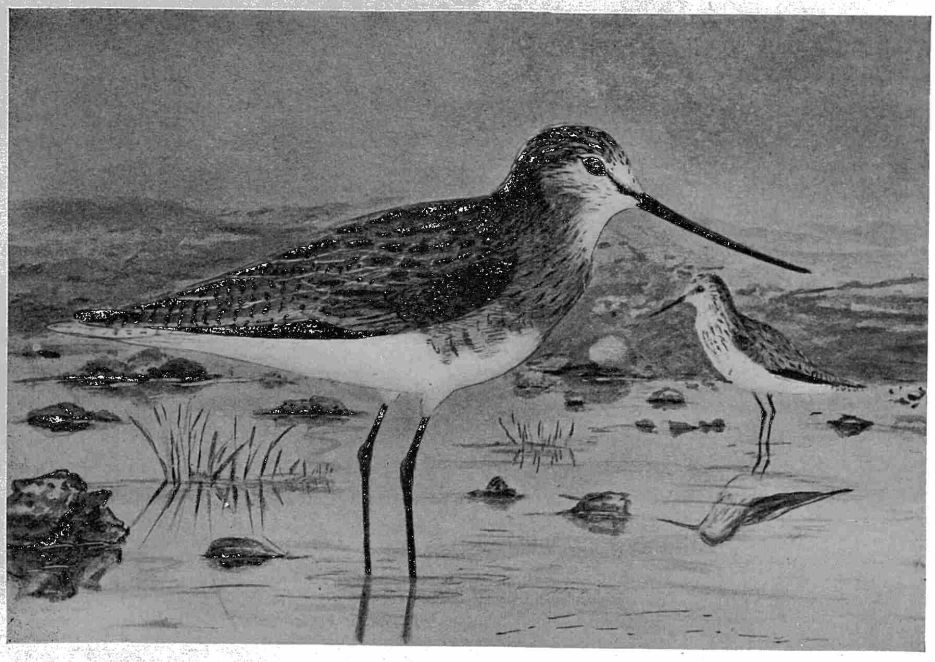

Afb. 380. — *Totanus nebularius* GUNN. (VAN SOMEREN).

3. - **Totanus [Iliornis] stagnatilis** BECHSTEIN. — Afb. 378, 380-382.

Dit is de Moerasruiter van Europa. Hij broedt in Zuidoost-Europa en Z. Siberië, maar wordt in de wintermaanden tot in Australië en Zuid-Afrika gevonden.

Bovenzijde asgrauw of asbruin, het voorhoofd en een wenkbrauwstreep wit; bovenkop, nek, mantel, armpennen en dekvederen met fijne, donkere tot zwarte schachtstreep, de armpennen met submarginale, don-

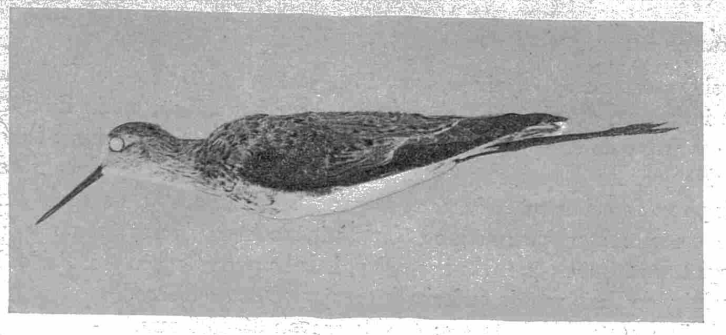

Afb. 381. — *Totanus stagnatilis* BECHST.
(Verz. Congo-Museum).

kere zigzagtekeningen of met dwarse strepen; handpennen donkerbruin tot bruinzwart, de schacht van 1 wit; romp en bovenstaartvederen wit; stuurpennen wit, min of meer onregelmatig zwartbruin dwarsgestreept, de buitenste pennen helemaal wit of met submarginale, donkere streep. Onderzijde en kopzijden wit; hals- en borstzijden donker gevlekt; ondervleugeldekvederen wit of licht bruinachtig.

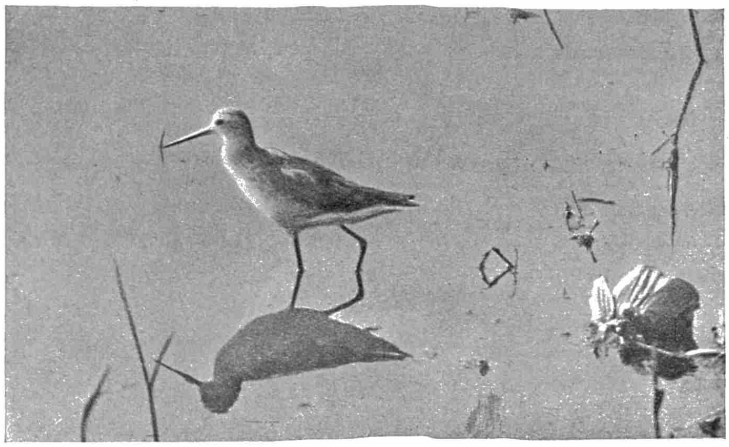

Afb. 382. — *Totanus stagnatilis* BECHST.
Edward-meer. (Fot. LIPPPENS).

Bij het broedkleed is de bovenzijde lichter gekleurd, met zwarte strepen en vlekken op mantel en rug; de bovenkop is scherper zwartbruin getekend; de borst en de hals zijn zwartbruin gevlekt.

De snavel van de Moerasruiter is bij veel individuen ietwat naar boven gebogen, en is zeer smal.

Snavel zwart of zwartbruin, de basis lichtgekleurd; poten olijfgroen.

Vleugel: 132-143; staart: 50-60; tarsus: 47-53; snavel: 36-43 mm.

14 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Malela (LANCE). — Zambi (VAN SACEGHEM).

Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Beni (BONNEVIE). — May-ya-Moto (DE WITTE). — Lemera (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Musosa (BREDO). — Kamande (LIPPENS). — Semliki-riv. (LIPPENS). — Rwindi-riv. (LIPPENS). — Rutshuru (LIPPENS). — Karago-meer (LIPPENS). — Bihunga-meer (LIPPENS). — Tanganika-meer (ap. DUBOIS). — Tunguru (EMIN). — Katobwe (CONOVER). — Moba (ROCKEFELLER en MURPHY). — Bangwelo-meer (BRELSFORD).

4. - **Totanus totanus** LINNAEUS.

Dit is de Tureluur, waarvan de typische vorm in de zomer in België en in Nederland gevonden wordt. Deze Vogel broedt in Europa en West-Azië en trekt dan naar het zuiden, tot in Zuid-Afrika.

De bovenzijde (behalve de romp), de bovenkop en de nek, zijn asbruin, min of meer duidelijk donker gevlekt en met donkere schachtstrepen en witte eindzomen aan de vederen; handpennen en dekvederen bruinzwart, de binnenvlag van de eerste min of meer lichtgekleurd of witachtig, en eenkleurig; de grote dekvederen zonder witte eindzoom; armpennen grotendeels wit, de basis donker; romp wit; bovenstaartvederen zwart en wit dwarsgestreept. Onderzijde wit; kopzijden, hals borst en flanken met lichte, bruine strepen.

Snavel bruinachtig, de basis van de onderkaak oranje; poten oranjerood.

Vleugel: 152-165; staart: 57-75; tarsus: 40-50; snavel: 38-45,5 mm.

Totanus totanus totanus werd tot hiertoe nooit met zekerheid uit onze gebieden vermeld. Wel noteert CHAPIN dat CONOVER meende deze Vogel bij Katobwe gezien te hebben, dat STEGALL hetzelfde meende voor de Fwa-rivier in Kasai, en dat hijzelf dacht de Tureluur bij Lukolela aangetroffen te hebben. Onder de mooie verzamelingen die VRIJDAGH voor ons Museum bijeenbracht heb ik nu een exemplaar van *Totanus totanus totanus* gevonden, het enige dat wij tot hiertoe bezitten.

Ruanda-Urundi: Ruzizi-vallei (VRIJDAGH).

GENUS RHYACOPHILUS KAUP.

Nauw verwant met *Totanus*. De tarsus ten hoogste 40 mm. lang, de vleugel 130 mm. Snavel korter dan de tarsus.

Een enkele soort.

1. - **Rhyacophilus glareola** LINNAEUS. — Afb. 383-386.

Dit is de Bosruiter, die in België en Nederland op de trek naar het zuiden wordt aangetroffen. De broedgebieden liggen in het noorden van Europa en van Azië. In de winter vertoeft de Vogel in Australië, Indië,

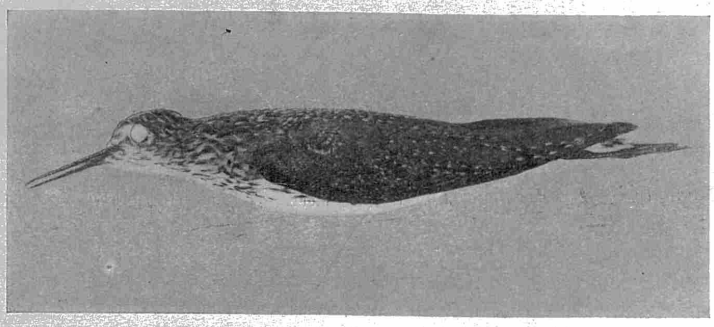

Afb. 383. — *Rhyacophilus glareola* LINN.
(Verz. Congo-Museum).

Zwart-Afrika, tot aan de Kaap, maar ook wordt hij aan de Middellandse Zee gevonden. In onze Kolonie is hij een gewoon verschijnsel.

Bovenzijde, kop en nek olijfbruin, met lichtgekleurde zomen aan de vederen; bovenstaartvederen wit, de langste met olijfbruine of zwarte vlekken of dwarse banden; een witte wenkbrauwstreep of een witte vlek vóór ieder oog; schouder- en dekvederen bruin of olijfbruin, donker dwarsgestreept (behalve de kleine dekvederen) en met witte randvlekken; handpennen donker olijfbruin tot zwart, de eerste schacht (ook aan de bovenzijde) wit; armpennen min of meer fijn witgezoomd, de binnenste met dwarse, donkere strepen; stuurpennen wit, met donkere of zwarte dwarse strepen. Onderzijde wit; de kopzijden, de hals en de borst

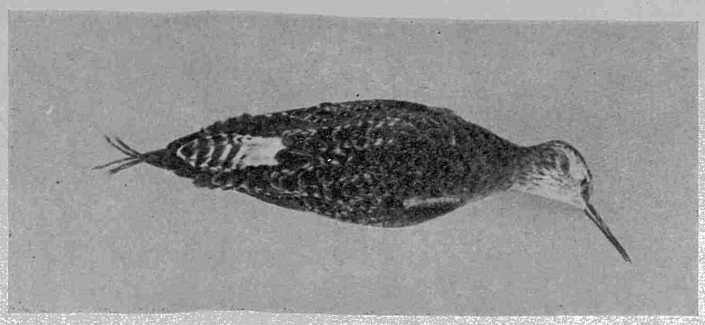

Afb. 384. — *Rhyacophilus glareola* LINN.
(Verz. Congo-Museum).

min of meer diep bruin gewassen en met donkere vlekjes of fijne streepjes; de flanken min of meer duidelijk dwarsgestreept; ondervleugeldekvederen wit en bruin dwarsgestreept.

Bij het broedkleed is de lichte of witte vlekking van de bovenzijde scherper afgetekend en groter.

Snavel zwartbruin; poten groenachtig.

Vleugel: 118-130; staart: 44-58; tarsus: 35-39; snavel: 25-30 mm.

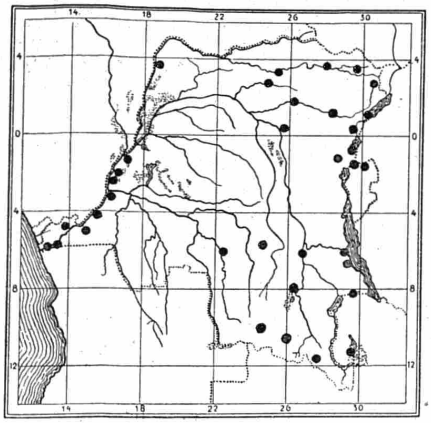

Afb. 385. — Vindplaatsen van *Rhyacophilus glareola*.

Meer dan 100 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Boma (WEYNS). — Lufu-vallei, bij Matadi (CABRA). — Yindu, Kisantu (GOOSSENS). — Malela (LANCE). — Zambi (VAN SACEGHEM). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Dwa (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: [Libenge (GOLENVAUX)].

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Titule (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT). — Niangara (SCHOUTEDEN).

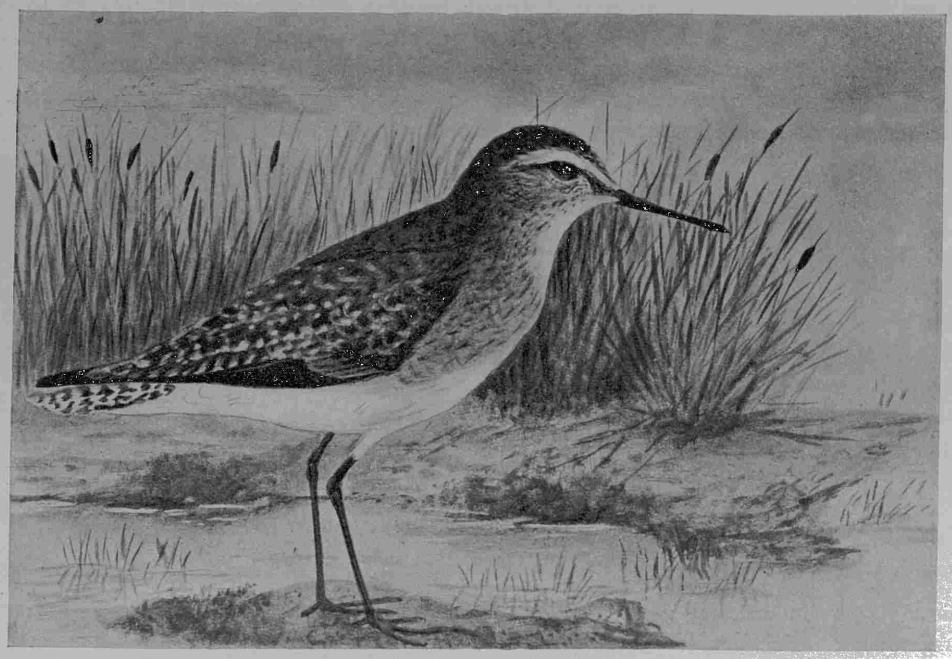

Afb. 386. — *Rhyacophilus glareola* LINN. (VAN SOMEREN).

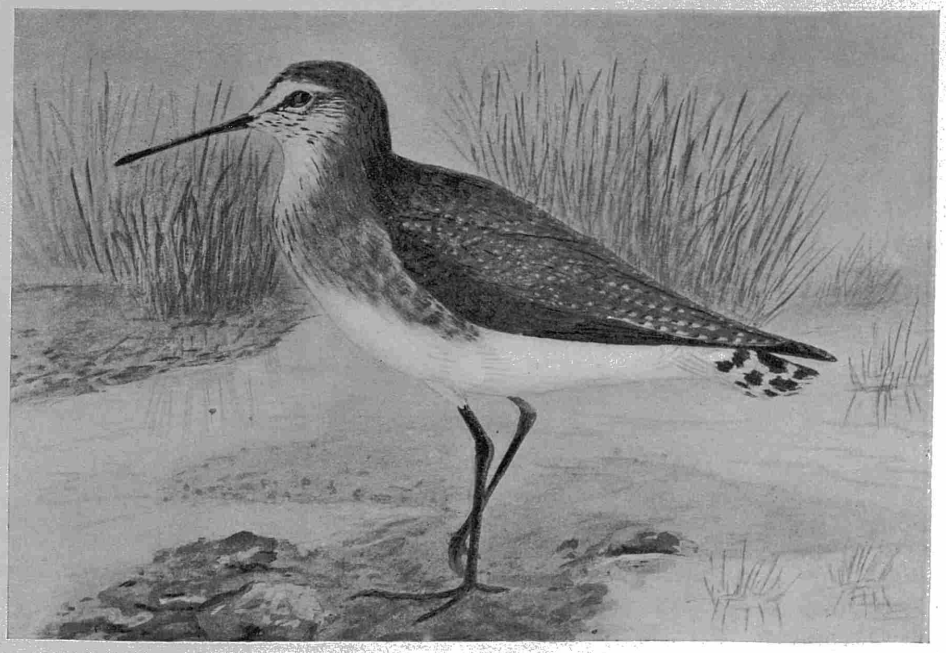

Afb. 387. — *Tringa ocropus* LINN. (VAN SOMEREN).

Distr. Kibali-Ituri: Aru (SCHOUTEDEN). — Faradje (CHAPIN).

Distr. Stanleystad: Panga (SCHOUTEDEN). — [Stanleystad (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Kasenyi. — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Kabare, Z. W. Kivu-meer (SCHWETZ). — Vitshumbi (LIPPENS). — May-ya-Moto (DE WITTE). — Mugunga-meer (DE WITTE).

Ruanda-Urundi: Kisenyi/Ruhengeri (BASTIAENS). — Nya Muzinga (SCHOUTEDEN). — Gando-meer (SCHOUTEDEN).

Distr. Tanganika: Kabalo (SCHOUTEDEN). — Tembwe (SCHOUTEDEN). — [Albertstad (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN).

Distr. Lualaba: Musolo-meer (DE BAILLET). — Mukula Gombe (DE BAILLET). — Kando bij Tenke (DE WITTE). — Kadia (DEWIT).

Distr. Sankuru: Kabinda (WINDMOLDERS).

Distr. Kasai: Luluaburg (WINDMOLDERS). — Merode (WINDMOLDERS). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Kasengale, Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Katobwe (CONNOVER). — Lukolela (CHAPIN). — Karago-meer (MECKLEMBURG). — Nyakibugu-meer (LIPPENS). — Gungu, ten Z. van Masisi (LIPPENS). — Musosa (BREDO). — Kisaka (GRAUER). — Ndagara-meer (DE WITTE).

BRELSFORD vermeldt de Bosruiter van het Bangwelo-meer, WHITE uit Mwinilunga in N. W. Rhodesië, PHILLIPS uit Brits Ruanda.

GENUS TRINGA LINNAEUS.

Eveneens nauw verwant met *Totanus*. De tarsus is ten hoogste 36 mm. lang, de vleugel is langer dan 133, de snavel is ongeveer even lang als de tarsus.

1. - **Tringa ocropus** LINNAEUS (*ochropus* auct.). — Afb. 378 en 387.

Dit is het Witgatje, dat ook in België thuis is en waarvan de broedgebieden in Noord-Europa en Azië worden gevonden; in ons land komt deze Vogel vooral in de zomer en de herfst voor, op de trek naar of van het zuiden. De wintermaanden worden in een groot deel van Afrika, in Indië en tot op de Filippijnen doorgebracht.

Bovenzijde, kop en nek, olijfbruin, de rug min of meer bronsgewassen, met enkele witte of lichtolijfkleurige vlekken, vooral op schouder- en dekvederen; bovenstaartvederen wit; slagpennen donkerbruin tot zwartbruin, de binnenste olijfbruin, met aanduiding van dwarse strepen, alle schachten zijn bruin; stuurpennen wit, de middelste distaal met drie zwartbruine, dwarse banden versierd. Onderzijde wit; hals en borst met bruine streepjes; een grote bruine vlek aan iedere zijde van de borst; ondervleugeldekvederen donkerbruin tot zwartbruin, wit dwarsgestreept; kopzijden en soms ook keel donker gevlekt.

Bij het broedkleed zijn kop en nek duidelijk overlangs witgestreept (vederzomen); schoudervederen, binnenste armpennen en rug vertonen scherp afgetekende witte vlekken.

Snavel bruinzwart, de basis donkergroen; poten olijfgroen.

Vleugel: 133-152; staart: 52-65; tarsus: 32-36; snavel: 32-36 mm.

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Congo-Ubangi: Bosodula (VRIJDAGH). — Libenge (VRIJDAGH). — Makongo (VRIJDAGH).

Distr. Uelé: Nala (CHAPIN). — Titule (HUTSEBAUT). — Buta (VRIJDAGH). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Kibali-Ituri: Nioka (VRIJDAGH). — Mahagi (COLLART).

Distr. Kivu: Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Mugunga (DE WITTE).

Distr. Stanleystad: Angumu (DYLEFF).

Ruanda-Urundi: Gando-meer (DE WITTE). — Usumbura (SCHOUTEDEN).

Distr. Kasai: Luluaburg (BEERNAART).

Andere vindplaatsen: Lukonzolwa (ASCENSO). — W. Ruwenzori (MECKLEMBURG). — Z. Karisimbi-vulkaan (MECKLEMBOURG). — Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Avakubi (CHAPIN). — Neder-Congo (ap. MENEGAUX). — Dungu-riv. (CHAPIN). — Uelé-riv. (CHAPIN). — Ituri-riv. (CHAPIN). — Irumu (CHAPIN). — N. Edward-meer (CHAPIN). — Lukolela (CHAPIN). — Mabenga (LIPPENS). — Mayya-Tembo (LIPPENS). — Nyamlagira-vulkaan (LIPPENS). — Karisimbi-vulkaan (LIPPENS).

GENUS LIMOSA BRISSON.

Teen I goed ontwikkeld; een kort vlies tussen tenen 3 en 4; tarsus langer dan teen 3 met klauw, deze getand aan de binnenkant. Snavel heel lang, veel langer dan de kop, langer ook dan de tarsus en de staart, dun, iets breder aan het einde, lichtjes naar boven gebogen; de zijgroeven reiken bijna tot aan het einde.

Een enkele soort.

1. - Limosa limosa LINNAEUS.

De typische vorm van deze mooie Vogel, de Grutto, *Limosa limosa limosa*, broedt in Europa, ook in België, en trekt in het najaar naar het zuiden, tot in Oost- en West-Afrika. Tot hiertoe werd geen exemplaar er van in onze Kolonie ingezameld. De heer L. LIPPENS heeft echter een Grutto bij Vitshumbi, aan het Edward-meer, waargenomen.

Zomerkleed: Bovenkop en nek zijn licht bruinrood, fijn donkergestreept; bovenzijde grijs, maar min of meer bruinrood gewassen, de vederen in het midden min of meer breed zwart, bovenstaartvederen wit; middelste stuurpennen zwart, met witte basis en lichter gekleurde zoom, de andere stuurpennen basaal wit, distaal min of meer breed zwart, meer naar de middenpennen toe; handpennen zwart, met witte schacht, de binnenvlag min of meer door wit ingenomen, de buitenvlag aan de distale helft wit van de vijfde pen af; armpennen wit, de binnenste echter gelijk de rug, maar witgezoomd; dekvederen grauwbruin, de kleine donkerder, de grote witgezoomd; witte wenkbrauwen.Kin wit; keel en hals licht bruinrood; borst eveneens, maar min of meer duidelijk wit en donker dwarsgestreept; buik wit, met enkele bruine of zwarte fijne strepen; onderstaartvederen wit met enkele donkere vlekjes; ondervleugeldekvederen wit.

Bij het winterkleed zijn kop, nek en bovenzijde grauwbruin; wenkbrauwen, kin, onderzijde en onderstaartvederen zijn wit.

Snavel distaal bruin, basaal roodachtig; poten zwartgroen.

Vleugel: 205-240; staart: 74-90; tarsus: 75-93; snavel: 76-114 mm.

In België komt een tweede *Limosa*-soort voor: *Limosa lapponica*, of Rosse Grutto, die slechts tot in het noorden van Afrika op de trek wordt gevonden.

GENUS NUMENIUS BRISSON.

De Wulpen zijn slankgebouwde en hoogpotige Charadriiden die gemakkelijk aan hun heel lange en merkelijk naar beneden gebogen snavel worden herkend; de snavel is veel langer dan de tarsus; deze is langer dan teen 3 met klauw; teen I is goed ontwikkeld; een kort vlies tussen de basis van de drie voortenen; handpen 1 is de langste, 2 is langer dan 3; afstand tussen de spitsen van de langste handpennen en van de kortste armpennen iets meer dan de halve vleugellengte.

Twee soorten, die men als volgt zal onderscheiden :

1. *a.* Bovenkop donkerbruin, met overlangse, lichtgekleurde middelstreep. Snavel korter dan 90 mm. Vleugel ten hoogste 260 mm. lang. ..... *Numenius phaeopus.*
   b. Bovenkop lichtgekleurd, de vederen met donkerbruine schachtstreep. Snavel langer dan 100 mm. Vleugel langer dan 270 mm. ..... *Numenius arquata.*

Beide soorten worden slechts in de wintermaanden in onze Kolonie aangetroffen.

1. - **Numenius arquata** LINNAEUS. — Afb. 388-389.

Dit is de Grote Wulp, die in Europa en Noord-Azië broedt en ook in ons land wordt gevonden, en waarvan twee vormen in onze Kolonie worden aangetroffen.

De vederen van bovenkop, wangen, nek en bovenzijde zijn roestgeel of bruinachtig, met bruine tot donkerbruine schachtstreep, de zoom zelf lichter gekleurd; romp wit, maar enkele vederen met donkerbruine fijne schachtstreep; bovenstaartvederen wit tot lichtbruinachtig, met donkerbruine dwarse strepen of vlekken; stuurpennen wit, distaal min of meer bruin gewassen, met talrijke dwarse banden; dekvederen bruin, het midden donkerder, tot zwartbruin, de zoom daarentegen lichtbruinachtig tot wit; schoudervederen bruin, het midden, en soms ook dwarse banden, donkerder gekleurd, enkele vederen met witte randvlekken;

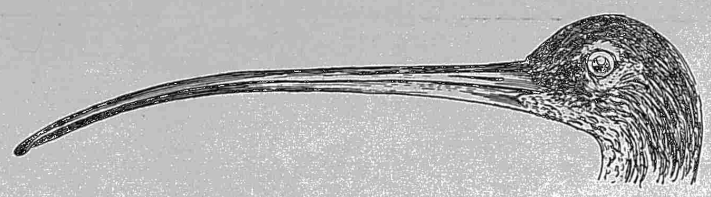

Afb. 388. — Kop van *Numenius arquata* LINN.

handpennen zwartbruin, de buitenste met witte schachten, alle aan de binnenvlag, de binnenste ook aan de buitenvlag, met witte randvlekken of dwarse banden en met witte eindzoom; de buitenste armpennen dito gekleurd, met meer wit nog, de binnenste gelijk de schoudervederen. Keel wit; het overige van de onderzijde, de kop en de hals, wit, de vederen met overlangse donkerbruine schachtstreep, strepen die naar achteren toe (vooral bij oudere vogels) verdwijnen; de onderstaartvederen meestal helemaal wit, soms ook met dwarse strepen; ondervleugeldekvederen wit, donkergevlekt.

Snavel donkerbruin tot olijfbruin; poten leigrijs tot leizwart of -groen.

Vleugel: 295-310; staart: 120-140; tarsus: 70-90; snavel: 125-175 mm. De snavel van het wijfje is meestal langer dan die van het mannetje.

Deze Wulp voedt zich vooral met allerlei Insecten, Wormen, Weekdieren, maar ook andere Waterdieren; plantaardige stoffen worden ook opgenomen.

1 *a*. - **Numenius arquata arquata** LINNAEUS.

De typische vorm van de Grote Wulp broedt in Noord-Europa, ook in ons land, en trekt naar het zuiden evengoed langs de westkust van Afrika als langs de oostkust.

Een enkel Congolees exemplaar in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (VAN DELFT).

Andere vindplaats: Kwango (OUSTIMOVITCH). — Deze Vogel werd ook aan de Loango-kust waargenomen.

1 *b*. - **Numenius arquata orientalis** BREHM.

Deze vorm is lichter gekleurd dan de typische vorm en zijn snavel meet 134-184 mm. tegen 110-166 mm., volgens CHAPIN. Hij broedt in Noord-Azië en komt tot in Zuidwest-Afrika en Madagaskar voor, verder tot in Oost-Indië. Boven de Evenaar werd hij niet alleen in West-Afrika maar ook in het oosten van onze Kolonie aangetroffen.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Stanleystad: Yangambi (VRIJDAGH).

Andere vindplaats: Vitshumbi (LIPPENS).

2. - **Numenius [Phaeopus] phaeopus phaeopus** LINNAEUS. — Afb. 390.

Dit is de Kleine Wulp of Regenwulp van België en Nederland. Hij broedt in Noord-Europa maar wordt in de wintermaanden in Afrika, en wel tot aan de Kaap, gevonden.

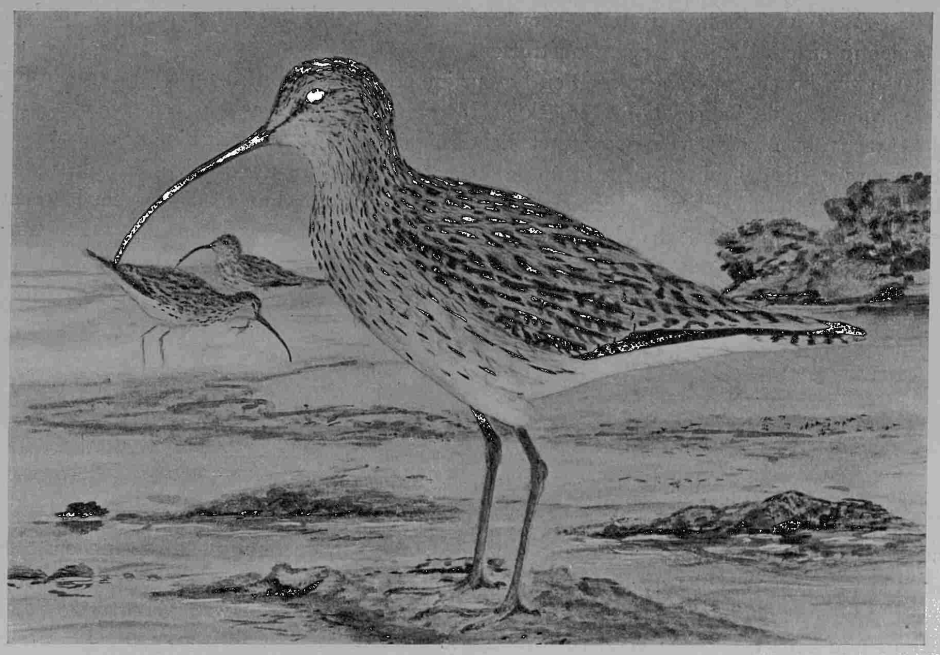

Afb. 389. — *Numenius arquata* LINN. (VAN SOMEREN).

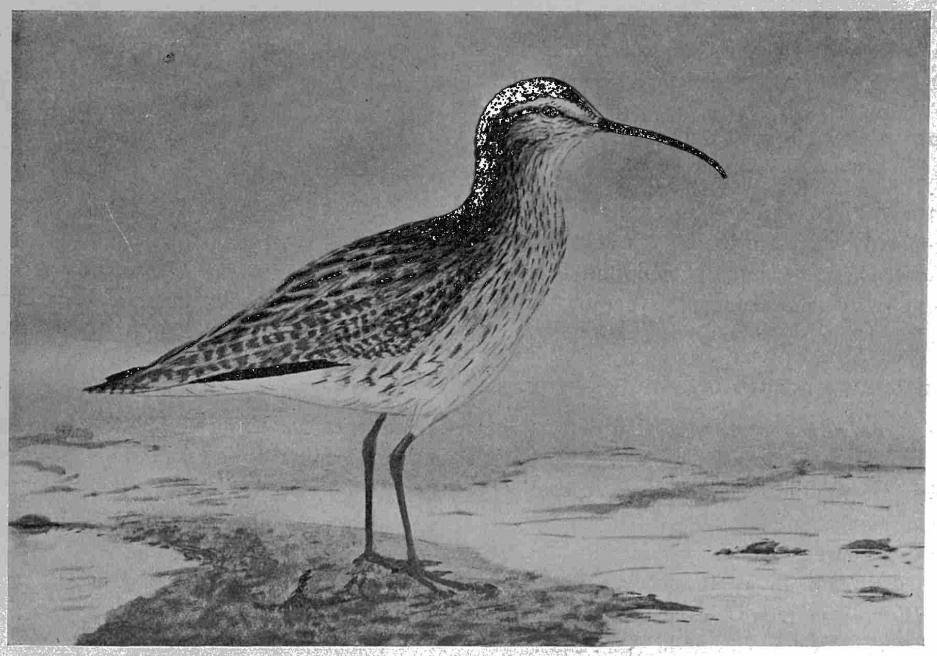

Afb. 390. — *Numenius phaeopus* LINN. (VAN SOMEREN).

Bovenkop donkerbruin, met overlangse witte (min of meer bruingevlekte) middelstreep; wenkbrauwstreep wit, met fijne bruine schachtstreepjes, gelijk de wangen en de nek; het overige van de bovenzijde, de schouder- en dekvederen donkerbruin, de vederen met bruinachtige tot witte zomen of randvlekken; romp wit; bovenstaartvederen wit met talrijke dwarse bruine banden; stuurpennen bruinachtig tot wit, soms ook (middelste pennen) grijs, met talrijke dwarse banden; hand- en armpennen gelijk *arquata*, maar duidelijk dwarsgestreept. Keel wit; het overige van de onderzijde donkerbruin gestreept op wit of bruinachtige grond, weinige strepen op borst en buik; de flanken met pijlvlekken of dwarse strepen.

Snavel hoornbruin tot zwart, de basis van de onderkaak lichtgekleurd; poten loodgrijs tot olijfgroen.

Vleugel: 230-240; staart: 100-110; tarsus: 52-60; snavel: 80-92 mm.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (VRIJDAGH).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACEGHEM).

Andere vindplaatsen: Aba (SCHOUTEDEN). — Irumu (CAMBURN). — Edward-meer (LIPPENS).

H. — SUBFAM. SCOLOPACINAE

Snavel recht; heel lang, smal; distaal vormt de snavel een eigenaardig tastorgaan: hij wordt doorboord door een aantal kanaaltjes, die hem een ruw uitzicht geven, het einde zelf ietwat afgeplat. Een achterteen. Geen vlies tussen de voortenen. — Dit zijn de Snippen of Sneppen.

GENUS LYMNOCRYPTES KAUP.

Snavel merkelijk langer dan de kop, langer ook dan de tarsus; tarsus korter dan teen 3 met klauw, teen 1 goed ontwikkeld; binnenste armpennen puntig; 12 stuurpennen, de middenste verlengd en puntig.

Een enkele soort, die ook in Europa wordt gevonden.

1. - **Lymnocryptes minimus** BRÜNNICH. — Afb. 391.

Dit is het Bokje, of Moerassnip of Jaksnip, van België en Nederland. Zijn broedgebieden bevinden zich in Europa, maar in de winter wordt de soort in Zwart-Afrika tot in de Kenya Colony en het Tanganyika Territory aangetroffen. Tot hiertoe werd geen exemplaar van het Bokje in onze Kolonie ingezameld, maar ARCHER vond verscheidene exemplaren er van aan de oostelijke oever van het Albert-meer, bij Butiaba; wij mogen ze dus ook bij Mahagi verwachten.

Bovenzijde zwart tot zwartbruin, de vederen bruinachtig of roestgezoomd, met brede overlangse strepen: hierdoor worden twee min of meer regelmatige banden gevormd, welke van de mantel tot de staart lopen; bovenkop zwart in 't midden, met lichte zijstrepen; een zwarte of bruine streep door het oog; nek bruin, de vederen lichter gezoomd; mantel en rug min of meer breed zwart of zwartbruin gevlekt; de schouder-vederen met dwarse bruinachtige of roestbruine en zwarte strepen, en met witte eindzomen; handpennen bruin of zwartbruin, min of meer olijfgroen glanzend, de binnenste en de armpennen distaal smal witgezoomd; de eerste handpennen met lichter gekleurde buitenvlag; middenstuurpennen donkerbruin, bruinachtig gezoomd. Onderzijde wit; hals, borst en flanken donker, de vederen donkerbruin, met witte of bruinachtige zomen; ondervleugeldekvederen bruin en wit; okselvederen wit.

Snavel groenbruin, distaal donker of zwart; poten groenachtig.

Vleugel: 105-118; staart: 43-52; tarsus: 22-23; snavel: 39-41 mm.

GENUS CAPELLA FRENZEL (*Gallinago* auct.).

Snavel heel lang, recht en smal, ten minste tweemaal zo lang als de tarsus, met zijgroeven die bijna tot aan het einde lopen. De tarsus is meestal ietwat korter dan teen 3 met klauw; teen 1 is goed ontwikkeld; geen vlies tussen de voortenen. Handpen 1 is even lang als 2 of ietwat langer dan 3; afstand tussen de

Afb. 391. — *Lymnocryptes minimus* BRUNN. (VAN SOMEREN).

Afb. 392. — *Capella nigripennis* BONAP. (VAN SOMEREN).

langste handpennen en de kortste armpennen korter dan de halve vleugellengte; de langste armpennen bijna even lang als handpen 1; de kortste armpennen soms weinig, soms integendeel merkelijk langer dan de handdekken. 14 tot 18 stuurpennen, die nogal kort zijn.

Drie soorten worden in Afrika en in onze Kolonie gevonden. Men zal ze als volgt onderscheiden :

1. *a.* Dekvederen met grote witte eindvlek. Onderzijde ook in het midden dwarsgestreept. Drie buitenste stuurpennen wit (of heel weinig roestrood gewassen), gewoonlijk zonder zwarte vlekken op hun distale helfte. De kortste armpennen reiken weinig over de handdekken. De buitenvlag van handpen 1 is alleen aan de buitenrand wit. Buitenste stuurpennen 6.5-9 mm. breed. .... *Capella media.*

   b. Dekvederen zonder grote witte eindvlek. Onderzijde slechts zijdelings dwarsgestreept, het midden wit. ..... 2.

2. *a.* De drie buitenste stuurpennen zijn ten minste grotendeels roestrood gekleurd en vertonen duidelijke dwarse strepen of vlekken; ze zijn ten minste 7 mm. breed. De buitenrand alleen van handpen 1 is wit. De kortste armpennen reiken weinig over de handdekken. *Capella gallinago.*

   b. De drie buitenste stuurpennen zijn wit (of heel lichtjes roestrood gewassen) en zijn slechts min of meer duidelijk donker gevlekt op hun buitenvlag; ze zijn slechts 3.5-6 mm. breed. De hele buitenvlag van handpen 1 is wit. De kortste armpennen reiken merkelijk verder dan de handdekken. ..... *Capella nigripennis.*

Dit zijn de Watersnippen, die vooral op moerassige grond worden aangetroffen, of aan de oever van meren of rivieren, maar ook veel in aanplantingen voorkomen.

1. - **Capella gallinago** LINNAEUS. — Afb. 393 en 395.

Dit is de echte Watersnip, die in Europa en Azië broedt en later naar het zuiden trekt. In de wintermaanden wordt deze Vogel in het noorden en vooral in het oosten van onze Kolonie aangetroffen; hij wordt tot in het Tanganyika Territory en N. Rhodesië en ook op Borneo gevonden.

Bovenkop zwartbruin, met witte of bruinachtiggele overlangse middelstreep; nek, kopzijden lichtgekleurd en donkerbruin gevlekt of gestreept (middenstreep van de vederen); wenkbrauwen en streep onder het oog veeleer wit; een zwartachtige teugelstreep; mantel en schoudervederen fluweelzwart, de vederen zijdelings roestgeel gezoomd of gevlekt; achterrug, romp en bovenstaartdekvederen licht gekleurd, maar donker dwarsgestreept; stuurpennen zwart, maar distaal (over de bovenstaartdekvederen) met mooie roestrode vlek of dito dwarse band aan iedere zijde, en subterminale dwarse band, de zoom zelf wit, de buitenpennen fel roestrood met dwarse, zwarte strepen of vlekken; handpennen donkerbruin, de buitenvlag van 1 bruinachtig, gemarmerd, de rand wit; armpennen donkerbruin, distaal breed witgezoomd, de binnenste met roestgele dwarse strepen; de buitenste stuurpen ten minste 7 mm breed, distaal afgerond; 14 stuurpennen; de kortste armpennen reiken weinig over de handdekken. Kin wit; keel, hals en bovenborst op lichtbruinachtige grond donkerbruin gestreept of gevlekt; het overige van de onderzijde wit, de flanken (soms ook de buik) met scherpe, zwartbruine, dwarse strepen; onderstaartdekvederen roestrood of roestgeel, donkerbruin gestreept of gevlekt.

Snavel zwart, de basis bruiner; poten groenachtig grauw.

Vleugel: 125-137; staart: 52-65; tarsus: 30-35; snavel: 58-77 mm.

Een dertigtal exemplaren bevinden zich in onze verzameling.

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Kibali-Ituri: Faradje (CHAPIN).
Distr. Kivu: May-ya-Moto (DE WITTE). — Vitshumbi (LIPPENS). — Kamande (LIPPENS).
Ruanda-Urundi: Astrida (FAIN).
Distr. Tanganika: Albertstad/Marungu (Eerw. Zusters).
Distr. Lualaba: Kinda (DE BAILLET).

Andere vindplaatsen: Aruwimi-riv. (ap. MEINERTZHAGEN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Stanleystad (CHAPIN). — Semliki (LIPPENS). — Nyakibuyu-meer (LIPPENS). — Rwindi/Rutshuru (LIPPENS). — WHITE heeft deze Watersnip vermeld uit Dola, aan de grens van Katanga en N. Rhodesië.

Afb. 393. — *Capella gallinago* LINN. (VAN SOMEREN).

Afb. 394. — *Capella media* LATH. (VAN SOMEREN).

2. - **Capella media** LATHAM. — Afb. 394-395.

Dit is de Poelsnip, die in Europa en in het noordwesten van Azië broedt en de winter in het zuiden, tot aan de Kaap, doorbrengt.

Bovenkop zwart, met overlangse, lichtkleurige middelstreep; wenkbrauwen en wangen eveneens lichtgekleurd (tot wit), met enkele donkere vlekjes; een zwarte teugelstreep; nek en mantel zwart of donker zwartbruin, maar breed bruinachtig gestreept (zijzomen of zijvlekken van de vederen); rompvederen zwartbruin dwarsgestreept op witachtige grond; bovenstaartdekvederen dwarsgestreept op roestgele of bruinachtige grond; stuurpennen ten getale van 16, de middelste roestrood, met dwarse, zwarte strepen en basis, de eindzoom wit of althans minder diep gekleurd; de buitenste stuurpennen wit, of slechts weinig roestrood gewassen, de laatste 6.5-9 mm. breed, distaal meestal ongevlekt; dekvederen zwartbruin, met brede, witte buitenzoom of eindvlek aan de grote en middelgrote vederen, bruinachtige zoom aan de kleine; handpennen zwartbruin, met smalle, witte eindzoom, de buitenvlag van handpen 1 donker- en lichtgevlekt (de buitenrand witachtig); armpennen veel breder witgezoomd, de binnenste echter roestgeel dwarsgestreept; de kortste

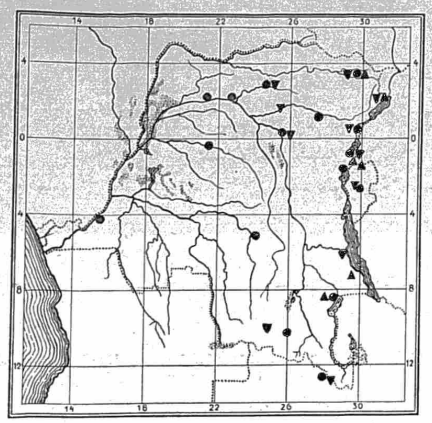

Afb. 395. — Vindplaatsen van *Capella*.
▼ *Capella gallinago*; ● *Cap. media*; ▲ *Cap. nigripennis*.

armpennen reiken weinig over de handdekken. Kin wit; keel, hals en borst donker gevlekt of gestreept, op roestgeelachtige of bruinachtige grond; het overige van de onderzijde wit, maar donkerbruin of zwartbruin dwarsgestreept, ook in het midden.

Snavel olijfbruin, zijdelings en distaal zwart; poten olijfbruin.

Vleugel: 135-150; staart: 54-60; tarsus: 35-40; snavel: 58-70 mm.

De Poelsnip wordt vooral gevonden in het noorden, het oosten en het zuiden van onze Kolonie.

Een veertigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (FIASSE).

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Distr. Kivu: Beni (BONNEVIE). — Lulenga (SCHOUTEDEN). — Goma/Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Semliki/Edward-meer (LIPPENS). — Butembo (DYLEFF). — Costermansstad (BABILON).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (VAN SACEGHEM). — Astrida (FAIN).

Distr. Lualaba: Kansenia (DE MONTPELLIER). — Katentania (DE MONTPELLIER). — Biano-hoogvlakte (LYNES).

Distr. Kasai: « Kasai » (Cie du Kasaï). — Luluaburg (CALLEWAERT).

Andere vindplaatsen: Stanleystad (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Usumbura (STEGMANN). — Basoko (DENT). — Moero-meer (ap. MEINERTZHAGEN). — Vitshumbi (LIPPENS). — WHITE vermeldt de soort uit Dola en Mwinilunga, in N. Rhodesië.

3. - **Capella nigripennis** BONAPARTE. — Afb. 392 en 395.

Deze soort is een zuiver Afrikaanse soort, die van Zuid- tot Noordoost-Afrika en Angola wordt gevonden.

Deze Snip vertoont een grote gelijkenis met *Capella media*. Nek en mantel vertonen echter bredere zwarte strepen, de dekvederen vertonen slechts kleine eindvlekken deze zijn meestal niet wit; pen 1 heeft een witte, ongevlekte buitenvlag, met bruinachtige schacht; de onderzijde, van de borst af, is grotendeels wit, de flanken alleen dwarsgestreept; de buitenste stuurpen is slechts 3.5-6 mm. breed en de kortste armpennen reiken merkelijk over de handdekken. De drie buitenste stuurpennen zijn wit of slechts weinig roestrood gewassen, niet of slechts weinig en zwart getekend.

Vleugel: 120-130; staart: 58-65; tarsus: 32-35; snavel: 68-102 mm.

Twee vormen worden onderscheiden. Bij de typische vorm is de snavel slechts 68-88 mm. lang; bij de vorm *angolensis* is hij, volgens WHITE, 89-102 mm. lang (♂ 89-99, ♀ 90-102).

3 *a*. - **Capella nigripennis angolensis** BOCAGE.

Deze vorm werd beschreven uit Angola. WHITE heeft onlangs de aandacht er op gevestigd en bewezen dat de snavel merkelijk langer is dan bij typische *nigripennis*-Snippen. Deze vorm werd door BUTTON veelvuldig teruggevonden bij Dola, aan de grens van N. Rhodesië en Katanga.

Deze langsnavelige Snip zal waarschijnlijk in Zuid-Katanga of in het zuiden van Kwango of Kasai aangetroffen worden.

3 *b*. - **Capella nigripennis nigripennis** BONAPARTE.

De typische vorm van de Afrikaanse Snip wordt slechts in het oosten en het noordoosten van onze Kolonie aangetroffen.

Tien exemplaren in onze verzameling.

Distr. Kibali-Ituri: Djalasinda (SCHOUTEDEN).
Distr. Kivu: Lulenga (SCHOUTEDEN).
Ruanda-Urundi: Rukumi, Karisimbi-vulkaan (LIPPENS).

Andere vindplaatsen: Faradje (CHAPIN). — Moero-meer (PITMAN). — Muhavura-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Sabinyo-vulkaan (GYLDENSTOLPE). — Tunguru (EMIN). — Suse-meer, Opper-Marungu (ROCKEFELLER en MURPHY). — Bangwelo-meer (BRELSFORD).

FAM. PHALAROPIDAE

Een enkel genus vertegenwoordigt deze familie: de Franjepoten, of *Phalaropus*.

GENUS PHALAROPUS BRISSON.

Bij deze Vogels vertonen de voortenen een min of meer gelobde huidzoom. De snavel is ongeveer even lang als de kop of als de tarsus; hij is distaal duidelijk afgeplat, alhoewel slank en lang, met zijgroeven die bijna tot aan het einde reiken; de tarsus is ongeveer even lang als teen 3 met klauw, de klauwen zijn sterk gebogen maar kort; teen 1 is kort. De bevedering is dicht. Vleugels puntig, handpen 1 de langste; staart korter dan de halve vleugellengte; bovenstaartdekvederen heel lang.

De Franjepoten zijn echte Zeevogels, die uitstekend vliegen en zwemmen; ze lopen ook gemakkelijk aan land.

Een enkele soort zou misschien aan onze Congolese kust kunnen aangetroffen worden.

1. - **Phalaropus fulicarius** LINNAEUS. — Afb. 396.

Dit is de Asgrauwe Franjepoot, die in het koude noorden, in Lapland b. v., broedt en dan naar het zuiden trekt. Hij werd tot aan de kust van Zuidwest-Afrika aangetroffen.

Bovenkop van voren wit en van achteren aszwart, ofwel wit maar zwart of grauwzwart gevlekt; een aszwarte of donkere vlek vóór en achter ieder oog; bovenzijde asgrauw tot lichtgrijs, de vederen witgezoomd; stuurpennen zwart of zwartbruin, witgezoomd; zijden van de romp en zijdelingse bovenstaartvederen wit, de andere vederen donkerder dan de rug en witgezoomd; dekvederen donkergrijs tot muisgrijs, witgezoomd, de grote vederen merkelijk breder gezoomd; handpennen donkergrijs, met witte schachten en gedeeltelijk

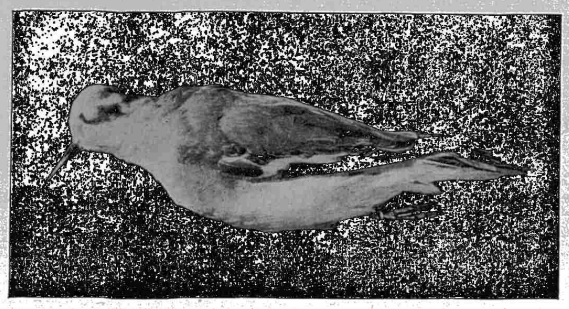

Afb. 396. — *Phalaropus fulicarius* LINN.
(Verzam. Museum Brussel).

witte binnenvlag; armpennen basaal en marginaal wit, of helemaal wit, de binnenste gelijk de rug. Onderzijde, van de snavel af, wit; de borst echter aan iedere zijde asgrauw gewassen, de flanken eveneens. (Bij het broedkleed is de onderzijde grotendeels kastanjebruin).

Snavel zwart, de basis van de onderkaak geel.

Vleugel: 123-148; staart: 60-69; tarsus: 20-23; snavel: 22-25 mm.

Tot hiertoe is deze Vogel aan onze Atlantische kust nooit waargenomen geworden. Geen exemplaar in onze verzameling.

FAM. GLAREOLIDAE

Deze familie omvat twee verschillende typen: enerzijds de *Glareolinae* of Vorkstaartzwaluwpluvieren, anderzijds de *Cursoriinae* of Renvogels. Al deze Vogels zijn anatomisch verwant; maar hun uiterlijk is geheel verschillend.

De *Glareolinae* gelijken enigszins op Zwaluwen. Hun vleugels zijn lang en puntig, de binnenste armpennen merkelijk korter dan de langste handpennen; hun staart is min of meer diep gevorkt; hun poten zijn kort en vertonen een achterteen; tussen tenen 3 en 4 een kort maar duidelijk vlies; hun snavel is breed en kort, met gebogen bovenlijn; de kop is breed en min of meer afgeplat. 't Zijn Vogels die veel vliegen en soms bij het water in overgroot aantal worden gezien.

De *Cursoriinae* hebben veeleer korte en afgeronde vleugels, waarvan de binnenste armpennen even lang of ongeveer even lang zijn als de langste handpennen; hun staart is niet gevorkt, hun poten veeleer lang, met slanke tarsus en korte tenen, zonder achterteen; hun snavel is langer en smaller dan bij de Glareolinae, de mond minder breed open. Deze Vogels, zoals hun volksnaam het treffend zegt, houden meer van lopen; ze worden vooral op nogal droge plaatsen, in grasstreken, aangetroffen; andere nochtans bewonen de rivieroevers (*Pluvianus*).

De vijf genera die in onze fauna voorkomen worden gemakkelijk onderscheiden :

1. *a.* Geen achterteen. Middenste stuurpennen nooit duidelijk korter dan de buitenste. Binnenste armpennen ongeveer even lang als de langste handpennen. Poten veeleer lang. ..... (*Cursoriinae*) 2.
   b. Een achterteen. Staart min of meer diep gevorkt. Binnenste armpennen merkelijk korter dan de langste handpennen. Poten kort. ..... (*Glareolinae*) 4.
2. *a.* Niet alleen de bovenkaak maar ook de onderkaak zijn duidelijk gebogen. Geen dwarse streep over de borst. Ondervleugeldekvederen zwart. ..... *Cursorius.*
   b. De onderkaak is recht. Ten minste een dwarse, zwarte of roodbruine streep over de borst. Ondervleugeldekvederen ten minste grotendeels wit. ..... 3.
3. *a.* Bovenzijde gedeeltelijk zwart, gedeeltelijk (dek- en schoudervederen, onderrug, romp) zachtgrijs. ..... *Pluvianus.*
   b. Bovenzijde grotendeels bruin of grauwbruin, nergens zachtgrijs. ..... *Rhinoptilus.*
4. *a.* Staart diep gevorkt (meer dan 20 mm.); vleugel langer dan 170 mm. ..... *Glareola.*
   b. Staart weinig diep gevorkt. Vleugel tot 160 mm. lang. ..... *Galachrysia.*

GENUS CURSORIUS LATHAM.

Geen achterteen; tarsus veel langer dan teen 3 met klauw, ook veel langer dan de snavel; teen 3 met veeleer brede, aan de rand gekamde klauw; snavel zonder diepe zijgroeven, betrekkelijk slank, duidelijk(ook de onderkaak) naar onderen omgebogen; een enkele rij platen aan de voor- en aan de achterzijde van de tarsus.

Een enkele soort.

1. - **Cursorius Temmincki** SWAINSON. — Afb. 397 en 400.

Deze soort, de Renvogel, wordt gevonden van Senegal tot Abessinië en van daar, over Oost-Afrika en Oost-Congo, tot Zuid-Afrika; van de Loango-kust, Neder-Congo en Kasai uit wordt de soort ook verder naar het Zuiden toe gevonden.

Slechts de typische vorm wordt in onze gebieden aangetroffen.

1 *a.* - **Cursorius Temmincki Temmincki** SWAINSON.

Bovenkop licht roodbruin, het voorhoofd grauwer; wenkbrauwen en teugelstrepen wit, de wenkbrauwstrepen verenigen zich tot een nekkraag en worden aan beide zijden door een zwarte streep afgezoomd; bovenzijde, mantel, schouder- en dekvederen grauwbruin; handpennen blauwzwart, armpennen grauwbruin met driehoekige witte eindvlek; stuurpennen gelijk de rug, maar (behalve de middenste) met grote zwarte eindvlek en witte eindzoom, de buitenste pennen grotendeels of helemaal wit. Wangen roestgeel gewassen; kin en keel wit; borst grauwbruin, roestrood gewassen, de onderborst diep kastanjerood in het midden, dan zwart, de buik eveneens zwart in het midden, voor het overige wit; ondervleugeldekvederen roetzwart.

Snavel hoornbruin tot grauwzwart, de basis van de onderkaak geelachtig; poten wit tot geelachtigwit.

Vleugel: 115-128 ; staart: 40-50; tarsus: 38-44; snavel: 17-22 mm.

Bij de Juv. is de bovenkop donker gevlekt en is de nekkraag min of meer roestkleurig.

25 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION). — Muanda (VRIJDAGH). — Banana (SCHWETZ). — Leopoldstad (VAN DELFT).

Distr. Lualaba: Kinda (CHARLIERS). — Kansenia (DE WITTE).

Distr. Opper-Katanga: Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Lubumbashi-riv. (BERTRAND).

Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Semliki-monding (LIPPENS). — Rwindi-riv. (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Pala (STORMS). — Kasindi (CHAPIN). — Katobwe (CONOVER). — Luluaburg (CALLEWAERT). — Tenke (CAPELLO en IVENS). — Rutshuru-riv. (ap. FRIEDMAN en LOVERIDGE).

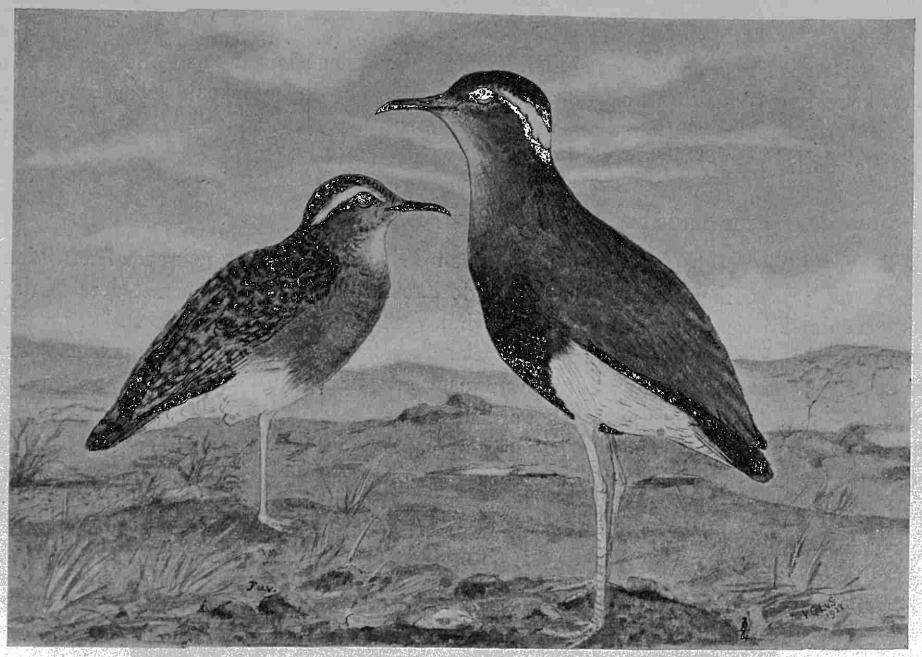

Afb. 397. — *Cursorius Temmincki* SWAINS. (VAN SOMEREN).

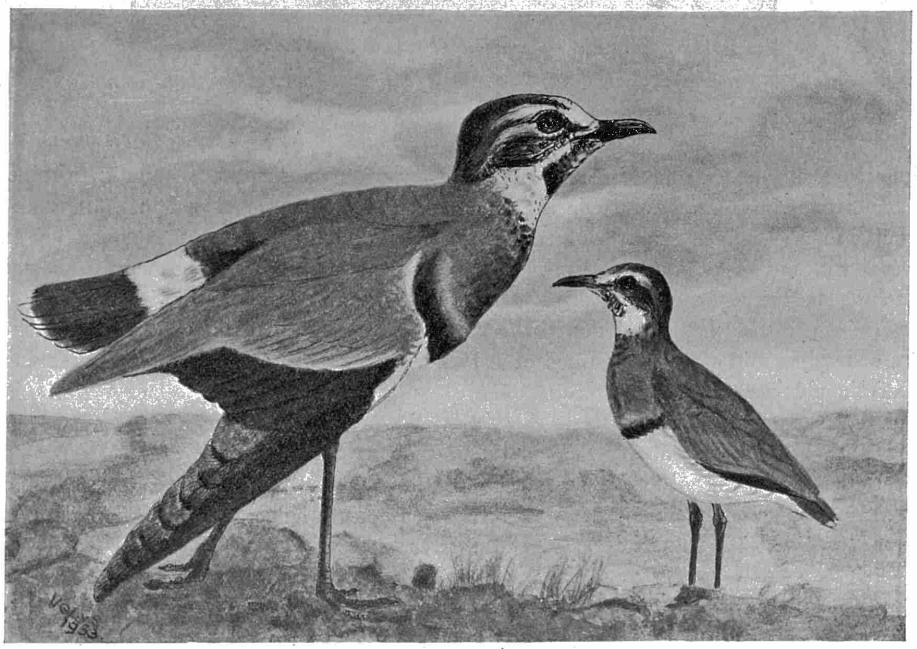

Afb. 398. — Links, *Rhinoptilus chalcopterus albofasciatus* SHARPE; rechts, *Rh. chalc. chalcopterus* TEMM. (VAN SOMEREN).

GENUS PLUVIANUS VIEILLOT.

Geen achterteen; tarsus langer dan teen 3 met klauw en langer dan de snavel; klauw 3 niet gekamd, betrekkelijk smal; snavel recht, maar bovenlijn van de bovenkaak gebogen; geen duidelijke zijgroeven. Twee rijen platen aan de voorzijde van de tarsus, twee aan de achterzijde.

Een enkele soort.

1. - Pluvianus aegyptius LINNAEUS. — Afb. 399 en 400.

Dit is de Vogel die de eigenaardige benaming van « Krokodilwachter » gekregen heeft. Men beweerde inderdaad dat hij bij voorkeur in de buurt van de Krokodillen vertoefde en met deze in de beste verstandhouding leefde: hij was hen behulpzaam door hun gebit te reinigen van alle stukken voedsel die er tussen bleven hangen. *Pluvianus aegyptius* komt zeker in groten getale voor op zandbanken waar Krokodillen zich in de zon koesteren, maar hij voedt zich normaal met Insecten, Weekdieren, Wormen, zo ook met Bloedzuigers die op de Krokodillen gevonden worden.

Bovenkop en kopzijden zijn mooi zwart, iets glanzend; een brede, witte streep loopt van de snavel af boven de ogen tot aan de nek, waar beide strepen zich verenigen; nek en mantel zijn eveneens zwart, deze

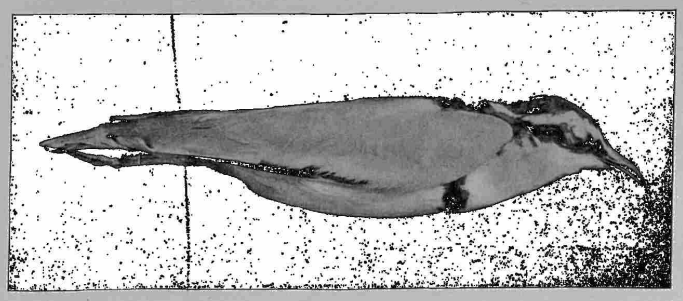

Afb. 399. — *Pluvianus aegyptius* LINN.
(Verz. Congo-Museum).

laatste zijdelings wit; de vederen van de mantel zijn verlengd, veeleer smal en puntig en reiken tot boven de romp; onderrug, romp, bovenstaartvederen, schouder- en dekvederen mooi zachtgrijs, de grote dekvederen met witte buitenzoom; handpen 1 zwartbruin, de hele basis en de buitenvlag grotendeels wit; de andere handpennen basaal wit, dan breed zwart, dan weer breed wit, met zwart einde; armpennen wit, distaal zwart, met witte eindzoom; stuurpennen mooi zachtgrijs, gelijk de rug, maar distaal breed wit, de meeste pennen met zwarte, dwarse streep vóór het wit einde. Kin en keel wit, of lichtjes roestkleurig; krop, borst en het overige van de onderzijde min of meer roestrood of isabelkleurig gewassen; een zwarte, dwarse band over de borst; ondervleugeldekvederen wit.

Snavel zwart; poten loodgrauw.

Vleugel: 125-144; staart: 55-70; tarsus: 31-36; snavel: 15-18 mm.

De soort wordt van Senegal tot Egypte en Soedan enerzijds, tot Angola, anderzijds, gevonden.

Twee vormen worden onderscheiden. De typische vorm heeft langere vleugels dan de vorm *angolae*: 130-144 mm. tegen 125-131 mm. volgens Mrs MEINERTZHAGEN.

1 *a*. - **Pluvianus aegyptius aegyptius** LINNAEUS.

De typische vorm van de Krokodilwachter wordt van Senegal tot Soedan en Egypte aangetroffen en zou mogelijk ook kunnen aangetroffen worden in het noorden van Belgisch Congo, b. v. aan het Albert-meer. Alle tot hiertoe onderzochte *Pluvianus*-exemplaren die in Uelé werden ingezameld horen nochtans beter bij de vorm *angolae*. Exemplaren van het Albert-meer zijn niet voorhanden.

Wij bezitten deze vorm uit Soedan: Wau (CHRISTY).

1 *b*. - **Pluvianus aegyptius angolae** MEINERTZHAGEN.

Dit is de vorm die van Angola over de Kwango en Kasai tot in Ubangi en Uelé wordt gevonden; in deze laatste gebieden is de vleugel soms langer dan 131 mm. CHAPIN beschouwt zulke exemplaren toch als *angolae*.

Een dertigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — Tussen de Cugo- en Sefu-rivieren (SCHWETZ). — Lukula-riv. (SCHWETZ).

Distr. Kasai: « Kasai » (Cie du Kasaï).

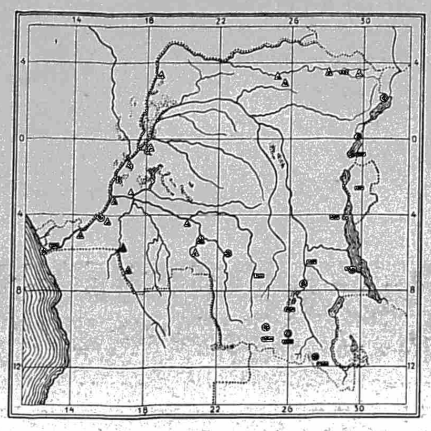

Afb. 400. — Vindplaatsen van
Cursorius Temmincki ● *Pluvianus aegyptius* ▲
Rhinoptilus chalcopterus ▬

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Mushie (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: Libenge (GOLENVAUX).

Distr. Uelé: Angodia (HUTSEBAUT). — Alipago (VRIJDAGH). — « Uelé » (POLIDORI).

Andere vindplaatsen: Lukolela (CHAPIN). — Niangara (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Leopoldstad (ap. MEINERTZHAGEN). — Basongo (SCHOUTEDEN). — Djoko-Punda (SCHOUTEDEN). — Luebo (SCHOUTEDEN). — Kidada (SCHOUTEDEN). — Bikoro (SCHOUTEDEN). — Bolobo (SCHOUTEDEN).

GENUS RHINOPTILUS STRICKLAND.

Snavel korter dan de kop, korter dan teen 3 zonder klauw; de bovenkaak met gebogen bovenlijn, de onderkaak recht; tarsus zeer lang maar korter dan de halve vleugellengte, met een enkele rij platen aan de voorzijde en één aan de achterzijde, zonder achterteen; tenen nogal kort, met korte klauwen, de klauw van teen 3 gekamd aan de binnenrand; handpennen 1-2-3 ongeveer even lang, of handpen 1 ietwat korter dan de volgende; de binnenste armpennen ongeveer even lang als de langste handpen; staart kort en dwars afgezet, korter dan de halve vleugellengte.

Tot hiertoe is een enkele soort bekend uit onze Kolonie; twee andere soorten worden in aangrenzende streken gevonden en zouden in onze gebieden misschien kunnen aangetroffen worden. Men kan deze drie soorten onderscheiden als volgt :

1. *a*. De handpennen vertonen aan het einde een donkerpurperen metaalglanzende vlek. De borst is bruin, van onderen door een zwarte streep afgezoomd. ..... *Rhinoptilus chalcopterus*.
   b. De handpennen vertonen zulke vlekken niet. De onderzijde vertoont twee of drie dwarse, zwarte of roodbruine strepen. ..... 2.

Afb. 401. — *Rhinoptilus africanus gracilis* FISCH. en RCHW. (VAN SOMEREN).

Afb. 402. — *Rhinoptilus cinctus cinctus* HEUGL. (VAN SOMEREN).

2. *a.* De borst vertoont twee dwarse, zwarte strepen; de hals is duidelijk donker gestreept. .... *Rhinoptilus africanus.*

b. Aan de onderzijde een dwarse, roodbruine streep over de borst; een andere roodbruine dwarse streep over de hals, naar de keel toe, de krop donker gevlekt en van achteren zwartgezoomd (zwarte dwarse streep) ..... *Rhinoptilus cinctus.*

1. - **Rhinoptilus [Smutsornis] africanus** TEMMINCK. — Afb. 401.

De Tweestrepige Renvogel werd tot hiertoe nooit aangetroffen in onze Kolonie. Hij wordt van Noord-oost- tot in Zuid-Afrika en Angola gevonden. Misschien zal deze soort gevonden worden in het oosten van Urundi of in het zuiden van Belgisch Congo. CHAPIN vermeldt, als mogelijke vertegenwoordigers van de soort, de vormen *gracilis* FISCH. en *bisignatus* HARTL., de eerste bekend uit Angola, de tweede uit Oost-Afrika.

De vleugels van deze twee vormen hebben kleinere afmetingen dan deze van de typische vorm: 147-161 mm. voor *africanus*, 133-142 mm. voor *bisignatus* en *gracilis; bisignatus* is lichtgekleurd, *gracilis* is donkerder.

Rhinoptilus africanus heeft een donkerbruine tot zwartbruine bovenkop, met bruinachtige vederzomen; eveneens bruine nek en wangen, met zwarte of donkerbruine streepjes of vlekken en lichtere zomen; de vederen van de bovenzijde en de dekvederen bruin maar distaal zwart, met brede bruinachtige of geelachtige zoom; bovenstaartdekvederen basaal zwart, distaal wit, met of zonder vlekken; stuurpennen zwartbruin, met lichtere eindzoom, de buitenste grotendeels of helemaal wit, met of zonder zwarte strepen; handpennen 1-4 zwart, aan de binnenvlag bruinachtig, de andere handpennen en de buitenste armpennen ten minste grotendeels roestbruin, distaal lichter gekleurd. Kin wit; keel en krop bruinachtig, fijn donkergestreept, de krop donkerder en afgezoomd door een zwarte, dwarse streep, die over de nek een kraag vormt; dan volgt een brede isabelkleurige dwarse band, en dan een tweede, breder dan de eerste, dwarse streep; het overige van de onderzijde wit of heel weinig bruinachtig gewassen.

Snavel zwart; poten witgeel.

2. - **Rhinoptilus chalcopterus** TEMMINCK. — Afb. 400.

De Purpervlekkige Renvogel bewoont een groot deel van Zwart-Afrika, van Senegal tot Noord-oost-Afrika, en van daar over Oost-Afrika tot de Kaap en Angola. In onze Kolonie is hij nu bekend, niet alleen uit het oosten, maar ook uit Neder-Congo.

Bovenkop, nek, bovenzijde, dek- en schoudervederen grauwbruin; het voorhoofd, de wenkbrauwen en de langere bovenstaartdekvederen wit, soms roestkleurig; de grote dekvederen witgezoomd; de stuurpennen basaal wit, dan grauwbruin, distaal zwartbruin of zwart, met brede, witte eindzoom; handpennen zwart, distaal met een grote metaalglanzende purperen vlek en hiervóór metaalgroen gezoomd; armpennen bruin, distaal zwart, maar dan metaalgroen of - purper en met min of meer brede, witte eindzoom, de binnenvlag gedeeltelijk wit; de binnenste armpennen helemaal bruin, gelijk de rug, of wit gezoomd. Oogring, teugel en brede zijstreep aan de kop, zwart; onder de witte wenkbrauwstreep een roodbruine streep en dan weer een witte; kin wit; keel wit, met aan iedere zijde een bruine streep, of helemaal bruin van voren en wit van achteren; krop bruin, naar achteren lichter gekleurd, maar zwart afgezoomd; het overige van de onderzijde wit, de flanken min of meer bruinachtig gewassen.

Snavel zwart, met donkerrode basis; poten donkerrood.

Vleugel: 167-187; staart: 80-90; tarsus: 65-77; snavel: 18-22 mm.

Twee vormen worden voor onze gebieden vermeld: *chalcopterus* s. str. en *chalc. albofasciatus.*

2 *a.* - **Rhinoptilus chalcopterus albofasciatus** SHARPE.

Deze vorm wordt gevonden van de Kaap tot Angola en Loango, enerzijds, tot Oost-Afrika en Z. Uganda, anderzijds. Hij is wat donkerder gekleurd dan de typische vorm en de grote dekvederen zijn breder wit gezoomd.

Een twintigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE).

Distr. Sankuru: Kanda Kanda (DRION).
Distr. Lualaba: Kansenia (DE WITTE). — Kansenia (DE MONTPELLIER). — Kanzenze (DE WITTE).
Distr. Opper-Katanga: Kimilolo-riv. bij Elisabethstad (SCHOUTEDEN). — Elisabethstad (RICHARD). — Kifumanshi-riv. (DE RIEMAECKER).
Distr. Tanganika: Kiambi (DE WITTE). — Boudewijnstad (HUTSEBAUT).
Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Dogodo-riv. (PILETTE).
Ruanda-Urundi: Astrida (AURELIAAN).
Andere vindplaatsen: Opper-Lualaba (NEAVE). — Bukama (J. BEQUAERT). — Boma (PETIT).

2 *b*. - **Rhinoptilus chalcopterus chalcopterus** TEMMINCK.

De typische vorm van *Rr. chalcopterus* wordt van Senegal tot Noordoost-Afrika gevonden en komt ook in het noorden van Belgisch Congo voor.
Een enkel exemplaar.
Distr. Uelé: Gangala na Bodio (LAUWERS).
Andere vindplaatsen: Garamba (CHAPIN). — Mahagi (SCHOUTEDEN).

3. - **Rhinoptilus [Hemerodromus] cinctus** HEUGLIN. — Afb. 402.

De Driestrepige Renvogel is tot hiertoe nooit in onze Kolonie waargenomen geworden. Hij is, onder verscheidene vormen, bekend uit Noordoost- tot Zuid-Afrika en van daar tot Angola en Noord-Rhodesië.
Bovenkop, bovenzijde en dekvederen zijn donkerbruin tot zwartbruin, de vederen met brede roestkleurige of bruinachtige zoom, het voorhoofd lichter gekleurd, soms wit; de achterkop door een zwartgerande witte streep afgezoomd, die over de ogen tot aan de snavel loopt; de romp meer éénkleurig bruin, de langste bovenstaartdekvederen wit; middelstuurpennen aan de basis wit, dan bruin, aan het einde zwartbruin, met witte eindzoom; de volgende stuurpennen met witgevlekte buitenvlag, de buitenste soms helemaal, of grotendeels, wit; handpennen zwartbruin, de binnenvlag aan de basis wit bij de buitenste pennen, bruinachtig bij de binnenste, die een bruinachtige of roestkleurige eindzoom vertonen; armpennen bruin, met lichtgekleurde zoom, de binnenste gelijk de rug. Wangen, kin en keel wit of licht roestkleurig; een brede, min of meer roestkleurige dwarse band over de krop vertoont nogal grote, donkerbruine schachtvlekken en is aan beide randen zwartgezoomd; vóór deze band, een roodbruine tot grauwbruine dwarse streep, die tot aan een wangenstreep reikt; over de borst een soms weinig aangeduide roodbruine, dwarse streep; het overige van de onderzijde wit.
Snavel zwart, basaal grauwgroen of -geel; poten geelwit of licht bruinachtig.
Vleugel: 155-165; staart: 80-90; tarsus: 57-73; snavel: 18-20 mm.
CHAPIN vermeldt de drie volgende vormen, die misschien in onze gebieden zouden kunnen voorkomen.

3 *a*. - **Rhinoptilus cinctus cinctus** HEUGLIN.

De typische vorm van *Rh. cinctus* wordt van het Witte-Nijl-gebied en Noordoost-Afrika, over Oost-Afrika, tot in het zuidwesten gevonden. Zijn tarsus is korter dan die van de twee andere vormen: 57-64 mm.
Wij bezitten deze vorm uit Abessinië en Oost-Afrika.

3 *b*. - **Rhinoptilus cinctus Emini** ZEDLITZ.

Deze vorm is bekend uit Oost-Afrika, ten zuiden van het Victoria-meer. De tarsus is 63-73 mm. lang.

3 *c*. - **Rhinoptilus cinctus Seeböhmi** SHARPE.

Eveneens met lange tarsus: deze is ten mintse 68 mm. lang. Bewoont de streken ten zuiden van onze Kolonie en zou in Zuid-Katanga kunnen gevonden worden.
Wij bezitten deze vorm slechts uit Z. Rhodesië.

GENUS GLAREOLA Brisson.

Snavel kort en stevig, de bovenkaak merkelijk gebogen, ongeveer half zo lang als de kop, zonder zijgroeven; tarsus kort, slechts even lang als teen 3, of ietwat langer; een kort vlies tussen tenen 3 en 4; de klauw van teen 3 gekamd aan de binnenzijde; teen 1 bestaat; vleugels lang en puntig, handpen 1 is de langste pen; de staart is meer dan 20 mm. diep gevorkt.

Twee soorten worden in onze Kolonie gevonden:

1. *a.* De okselvederen en een deel der ondervleugeldekvederen zijn donker roodbruin. ..... *Glareola pratincola.*

b. De okselvederen en de ondervleugeldekvederen zijn zwart. ..... *Glareola Nordmanni.*

Dit zijn de Vorkstaartzwaluwpluvieren, die soms in heel groot aantal verschijnen. Roberts noteert dat ze zich in Zuid-Afrika vooral met Sprinkhanen voeden en de Sprinkhanenzwermen volgen: de benaming « Sprinkhanenvogels (Sprinkhaanvoël) » wordt hun daar gegeven.

1. - **Glareola Nordmanni** Fischer. — Afb. 403.

Deze Vorkstaartpluvier broedt in Zuidoost-Europa en in West-Azië, en trekt dan naar het zuiden: hij wordt tot in Zuid-Afrika aangetroffen.

Bovenkop en bovenzijde donker grauwbruin, min of meer olijfkleurig gewassen, de bovenkop donkerder; de nek soms roestkleurig getint; bovenstaartvederen wit; stuurpennen voor ongeveer de basale helft

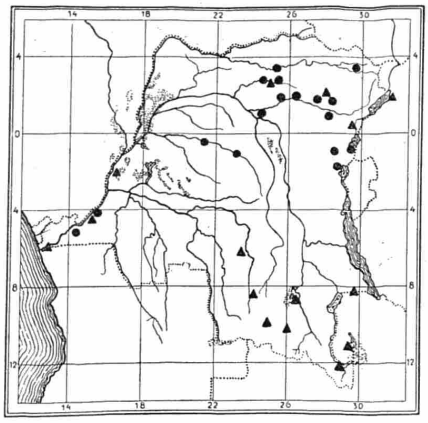

Afb. 403. — Vindplaatsen van *Glareola.*
● *Glar. pratincola.* ▲ *Glareola Nordmanni.*

wit, dan zwart of zwartbruin, de kortere pennen met lichtgekleurde eindzoom; handpennen zwart, met blauwe glans, pen 1 met witte schacht; buitenste armpennen zwartbruin of donkerbruin, met lichtgekleurde eindzoom, de binnenste gelijk de rug. Kin en keel isabelkleurig, de keel door een zwarte, smalle streep omschreven, die van oog tot oog loopt; achter deze zwarte streep is de borst grauwbruin, dan isabelkleurig; buik en onderstaartvederen min of meer zuiver wit; okselvederen en ondervleugeldekvederen zwart.

Snavel distaal zwart, basaal oranjerood tot rood; poten donkerbruin of roodbruin.

Vleugel: 184-197.5; staart: 105-115; tarsus: snavel: 15-20 mm.

Een vijftigtal exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Thysstad (Schwetz). — Leopoldstad (Mevr. Lepersonne).

Distr. Tshuapa: Boende (Wijnants). — Ikela (Dupuis).

Distr. Uelé: Medje (Christy). — Buta (Schouteden). — Buta (Hutsebaut). — Titule (Hutsebaut). — Bambesa (Vrijdagh). — Zobia (Hutsebaut). — Alipago (Vrijdagh).

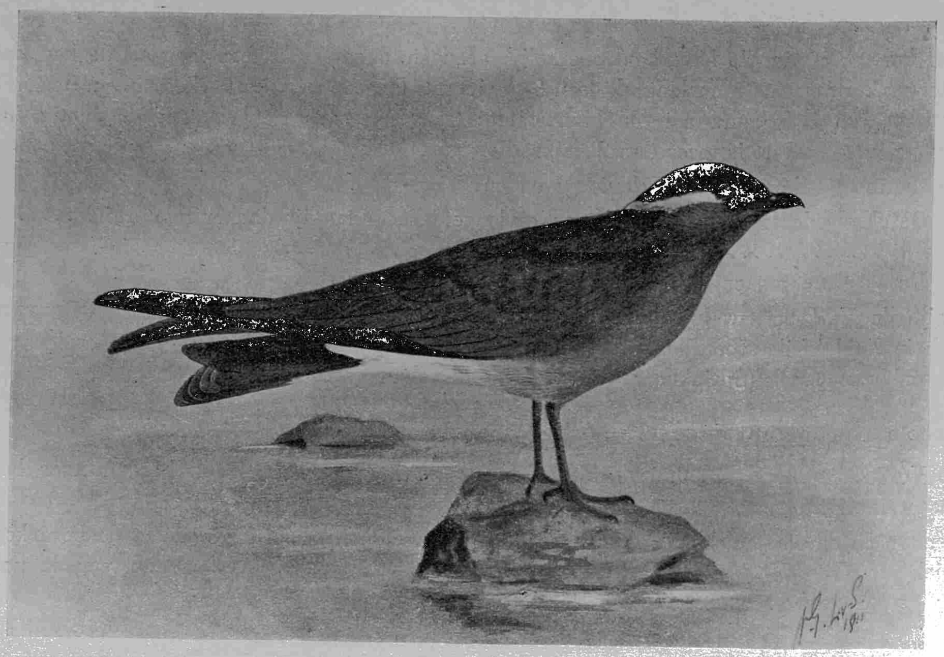

Afb. 404. — *Galachrysia nuchalis* GRAY. (VAN SOMEREN).

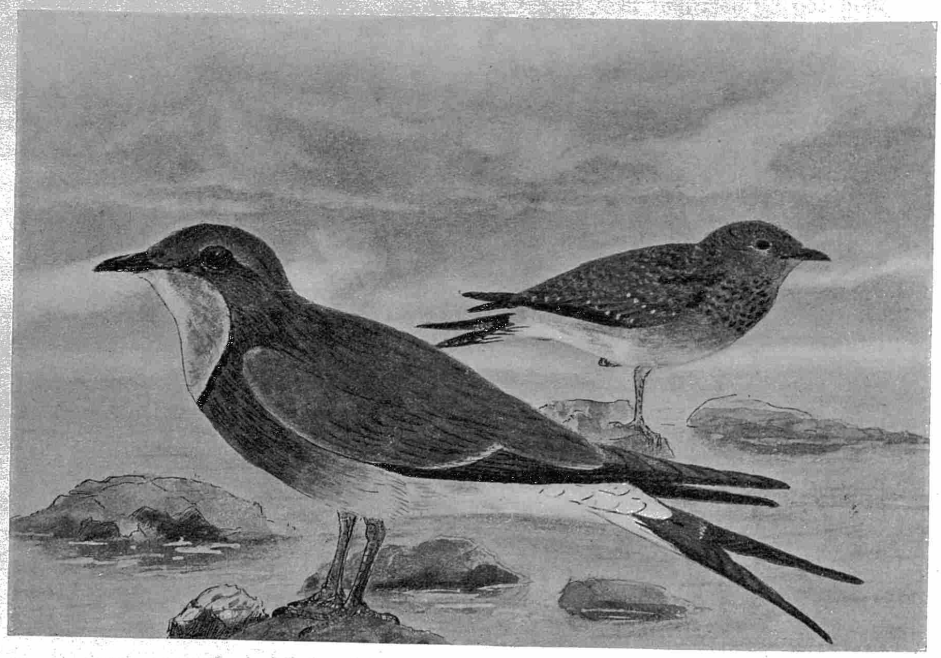

Afb. 405. — *Glareola pratincola Fülleborni* NEUM. (VAN SOMEREN).

Distr. Stanleystad: Yangambi (VRIJDAGH). — Popoie (NAHAN). — Panga (SCHOUTEDEN).
Distr. Kibali-Ituri: Faradje (CHAPIN).
Distr. Kivu: Rwindi-riv. (LIPPENS). — Butembo (PRIGOGINE).

Andere vindplaatsen: Lubila (CHAPIN). — Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Kadjudju (BABAULT).

2. - **Glareola pratincola** LINNAEUS. — Afb. 403 en 405.

Deze Vorkstaartpluvier of Vorkstaartzwaluwpluvier wordt in Zuid-Europa, Azië en Afrika gevonden. De typische vorm, *Glareola pratincola pratincola*, bewoont Zuid-Europa, Noord-Afrika en Azië en wordt in Noordoost-Afrika door een nauw verwante vorm vertegenwoordigd. In onze gebieden komen de vormen *Boweni* en *Fülleborni* voor, die slechts in Zwart-Afrika worden aangetroffen.

Glareola pratincola vertoont een buitengewone gelijkenis met *Glar. Nordmanni*. De hierboven gegeven beschrijving van deze laatste soort past volkomen op *pratincola*, behalve dat de okselvederen en gedeeltelijk ook de ondervleugeldekvederen roodbruin zijn; bij *Nordmanni* zijn ze zwart.

Vleugel: 171-200; staart: 104-119; tarsus: 30-33; snavel: 12-16 mm.

Bij de Juv. van *pratincola* evengoed als bij *Nordmanni* wordt de keel niet door een regelmatige zwarte streep omschreven; ze vertoont daarentegen een donkere vlekking, behalve in het midden.

2 *a*. - **Glareola pratincola Boweni** BANNERMAN.

Deze vorm wordt van Senegal tot Soedan en over Gaboen en Neder-Congo tot in N. Angola gevonden. Hij is nauw verwant met de volgende vorm, maar schijnt lichter gekleurd te zijn en de vleugel meet 179-196 mm., in plaats van 173-193 mm. bij *Fülleborni*.

Vijf exemplaren maar zijn in ons bezit. Alle komen uit Neder-Congo; in het binnenland komt *Fülleborni* voor.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (VAN DELFT). — Leopoldstad (HENRION). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Mateba-eiland (WEYNS).

2 *b*. - **Glareola pratincola Fülleborni** NEUMANN.

Deze vorm wordt van de Kaap over Oost-Afrika tot aan het Albert-meer en in Angola gevonden. Hij komt niet alleen in het zuidoosten en het oosten van onze Kolonie voor, maar ook in het noorden.

Een twintigtal exemplaren.

Distr. Leopold II-meer: Lekana (KELE).
Distr. Kivu: Kasindi/Beni (GRAUER).
Distr. Stanleystad: Avakubi (CHRISTY).
Distr. Uelé: Medje (CHRISTY). — Buta (HUTSEBAUT).
Distr. Lualaba: Musolo-meer (DE BAILLET). — Kando bij Tenke (DE WITTE). — Maka, Londo (BRIEN). — Mutombo Mukulu (BOUVIER).
Distr. Opper-Katanga: Musosa (BREDO). — Luapula/Luombwa (DE WITTE).
Distr. Kasai: Bakwanga (Mevr. M. BEQUAERT).

Andere vindplaatsen: Albert-meer (ap. MEINERTZHAGEN). — Bangwelo-meer (BRELSFORD).

GENUS GALACHRYSIA GRAY.

Deze Zwaluwpluvieren zijn kleinere vogels dan de *Glareola* en hun staart is nooit diep gevorkt, al zijn de middelste stuurpennen korter dan de zijdelingse pennen.

Twee soorten komen in onze gebieden voor en hebben er een heel grote verspreiding.

Galachrysia cinerea wordt slechts op zandige, *Gal. nuchalis* daarentegen vooral op rotsige grond aangetroffen. Men zal de twee soorten als volgt onderscheiden :

1. *a.* Lichtgekleurde Vogel: de bovenzijde grotendeels zachtgrijs, de onderzijde wit, min of meer roestkleurig gewassen; een zwarte streep loopt van de snavel over het oog tot aan de zijde van de nek. ..... *Galachrysia cinerea.*

b. Donkergekleurde Vogel: de bovenzijde donker grauwbruin; de onderzijde gedeeltelijk (keel en borst) asbruin tot asgrauw; een witte nekkraag bij de volwassen vogels. .... *Gal. nuchalis.*

1. - **Galachrysia cinerea** FRASER. — Afb. 406-407.

Deze soort wordt van West-Afrika tot Neder-Congo, Kasai en Ubangi, en het Tsaad-gebied gevonden.

Bovenkop en bovenzijde zijn heel licht en zijdeachtig grijs, met een min of meer duidelijke, roestgele nekkraag; een zwarte streep loopt van de snavel over het oog tot aan de zijde van de nek; witte wenkbrauwstrepen; bovenstaartvederen wit; stuurpennen wit, de middelste pennen distaal breed zwart en met witte eindzoom, de buitenste betrekkelijk smal zwart; handpennen 1-3 bruinzwart, de binnenvlag min of meer breed wit; de andere pennen ook aan de buitenvlag wit, de binnenste aan de basis zwartbruin of helemaal zwartbruin met witte zoom; armpennen wit, met of zonder zwartbruine eindvlek, de binnenste gelijk de rug. Onderzijde helemaal wit, de borst ten minste min of meer roestkleurig gewassen; okselvederen wit; de grote ondervleugeldekvederen zwart, de andere met wit gemengd.

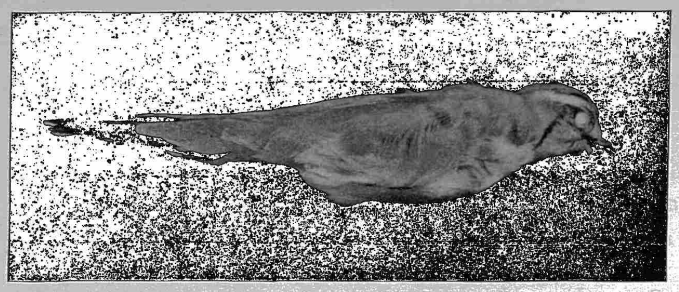

Afb. 406. — *Galachrysia cinerea* FRAS.

Snavel distaal zwart, basaal oranjerood; poten oranjerood.

Vleugel: 135-150; staart: 55-60; tarsus: 22-24; snavel: 12-14 mm.

Een veertigtal exemplaren in ons bezit.

Distr. Neder-Congo: Eiland bij Zambi (VAN SACEGHEM). — Banc d'Anvers, bij Boma (SCHOUTEDEN). — Stanley-Pool (VAN DELFT). — Zambi (DARTEVELLE). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — [Mushie (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tshuapa: Bokungu (DUPUIS). — Lukolela (LECOCQ). — Ikengo (SCHOUTEDEN).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS).

Distr. Kasai: Basongo (SCHOUTEDEN). — « Kasai » (Cie du Kasai).

Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — Lenda-riv. (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Basoko (CHAPIN). — Manyanga (BOHNDORFF). — Msuata. — Eala (SCHOUTEDEN).

2. - **Galachrysia nuchalis** GRAY. — Afb. 404 en 407.

Deze Zwaluwpluvier is bekend van Sierra-Leone tot in Abessinië, enerzijds, tot aan het Moero-meer, anderzijds, en tot in Neder-Congo. Twee vormen maar worden tegenwoordig herkend, en slechts de typische vorm wordt in onze Kolonie aangetroffen. Hij komt er op veel plaatsen in heel groot aantal voor.

2 *a*. - **Galachrysia nuchalis nuchalis** GRAY. — Afb. 404 en 407.

Bovenkop donkerbruin, door een witte kraag van de nek gescheiden; bovenzijde en dekvederen grauwbruin, de romp iets donkerder; bovenstaartdekvederen basaal grauwbruin, distaal wit; stuurpennen zwartbruin, basaal voor ongeveer de helft wit, en met witte eindzoom, de buitenste pennen bijna helemaal wit, slechts met distale, schuine, zwartbruine vlek en smalle zoom van de buitenvlag; armpennen lichter gekleurd, basaal min of meer breed wit, de binnenste gelijk de rug. Kin en teugel zwart; keel en borst grauwbruin, asbruin of asgrauw, geleidelijk in het wit overgaand op de buik; onderstaartdekvederen wit; okselvederen grauwbruin; ondervleugeldekvederen zwartbruin, de grotere lichter gekleurd, met wit einde.

Snavel basaal oranjerood, distaal zwart; poten oranjerood tot rood.

Vleugel: 137-160; staart: 55-60; tarsus: 18-22; snavel: 10-12 mm.

Bij de Juv. vertoont de bovenzijde geen witte nekkraag en zijn de vederen distaal min of meer lichtgekleurd.

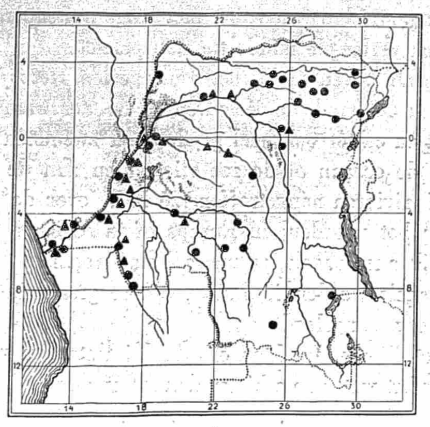

Afb. 407. — Vindplaatsen van *Galachrysia*.
● *Galachr. nuchalis*, ▲ *Galachr. cinerea*.

Meer dan 135 exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Leopoldstad (CHRISTY). — Leopoldstad (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (LALOUX). — Leopoldstad (HENRION). — Matadi (DARTEVELLE). — Boma (DARTEVELLE). — Manyanga (Mevr. M. BEQUAERT).

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN).

Distr. Tshuapa: Lukolela (BOURRY). — Moma, Hte Tshuapa (GHESQUIÈRE).

Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — Libenge (GOLENVAUX).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Stanleystad (CHRISTY). — Gamangui (CHAPIN). — Panga (SCHOUTEDEN). — Ponthierstad (GHESQUIÈRE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Angodia (HUTSEBAUT). — Tely (VRIJDAGH). — Bambesa (VRIJDAGH).

Distr. Kasai: Tshikapa (SCHOUTEDEN). — Luluaburg (BEERNAERT). — Bakwanga (Mevr. M. BEQUAERT). — Bakwanga (WINDMOLDERS).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — Frans Jozef-watervallen (SCHWETZ). — Willem-watervallen (SCHWETZ).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Penge/Avakubi (CHAPIN). — Bafwabaka (CHAPIN). — Dungu (CHAPIN). — Zoro (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Coquilhatstad (CHAPIN). — Irumu (MECKLEMBURG). — Enguatura (ANSORGE). — Lukonzolwa (ASCENSO). — Lubudi-riv. (NEAVE). — Lufupa-riv. (NEAVE). — Mawambi (MECKLEMBURG). — Kasai-riv. (SCHOUTEDEN). — Tumba-meer (SCHOUTEDEN). — Poko (CHRISTY). — Semliki-vallei (ap. MEINERTZHAGEN). — Kotili (SCHOUTEDEN).

XIV. — Orde LARIFORMES

Een enkele familie vertegenwoordigt de Lariformes: de Lariden.

Fam. LARIDAE

De Lariden, of Meeuwvogels, zijn watervogels met een heel typisch voorkomen. De snavel is zijdelings min of meer afgeplat; beide kaken zijn recht en puntig of de bovenkaak vertoont een duidelijke eindhaak, bij een enkel genus hebben de kaken een stomp einde en is de bovenkaak merkelijk korter dan de onderkaak; de neusgaten zijn spleetvormig. De hals is kort, het lichaam min of meer sterk gebouwd, met dicht en zacht, meestal lichtgekleurd kleed. De poten zijn betrekkelijk kort en vertonen goed ontwikkelde zwemvliezen tussen de voortenen. De vleugel is lang en spits, met lange buitenpennen. De staart is ofwel dwars afgesneden, ofwel gevorkt, ofwel met verlengde middelste stuurpennen.

De Meeuwvogels worden slechts boven of bij het water gezien. Het zijn merkwaardige vliegers en iedereen heeft de gelegenheid gehad, in ons land, de Meeuwen of de Zeezwaluwen bij hun sierlijke oefeningen in de lucht te bewonderen; ze lopen echter ook heel geschikt en zwemmen voortreffelijk. Veel soorten zijn echte zeevogels, die slechts over de oceaan of de zee vliegen en aan de kusten ervan vertoeven; andere worden over de binnenmeren of -rivieren aangetroffen, zó b. v. over de grote meren van Midden-Afrika. Verscheidene soorten broeden in het noorden, in Europa of in Azië, en trekken dan naar het zuiden; andere daarentegen zijn zuiver Afrikaanse vogels, en meestal standvogels.

De nesten van de Meeuwvogels worden in kuilen van de grond, in moerassen, aan de kusten of aan de oevers van meren of rivieren enz. aangelegd.

De Lariden voeden zich met Vissen, Insekten en allerlei waterdieren, maar ook in veel gevallen met aas of afval; ze vliegen laag over het water en schieten dan toe op de prooi, die ze met de snavel vangen; maar ook over land weten ze hun voedsel op te nemen: dit kan men gemakkelijk waarnemen bij de Meeuwen die zo veel in onze steden worden gezien. De Rynchopinae « ploegen » het water met hun eigenaardige snavel en vangen zo wieren, insekten of andere waterdieren.

De Lariden worden onder vier onderfamiliën, verdeeld, namelijk : de Stercorariinae of Jagers, de Larinae of Meeuwen, de Sterninae of Zee zwaluwen, en de Rynchopinae of Schaarbekken. Negen genera worden hier onderscheiden:

1. *a.* De snavel bestaat uit vier delen en eindigt op een sterke haak (Afb. 408). De voortenen zijn tot aan de klauwen door de zwemvliezen verbonden. . . (*Stercorariinae*) *Stercorarius* (blz. 385).
   b. De snavel bestaat uit één stuk. . . . . 2.
2. *a.* De snavel is zijdelings sterk samengedrukt en de bovenkaak is merkelijk korter dan de onderkaak. Beide kaken met stomp einde (Afb. 422). . . . . (*Rynchopinae*) *Rynchops*.
   b. De bovenkaak is ten minste even lang als de onderkaak. . . . . 3.
3. *a.* De bovenkaak is aan het einde duidelijk haakvormig gebogen. De staart is dwars afgesneden of ietwat afgerond. . . . . (*Larinae*) 4.
   b. De twee kaken zijn ongeveer recht en lopen puntig uit. De staart is min of meer duidelijk gevorkt, ofwel wordt hij van buiten naar binnen geleidelijk langer. . . . . (*Sterninae*) 5.
4. *a.* Vleugel 285-325 mm. lang. Bij het winterkleed vertoont de witte kop een donkere tot zwarte oorvlek; bij het zomerkleed is de kop grijs, naar achteren duidelijk donkerder. . . . . *Hydrocoleus* (blz. 388).
   b. Vleugel 410-440 mm. lang. De kop is ofwel helemaal wit (zomerkleed), ofwel donkergestreept (winterkleed). . . . . *Larus* (blz. 387).
5. *a.* De stuurpennen worden van binnen naar buiten geleidelijk korter. . . . . *Anous* (blz. 390).
   b. De staart is min of meer diep gevorkt, de buitenste pennen zijn de langste. . . . . 6.
6. *a.* De zwemvliezen reiken niet over het tweede lid van de teen. Staart weinig diep gevorkt. . . . . *Chlidonias* (blz. 390).
   b. De zwemvliezen reiken tot aan het laatste lid. Staart goed gevorkt. . . . . 7.

7. *a.* Tarsus langer dan teen 3 met klauw, of even lang. Snavel korter dan 45 mm. en zwart. .... *Gelochelidon* (blz. 397).
   b. Tarsus meestal korter dan teen 3 met klauw; soms is hij langer, maar in dit geval is de snavel langer dan 45 mm. Snavel geel, of rood, of zwart. ..... 8.
8. *a.* Tarsus langer dan 35 mm. De snavel is zeer dik, 19-20 mm. hoog bij de neusgaten. .... *Hydroprogne* (blz. 396).
   b. Tarsus korter dan 35 mm. De snavel is zelden hoger dan 15 mm. bij de neusgaten. .... *Sterna* (blz. 393).

A. — ONDERFAM. STERCORARIINAE

GENUS STERCORARIUS BRISSON.

Dit zijn de Roofmeeuwen of Jagers, die echte zeevogels zijn.

Vogels met krachtig gebouwd lichaam en betrekkelijk kleine kop. De snavel bestaat uit vier delen (Afb. 408) en is heel stevig; hij eindigt in een sterk gekromde haak; zijn basis is bedekt met een washuid; hij is korter dan de tarsus. Deze laatste is stevig maar betrekkelijk kort, ongeveer even lang als

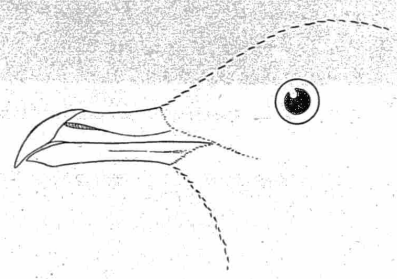

Afb. 408. — Snavel van een *Stercorarius*.

teen 3; de klauwen zijn groot, scherp en gekromd, en de zwemvliezen reiken tot aan de klauwen. De vleugels zijn lang en puntig; handpen I is de langste. De twee middelste stuurpennen zijn voorbij de andere min of meer verlengd. Bovenzijde donker gekleurd.

De Jagers of Roofmeeuwen voeden zich vooral met de buit die ze van andere Zeevogels, ook Meeuwen, roven. Ze achtervolgen hun slachtoffer totdat het de begeerde prooi laat vallen; maar ook voeden ze zich met kleinere vogels of zelfs zoogdieren.

Geen enkele soort is tot hiertoe van onze Congolese kust bekend. CHAPIN vermeldt drie soorten, die toch soms vóór Banana, Muanda of Vista moeten verschijnen. Men kan ze als volgt onderscheiden :

1. *a.* Vleugel langer dan 340 mm.; teen 3 met klauw langer dan 45 mm. Bij de volwassen individuen zijn de twee middelste stuurpennen merkelijk verlengd, maar ze blijven ongeveer even breed over de hele lengte. ..... *Stercorarius pomarinus.*
   b. Vleugel korter dan 335 mm.; teen 3 met klauw korter dan 45 mm. De twee middelste stuurpennen worden distaal geleidelijk smaller en eindigen puntig. ..... 2.
2. *a.* Ten minste de drie eerste handpennen hebben witte schachten. De middelste stuurpennen worden tot 220 mm. lang; vleugel 315-335 mm. lang; bovenkaak 27-31 mm. ..... *Sterc. parasitus.*
   b. Slechts de twee buitenste schachten zijn wit; soms is de schacht van pen 3 lichter gekleurd maar nooit wit. De middelste stuurpennen worden 300-360 mm. lang; vleugel slechts 296-320 mm.; bovenkaak 25-29 mm. ..... *Sterc. longicaudus.*

1. - **Stercorarius longicaudus** VIEILLOT.

Deze Roofmeeuw, of Langstaartige Jager, broedt in het hoge Noorden en zwerft dan naar het zuiden over de oceaan; hij wordt dan ook aan de westelijke kust van Afrika aangetroffen.

De bovenkop is donkerbruin tot zwartbruin; de nek is grotendeels strogeel; de bovenzijde grauwbruin; handpennen zwartbruin, de binnenvlag lichter gekleurd, de schachten van pennen 1 en 2 wit, die van pen 3 soms lichtgekleurd, bruinachtig; stuurpennen distaal zwartbruin, basaal grauwbruin. Kin en keel wit, de borst asgrauw.

Snavel zwart maar basaal olijfbruin of -groen; poten zwart of blauwgrijs.

Vleugel: 296-320 mm.; buitenpennen van de staart: 120, middelste stuurpennen: tot 360 mm.; tarsus: 40-45 mm.; snavel: 25-29 mm.

De twee middelste stuurpennen worden naar het einde toe geleidelijk smaller en eindigen puntig; bij volwassen individuen zijn ze veel langer (tot tweemaal zo lang) dan de andere stuurpennen.

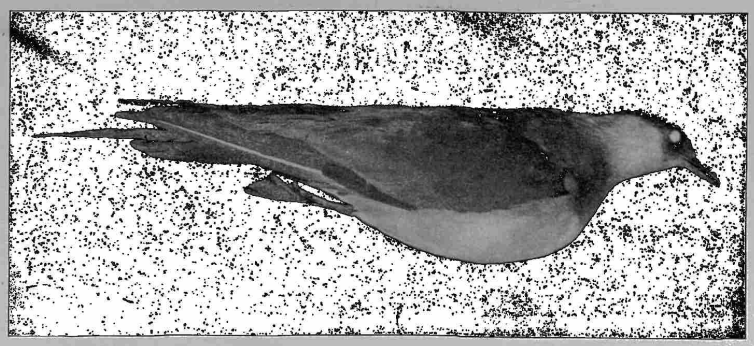

Afb. 409. — *Stercorarius parasiticus* LINN.

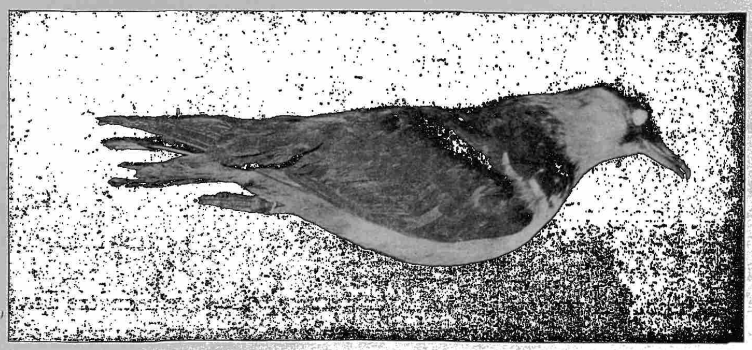

Afb. 410. — *Stercorarius pomarinus* TEMM.
(Verzam. Museum Brussel).

2. - **Stercorarius parasiticus** LINNAEUS. — Afb. 409.

Dit is de Middelste Jager, die eveneens in het hoge Noorden broedt en dan over alle zeeën zwerft, tot aan de Kaap; hij is aan de kust van Gaboen ingezameld geworden.

Kop en bovenzijde zijn zwartbruin, roetbruin of grauwbruin, de bovenkop en de wangen van voren donkerder; de nek lichter gekleurd, tot strogeel; de handpennen zijn ten minste aan de buitenvlag zwartbruin, anders bruin, met witte basis, de schachten van ten minste de drie eerste pennen wit. Kin wit; keel en halszijden min of meer strogeel gewassen; krop, borst en buik wit, maar min of meer duidelijk (vooral de krop, die ook helemaal donker kan worden) donker gevlekt of breed dwarsgestreept; onderstaartvederen min of meer roetzwart.

Snavel zwartbruin, lichter aan de basis; poten zwart.

Vleugel: 315-335; tarsus: 42-46; snavel: 27-31 mm.; middelste stuurpennen tot 200-220, andere stuurpennen 115-123.

Bij deze soort zijn de twee middelste stuurpennen naar het einde toe geleidelijk versmald en steken bij volwassen individuen ver (80-90 mm.) over de andere stuurpennen.

3. - **Stercorarius pomarinus** TEMMINCK. — Afb. 410.

Dit is de Grote Jager of Roofmeeuw, die gelijk de voorgaande soorten in het koude noorden broedt en dan naar het zuiden trekt; hij is tot aan de kust van Zuidwest-Afrika aangetroffen geworden.

Kop en bovenzijde leizwart tot zwartbruin, de nek gedeeltelijk strogeel; handpennen en stuurpennen met witte basis, verder zwartbruin aan de buitenvlag, met witte schachten. Onderzijde meestal lichter gekleurd, tot wit, met min of meer duidelijke, donkere vlekken of dwarsstrepen, de buik en de onderstaartdekvederen grotendeels roetzwart.

Snavel leigrauw tot leigrijs, distaal zwart; poten zwart of zwartgrijs.

Vleugel: 345-373; middelste stuurpennen tot 182-200, andere stuurpennen 125-135; tarsus: 55-57; snavel: 35-40 mm.

De twee middelste stuurpennen zijn naar het einde toe niet versmald en zijn aan het einde afgerond; distaal zijn ze min of meer gedraaid; bij volwassen individuen steken ze ver over de andere pennen.

GENUS LARUS LINNAEUS.

Grote Meeuwen, met stevige snavel, die korter is dan de kop, de bovenkaak ietwat langer dan de onderkaak en aan het einde meestal min of meer haakvormig gebogen. Staart kort, recht afgesneden. Tarsus weinig langer dan teen 3 met klauw; de zwemvliezen reiken tot aan de klauwen.

Een enkele soort.

1. - **Larus fuscus** LINNAEUS.

Dit is de Kleine Mantelmeeuw, die in België en Nederland in de winter en soms ook in de zomer aan het strand wordt gezien. In onze Kolonie is deze Meeuw de grootste der daar aangetroffen Laridensoorten.

1 *a*. - **Larus fuscus fuscus** LINNAEUS. — Afb. 411.

De typische vorm van *Larus fuscus* broedt in Noord-Europa en trekt naar het zuiden tot aan het Tanganika-meer en het Nyasa-meer, maar ook tot aan de Stanley-Pool.

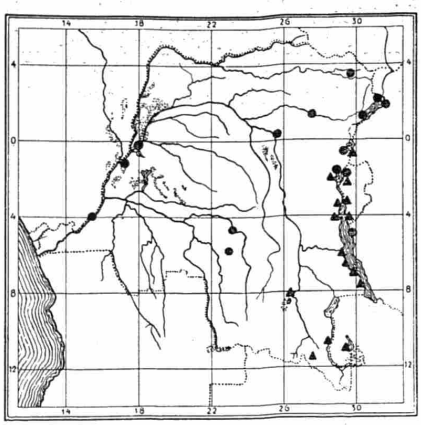

Afb. 411. — Vindplaatsen van *Larus fuscus* ● en *Hydrocoleus cirrocephalus* ▲

Bij deze vorm is de bovenzijde leizwart tot zwartbruin, de schouder- en dekvederen eveneens, de eerste distaal breed witgezoomd; buitenste handpennen leigrauw tot leizwart, met witte eindzoom (pen 1, en soms ook pen 2, met witte vlek vóór het einde); binnenste handpennen iets lichter, grauwzwart, distaal zwart, met brede, witte eindzoom; armpennen eveneens, maar met grotendeels witte binnenvlag en schacht.

Bij het zomerkleed zijn kop, nek en hals, bovenstaartdekvederen en de hele onderzijde, van de snavel af, wit.

Bij het winterkleed vertonen bovenkop, nek en soms ook de krop, min of meer duidelijke en fijne, donkere schachtstrepen.

Snavel geel, met rode vlek vóór het einde van de onderkaak; poten geel.

Vleugel: 410-440; staart: 140-170; tarsus: 57-66; snavel: 52-57 mm.

Bij de *Juv.* is de bevedering grotendeels bruin, met wit gemengd en met lichtere vederzomen; stuurpennen basaal eenkleurig wit, dan dicht bruingevlekt of -gestreept, distaal zwartbruin; de snavel is donkerbruin. Het grijze kleed tekent zich pas van het tweede jaar af.

Negen exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Bamu-eiland, Stanley-Pool (SCHOUTEDEN).

Distr. Sankuru: Inkongo (WILSON).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH). — Butiaba (JACKSON).

Distr. Kivu: Katana (PILETTE). — Goma/Rutshuru (GHESQUIÈRE). — Talya/Edward-meer (LIPPENS).

Ruanda-Urundi: Kisenyi (SCHOUTEDEN).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Stanleystad (CHAPIN). — Kinchassa (CHAPIN). — Gombe/Coquilhatstad (ap. SCHÜTZ). — Z. Albert-meer (EMIN). — Tanganika-meer (Cl. GRANT). — Kabare (CHAPIN). — Mukamba-meer, Kasai (STEGALL).

1 *b*. - **Larus fuscus atlantis** DWIGHT.

Deze vorm van *Larus fuscus* broedt op de Azoren en de Kanarische eilanden; in de winter wordt hij aan de westkust van Afrika aangetroffen, misschien ook tot Angola. Men zou dus *atlantis* aan onze kust, samen met *fuscus* s. str. kunnen vinden.

Bij deze vorm is de bovenzijde lichtgrijs in plaats van leizwart.

GENUS HYDROCOLEUS KAUP.

Nauw verwant met *Larus*. De vleugel is merkelijk kleiner, ten hoogste 325 mm. lang.

Een enkele soort.

1. **Hydrocoleus cirrocephalus** VIEILLOT.

De typische vorm van deze Meeuw bewoont Zuid-Amerika. In Zwart-Afrika wordt hij door de volgende vorm vertegenwoordigd.

1 *a*. - **Hydrocoleus cirrocephalus poiocephalus** SWAINSON. — Afb. 411-413.

Dit is de Meeuw die zo veelvuldig aan de Grote Meren, en vooral aan het Edward-meer (Afb. 412) voorkomt. Deze vorm wordt over een groot deel van Zwart-Afrika en tot op Madagaskar aangetroffen, vooral aan grote meren en stromen of grote rivieren.

Bij het winterkleed (Afb. 412) is de kop wit, met donkere tot zwarte oorvlek; nek wit of heel licht grijswit; bovenzijde en romp zilvergrijs; bovenstaartdekvederen en stuurpennen wit; vleugeldekvederen grijs, de grote handdekvederen echter wit; handpennen 1-2 zwart, met grote, witte vlek of dwarse band vóór het einde; pen 3 met witte basis van buitenvlag en schacht; 4-5 met grotendeels witte schacht en buitenvlag (het einde zwart); de volgende pennen aan de buitenvlag grauw, aan de binnenvlag donkerder, tot grauwzwart, distaal zwart, met of zonder witte eindvlek; de binnenste armpennen gelijk de rug. Onderzijde helemaal wit.

Bij het zomerkleed (dat ook veel gezien wordt) (Afb. 412-413) zijn de bovenkop en de kopzijden duidelijk grijs, naar achteren merkelijk donkerder en tekenen zich scherp tegen de witte nek af, terwijl het voorhoofd lichter is gekleurd of zelfs wit wordt. De keel is eveneens grijs, het overige van de onderzijde wit.

Snavel rood tot donkerrood, de spits zwartachtig; naakte oogomgeving en poten rood.

Vleugel: 285-325; staart: 110-132; tarsus: 45-54; snavel: 33-41 mm.

Bij de *Juv.* zijn rug, dekvederen en armpennen min of meer roodbruin of vaalbruin gekleurd; de stuurpennen zijn aan het einde bruin of zwartbruin gevlekt.

Een dertigtal exemplaren.

Distr. Kivu: Baraka (PAUWELS). — Edward-meer (GRAUER). — Katana (PILETTE). — Edward-

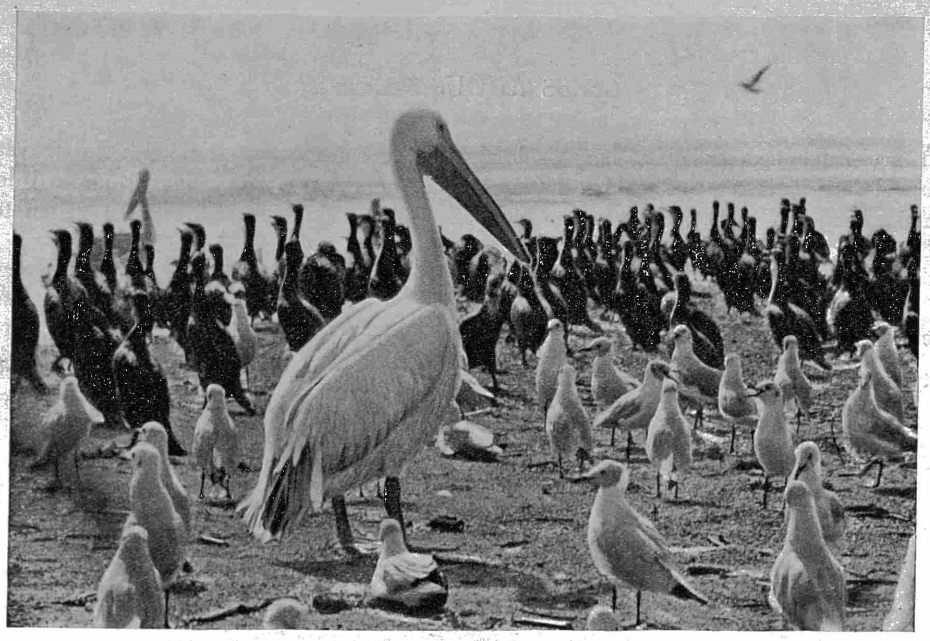

Afb. 412. — Op de voorgrond, *Hydrocoleus cirrocephalus poiocephalus* SWAINS., en één *Pelecanus onocrotalus*. Op de achtergrond, een aantal Aalscholvers *Phalacrocorax carbo lugubris*
Z. Edward-meer. (Fot. LIPPENS).

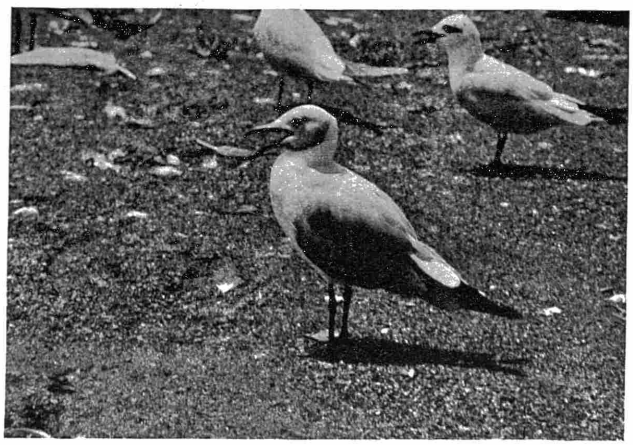

Afb. 413. — *Hydrocoleus cirrocephalus poiocephalus* SWAINS.
Z. Edward-meer.
(Fot. LIPPENS).

meer (BONNEVIE). — Kadjudju (BABAULT). — Talia/Edward-meer (LIPPENS). — [Goma (SCHOUTEDEN). — Uvira (PAUWELS)].

Ruanda-Urundi: Kisenyi (BASTIAENS). — Nyanza, Tanganika-meer (BURGEON). — [Usumbura (SCHOUTEDEN). — Msao (SCHOUTEDEN)].

Distr. Tanganika: Kilewa (STAPPERS). — Tembwe (HUBERT). — Moba (DE WITTE). — [Albertstad (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Nieuwdorp (LEGROS).

Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT).

Andere vindplaatsen: Bangwelo-meer (NEAVE). — Kivu-meer (SCHOUTEDEN). — Mulungu (HENDRICKX). — Kabare (ARRHENIUS). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Kasenga (DE RIEMAECKER). — Zulu (DE WITTE).

GENUS ANOUS STEPHENS.

Staart heel lang, ongeveer half zo lang als de vleugel, de stuurpennen geleidelijk korter van binnen naar buiten, de middelste soms korter dan de voorgaande, soms langer; vleugel lang, handpen 1 de langste; snavel puntig, lichtjes gebogen, met zijgroeven die tot aan het einde lopen; de vliezen tussen tenen 2-4 reiken tot aan de klauwen.

Een enkele soort.

1. - Anous stolidus LINNAEUS. — Afb. 414.

De typische vorm van deze merkwaardige Zeezwaluw, die aan de eigenaardige staart gemakkelijk wordt herkend, bewoont de kusten aan de Atlantische Oceaan en wordt aan de oostelijke kust van Amerika en de westelijke kust van Afrika gevonden. Andere vormen bewonen Azië.

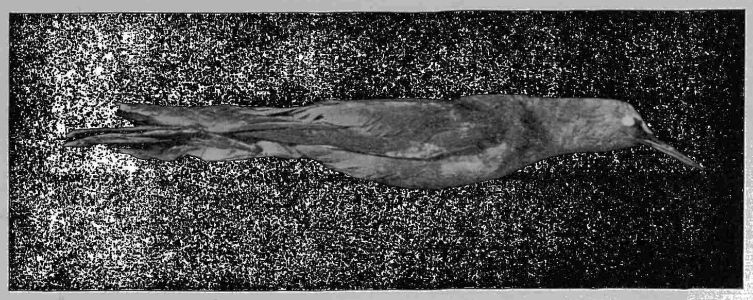

Afb. 414. — *Anous stolidus* LINN.
(Verzam. Museum Brussel).

De vogel is bijna helemaal donkerbruin, roetzwart of roetgrauw, de bovenkop lichter naar voren, het voorhoofd zelf min of meer breed wit; de teugels zwart; handpennen zwartbruin, met donkere schachten, de basis zelf min of meer wit; armpennen (behalve de binnenste) en de stuurpennen dito gekleurd; een witte oogring en een vaag afgetekende wenkbrauwstreep. Keel en kin zijn ietwat lichter gekleurd.

Snavel zwart; poten roodbruin, met okergele zwemvliezen.

Vleugel: 253-290; staart: 138-175; tarsus: 22-25; snavel: 38-45 mm.

Tot hiertoe is de Bruine Zeezwaluw niet vertegenwoordigd in onze verzameling. Een enkel exemplaar van *Anous stolidus stolidus* is trouwens van onze Congolese kust vermeld geworden: het werd meer dan een eeuw geleden ingezameld, namelijk door de beroemde TUCKEY-expeditie van 1816: CHAPIN heeft geen exemplaar gezien dat verder naar het zuiden dan Kameroen aangetroffen werd.

GENUS CHLIDONIAS RAFINESQUE (*Hydrochelidon* auct.).

Zeezwaluwen met weinig diep gevorkte staart, de stuurpennen distaal weinig puntig, van binnen naar buiten geleidelijk langer; de staart korter dan de halve vleugellengte. Snavel recht en puntig, ongeveer even lang als de kop, de twee kaken even lang, de bovenkaak licht gebogen aan de bovenlijn, zonder eindhaak. Poten kort, teen 1 heel klein, tarsus korter dan teen 3 met klauw; zwemvliezen uitgesneden, het vlies tussen

tenen 2 en 3 reikt slechts tot het einde van lid 1; het vlies tussen tenen 3 en 4 reikt tot lid 2 of teen 3; klauwen dun, sterk gekromd, scherp. Zomer- en winterkleed verschillen aanmerkelijk.

Drie soorten zijn uit onze Kolonie bekend. Men kan ze als volgt onderscheiden:

1. *a.* Ten minste de bovenkop (tot de snavel) en de nek zijn zwart. Onderzijde grotendeels zwart (zomerkleed). ..... 2.
   b. Voorhoofd wit. Bovenkop en nek grijs, min of meer donker- of zwartgevlekt. Onderzijde grotendeels wit (winterkleed). ..... 4.
2. *a.* Ook de onderzijde van de kop is zwart. ..... 3.
   b. De keel ten minste is wit. Vleugel 225-240 mm. lang; tarsus langer dan 20 mm. ..... *Chlidonias hybrida.*
3. *a.* Kleine dekvederen grijs; buik gedeeltelijk wit. Vleugel 205-220 mm. lang; tarsus ten hoogste 17 mm. lang. ..... *Chl. nigra.*
   b. Kleine dekvederen wit; slechts de onderstaartvederen zijn wit. Vleugel 200-215 mm. lang; tarsus ten minste 19 mm. lang. ..... *Chl. leucoptera.*
4. *a.* Tarsus ten hoogste 17 mm. lang. Vleugel 195-220 mm. ..... *Chl. nigra.*
   b. Tarsus ten minste 18 mm. lang. ..... 5.
5. *a.* Vleugel 200-221 mm. lang; snavel ten hoogste 25 mm. lang. ..... *Chl. leucoptera.*
   b. Vleugel 225-240 mm. lang; snavel ten minste 26 mm. lang. ..... *Chl. hybrida.*

1. - **Chlidonias hybrida** Pallas (*leucopareia* auct.). — Afb. 415.

Dit is de Witwangzeezwaluw van Europa. Deze soort wordt in Afrika door twee vormen vertegenwoordigd. De typische vorm broedt in de landen aan de Middellandse Zee en tot in Zuid-Rusland en trekt later naar het zuiden; de vorm *Sclateri* daarentegen broedt in Zuid-Afrika en trekt naar het noorden. Andere vormen worden in Azië of Oceanië gevonden.

Bij het broedkleed zijn de bovenkop en grotendeels ook de nek, zwart; de bovenzijde voor het overige grijs, de mantel ietwat donkerder; de binnenzoom en grotendeels ook de buitenvlag van de buitenste stuurpennen wit; handpennen zwartbruin, de schachten en een brede binnenzoom wit. Koponderzijde en wangenstreep wit; van de krop af is de onderzijde eerst blauwgrijs, dan leigrauw of -zwart.

Bij het winterkleed is het voorhoofd wit en zijn de bovenkop en de nek wit met zwarte vlekken of strepen; een zwarte vlek vóór ieder oog; het overige van de onderzijde wit.

Snavel helemaal rood bij het broedkleed, distaal zwart bij het winterkleed; poten rood.

Vleugel: 225-247; staart: 80-95; tarsus: 20-24; snavel: 27-32 mm.

1 *a.* - **Chlidonias hybrida hybrida** Pallas.

De Europese Witwangzeezwaluw werd bij de wintertrek tot aan de Congostroom en tot aan het Edwardmeer aangetroffen.

Een enkel exemplaar in onze verzameling :

Distr. Kivu: Kabare (Pilette).

Andere vindplaats: Lukolela (Chapin).

1 *b.* - **Chlidonias hybrida Sclateri** Mathews en Iredale.

De Zuidafrikaanse vorm van deze soort werd tot in Katanga, Angola, Noord-Rhodesië en Oost-Afrika aangetroffen.

Geen exemplaar in onze verzameling.

Bekende vindplaats: Kisale-meer (Chapin).

Sclateri verschilt van de typische vorm door donkerder grijze bevedering.

2. - **Chlidonias leucoptera** Temminck. — Afb. 415.

Deze Zeezwaluw (de Witvleugel-zeezwaluw) broedt in Europa en Azië, trekt dan naar het Zuiden en wordt in Afrika in de wintermaanden tot aan de Kaap aangetroffen.

Het winterkleed verschilt merkelijk van het broedkleed, dat ook in Afrika is waargenomen.

Het winterkleed is veel lichter gekleurd dan het zomerkleed. De bovenkop is van voren tot aan de snavel wit, van achteren daarentegen donkergrauw, min of meer duidelijk gevlekt of met witte zomen; nek eveneens; kopzijden wit, met zwarte vlek vóór en achter het oog; bovenrug donkergrauw, het overige van de bovenzijde lichter gekleurd, mooi blauwgrijs, de bovenstaartvederen en de meeste dekvederen nog lichter gekleurd (soms is de romp wit); de kleinste dekvederen daarentegen donkergrauw; handpennen 1-2 of 1-3 zwart, of zwartbruin, de buitenvlag in vele gevallen donkergrauw, de schachten wit, een overlangse lange witte of bruinachtige streep van de basis naar het einde van de binnenvlag toe; de andere handpennen grijs, de binnenvlag donkerder, tot zwartgrijs, de schachten wit, althans aan de onderzijde.

Bij het zomerkleed zijn kop, nek, rug en schoudervederen zwart of grauwzwart; de romp, de bovenstaartvederen en de stuurpennen zijn daarentegen wit; de kleinste dekvederen zijn wit, de andere lichtgrijs; vliegpennen gelijk bij het winterkleed. Onderzijde van de snavel af zwart, de onderstaartvederen en stuurpennen echter wit.

Snavel zwart, ietwat rood gewassen; poten mooi rood of roodgeel.

Vleugel: 200-215 (221 ap. BANNERMAN); staart: 65-81; tarsus: 19-22; snavel: 20-25 mm.

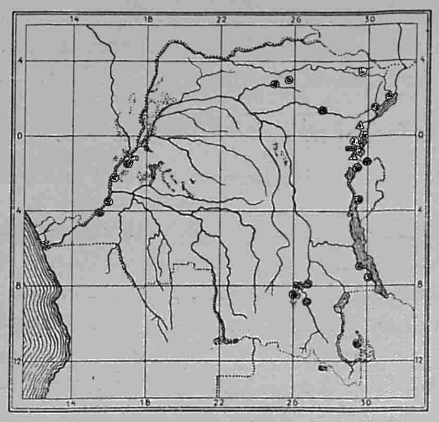

Afb. 415. — Vindplaatsen van *Chlidonias hybrida* ■ *Chl. leucoptera* ● *Chl. nigra* × en *Gelochelidon nilotica* ▲

Een vijftigtal exemplaren.

Distr. Neder-Congo: Kinshassa (LYNES). — Dolo (Mevr. LEPERSONNE). — Leopoldstad (HENRION). — Lekana (KELE).

Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT). — Zobia (HUTSEBAUT).

Distr. Kibali-Ituri: Mahagi (VRIJDAGH). — Nioka (VRIJDAGH). — Mahagi (SCHOUTEDEN).

Distr. Kivu: Kabare (PILETTE). — Edward-meer (BONNEVIE). — Kasindi (BONNEVIE). — Vitshumbi (LIPPENS).

Ruanda-Urundi: Usumbura (VRIJDAGH).

Distr. Tanganika: Pala (STORMS). — Kilew (STAPPERS). — [Tembwe (SCHOUTEDEN)].

Distr. Opper-Katanga: Tshamole-meer, Opper Lufira-riv. (LYNES).

Distr. Lualaba: Nyonga (DE WITTE). — Kadia (DEWIT).

Andere vindplaatsen: Avakubi (CHAPIN). — Faradje (CHAPIN). — Vulkanenstreek (CARRUTHERS). — Pongo (EMIN). — Kisenyi (STEGMANN). — Muhavura-vulkaan (SCHOUTEDEN). — May-ya-Moto, Kivumeer (SCHOUTEDEN). — Bangwelo-meer (BRELSFORD). — Talya (LIPPENS). — Kamande (LIPPENS).

3. - **Chlidonias nigra nigra** LINNAEUS.

De typische vorm van *Chlidonias nigra* of Zwarte Zeezwaluw broedt in Europa en Azië en trekt dan naar het zuiden. In de wintermaanden werden exemplaren er van tot aan het Victoria-meer, en tot in Angola en misschien ook Brits Oost-Afrika waargenomen. Tot hiertoe is deze Zeezwaluw niet vertegenwoordigd in onze verzameling, al werd ze uit Banana vermeld.

Ik neem uit de beschrijving die BANNERMAN van deze soort geeft de volgende kenmerken over:

Bij het zomerkleed zijn kop en nek zwart; mantel, schouder- en dekvederen daarentegen leigrauw, bovenstaartvederen en stuurpennen lichtgrijs; handpen zwart, grijs gewassen, vooral aan de buitenvlag, met witte schachten; armpennen gelijk de rug. Onderzijde lei- of roetzwart, de buik en de onderstaartdekvederen wit.

Bij het winterkleed is de bovenkop van voren wit, met of zonder zwarte vlekjes, van achteren zwart met wit gemengd; vóór het oog een zwarte vlek; nekzijden en nekkraag wit; het overige van de bovenzijde gelijk bij het zomerkleed, maar lichter gekleurd. Onderzijde wit, met een min of meer duidelijke zwarte vlek aan weerszijden van de borst.

Snavel zwart; poten bruinrood.

Vleugel: 195-215 (220 ap. BANNERMAN); staart: 75-90; tarsus: 14-17; snavel: 25-30 mm.

Zoals BANNERMAN noteert, wordt deze Vogel in winterkleed van op een afstand moeilijk van *Chl. leucoptera* onderscheiden; door zijn korte tarsus wordt daarentegen *Chl. nigra* goed gekenmerkt, daar de tarsus van *leucoptera* ten minste 19 mm. lang is.

GENUS STERNA LINNAEUS.

Zeezwaluwen met slanke, puntige, ietwat compresse, rechte of ietwat gebogen snavel, waarvan de twee kaken even lang zijn. De staart is lang, ten minste even lang als de halve vleugellengte, en diep uitgesneden, de buitenstuurpennen puntig en meestal merkelijk verlengd. Tarsus even lang als of iets korter dan teen 3 met klauw; de klauwen scherppuntig en sterk gekromd; de zwemvliezen reiken tot aan het laatste lid van de tenen.

Verscheidene soorten zijn reeds aan onze Atlantische kust gevonden geworden; andere zullen er waarschijnlijk nog aangetroffen worden. CHAPIN onderscheidt al deze soorten als volgt :

1. *a.* Bovenzijde en vleugels donker gekleurd: zwart, zwartgrauw of donkerbruin. ..... 2.
   b. Bovenzijde en vleugels lichtgrijs (bij jonge exemplaren soms bruin gewassen of met bruinachtige vederzomen). ..... 3.
2. *a.* Bovenzijde zwartbruin tot zwart, de bovenkop zwart; een witte wenkbrauwstreep tot boven het oog; vleugel meestal langer dan 275 mm. ..... *Sterna fuscata.*
   b. Bovenzijde donker grauwbruin, de bovenkop zwart; de witte wenkbrauwstreep zet zich achter het oog ietwat voort; vleugel meestal korter dan 275 mm. ..... *St. anaethetus.*
3. *a.* Vleugel langer dan 285 mm.; poten zwart, ook bij de volwassen vogels. ..... 4.
   b. Vleugel meestal onder 285 mm.; poten rood of geel bij de volwassen vogels (op droge huiden lichtgekleurd). ..... 6.
4. *a.* Snavel zwart, met geel einde, 52-58 mm. lang; vleugel 285-328 mm. lang. .... *St. sandvicensis.*
   b. Snavel oranjekleurig of rood, distaal soms zwartachtig; vleugel ten minste 335 mm. lang. .... 5.
5. *a.* Vleugel korter dan 365 mm.; tarsus korter dan 35 mm.; staart van de volwassen vogels ongeveer tot halver lengte uitgesneden. ..... *St. maxima.*
   b. Vleugel langer dan 390 mm.; tarsus langer dan 40 mm.; staart van de volwassen vogels veel minder diep gevorkt dan tot halver lengte. ..... (*Hydroprogne caspia*) (1).
6. *a.* Vleugel langer dan 240 mm. ..... 7.
   b. Vleugel korter dan 190 mm. ..... 9.
7. *a.* Snavel helemaal rood (geelbruin op droge huiden); tarsus korter dan 18 mm. .. *St. paradisaea.*
   b. Snavel ten minste distaal zwart. ..... 8.
8. *a.* Tarsus ten minste 18 mm. lang ..... *St. hirundo.*
   b. Tarsus korter dan 18 mm. ..... *St. paradisaea* (imm.).
9. *a.* Snavel zwart over heel het jaar; bij het broedkleed is het voorhoofd evengoed als de bovenkop zwart; schachten van de buitenste handpennen wit aan de bovenzijde. ..... *St. balaenarum.*
   b. Snavel geel bij het broedkleed, het einde soms donker; anders meestal zwart; bij het broedkleed het voorhoofd wit; schacht van handpen 2 zwartbruin, schacht van pen 1 eveneens, ofwel gedeeltelijk wit gestreept. ..... *St. albifrons.*

(1) Deze wordt hier vermeld wegens haar verregaande gelijkenis met *Sterna*.

1. - **Sterna [Sternula] albifrons guineae** BANNERMAN. — Afb. 416.

Dit is de Afrikaanse vorm van de Dwergzeezwaluw, *Sterna albifrons*, waarvan de typische vorm van April tot October aan de Belgische en Nederlandse kusten veelvuldig voorkomt. Hij is bekend van de Westkust van Afrika tot aan het Chari- gebied en aan Gaboen waar hij ook broedt; zoals CHAPIN schrijft, zal hij waarschijnlijk ook aan onze Atlantische kust gevonden worden. DYBOWSKI zamelde er een exemplaar van in bij Bangui, aan de Ubangi-rivier, tegenover onze post Zongo: de soort komt dus ook soms in het noorden van onze Kolonie voor.

Bij het winterkleed is de bovenkop wit zwart gemengd; een donkere tot zwarte streep vóór het oog; nek lichtgrijs; bovenzijde, schouder- en dekvederen grijs, de bovenstaartvederen en de stuurpennen wit; handpennen 1-3 zwartgrauw, maar min of meer grijs gepoederd, de binnenvlag bijna tot aan het einde breed wit; de schachten donker, de basis van handpen 1 soms wit of wit gestreept, de volgende pennen lichtgrijs, wit aan de binnenvlag, de binnenste witgezoomd; de buitenste armpennen grotendeels wit, de binnenste grijs gelijk de rug. Onderzijde van de snavel af helemaal wit. Snavel zwart of zwartbruin.

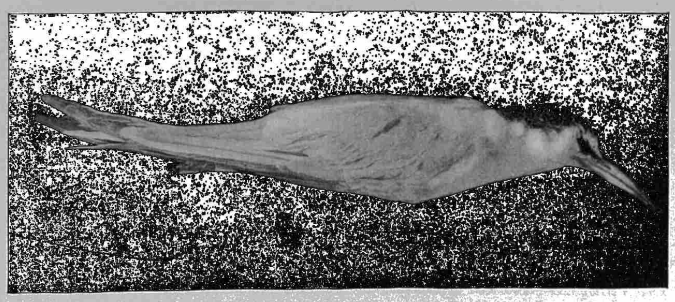

Afb. 416. — *Sterna albifrons*.
(Verzam. Museum Brussel).

Bij het broedkleed is de bovenkop zwart maar het voorhoofd en een daarmee aansluitende streep over ieder oog zijn wit. Snavel geel, slechts aan het uiteinde donker gekleurd.

Vleugel: 160.5-170; staart: 70-73; tarsus: 14-16; snavel: 28-30 mm.

Geen exemplaar is onze verzameling.

2. - **Sterna anaethetus melanoptera** SWAINSON.

Deze *Sterna* werd tot hiertoe aan onze kust nooit waargenomen en is eigenlijk slechts bekend van de eilanden in de golf van Guinea.

Bij het winterkleed is de bovenkop bruinachtig, met donkere streepjes, met vóór het oog een zwarte vlek. Bij het broedkleed zijn bovenkop en teugel zwart. Voorhoofd, wenkbrauwen (tot achter ieder oog), kopzijden en nek zijn wit; bovenzijde van het lichaam, bovenstaartvederen en grotendeels ook de dekvederen, grauwbruin; de stuurpennen eveneens, maar de buitenste pennen zijn wit, de helft ongeveer van de binnenvlag distaal grauwbruin of zwart of grijs, de schachten slechts aan de onderzijde wit, de binnenvlag aan de buitenkant min of meer breed wit, breder aan de eerste pen, met donkere zoom. Onderzijde van de snavel af wit.

Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 235-260; staart: 150-170; tarsus: 17-21; snavel: 38-42 mm.

Deze vorm van *anaethetus* is in onze verzameling niet vertegenwoordigd; wij bezitten slechts de vorm *fuligula* LICHT., uit de verzameling JACKSON: Kiunga Isl., in Oost-Afrika.

3. - **Sterna [Sternula] balaenarum** STRICKLAND.

Deze soort bewoont normaal Zuid-Afrika maar werd aan de kusten van West-Afrika tot bij Chinxoxo en Landana aangetroffen. CHAPIN meent deze *Sterna* bij Banana te hebben gezien.

Bij het broedkleed zijn voorhoofd en bovenkop zwart; mantel en bovenstaartvederen zijn lichtgrijs;

handpennen 1-3 met witte schacht, de buitenvlag en een streep langs de schacht op de binnenvlag zijn donkergrijs tot zwartgrijs, de andere pennen lichter gekleurd, de binnenvlag breed witgezoomd; middenste stuurpennen lichtgrijs, de buitenste pennen grotendeels wit. Onderzijde wit.

Bij het winterkleed is de bovenkop min of meer met wit gemengd.

De snavel is zwart; de poten zijn okergeel.

Vleugel: 155-175; staart: 65-75 in het midden; tarsus: 13-14; snavel: 26-29 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

4. - **Sterna [Onychoprion] fuscata fuscata** LINNAEUS.

Deze *Sterna* heeft haar broedgebieden op eilanden in de Atlantische Oceaan. Tot hiertoe werd geen exemplaar er van aan onze Congolese kust ingezameld, wel aan de kust van Kameroen. Een enkel exemplaar in ons bezit komt van Cap Palmas.

Bovenzijde zwartbruin, lichtjes leikleurig gewassen; de bovenkop veeleer zwart, het voorhoofd wit, met daarop aansluitende witte strepen die slechts tot boven de ogen reiken; dekvederen en slagpennen eveneens zwartbruin, de binnenste armpennen basaal aan de binnenzijde wit; de schachten van de handpennen bruin aan de bovenzijde, wit aan de onderzijde; buitenste stuurpennen wit aan de basis, dan zwartbruin, het einde wit of ten minste lichtgekleurd.

Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 270-300; staart: 170-190; tarsus: 21-23; snavel: 40-45 mm.

5. - **Sterna hirundo hirundo** LINNAEUS.

Het broedgebied van de typische vorm van deze Zeezwaluw is zeer uitgebreid: Noord-Amerika, Europa, W. Azië. Hij trekt in Zwart-Afrika langs de westkust tot aan de Kaap.

Bij het broedkleed is de bovenkop zwart; bij het winterkleed (en bij de Juv.) is hij wit, of zwart met wit gemengd, met zwarte vlek vóór het oog. Bovenzijde lichtgrijs, de bovenstaartvederen wit; stuurpennen wit, de buitenste distaal en aan de buitenvlag min of meer donkergrauw; handpennen zwartbruin of grauwzwart of donkergrijs aan de buitenvlag, langs de schacht aan de binnenvlag en distaal, de schacht ook aan de bovenzijde wit; armpennen grijs, witgezoomd. Onderzijde, van de snavel af, helemaal wit of lichtjes grijs gewassen.

Snavel rood, distaal zwart, of zwart met rode basis (bij de Juv.); poten rood.

Vleugel: 250-280; staart: 146-176; tarsus: 18-21; snavel: 35-39 mm.

Vier exemplaren in ons bezit:

Distr. Neder-Congo: Banana (SCHWETZ). — Banana (VRIJDAGH).

6. - **Sterna maxima albidorsalis** HARTERT.

Dit is de grootste der *Sterna*-soorten die aan onze kust voorkomen. De typische vorm van *maxima* wordt aan de Amerikaanse kusten gevonden; aan de westkust van Zwart-Afrika wordt hij door de vorm *albidorsalis* vervangen, die van Gibraltar tot Angola bekend is.

Bij het broedkleed is de bovenkop zwart, bij het winterkleed is hij wit, met zwarte of donkere streepjes; een zwarte kuif; de vederen met of zonder witte zoom; een zwarte vlek vóór ieder oog, de kopzijden anders wit; bovenzijde lichtgrijs, naar voren in het wit overgaand; dekvederen, bovenstaartvederen, stuurpennen lichtgrijs, deze laatste distaal donkerder en soms grauwzwart; handpennen zwartbruin of mooi grijs, met witte schachten, de binnenvlag grotendeels wit, behalve langs de schacht en distaal, met fijne, witte zoom; de binnenste handpennen en de armpennen lichtgrijs, over het midden breed zwartbruin, dan breed wit.

Snavel oranje; poten zwart.

Vleugel: 345-385; staart: 170-200; tarsus: 28-32; snavel: 65-68 mm.

Drie exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Banana (SCHOUTEDEN) — Banana (VRIJDAGH). — « Mayumbe » (CABRA).

7. - **Sterna paradisaea** PONTOPPIDAN.

Deze soort broedt in het noorden van Azië, Amerika en Europa, Spitzbergen enz., ook in Holland, maar trekt later naar het zuiden en bereikt zó de zuidzeeën. Ze werd op verscheidene plaatsen aan de westkust van Zwart-Afrika ingezameld, tot aan de Kaap, en komt dus zeker ook aan onze Congolese kust voor.

Bij het broedkleed zijn bovenkop, voorhoofd en bovenwangen zwart; een witte streep loopt van de snavel tot aan de nekzijden; mantel lichtgrijs; eerste handpen met zwartachtige buitenvlag en witte schacht, de binnenvlag wit met smalle donkergrijze streep langs de schacht; de andere handpennen min of meer grijs; armpennen eveneens, witgezoomd, de binnenste bijna helemaal wit; bovenstaartvederen wit; stuurpennen wit, aan de buitenvlag ietwat grijs gewassen, de buitenste ook; maar donkerder. Kin wit; het overige van de onderzijde grijs. Snavel rood; poten koraalrood.

Bij het winterkleed zijn voorhoofd en bovenkop wit maar zwart gevlekt of gestreept; de onderzijde is lichter grijs dan bij het zomerkleed. Snavel en poten zijn donkerder gekleurd dan bij deze.

Vleugel: 260-285; staart in het midden 93-120 mm. lang, de langste buitenpennen 165-200 mm.; tarsus: 15,5-17; snavel: 32-35 mm.

Geen exemplaar in onze verzameling.

8. - **Sterna [Thalasseus] sandvicensis sandvicensis** LATHAM.

De typische vorm van deze Grote Zeezwaluw broedt aan de kusten van West- en Zuid-Europa; hij trekt later naar het zuiden, langs de westkust van Afrika tot aan de Kaap.

Bij het broedkleed is de bovenkop zwart, bij het winterkleed is hij wit of lichtjes grijs, met of zonder donkere streepjes; het kuifje is altijd zwart, met witte zomen; een zwarte vlek vóór ieder oog, de kopzijden anders wit; de oogomgeving min of meer duidelijk zwartgestreept; bovenzijde, dek- en bovenstaartvederen lichtgrijs of in het wit overgaand; handpennen zwartbruin of grijs, met witte schacht en buiten breed witte binnenvlag, de binnenste grijs maar witgezoomd of grotendeels wit; armpennen eveneens; stuurpennen wit, de buitenste distaal grauwzwart, met witte zoom. Onderzijde, van de snavel af, wit.

Snavel zwart, de punt geel; poten zwart.

Vleugel: 285-310; staart: 150-160; tarsus: 24-28; snavel: 552-56 mm.

Drie exemplaren in ons bezit:

Distr. Neder-Congo: Banana (VRIJDAGH).

GENUS HYDROPROGNE KAUP.

Dit genus is nauw verwant met *Sterna*. De snavel is recht, betrekkelijk dik, 19-20 mm. hoog bij de neusgaten, ietwat langer dan de kop; de staart is betrekkelijk kort (slechts een derde van de vleugel) en is

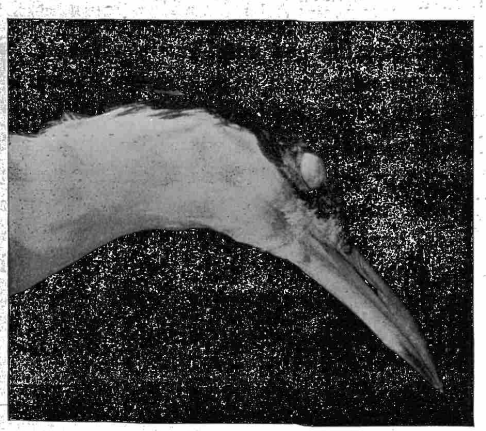

Afb. 417. — *Hydroprogne caspia* PALL.

breed en minder diep uitgesneden (slechts de drie buitenste pennen zijn verlengd); tarsus merkelijk korter dan de snavel, ongeveer even lang als teen 3 met klauw, of ietwat korter dan deze.

Een enkele soort.

1. - **Hydroprogne caspia** PALLAS. — Afb. 417.

Dit is de Reuzenzeezwaluw of Reuzenstern van Europa, een heel grote Zeezwaluw die vooral in het zuiden wordt gevonden maar toch soms in België en Nederland wordt aangetroffen. Exemplaren er van zijn aan de westkust van Afrika, tot in het zuidwesten, gevonden geworden, maar tot hiertoe is de soort nooit aan onze Atlantische kust ingezameld geworden. Wel werd de soort door JOHNSTON tussen de Stanley-Pool en Bolobo vermeld: dit berust zeker op een vergissing (was misschien *Larus fuscus* bedoeld?).

Bij het winterkleed is de bovenkop wit, maar zwartgestreept; wangen en nek zijn wit; bovenzijde, met schouder-, dek- en bovenstaartvederen zijn lichtgrijs of blauwachtiggrijs; handpennen zwart of zwartbruin, maar meestal helemaal blauwgrijs gepoederd, behalve aan de spits, de schachten wit; de binnenvlag van de armpennen min of meer breed wit; de stuurpennen lichter gekleurd dan de rug, de toppen soms donkerder. Onderzijde, van de snavel af, wit. Snavel rood; poten zwart of roodzwart.

Bij het broedkleed is de bovenkop tot onder de ogen zwart, en is de snavel rood met zwart einde.

Vleugel: 395-425; staart: 120-150; tarsus: 40-49; snavel: 64-78 mm.

GENUS GELOCHELIDON BREHM.

Eveneens nauw verwant met *Sterna*. Snavel stevig en hoog, korter dan de kop, puntig. Staart korter dan de halve vleugellengte, gevorkt; stuurpennen breed, de buitenste smaller. Tarsus ietwat langer dan teen 3 met klauw of even lang als deze; de zwemvliezen reiken tot aan het laatste lid van de tenen.

Een enkele soort.

1. - **Gelochelidon nilotica nilotica** GMELIN. — Afb. 415, 418 en 419.

Dit is de typische vorm van de Lachzeezwaluw, waarvan de broedgebieden zich in West-Europa en Noord-Afrika bevinden en die ook in ons land of Nederland aangetroffen wordt. In de winter trekt de

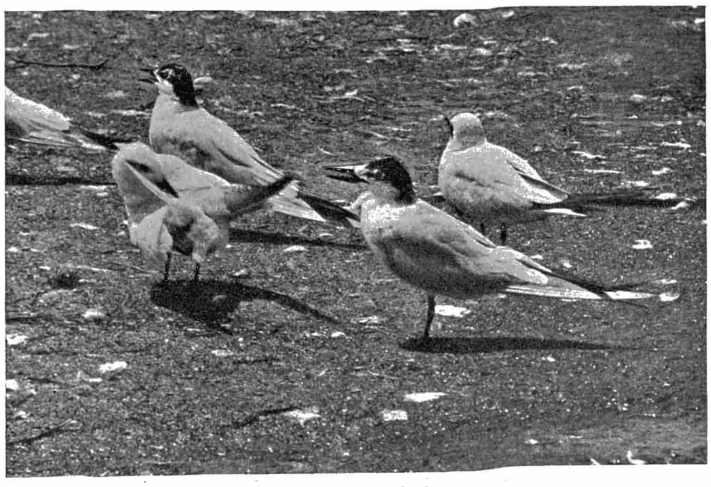

Afb. 418. — *Gelochelidon nilotica* GMEL. (Fot. LIPPENS).
Z. Edward-meer.

vogel naar het zuiden en exemplaren er van worden dan in Zwart-Afrika aangetroffen, ook in het binnenland, mede in het oosten van onze Kolonie, aan het Edward-meer. MALBRANT vermeldt hem van Port Lamy.

Bij het broedkleed zijn bovenkop en voorhoofd zwart. Bij het winterkleed is de bovenkop wit of lichtjes

grijs gewassen, met of zonder donkere streepjes; de kopzijden zijn wit, met donker gestreepte teugel, zwarte vlek vóór ieder oog en zwarte streep er achter; bovenzijde lichtgrijs of naar het wit overgaand, de buitenste stuurpennen wit, handpennen zwart of grijs, met witte schacht, de binnenvlag min of meer breed witgezoomd; de binnenste handpennen en de armpennen grijs, met witte zoom. Onderzijde, van de snavel af, wit.

Snavel zwart; poten zwart.

Vleugel: 290-330; staart: 120-150; tarsus: 30-35; snavel: 35-41 mm.

Vijf exemplaren in ons bezit.

Distr. Kivu: Katana (PILETTE). — Edward-meer (BONNEVIE). — Kimboko (LIPPENS). — Vitshumbi (LIPPENS).

Afb. 419. — *Gelochelidon nilotica* GMEL.
Broedkleed links; winterkleed rechts.
In 't midden, *Hydrocoleus cirrocephalus poiocephalus* SWAINS.
Z. Edward-meer. (Fot. LIPPENS).

Andere vindplaatsen: Lunisenge (LIPPENS). — Kamande (LIPPENS). — Semliki-riv. (LIPPENS). — Talya-riv. (LIPPENS). — Rutshuru-riv. (LIPPENS).

Deze Vogel is tot hiertoe niet bekend van het Albert- noch van het Kivu- of het Tanganika-meer. Wel werd hij aan het Victoria- en aan het Rukwa-meer gevonden.

D. — SUBFAM. RYNCHOPINAE

GENUS RYNCHOPS LINNAEUS.

Snavel lang, zijdelings sterk afgeplat, smal, maar hoog, de bovenkaak veel korter dan de onderkaak (Afb. 422), beide kaken met stomp einde. Vleugels heel lang, langer dan de staart, die kort is en ietwat uitgesneden. Tarsus kort maar langer dan teen 3 met klauw; zwemvliezen uitgesneden tussen de tenen.

Een enkele soort.

1. - **Rynchops flavirostris** VIEILLOT. — Afb. 420-423.

Dit is de eigenaardige Vogel die wegens de structuur van zijn snavel de Schaarbek werd genoemd. ROBERTS noemt hem « De Waterploeër » en duidt hierdoor de merkwaardige manier aan, waarmee de vogel zijn voedsel vangt. Hij bewoont een heel groot deel van Zwart-Afrika en wordt vooral aangetroffen langs grote rivieren of aan meren. Vroeger kwam hij tot aan de Nijldelta voor.

De bovenkop (tot onder de ogen), de nek en de bovenzijde, met vleugels en staart, zijn zwartbruin, de kop soms zuiverder zwart; de buitenste romp- en bovenstaartvederen zijn echter wit; voorhoofd en kopzijden wit; buitenste handpen zwarter dan de andere; armpennen met wit einde; stuurpennen zijdelings witgezoomd. De hele onderzijde, van de snavel af, is wit.

Snavel oranjerood of rood, de punt geel; poten geelrood.

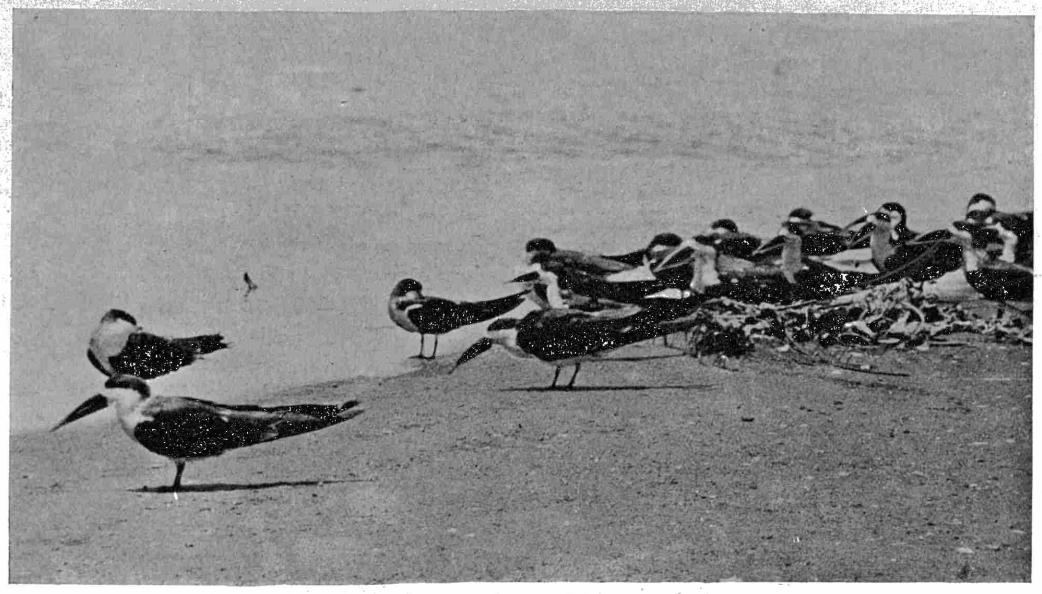

Afb. 420. — *Rynchops flavirostris* VIEILL. (Fot. LIPPENS).
Rwindi-rivier.

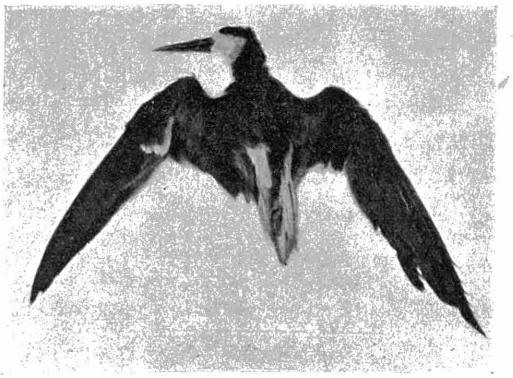

Afb. 421. — *Rynchops flavirostris* VIEILL.
Kwango.
(Fot. VLEESCHOUWERS).

Vleugel: 330-350; staart: 120-135; tarsus: 25-37; bovenkaak: 52-60 mm. (de onderkaak reikt ten minste 10 mm. verder).

Meer dan zestig exemplaren in onze verzameling.

Distr. Neder-Congo: Malela (LANCE). — Leopoldstad (MOREELS). — Mateba-eiland (DARTEVELLE). — Zambi (DARTEVELLE). — Leopoldstad (BECQUET). — Leopoldstad (HENRION). — [Boma (SCHOUTEDEN)].

Distr. Leopold II-meer: Kwamouth (SCHOUTEDEN). — Kunungu (SCHOUTEDEN). — Tua (VLEESCHOUWERS). — [Mushie (SCHOUTEDEN). — Dima (SCHOUTEDEN)].
Distr. Tshuapa: Bikoro (SCHOUTEDEN). — Eala (SCHOUTEDEN). — Lukolela (BOURRY).
Distr. Congo-Ubangi: Umangi (DE LA KÉTHULLE). — [Bumba (SCHOUTEDEN)].
Distr. Uelé: Buta (HUTSEBAUT).

Afb. 422. — *Rynchops flavirostris* VIEILL.
Butembo. (Fot. PRIGOGINE).

Distr. Stanleystad: Stanleystad (WEYNS). — Elisabetha (Mevr. TINANT).
Distr. Kivu: Katana (PILETTE). — Kabare (PILETTE). — Rwindi-riv. (LIPPENS).
Distr. Lualaba: Kadia (DEWIT).

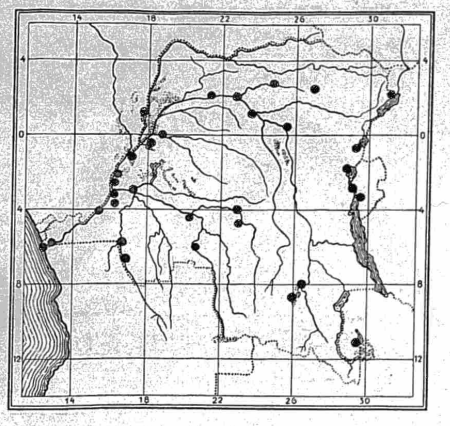

Afb. 423. — Vindplaatsen van *Rynchops flavirostris*.

Distr. Kasai: « Kasai » (ROULING). — Kabambaie (SCHOUTEDEN). — Basongo (SCHOUTEDEN).
Distr. Sankuru: Bena Dibele (LUJA). — Inkongo (WILSON).
Distr. Kwango: Popokabaka (SCHWETZ). — Lenda-riv. (SCHWETZ).
Distr. Tanganika: « Tanganika-meer » (STORMS).
Andere vindplaatsen: Rutshuru-riv. (GYLDENSTOLPE). — Neder-Ubangi-riv. (BLANCOU). — Usumbura (STEGMANN). — Mahagi (SCHOUTEDEN). — Poko (ap. CHAPIN). — Kiabo (CHAPIN). — Bangwelo-meer (BRELSFORD). — Bamu-eiland (DYBOWSKI).

CARTES (pp. 201 à 412). — Le premier fascicule de ce travail n'était pas accompagné de cartes montrant schématiquement la répartition connue des espèces citées. A la demande de nombreux correspondants je donne ici toute une série de ces cartes, en indiquant pour chacune d'elles à quelle famille et à quelles espèces elles se rapportent. Dans le présent fascicule les cartes ont été données dans le texte même; il en sera ainsi dorénavant.

IX. — ORDRE DES GALLIFORMES (p. 209).

Les Galliformes ou Gallinacés sont tous Oiseaux de structure plutôt trapue, à ailes ordinairement courtes et arrondies, à pattes robustes avec longs doigts, portant de courtes griffes; bec court, à bord supérieur arqué; le tibia est emplumé jusqu'à l'extrémité; le doigt postérieur existe et est inséré plus haut que les autres doigts; il existe chez le mâle de diverses espèces (et parfois la femelle) un ou deux (parfois même trois) éperons plus ou moins pointus ou obtus. Deux familles les représentent au Congo belge.

1. a. Dessus de la tête au moins partiellement nu. Plumage du dessus et du dessous en grande partie semé de nombreuses petites taches blanches ou bleues, ou bien entièrement noir ou noir-brun ..... Fam. *Numididae.*
   b. Dessus de la tête emplumé, la gorge parfois nue. Plumage jamais semé de taches blanches ou bleues à la fois sur le dessus et le dessous du corps, ni entièrement noir ..... Fam. *Phasianidae.*

Tous les Galliformes vivent normalement à même le sol et y recherchent leur nourriture, consistant surtout en grains et en insectes; beaucoup passent cependant la nuit sur les arbres. Les nids sont établis sur le sol et sont fort simples. La plupart des espèces habitent la savane, mais un certain nombre ne se rencontrent qu'en forêt.

FAM. NUMIDIDAE (p. 210).

Leur coloration permet aisément de reconnaître les Pintades, un plumage densément semé de taches blanches ou bleues caractérisant toutes les espèces sauf une (*Phasidus niger*) qui a, tout au contraire, un plumage presque entièrement uniformément noir. Tête et cou sont plus ou moins dénudés, mais la tête offre en dessus une bande ou une huppe de plumes ou un casque corné. Souvent, des lobes charnus aux coins de la bouche.

1. a. Plumage presque entièrement noir ou noir brun. La tête porte en dessus une bande longitudinale médiane de plumes veloutées ..... *Phasidus.*
   b. Plumage en grande partie semé de petites taches blanches ou bleues ..... 2.
2. a. Les rectrices médianes sont beaucoup plus longues que les autres. A la base du cou les plumes sont allongées, pointues et colorées noir-blanc-bleu ..... *Acryllium*
   b. Les rectrices médianes sont courtes comme les autres. Pas de collier de longues plumes pointues et ainsi colorées ..... 3.
3. a. Dessus de la tête portant une huppe de longues plumes. Taches du plumage plus ou moins bleues. Une large bordure blanche à quelques rémiges ..... *Guttera.*
   b. Dessus de la tête avec casque corné plus ou moins saillant. Taches blanches. Pas de bordure blanche aux rémiges ..... *Numida.*

Le genre *Phasidus* ne renferme qu'une seule espèce, *Ph. niger,* Pintade noire de forêt, que je ne connais jusqu'ici que du nord de la Colonie (fig. 193).

Le genre *Guttera* renferme les Pintades de forêt ou Pintades huppées, à plumage magnifiquement semé de petites taches d'un bleu plus ou moins intense et à huppe de longues plumes dressées sur la tête. Deux espèces le représente : *G. Edouardi* (fig. 194), dont la base du cou est uniformément noire et dont les plumes de la huppe sont plus ou moins frisées, et *G. plumifera* (fig. 196) dont la base du cou est tachetée comme le restant du plumage et dont la huppe se compose de plumes droites. Deux formes de *G. Edouardi* sont connues du Congo belge (fig. 195): *G. Ed. Schoutedeni,* habitant les régions s'étendant du Moyen-Congo au lac Tanganika, en forêt secondaire surtout, et *G. Ed. Seth-Smithi* du nord de la Colonie; deux autres formes pourraient s'y retrouver : *Edouardi* s. str. et *Kathleenae,* connues de régions de la Rhodésie voisines de nos territoires. *Guttera plumifera* comprend deux formes : *G. pl. plumifera,* existant sans doute au Mayumbe, et *G. pl. Schubotzi,* du nord de la Colonie.

Le genre *Numida* est représenté par une seule espèce, *Num. meleagris* (fig. 197-200), la Pintade de savane ou Pintade casquée, dont le plumage est semé de petites taches blanches et dont la tête est entièrement (ou peu s'en faut) nue, avec casque corné se prolongeant souvent en une sorte de corne dressée. Elle se répartit en diverses formes : *Callewaerti,* de la région de Luluabourg; *intermedia,* du Kivu et du Ruanda-Urundi; *major,* du nord de la Colonie; *Marchei,* du Bas-Congo au Kasai; *marungensis,* du Katanga au nord du lac Tanganika; *Strasseni,* de l'Ubangi et peut-être de la Tshuapa; et *toruensis,* du Kivu au Ruwenzori.

Je mentionne également ici la belle Pintade à collier, *Acryllium vulturinum,* qui ne se trouve pas au Congo belge mais est fréquente en Afrique orientale.

FAM. PHASIANIDAE (p. 219).

Ici se rangent les Francolins, Perdrix à pattes rouges, Cailles, Paon congolais. Le plumage de la femelle diffère souvent de celui du mâle.

1. a. Dessus de la tête offrant en arrière une huppe dressée de quelques plumes; devant celle-ci, chez le mâle, une touffe de crins blancs ou jaunâtres dressés. Plumage partiellement de coloration métallique ... *Afropavo.*
   b. Pas de huppe dressée ni de touffe de crins. Pas de plumes à coloration métallique ..... 2.

2. a. La gorge est nue ou à peu près. Tarse du mâle avec 1-2 éperons ..... *Pternistes.*
   b. Gorge emplumée ..... 3.
3. a. L'aile mesure au moins 120 mm.; 14 rectrices ..... 4.
   b. L'aile ne dépasse pas 110 mm.; 8-12 rectrices ..... 6.
4. a. La queue égale en longueur près des deux tiers de l'aile qui ne dépasse pas 130 mm. de longueur. Pourtour de l'œil nu. Dessous du corps montrant une grande tache ocrée unicolore. Pas d'éperons ..... *Ptilopachus.*
   b. La queue est en général au plus égale à la moitié de l'aile. Dessous du corps jamais unicolore ocre en son milieu ..... 5.
5. a. Pourtour de l'œil nu. Pas d'éperons. Poitrine noire mais tachetée de blanc; la gorge par contre est blanche ..... *Acentrortyx.*
   b. Pourtour de l'œil en général emplumé. Tarse du mâle en général avec éperons. Si la poitrine est noire avec taches blanches, la gorge est également noire ..... *Francolinus.*
6. a. Aile plus longue que 85 mm.; 10-12 rectrices. Aile longue et pointue ..... *Coturnix.*
   b. Aile n'atteignant pas 85 mm., courte et arrondie; 8 rectrices ..... *Excalfactoria.*

Une seule espèce représente le genre *Excalfactoria : Exc. Adansoni,* dont les deux sexes sont différemment colorés, le mâle (fig. 202-203) étant en grande partie d'un noir ardoisé, avec marques blanches à la gorge et aux joues. Ce sont des Oiseaux de savane, semblant devoir se trouver partout.

Les Cailles, ou *Coturnix,* sont représentées par deux espèces de savane : *Cot. coturnix,* dont la forme typique, notre Caille européenne, a été trouvée dans l'Uelé et au lac Albert, et dont la forme *africana* est connue du Kivu et du Kasai; — et *Cot. Delegorguei* (fig. 204-208), espèce purement africaine, qui parait fort répandue. Chez cette dernière espèce le bord externe des rémiges primaires est unicolore, brun grisâtre; chez *Cot. coturnix* il est tacheté de clair.

Le genre *Ptilopachus* n'a qu'un seul représentant, *Pt. petrosus,* la « Poule de rochers », qui n'est connu que du coin nord-est de notre Colonie, en terrain rocailleux, de savane.

Le genre *Acentrortyx* ne comprend que l'espèce *Ac. Nahani* (fig. 209-210), trouvée en forêt dense du nord-est du Congo, mais aussi en Uganda.

De nombreuses espèces représentent le genre *Francolinus* dans notre faune; chez diverses d'entre elles la coloration diffère suivant le sexe, et d'autre part les individus non adultes ont souvent un aspect distinct. Les douze espèces de *Francolinus* déjà connues de notre Colonie et les quatre que Chapin pense pouvoir peut-être s'y rencontrer se distinguent comme suit (exemplaires adultes).

1 a. La gorge est noire ..... *Franc. Lathami.*
   b. La gorge est claire, avec ou sans taches noires (1) ..... 2.
2. a. Tout le dessous, ou du moins la poitrine, est rayé en travers de barres noires ou sombres. Le dessous ne montre ni taches noires ni taches brun-rouge ..... *Franc. Coqui.*
   b. Ce n'est que rarement que le dessous est partiellement rayé en travers, mais alors, ou bien (*Fr. streptophorus*) les flancs montrent des taches allongées noires, ou bien (*Fr. Shelleyi*) le dessous montre des taches d'un brun-rouge ..... 3.
3. a. Les plumes du dessous sont colorées en brun foncé à brun chocolat au milieu, mais les côtés en sont plus clairs, bien que la marge même puisse être plus foncée; ni taches, ni raies noires. Dessus sans larges traits médians clairs aux plumes ..... 4.
   b. Plumes du dessous autrement colorées. Nombre d'espèces montrent en dessus des traits clairs larges ..... 6.
4. a. Les plumes du dessus sont brun rouge au milieu, puis noires, la bordure externe étant grise ..... *Fr. griseostriatus.*
   b. Autrement coloré 5
5. a. Plumes du dessous d'un beau brun chocolat, à bordures grises ..... *Fr. nobilis.*
   b. Plumes du dessous au milieu plus ou moins largement brun foncé, latéralement claires, la marge restant brun foncé ..... *Fr. squamatus.*
6. a. Plumes de la poitrine blanches avec larges bordures d'un brun rouge et tache allongée noire à centre clair; plumes du haut du dos et du manteau à fin trait clair et à deux bandes longitudinales blanches. Rémiges primaires brunes ..... *Fr. bicalcaratus.*
   b. Plumes du dessous n'offrant jamais semblables taches noires à centre clair ..... 7.
7. a. Plumes des flancs latéralement d'un brun rouge, le milieu restant clair, avec quelques petites taches noires. Rémiges primaires en grande partie brun chocolat ..... *Fr. albogularis.*
   b. Si le dessous est taché de brun rouge, ces taches sont irrégulièrement disposées ..... 8.
8. a. Un collier dorsal bien marqué de plumes blanches marquées chacune d'une tache triangulaire (à pointe vers la base) d'un rouge chocolat à brun sépia ..... *Fr. sephaena.*
   b. S'il existe un collier, il est noir et blanc et les taches noires ne sont jamais triangulaires ..... 9.
9. a. Un collier noir-blanc net. De larges traits clairs aux plumes du dessus ..... 10.
   b. Pas de collier net ..... 12.
10. a. Jabot plus ou moins régulièrement rayé en travers; pas de taches noires sur les côtés de la tête ..... *Fr. streptophorus.*
   b. Jabot non rayé, mais dessous marqué de taches brun chocolat à brun rouge; les côtés de la tête sont tachés de noir ..... 11.
11. a. Rémiges primaires en grande partie brun chocolat ..... *Fr. Levaillanti.*
   b. Rémiges primaires colorées brun chocolat au plus à leur fanon interne ..... *Fr. Shelleyi.*
12. a. Rémiges brun chocolat; de larges traits clairs aux plumes du dessus. Dessous du corps peu taché, ne montrant que de fins traits sur les flancs ..... *Fr. Finschi.*
   b. Rémiges brunes. Pas de traits larges aux plumes du dessus, sauf chez *Fr. africanus.* Dessous plus ou moins abondamment marqué de noir ..... 13.

(1) Si la poitrine est noire, tachée de blanc, voir *Acentrortyx Nahani.*

13. a. Dessus avec larges traits clairs aux plumes. Côtés du cou marqué noir-blanc. Gorge plus ou moins nettement tachée de sombre ..... *Fr. africanus.*
b. Pas de traits clairs larges. Coloration autre ..... 14.
14. a. Plumes du jabot rayées de noir sur fond blanc ..... *Fr. natalensis.*
b. Plumes du jabot à lignes longitudinales ..... 15.
15. a. Jabot, poitrine et ventre marqué de grandes taches noires ou brun-noires sur fond clair; plumes du manteau montrant des traits latéraux clairs très tranchés ..... *Fr. icterorhynchus.*
b. Plumes de la poitrine de coloration isabelle, avec tache peu tranchée sombre avant l'extrémité, qui est d'un blanc pur; pas de traits latéraux tranchés aux plumes du manteau ..... *Fr. Hildebrandti.*

Francolinus africanus (fig. 221) a été signalé de la frontière Congo N. Rhodésie sur la foi d'un jeune exemplaire seulement. *Fr. albogularis* est représenté par la forme *Wittei* (fig. 212), des Marungu. *Fr. bicalcaratus* (fig. 213-214) n'est pas encore connu du Congo belge. *Fr. Coqui* est représenté par quatre formes, distinctes par la coloration, le nombre des raies noires, etc. (fig. 215-220) : *angolensis,* connue de Léopoldville; *kasaicus,* du Kasai; *Lynesi,* du Katanga; *ruandae,* du Ruanda-Urundi; *Schlegeli* pourrait se rencontrer dans le nord; chez cette espèce, mâle et femelle ont un plumage assez distinct; chez le mâle les côtés de la tête sont roussâtres uniformément, tandis que chez la femelle ils montrent deux bandes étroites noires, dont les inférieures se rejoignent sous la gorge. *Fr. Finschi* n'a été trouvé qu'à Léopoldville. *Fr. griseostriatus,* décrit de l'Angola, pourrait se retrouver dans le sud du Kwango. *Fr. Hildebrandti* (fig. 222) est représenté par la forme *Johnstoni,* récemment trouvée au Katanga. *Fr. icterorhynchus* (fig. 211, 223-224) est représenté par deux formes fort voisines, *Dybowskii* et *Emini,* du nord de la Colonie, jusqu'en région du Ruwenzori. *Fr. Lathami* (fig. 225-227), dont le mâle a le dessous en grande partie noir, taché de blanc, et rappelant assez bien *Acentrortyx Nahani,* a une femelle tout autrement colorée, le dessous étant en grande partie blanc, les plumes avec bordures brun-jaunâtres à gris olive et raies noires; deux formes le représentent : *Lathami* vrai, du Mayumbe, et *Schubotzi,* du nord de la Colonie; c'est une espèce de forêt et non de savanes comme le sont la plupart des Francolins. *Fr. Levaillanti kikuyuensis* ne se trouve que dans l'est et au Ruanda-Urundi (fig. 228-230). *Fr. natalensis Neavei* pourrait se trouver au Katanga (fig. 231-232). *Fr. nobilis* (fig. 233) est un Francolin de grande taille, ne se trouvant qu'en forêts de montagnes, au Ruanda-Urundi et dans l'est de la Colonie jusqu'en région de Kilo. *Fr. sephaena Granti* (fig. 235-237) n'est connu que de Mahagi. *Fr. Shelleyi Whytei* (fig. 238-239) est propre au Katanga. *Fr. squamatus,* espèce de forêt ou des environs de celle-ci (fig. 240-242), est représenté par trois (peut-être quatre) formes : *squamatus* vrai ne se trouve qu'au Mayumbe; *Schuetti* se rencontre dans le Congo central et jusque dans l'Ituri; *Zappeyi,* au Kivu et au Ruanda-Urundi; une forme encore douteuse habiterait la grande forêt, vers Beni. *Fr. streptophorus,* enfin, pourrait peut-être se rencontrer dans l'Urundi.

Les *Pternistes* ne sont encore connus du Congo belge que par une seule espèce : la Perdrix à pattes rouges ou à cou nu (fig. 245) des Coloniaux; deux autres pourraient s'y rencontrer. *Pt. afer* semble se rencontrer dans toutes les régions de savane; trois formes représentent jusqu'ici cette espèce mais quatre autres se rencontreront peut-être aussi dans notre Colonie. *Pt. afer* vrai, connu de l'Angola, se trouvera sans doute dans les régions du Congo belge voisines; *Cranchi* est la forme commune de la côte jusqu'au Katanga et au lac Tanganika; *Harterti* est la forme habitant l'Urundi et les régions du Kivu voisines : la coloration des taches du dessous est notablement plus sombre que chez les autres formes; *nyanzae* habite le Ruanda-Urundi et une grande partie du Kivu, jusqu'à Beni; les formes *intercedens, loangwae* et *Manueli* pourraient peut-être se rencontrer au Katanga. *Pt. rufopictus,* connu de l'Uganda au lac Victoria, se retrouvera peut-être au Ruanda, et *Pt. Swainsoni,* connu de la Rhodésie, au Katanga. Ces trois espèces peuvent aisément se distinguer comme suit :

1. a. De larges bordures brun-rouge aux plumes du dessus. Pattes brun foncé ..... *Pt. rufopictus.*
b. Pas de bordures brun rouge au dessus ..... 2.
2. a. Pattes rouges à rouge-orange. Dessous plus ou moins densément pointillé de noir sur fond clair. Les plumes du dessous à trait médian sombre fin (ou nul) ..... *Pt. afer.*
b. Pattes noires ou noir rougeâtre. Dessous brun ocre clair avec large trait médian sombre aux plumes ..... *Pt. Swainsoni.*

Le genre *Afropavo,* enfin, le plus remarquable de nos Phasianides, ne comprend qu'une unique espèce, remarquable par sa coloration, les plumes étant partiellement à coloris métallique. L'*Afropavo congensis* (fig. 246-253), ou Paon congolais, est de découverte assez récente, bien que sa distribution s'étende, d'après ce que j'ai pu apprendre, de l'Aruwimi au nord au Kasai au sud, à l'Equateur à l'ouest, et à la région d'Angumu à l'est. La présence d'une huppe de quelques plumes sur l'arrière-tête le fait d'autre part aisément reconnaître; chez le mâle s'ajoute devant cette huppe une touffe de longs brins jaunâtres.

X. — ORDRE DES TURNICIFORMES (p. 253).

Représenté par l'unique famille des Turnicides.

FAM. TURNICIDAE (p. 253).

Les Turnicides congolais appartiennent à un seul genre : *Turnix.* Ce sont de petits Oiseaux à ailes arrondies, queue très courte et bec relativement court et délicat, dont le tarse ne présente que les trois doigts antérieurs. Ils rappellent quelque peu les Cailles (qui sont des Phasianides) et ne se trouvent qu'en savanes.

Deux espèces se rencontrent au Congo belge : *T. sylvatica* (fig. 254-255) se rencontre dans l'est de la Colonie et jusqu'au Kasai; *T. nana* se trouve partout.

1. a. Côtés de la tête blancs, avec taches noires; dessus de la tête montrant une raie longitudinale médiane claire ..... *Turnix sylvatica.*
b. Côtés de la tête roussâtres, unicolores; dessus de la tête sans raie médiane claire ..... *Turnix nana.*

XI. — ORDRE DES RALLIFORMES (p. 256).

Cet ordre comprend les Rallides et les Héliornithides. Oiseaux à ailes plus ou moins arrondies, à doigt postérieur bien développé, inséré au même niveau que les doigts antérieurs chez les Héliornithides, plus haut qu'eux chez les Rallides; le bec est pointu, robuste, perforé, comprimé latéralement, à ligne supérieure plus ou moins courbée.

1. a. Queue courte et douce. Les doigts sans expansions membraneuses (fig. 257-258), ou bien (*Fulica*) (fig. 259) il existe une plaque cornée à la base du bec ..... Fam. *Rallidae.*
   b. Queue longue, pointue, raide. Les doigts avec expansions latérales lobées; pas de plaque frontale ..... Fam. *Heliornithidae.*

FAM. RALLIDAE (p. 256).

Les Râles se rencontrent surtout en régions découvertes et marécageuses, ou à proximité de l'eau. Certaines espèces, tel le Râle des Genets, *Crex crex*, sont migratrices; la plupart volent cependant plutôt malaisément et se déplacent surtout en courant; les Foulques sont excellents nageurs et plongeurs.

Le bec est plus haut que large et le plus souvent plus court que la tête. Le tibia est dénudé distalement, le tarse est assez long, avec doigts longs.

Douze genres doivent être distingués ici :

1. a. Des expansions membraneuses aux doigts. Une plaque frontale. Coloration générale ardoisée à noir ardoisé ..... *Fulica.*
   b. Doigts sans expansion latérale ..... 2.
2. a. Une plaque frontale. Le doigt 3 avec sa griffe est plus long que le tarse ..... 3.
   b. Pas de plaque frontale ..... 5.
3. a. Dessous jamais bleu, mais gris ardoisé à gris; quelques plumes des flancs à bande longitudinale blanche. Aile longue d'au moins 185 mm. ..... *Gallinula.*
   b. Dessous bleu chez l'adulte; pas de bandes blanches sur les flancs ..... 4.
4. a. Aile longue d'au moins 200 mm. La tête est bleue ..... *Porphyrio.*
   b. Aile au plus longue de 160 mm. Tête noire ..... *Porphyrula.*
5. a. Ailes et tectrices ornées de grandes taches blanches ou brunâtre clair; le dos sans taches. Aile : 165-176 mm, bec : 37-41 mm. ..... *Canirallus.*
   b. Ailes et couvertures alaires sans taches claires, ou bien le dos est également taché et les dimensions sont bien inférieures à celles de *Canirallus* ..... 6.
6. a. Aile longue d'au moins 200 mm. ..... *Himantornis.*
   b. Aile au plus longue de 140 mm. ..... 7.
7. a. Bec long de 46-50 mm., beaucoup plus long que la tête. Dessous du corps partiellement rayé en travers, dessus unicolore ..... *Rallus.*
   b. Bec plus court que 30 mm. Si le dessous est rayé, le dessus n'est pas unicolore ..... 8.
8. a. Dessus noir à brun olive sombre, unicolore; dessous également unicolore. Bec jaune ..... *Limnocorax.*
   b. Le dessus n'est pas unicolore, montrant soit des taches ou des raies, soit des bordures claires aux plumes ..... 9.
9. a. Dessous rayé en travers au moins sur les flancs; en même temps, l'aile mesure au moins 110 mm. Le dessus ne montre ni taches ni raies blanches ou jaunâtres; les plumes en sont bordées de clair, avec centre foncé ..... 10.
   b. Dessous parfois rayé, mais alors l'aile n'atteint pas 95 mm. et le dos montre des taches ou des stries claires ..... 11.
10. a. Dessous rayé en travers noir et blanc dès la poitrine; les couvertures sous-alaires également rayées ..... *Crecopsis.*
    b. Dessous rayé de rouge-brun et blanc; les sous-alaires roussâtres à rouge-brun ..... *Crex.*
11. a. Plumes du dessus à bordure latérale plus claire et marquées simultanément de taches ou stries blanches. La tête jamais brun-rouge ..... *Porzana.*
    b. Plumes du dessus uniformément colorées mais marquées de taches ou stries blanches ou roussâtres; ou bien les bordures latérales sont claires mais alors les plumes ne montrent pas de taches ni de stries blanches. S'il y a des taches ou des stries blanches, la tête est, au moins en dessus, rouge-brun. Queue large, les barbes lacérées ..... *Sarothrura.*

Les Rallides se répartissent en trois sous-familles.

1) Les *Rallines* sont représentés par divers genres : *Rallus coerulescens* (fig. 260-261), à bec long et dessous rayé en travers, n'est connu que du Katanga. *Canirallus oculeus* (fig. 262-263), aisément reconnaissable aux taches blanches qui ornent les ailes et leurs couvertures, ne se trouve qu'en forêt et est connu de la région de Bolobo jusqu'à l'Uelé et Butembo. *Porzana* (fig. 264-266) est représenté par quatre espèces de Marouettes; deux ont les sous-caudales unicolores : *P. porzana* (dont le cou et la poitrine montrent des taches blanches) et *P. marginali* (sans ces taches, mais avec stries blanches sur le dos), et deux autres ont ces plumes rayées en travers de blanc, *P. parva* (aile plus longue que 98 mm.) et *P. pusilla* (aile plus courte que 93 mm.); *P. parva* n'est pas encore connu du Congo belge, les trois autres espèces ne sont connues que par peu d'exemplaires. *Limnocorax flavirostra* (fig. 267-268), le Râle noir (ou Marouette noire), aisément reconnaissable à son plumage noir, son bec jaune ou verdâtre, et ses pattes rouge corail, se rencontre partout, en terrains marécageux. *Crecopsis egregia* (fig. 270-272), bien caractérisé par le dessous rayé de noir en travers et les plumes du dessus à bordure claire entourant un centre foncé, se rencontre dans presque toute la Colonie. *Crex crex* (fig. 273-274), notre Râle des Genêts européen, a le même type de dessus, mais en dessous il présente, au moins sur les flancs, des raies

transversales blanches et brun marron; il peut vraisemblablement se rencontrer dans toutes les régions de brousse, durant les mois d'hiver. *Sarothrura* (les Râles-pygmées) (fig. 275-285) comprend six espèces, de petite taille, souvent joliment colorées, et dont les sexes ont en général un coloris distinct; chez deux d'entre elles le doigt médian mesure au plus 25 mm. (*S. Böhmi* a un tarse long de 22-24 mm., *S. Lynesi*, un tarse de 19 mm.); chez les autres il mesure au moins 27 mm.; chez *S. pulchra*, le dessus du mâle est noir avec taches arrondies blanches, et celui de la femelle offre des raies transversales roussâtres ou brun-rouge sur fond noir; chez *S. rufa*, le mâle montre en dessus des stries blanches sur fond noir, tandis que la femelle a des bordures latérales roussâtres aux plumes; chez *S. lugens* le dessus du mâle est également noir avec stries blanches, mais seule la tête est rouge-brun; chez la femelle le dessus est semé de fines taches blanches sur fond noir, tandis que les couvertures sont rayées; chez *S. elegans*, enfin, le mâle est en dessus noir avec grandes taches arrondies jaunâtres, mais la femelle est d'un brun chaud, avec taches jaunâtres bordées de noir; la distribution de ces diverses espèces est en fait encore mal connue, ces petits Oiseaux terrestres étant plutôt rarement récoltés; le *S. pulchra* a cependant été trouvé dans une grande partie des régions forestières de la Colonie. Le genre *Himantornis* (fig. 286-289), enfin, ne comprend qu'une seule espèce, *Him. haematopus*, représentée par trois formes, réparties dans les diverses régions forestières.

2) Les *Gallinulines*, à plaque frontale cornée à la base du bec, comprennent trois genres. *Gallinula angulata* est la petite Poule d'eau, à aile en général plus courte que 147 mm. et à bec au plus long de 31 mm.; *Gall. chloropus* (fig. 290) est la Poule d'eau de nos pays, représentée en Afrique noire par la forme *meridionalis*, à aile plus longue que 147 mm. et à bec mesurant au moins 35 mm. de longueur; la première espèce est beaucoup plus répandue que la seconde, qui semble ne se rencontrer que dans l'est. *Porphyrula Alleni* (fig. 293) semble également avoir une vaste distribution. *Porphyrio madagascariensis* (fig. 295), ou Poule-Sultane, se rencontre seulement dans les régions orientales de la Colonie.

3) Les *Fulicines*, à plaque frontale mais aussi à doigts offrant des expansions latérales lobées, sont représentés par le Foulque, *Fulica cristata* (fig. 296), uniquement rencontré dans l'est.

FAM. HELIORNITHIDAE (p. 280).

Curieux Oiseaux, excellents nageurs, à doigts offrant des expansions latérales, à bec robuste, à griffe du doigt 3 dentée au bord interne, à ailes plutôt courtes et arrondies, mais à queue longue et raide, les plumes médianes les plus longues; les mâles sont sensiblement plus grands que les femelles.

Un seul genre, une seule espèce : *Podica senegalensis* (fig. 297-300), que l'on divise en quatre formes : *albipectus, senegalensis, camerunensis, Petersi*. Le plumage présente d'importantes variations, suivant qu'il s'agit de mâles adultes en majeure partie noirs, ou de mâles adultes dont le dessous est en grande partie blanc mais à flancs rayés de noir ou brun et dessus tacheté de blanc, ou encore de femelles ou de jeunes mâles, dont le dessous est surtout blanc ou brun roussâtre et le dessus non taché nettement de blanc. *Albipectus* se rencontrera peut-être au Mayumbe, *camerunensis* se trouve du Bas-Congo au Sankuru, à l'est de Stanleyville, au nord de la Colonie; *Petersi* ne semble se trouver qu'au Katanga; *senegalensis* vrai n'est connu que du nord-est.

XII. — ORDRE DES GRUIFORMES (p. 283).

Cet ordre comprend quatre familles : les Grues, les Outardes, les Oedicnèmes et les Parras.

Oiseaux à bec pointu et droit, à extrémité du tibia nue, à tarse au moins deux fois aussi long que le doigt 3 avec sa griffe; au plus de très courtes membranes entre les bases des doigts antérieurs.

1. a. Doigts très longs et griffes extrêmement longues, droites ou à peu près, et pointues; le doigt postérieur est présent; avec sa griffe il égale presque les doigts antérieurs avec leur griffe, et sa griffe est plus longue que lui-même ..... Fam. *Jacanidae*.
   b. Les doigts sont de longueur normale ou plutôt courts; les griffes ne sont jamais très longues, ni surtout plus longues que le doigt ..... 2.
2. a. Il existe un doigt postérieur bien développé. Le tarse porte en avant des plaques transversales. Le bec est plus long que la tête et est perforé par les narines. L'aile mesure au moins 550 mm. de longueur; les rémiges secondaires sont très longues et à barbes libres ..... Fam. *Gruidae*.
   b. Pas de doigt postérieur. Tarse couvert d'écailles en avant. Bec rarement plus long que la tête. Rémiges non lacérées ..... 3.
3. a. Aile longue d'au moins 275 mm. Bec non perforé; mandibule supérieure un tant soit peu aplatie. Yeux de grandeur normale ..... Fam. *Otididae*.
   b. L'aile mesure au plus 235 mm. Bec perforé; mandibule supérieure non aplatie. Yeux extraordinairement grands ..... Fam. *Burhinidae*.

FAM. GRUIDAE (p. 284).

Les Grues sont toutes Oiseaux de grande taille, à bec ordinairement plus long que la tête, perforé; à cou long, hauts sur pattes, à tarse portant en avant des plaques transversales, à doigts relativement courts, et griffes fortes et courtes; le doigt postérieur inséré plus haut que les autres doigts; les ailes arrondies, à rémiges internes allongées. On les trouve principalement en régions marécageuses ou dans les cultures avoisinantes. Leur nourriture consiste surtout en éléments végétaux, mais aussi en insectes et divers animaux aquatiques. Les nids sont établis sur le sol et sont fort simples. Au vol, cou et pattes sont allongés.

1. a. Couronne de la tête couverte de plumes serrées noires, comme veloutée; l'arrière-tête porte une huppe dressée de crins jaune paille, enroulés en spirale; joues nues devant et derrière les yeux ..... *Balearica.*
   b. Dessus de la tête à plumage normal et sans huppe de crins dressés; les joues ne sont dénudées que devant les yeux ..... *Bugeranus.*

Le genre *Bugeranus* ne comprend qu'une seule espèce, *B. carunculatus,* la Grue caronculée (fig. 301), qui offre deux appendices emplumés à la base du bec, dont le bec est beaucoup plus long que la tête, et dont les rémiges secondaires internes sont fortement allongées et pointues, dépassant largement la queue. N'est connue que du Maniema et du Katanga.

Au genre *Balearica* n'appartient également qu'une espèce, *Balearica regulorum* (fig. 304-305), la Grue couronnée ordinaire, dont le cou est sensiblement plus clair de plumage que le restant du corps (contrairement à *B. pavonina,* qui ne se trouve pas au Congo belge); elle est représentée par deux formes, *B. r. gibbericeps,* qui est la Grue couronnée commune du lac Albert au Ruanda-Urundi et au Kivu et jusqu'au sud du lac Tanganika, et *B. r. regulorum,* qui ne se rencontre qu'au Katanga; chez cette dernière le bord supérieur de la partie nue post-oculaire des joues est régulièrement arrondi, chez *gibbericeps* il est nettement angulé.

FAM. OTIDIDAE (p. 288).

Les Outardes sont Oiseaux de taille moyenne, grande ou très grande, à tarse portant en avant des écailles, sans doigt postérieur, à tête plus ou moins déprimée, à bec jamais plus long que la tête, non perforé par les narines. Le mâle est plus grand que la femelle. Ils se rencontrent uniquement en savane ou dans les plantations avoisinantes et se nourrissent aussi bien de plantes que de petits animaux, insectes ou vers. Les nids sont fort simples, les œufs étant déposés dans une dépression du sol.

1. a. Oiseaux de grande taille : l'aile mesure au moins 450 mm. de longueur; cou plutôt épais; dessous de la gorge ou du ventre jamais noir ..... 2.
   b. Oiseaux moins grands : l'aile mesure au plus 360 mm.; cou assez grêle; dessous de la gorge ou du corps noir chez le mâle ..... 3.
2. a. Une huppe pointue et courte à l'arrière de la tête; nuque finement rayée noir et blanc. Aile du mâle longue de 720-800 mm., celle de la femelle seulement 530-650 mm. ..... *Choriotis kori.*
   b. Pas de huppe; nuque roussâtre. Aile du mâle longue de 560-640, celle de la femelle 460-535 mm. ..... *Neotis cafra.*
3. a. Nuque roussâtre. Gorge du mâle noire, mais le restant du dessous est clair. Beaucoup de roussâtre dans l'aile, surtout sur les couvertures. Aile au plus longue de 290 mm. ..... *Eupodotis senegalensis.*
   b. Nuque jamais roussâtre, mais brunâtre à blanche, finement semée de noir. Dessous du mâle en majeure partie noir; couvertures alaires jamais roussâtres. Aile longue au moins de 310 mm. ..... 4.
4. a. Arrière-corps de coloration claire en dessus, de même que les sous-caudales ..... *Lissotis melanogaster.*
   b. Dessus de l'arrière-corps et sous-caudales noires ..... *Lissotis Hartlaubi.*

L'Outarde commune au Congo belge est *Lissotis melanogaster,* à dessous du corps noir chez le mâle (fig. 307-308), blanc chez la femelle. Une espèce voisine, *L. Hartlaubi,* se rencontrera peut-être dans l'est de notre Colonie ou au Ruanda-Urundi.

Eupodotis senegalensis est représenté par sa forme *Barrowi,* connue du Kwango et du Lualaba.

Deux formes représentent les grandes Outardes de l'espèce *Neotis cafra.* L'une, *Denhami,* habite le nord du Congo belge; l'autre, *Jacksoni,* le Ruanda-Urundi ainsi que le sud de la Colonie et même le Bas-Congo.

L'Outarde géante, *Choriotis kori* (fig. 309), pourrait peut-être se rencontrer au Ruanda-Urundi.

FAM. BURHINIDAE (*Oedicnemidae*) (p. 294).

Cette femelle est représentée par le genre *Oedicnemus* (fig. 310-312), dont trois espèces sont connues de nos territoires, tandis qu'une quatrième pourrait s'y rencontrer encore. On distingue comme suit ces trois Oedicnèmes (ou « Courlis de terre »).

1. a. Dessus plus ou moins brunâtre roussâtre, les plumes avec large strie médiane longitudinale et larges raies transversales noires ou brun-noires; les rectrices également rayées de Tarse en général plus long que 80 mm. ..... *Oed. capensis.*
   b. Rectrices offrant tout au plus des raies sombres. Tarse en général plus court que 80 mm. Dessus autre ... 2.
2. a. Dessus brun-gris, avec mouchetures et raies sombres plus ou moins apparentes et strie médiane sombre aux plumes. Rectrices médianes brun-gris, mouchetées de sombre. Une raie blanche, surmontée d'une noire, coupe les couvertures claires ..... *Oed. vermiculatus.*
   b. Dessus brun-gris, sans moucheture apparente, les plumes à rachis sombre ..... 3.
3. a. Deux bandes nettes (noire et blanche) coupent les couvertures claires ..... *Oed. senegalensis.*
   b. Une bande noire coupe les couvertures claires, soulignée par une bande blanche en général peu nette ... . *Oed. senegalensis.*

Oedicnemus capensis est connu du Bas-Congo et de l'est jusqu'au nord du lac Tanganika; *Oed. oedicnemus,* l'Oedicnème d'Europe, pourrait se trouver dans le nord-est; *Oed. senegalensis* a été rencontré dans le Bas-Congo et dans le nord-est de la Colonie; *Oed. vermiculatus,* enfin, a été récolté du Bas-Congo à l'Ubangi, au Kivu, au lac Moero.

FAM. PARRIDAE (*Jacanidae*) (p. 298).

Ces Oiseaux, remarquables par la longueur extraordinaire de leurs doigts et de leurs griffes (celle du doigt postérieur dépasse en longueur le doigt lui-même), sont représentés par deux genres, qui se distinguent comme suit :

1. a. Une grande plaque cornée sur le devant de la tête, à la base du bec ..... *Actophilornis.*
   b. La tête est emplumée jusqu'à la base du bec ..... *Microparra.*

Une seule espèce représente chacun de ces genres. *Actophilornis africanus* (fig. 314-315), est le Parra commun sur toutes les eaux tranquilles, courant légèrement à la surface, sur les plantes aquatiques. *Microparra capensis*, beaucoup plus petit, n'est connu jusqu'ici que du Katanga méridional.

XIII. — ORDRE DES CHARADRIIFORMES (p. 301).

Cet ordre comprend essentiellement des Oiseaux recherchant tout au moins le voisinage de l'eau. Un grand nombre d'entre eux représentent des espèces qui durant les mois d'été séjournent en Europe ou en Asie, et notamment aussi en Belgique, et qui y nichent, passant ensuite dans le sud et atteignant ainsi notre Colonie, alors que beaucoup se retrouvent jusqu'en Afrique du sud.

Les quatre familles appartenant à cet ordre se distinguent comme suit :

1. a. Le doigt postérieur est bien développé, et simultanément le bec est court et triangulaire, avec mandibule supérieure arquée et queue plus ou moins profondément échancrée ... Fam. *Glareolidae*, Subfam. *Glareolinae.*
   b. Si le doigt postérieur existe, bec et queue sont autrement conformés ..... 2.
2. a. Les doigts portent une membrane lobée latérale. Plumage dense. Un doigt postérieur ... Fam. *Phalaropidae.*
   b. Pas de membrane lobée aux doigts ..... 3.
3. a. Bec étroit et peu plus épais à la base que distalement ..... 4.
   b. Bec plus court que la tête, triangulaire, notablement plus large à la base que distalement, en général avec ligne supérieure nettement arquée, et au plus long de 22 mm. Le doigt postérieur peut manquer..... ..... Fam. *Glareolidae* Subf. *Cursoriinae.*
4. a. La mandibule supérieure est nettement courbée vers le bas à son extrémité; le bec est très long. De grandes taches jaunâtres sur la penne externe des rémiges primaires ..... Fam. *Rostratulidae.*
   b. Pas de crochet terminal à la mandibule supérieure. Pas de grandes taches jaunâtres sur la penne externe des rémiges primaires ..... Fam. *Charadriidae.*

FAM. ROSTRATULIDAE (p. 302).

Un seul genre et une seule espèce : *Rostratula benghalensis* (fig. 317), dont, chose rare, la femelle présente une coloration plus vive que le mâle. Cette espèce est connue de diverses régions de la Colonie, à la rive herbeuse, en savane.

FAM. CHARADRIIDAE (incl. *Scolopacidae*) (p. 304).

Cette famille est représentée par un grand nombre d'espèces et de genres, comprenant quantité d'Echassiers habitant nos pays d'Europe durant la belle saison et migrant vers le sud après la nidification; en général la livrée de l'oiseau mâle trouvé au Congo diffère de celle de la livrée nuptiale et est bien moins colorée, mais il n'est pas rare de rencontrer en Afrique des individus ayant conservé la livrée de noces, ou l'ayant déjà acquise, avant le départ vers le nord, au début de l'année. D'autres espèces sont purement africaines et certaines se rencontrent durant toute l'année dans nos territoires. Presque tous les Charadriides se rencontrent essentiellement au bord des eaux, et principalement en régions de savanes. Chapin les répartit en huit sous-familles, en y comprenant les Scolopacides, que d'autres auteurs considèrent comme famille distincte.

Les divers genres peuvent se séparer comme suit :

1. a. Devant chaque œil, un appendice dressé ou pendant, en général de coloration jaune ou orangée. Aile longue d'au moins 180 mm., avec un éperon aigu ou un tubercule obtus au coude; bec épaissi distalement ... 3.
   b. Pas d'appendices devant les yeux, à la base du bec ..... 5.
2. a. Un éperon aigu au coude de l'aile ..... 3.
   b. Un tubercule obtus ..... 4.
3. a. Pas de doigt postérieur. Dessus de la tête noir, avec bande médiane longitudinale blanche. Le cou n'offre pas de stries sombres ..... *Xiphidiopterus.*
   b. Un doigt postérieur. Tête blanche en avant, noire en arrière, sans bande médiane blanche. Le cou est nettement strié longitudinalement ..... *Afribyx.*
4. a. Nuque et collier noirs; jabot blanc avec ligne médiane noire ..... *Sarciophorus.*
   b. Ni la nuque ni le cou ne sont noirs; jabot brun rouge au milieu ..... *Anomalophrys.*
5. a. Pattes très longues : le tarse mesurant plus de 100 mm. Bec plus long que la tête, mesurant plus de 57 mm. En grande partie blanc, les ailes noires. Pas de doigt postérieur ..... *Himantopus.*
   b. Pattes beaucoup plus courtes : le tarse n'atteignant pas 75 mm. Coloration autre ..... 6.
6. a. Bec comprimé latéralement, plus long que la tête, mesurant plus de 60 mm. Dessus noir ou noir-brun, dessous au moins partiellement noir. Pas de doigt postérieur ..... *Haematopus.*
   b. Bec jamais fortement comprimé latéralement. Coloration autre ..... 7.
7. a. Une épine ou un tubercule obtus au coude de l'aile. Celle-ci mesurant plus de 185 mm. Bec droit, jamais plus long que la tête, ni que le tarse, celui-ci mesurant au moins 60 mm. Dessus de coloration uniforme. Bec épaissi distalement ..... 8.
   b. Ni tubercule ni épine au coude de l'aile. Dessus plus ou moins nettement taché ..... 10.
8. a. Une épine aigue au coude de l'aile ..... *Hoplopterus.*
   b. Un tubercule obtus ..... 9.

9. a. Un doigt postérieur. Dessus de la tête blanc en avant, noir en arrière ..... *Hemiparra.*
b. Pas de doigt postérieur. Dessus de la tête brun en entier, ou bien dessus noir avec large anneau blanc ... . *Stephanibyx.*
10. a. Pas de doigt postérieur ..... 11.
b. Un doigt postérieur (très petit chez *Squatarola,* dont l'aile mesure plus de 190 mm. de longueur) ..... 13.
11. a. Dessus semé de taches jaunes ou jaunâtres. Aile mesurant 170-190 mm. Bec épaissi distalement ..... *Pluvialis.*
b. Pas de tacheture de ce genre. Aile au plus longue de 135 mm. ..... 12.
12. a. Bec au plus aussi long que la tête, et nettement plus court que le tarse, renflé distalement ..... *Charadrius.*
b. Bec plus long que la tête ou que le tarse, non épaissi distalement ..... *Crocethia.*
13. a. Bec très long, mesurant plus de 70 mm., fin, fortement recourbé vers le haut, beaucoup plus long que la tête. Dessus de celle-ci noir, comme aussi partiellement le dessus du corps et des ailes; le restant du plumage blanc. Aile mesurant plus de 215 mm. ..... *Recurvirostra.*
b. Bec autre. S'il est plus ou moins recourbé vers le haut, il n'est pas spécialement fin et le dessus de la tête n'est jamais noir ..... 14.
14. a. Bec recourbé vers le haut et notablement plus long que le tarse et que la tête ..... 15.
b. Bec parfois recourbé vers le haut, mais alors il est plus court que le tarse. En général il est droit, ou plus ou moins recourbé vers le bas ..... 16.
15. a. Aile mesurant plus de 200 mm. Bec mesurant plus de 70 mm. de longueur ..... *Limosa.*
b. Aile n'atteignant pas 140 mm. Bec n'atteignant pas 60 mm. ..... *Terekia.*
16. a. Bec fortement recourbé vers le bas et beaucoup plus long que le tarse. Aile dépassant 215 mm. de longueur. Tout l'oiseau est strié de sombre ..... *Numenius.*
b. Bec en général non, ou guère, courbé vers le bas. Aile atteignant parfois 200 mm. de longueur, mais alors le bec n'est pas, ou guère, plus long que le tarse ..... 17.
17. a. Ou bien, une bande claire médiane, (*Rostratula, Capella*), ou bien seulement une bande de chaque côté du dessus de la tête (*Lymnocryptes*) ..... 18.
b. Pas de bande ou bandes claires longitudinales sur le dessus de la tête ..... 20.
18. a. Le bec n'est guère plus long que le tarse. Les rémiges primaires portent à la penne externe de grandes taches jaunâtres. Bec mesurant 45-50 mm., à mandibule supérieure se terminant par un crochet net. Une seule bande claire sur la tête ..... *Rostratula.*
b. Bec notablement plus long que le tarse. Pas de taches jaunes sur la penne externe des rémiges primaires. Mandibule supérieure non crochue à l'extrémité ..... 19.
19. a. Une bande médiane claire sur la tête. Bec dépassant 55 mm. Tarse long de 30-40 mm. ..... *Capella.*
b. Pas de bande médiane sur la tête. Bec n'atteignant pas 45 mm. (39-44). Tarse long au plus de 25 mm. (22-23) ..... *Lymnocryptes.*
20. a. Doigt postérieur très court. Aile dépassant 190 mm. (195-205). Distance séparant l'extrémité des rémiges primaires les plus longues de celle des rémiges secondaires les plus courtes dépassant la moitié de la longueur de l'aile ..... *Squatarola.*
b. Le doigt postérieur est bien développé. Aile généralement notablement plus courte que 190 mm. (exc. : *Totanus nebularius*) ..... 21.
21. a. Aile mesurant 90-104 mm. Pas de palmure entre les doigts 3 et 4. Tarse mesurant 16-23 mm. ..... *Pisobia.*
b. Aile mesurant au moins 105 mm. ..... 22.
22. a. Tarse mesurant au moins 40 mm. Une courte palmure entre les doigts 3 et 4 ..... 23.
b. Tarse atteignant au plus 31 mm. ..... 25.
23. a. Croupion blanc latéralement. Bec long de 28-38 mm. ..... *Philomachus.*
b. Croupion entièrement blanc ..... 24.
24. a. Bec long de 25-30 mm. Aile mesurant au plus 130 mm. Dessus semé de nombreuses petites taches blanches ..... *Rhyacophilus.*
b. Bec long de 36-58 mm. Aile mesurant au moins 132 mm. ..... *Totanus.*
25. a. Le rachis de la première rémige primaire est blanc à la face inférieure mais pas à la face supérieure. Une courte palmure entre les doigts 3 et 4 ..... 26.
b. Le rachis de la première rémige est blanc en dessus également. Pas de palmure ..... 27.
26. a. La queue est arrondie, les plumes médianes étant nettement plus longues que les plumes externes. Aile mesurant 105-114 mm. Tarse long de 22-25 mm. ..... *Actitis.*
b. La queue est coupée droit ou du moins n'est guère arrondie. Aile mesurant 133-152 mm. Tarse long de 32-36 mm. ..... *Tringa.*
27. a. Aile atteignant au moins 140 mm. Pas de palmure entre les doigts 3 et 4 ..... 28.
b. Aile atteignant au plus 135 mm. ..... *Erolia.*
28. a. Aile mesurant 140-155 mm. Bec long de 20-23 mm., légèrement recourbé. Tarse long de 22-25 mm., plus court que le doigt 3 avec griffe ..... *Arenaria.*
b. Aile mesurant 155-170 mm. Bec long de 32-37 mm. Tarse mesurant 29-31 mm. ..... *Calidris.*

Le genre *Charadrius* est représenté par 9 espèces de Gravelots, dont l'habitat connu est donné par les cartes, fig. 323-327-330. On les distinguera comme suit :

1. a. Deux bandes noires ou brun foncé en travers de la poitrine ..... 2.
b. Au plus une bande ..... 3.
2. a. Front blanc. Aile en général plus courte que 120 mm. ..... *Char. tricollaris.*
b. Front brunâtre. Aile en général plus longue que 120 mm. ..... *Char. Forbesi.*
3. a. Aile n'atteignant pas 120 mm. ..... 4.
b. Aile dépassant 120 mm. ..... 7.

4. a. Une bande noire ou sombre en travers de la poitrine ..... *Char. dubius.*
   b. Pas de bande, mais parfois les côtés de la poitrine sont sombres ..... 5.
5. a. Une tache sombre ou noire aux côtés de la poitrine. Tarse long de 26-30 mm. ..... *Char. alexandrinus.*
   b. Côtés de la poitrine non assombris ..... 6.
6. a. Pattes plus longues, le tarse atteignant 29-33 mm. Chez l'adulte une bande blanche entoure l'arrière-tête, suivie d'une bande noire. Les petites couvertures alaires sensiblement plus foncées que les autres .... *Char. pecuarius.*
   b. Pattes plus courtes, le tarse mesurant 23-26 mm. L'arrière de la tête non entouré de blanc, les bandes sourciliaires ne se prolongeant pas. Petites couvertures non spécialement plus foncées ..... *Char. marginatus.*
7. a. Un collier nuchal blanc rejoint la gorge blanche. En plumage de noces, une bande noire traverse la poitrine ..... *Char. hiaticula.*
   b. Pas de collier nuchal blanc. En plumage de noces, une bande roussâtre traverse la poitrine ..... 8.
8. a. Aile dépassant 140 mm. Tarse atteignant au moins 40 mm. En plumage de noces la bande pectorale roussâtre est bordée de sombre en arrière ..... *Char. asiaticus.*
   b. Aile n'atteignant pas 140 mm. Tarse n'atteignant pas 37 mm. En plumage de noces la bande pectorale n'est pas bordée de sombre en arrière ..... *Char. mongolus.*

Le *Char. alexandrinus* (fig. 323), ou Gravelot à collier interrompu de nos pays, n'a encore été récolté qu'en un unique exemplaire au Congo; le Gravelot asiatique, *Char. asiaticus* (fig. 321) l'a été en diverses régions déjà; le Petit Gravelot, *Char. dubius* (fig. 322), n'est connu que du nord et du lac Edouard; le Gravelot à triple bande, *Char. Forbesi* (fig. 324), comme aussi *Char. tricollaris* (fig. 331), sont plus répandus; le *Char. hiaticula* (fig. 325), est plus connu sous sa forte *tundrae* (le Gravelot septentrional à collier) que sous sa forme typique (le Gravelot baltique à collier); le *Char. marginatus* (fig. 326) ou Gravelot africain, semble se trouver partout, tandis que le Gravelot mongol, *Char. mongolus atrifrons*, migrateur d'Asie, n'a encore été trouvé qu'une seule fois, en migration, à Usumbura, et que le Gravelot varié, *Char. pecuarius*, purement africain (fig. 332), a été trouvé également en régions fort éloignées.

Le *Pluvialis apricaria*, ou Pluvier doré, migrateur d'Europe, n'a pas encore été récolté au Congo belge.

Le Pluvier argenté d'Europe, *Squatarola squatarola* (fig. 334), a été récolté en quelques exemplaires, en des points fort éloignés l'un de l'autre.

Deux espèces de *Stephanibyx* sont connues du Congo belge, une troisième s'y trouvera peut-être aussi. *St. coronatus*, le Vanneau couronné (fig. 335-336), ne se trouve que dans l'est de la Colonie; il se reconnaît aisément à l'anneau blanc coupant le dessus de la tête noir; le Vanneau du Sénégal, *St. lugubris* (fig. 338), a le dessus de la tête brun, avec front blanc : il est fréquent en savanes; le Vanneau à ailes noires, *St. melanopterus* (fig. 339), se rencontrera peut-être dans l'est. Il en est de même pour l'unique *Sarciophorus* cité ici, *S. tectus* (fig. 340), non encore récolté dans nos territoires.

Anomalophrys superciliosus (fig. 341), ou Pluvier à poitrine brune, est connu de divers points déjà.

Les Vanneaux à éperons, *Hoplopterus armatus* (fig. 343) et *Hopl. spinosus* (fig. 344), sont connus, le premier du Katanga, le second surtout de l'est de la Colonie.

Afribyx senegallus (fig. 346), le Pluvier à caroncule, est représenté par deux formes : la forme typique, à flancs blancs, et la forme *lateralis* (fig. 347), à flancs noirs.

Le Vanneau armé à tête blanche, *Xiphidiopterus albiceps* (fig. 350), est connu du Bas-Congo à l'Uelé, au Sankuru, au Kwango.

Hemiparra crassirostris (fig. 348,351) est un Vanneau qui ne se rencontre que dans l'est de notre Colonie, où il différencie trois formes, suivant le coloris des ailes.

Le Tournepierre d'Europe, *Arenaria interpres* (fig. 353), a été récolté dans le Bas-Congo et dans l'Uelé.

L'Huîtrier, *Haematopus ostraelegus* (fig. 354-355), assez commun à la côte belge, a été trouvé en un exemplaire à Avakubi.

L'Echasse blanche, *Himantopus himantopus* (fig. 356-361), migrateur d'Europe, est connue du nord et de l'est de notre Colonie, jusqu'au Sankuru.

L'Avocette, *Recurvirostra avocetta* (fig. 362), autre Oiseau de nos pays, pourrait se rencontrer en migration dans le Congo oriental.

Les Bécasseaux sont représentés par diverses espèces la plupart migratrices d'Europe. Le Bécasseau minute, *Pisobia minuta* (fig. 363 et 365), est connu du Bas-Congo et de l'Uelé au Kivu. Le Bécasseau de Temminck, *P. Temmincki*, n'a encore été récolté qu'en deux exemplaires (Uelé, lac Edouard). Le Bécasseau variable, *Erolia alpina*, trouvé dans l'Uganda, se rencontrera également dans l'est de nos territoires. Le Bécasseau cocorli, *Er. ferruginea* (fig. 366), qui niche en Sibérie mais paraît aussi à la côte belge, est connu du Bas-Congo à l'Uelé et au lac Edouard. Le Bécasseau maubèche, enfin, *Calidris canutus* (fig. 367), est connu du Soudan et de l'Uganda.

Le Chevalier combattant, *Philomachus pugnax* (fig. 368-369-371), migrateur d'Europe et de Sibérie, semble se rencontrer partout en terrains appropriés.

Le Bécasseau Sanderling, *Crocethia alba* (fig. 372), autre migrateur, est connu de la rive orientale du lac Albert.

De nombreuses espèces également représentent les Chevaliers migrateurs d'Europe, dans notre faune congolaise. Le plus commun est le Chevalier guignette, *Actitis hypoleucos* (fig. 373-375), que l'on rencontre partout. Le *Terekia cinerea* (fig. 376), par contre, n'est connu que par un exemplaire du Katanga. Le Chevalier arlequin, *Totanus erythropus* est connu de l'Uelé au lac Edouard. Le Chevalier à pattes vertes, *Tot. nebularius* (fig. 380), par contre, est connu de nombreux points, de même que le Chevalier stagnatile, *Tot stagnatilis* (fig. 379, 381-382), tandis que le Chevalier gambette, *Tot. totanus*, n'a encore été récolté qu'en un seul exemplaire, dans la Ruzizi. Le Chevalier sylvain, *Rhyacophilus glareola* (fig. 383-384, 386), est, lui, connu de nombreuses localités dans toute la Colonie. Le Chevalier cul-blanc, *Tringa ocropus* (fig. 387), bien moins récolté, semble cependant fort répandu durant la période de migration.

La Barge, *Limosa limosa*, migratrice d'Europe, n'a pas encore été récoltée au Congo, où cependant elle a a été vue au lac Edouard.

Les Courlis, *Numenius*, autres migrateurs d'Europe, sont représentés dans notre faune par deux espèces : *Num. arquata*, le Courlis cendré (fig. 389), a deux formes, la forme typique, connue de l'Uelé et du lac Edouard, et la forme *orientalis* (migratrice de Sibérie) connue du Bas-Congo et du Kwango; *Num. phaeopus*, le Courlis corlieu (fig. 390), a été signalé de Banane, de l'Ituri, du lac Edouard.

Le Jacquet européen, *Lymnocryptes minimus* (fig. 391), a été trouvé en hiver jusqu'au lac Albert.

Les Bécassines ont trois représentants : *Capella media* (fig. 394), la Bécassine double, migrant d'Europe et d'Asie, semble particulièrement répandue; *Capella gallinago* (fig. 393), la Bécassine des marais de nos pays, se rencontre également fréquemment; *Cap. nigripennis* (fig. 392), espèce purement africaine, se trouve seulement dans l'est, au Ruanda-Urundi et jusque dans l'Ituri.

FAM. PHALAROPIDAE (p. 370).

Cette famille n'est jusqu'ici pas encore connue dans nos limites. Peut-être cependant le Phalarope à bec large, *Phalaropus fulicarius* (fig. 396), qui migre des régions arctiques vers le sud, pourrait-il se rencontrer à notre côte atlantique.

FAM. GLAREOLIDAE (p. 371).

Cette famille comprend divers types assez distincts d'aspect et dont plusieurs, notamment les Glaréoles, se rencontrent souvent en nombre considérable, au long des eaux.

Les quatre genres africains se distinguent comme suit :

1. a. Pas de doigt postérieur. Rectrices médianes jamais nettement plus courtes que les rectrices externes. Rémiges secondaires internes environ aussi longues que les plus longues rémiges primaires. Pattes plutôt longues ... . (*Cursoriinae*) 2.
   b. Un doigt postérieur. Queue plus ou moins profondément échancrée. Rémiges secondaires internes nettement plus courtes que les rémiges primaires les plus longues. Pattes courtes ..... (*Glareolinae*) 4.
2. a. La mandibule inférieure comme la mandibule supérieure est nettement courbée. Pas de bande sombre en travers de la poitrine. Couvertures sous-alaires noires ..... *Cursorius*.
   b. La mandibule inférieure est droite. Au moins une bande noire ou rouge-brun en travers de la poitrine ... 3.
3. a. Dessus partiellement noir et partiellement (couvertures et scapulaires, croupion) gris pâle ..... *Pluvianus*.
   b. Dessous principalement brun ou brun grisâtre, aucunement gris pâle ..... *Rhinoptilus*.
4. a. Queue profondément échancrée (plus de 20 mm.); aile dépassant en longueur 170 mm. ..... *Glareola*
   b. Queue peu profondément échancrée; aile atteignant au plus 160 mm. de longueur ..... *Galachrysia*

Le genre *Cursorius* est représenté par une seule espèce, *C. Temmincki* (fig. 397), le Courvite, qui n'est connu que du Bas-Congo, du Katanga et de l'est de la Colonie, en savane.

Le genre *Pluvianus* ne comprend que le Pluvier d'Egypte, *Pl. aegyptius* (fig. 399), dont seule la forme *angolae* est jusqu'ici connue de nos territoires.

Trois espèces du genre *Rhinoptilus* pourraient se rencontrer dans ceux-ci, mais seule *Rh. chalcopterus* (fig. 398) y a été récoltée jusqu'ici, une forme dans le nord, une autre du Bas-Congo au Katanga et au lac Edouard. Ces trois espèces se distinguent comme suit :

1. a. Les rémiges primaires portent à l'extrémité une tache métallique d'un pourpré foncé. Poitrine brune, bordée de noir en arrière ..... *Rhinoptilus chalcopterus* (fig. 398).
   b. Pas de taches métalliques aux rémiges primaires. Le dessous du corps est barré de deux ou de trois bandes noires ou brun-rouge ..... 2.
2. a. Deux bandes transversales noires; cou nettement strié de sombre ..... *Rhin. africanus* (fig. 401).
   b. Une bande rouge-brun en travers de la poitrine; une autre bande en travers du cou; jabot taché de sombre et bordé de noir en arrière ..... *Rhin. cinctus* (fig. 402).

Le genre *Glareola* comprend les oiseaux dits « Perdrix de mer » dont deux espèces se trouvent au Congo belge, *Gl. Nordmanni*, dont les axillaires et partiellement les couvertures sous-alaires sont d'un brun rouge, est connue du Bas-Congo à l'Ituri et au Kivu; *Gl. pratincola* à axillaires et couvertures sous-alaires noires (fig. 405) est représenté par une forme (*Boweni*) dans le Bas-Congo, et par une autre (*Fülleborni*) dans le restant de la Colonie.

Les Glaréoles, enfin, du genre *Galachrysia* sont même représentées par deux espèces. L'une d'elles, de coloration claire, le dessus gris pâle, le dessous blanc, se trouve essentiellement sur milieux sableux, au long des rivières : *Gal. cinerea* (fig. 406); l'autre espèce, *Gal. nuchalis* (fig. 404), est de coloration sombre, le dessus brun gris foncé, le dessous brun à gris cendré; elle semble se rencontrer partout, sauf en région des grands Lacs.

XIV. — ORDRE LARIFORMES (p. 384).

Cet ordre est représenté par l'unique famille des Larides.

FAM. LARIDAE (p. 384).

C'est dans cette famille que se rangent les Mouettes, les Sternes, Hirondelles de mer, Goëlands, Stercoraires, mais aussi le curieux Bec-en-ciseau. Les divers genres nous intéressant se distinguent comme suit :

1. a. La mandibule supérieure se compose de quatre pièces et se termine par un fort crochet (fig. 408). Les doigts antérieurs sont réunis par une membrane atteignant les griffes ..... (*Stercorariinae*) *Stercorarius*.
   b. La mandibule supérieure est d'une pièce ..... 2.

2. a. Le bec est fortement comprimé latéralement et la mandibule supérieure est notablement plus courte que l'inférieure; les deux ont l'extrémité obtuse (fig. 422) ..... (*Rynchopinae*) *Rynchops.*
b. La mandibule supérieure est au moins aussi longue que l'inférieure ..... 3.
3. a. La mandibule supérieure se termine nettement en crochet; la queue est tronquée ou faiblement arrondie ..... (*Larinae*) 4.
b. La mandibule supérieure se termine comme l'inférieure en pointe et est aussi longue que celle-ci. Queue plus ou moins échancrée, ou bien queue à rectrices allant en s'allongeant de l'extérieur vers l'intérieur ... . (*Sterninae*) 5.
4. a. Aile mesurant 285-325 mm. En plumage d'hiver, la tête est blanche mais montre une tache sombre ou noire à l'oreille; en plumage d'été la tête est grise, allant en s'assombrissant vers l'arrière ..... *Hydrocoleus.*
b. Aile mesurant 410-440 mm. En plumage d'hiver, tête entièrement blanche; en plumage d'été, tête striée de sombre ..... *Larus.*
5. a. Les rémiges vont en s'allongeant de l'extérieur de la queue vers le milieu ..... *Anous.*
b. Les rémiges externes sont plus longues que les internes, la queue est donc échancrée ..... 6.
6. a. Les palmures n'atteignent que le second article des doigts. Queue peu échancrée ..... *Chlidonias.*
b. Les palmures atteignent le dernier article des doigts. Queue nettement échancrée ..... 7.
7. a. Tarse plus long que le doigt 3 avec griffe, ou aussi long que lui. Bec noir, n'atteignant pas 45 mm. de longueur ..... *Gelochelidon.*
b. Tarse généralement plus court que le doigt 3 avec griffe; parfois plus long mais alors le bec dépasse 45 mm. de longueur. Bec jaune, rouge, ou noir ..... 8.
8. a. Tarse dépassant 35 mm. de longueur. Bec très fort, mesurant 19-20 mm. de hauteur au niveau des narines ..... *Hydroprogne.*
b. Tarse n'atteignant pas 35 mm. Bec dépassant rarement 15 mm. de hauteur au niveau des narines ... *Sterna.*

Le genre *Stercorarius* comprend trois espèces qui peut-être se rencontreront sur notre littoral atlantique. Ces trois Stercoraires se distinguent comme suit :

1. a. Aile dépassant 340 mm. de longueur; doigt 3 dépassant avec sa griffe 45 mm. Chez les individus adultes les deux rectrices médianes sont remarquablement allongées mais conservent à peu près la même largeur sur toute leur longueur ..... *Sterc. pomarinus* (fig. 410).
b. Aile n'atteignant pas 335 mm.; doigt 3 avec griffe n'atteignant pas 45 mm. Les deux rectrices médianes se rétrécissent graduellement et se terminent en pointe ..... 2.
2. a. Les trois rémiges primaires externes tout au moins ont un rachis blanc. Les rectrices médianes atteignent 220 mm., l'aile 315-335 mm., la mandibule supérieure 27-31 mm. ..... *Sterc. parasiticus* (fig. 409).
b. Seules les deux premières rémiges externes ont un rachis blanc, mais parfois celui de la troisième rémige est de coloration claire. Les rectrices médianes atteignent 300-360 mm., l'aile 296-320, la mandibule supérieure 25-29 mm. ..... *Sterc. longicaudus.*

Le Goeland à pattes jaunes, que l'on voit en automne en Belgique, de passage vers le sud, *Larus fuscus*, est le seul représentant du genre *Larus*. Il a été récolté en diverses localités mais se voit surtout, en hiver, en région des grands Lacs de l'est de la Colonie.

La Mouette africaine, *Hydrocoleus cirrocephalus poiocephalus* (fig. 412-413), est également fréquente dans cette région, mais elle a été trouvée également sur le Haut-Lualaba.

Anous stolidus (fig. 414) pourrait se rencontrer à notre littoral.

Le genre *Chlidonias* est représenté par trois espèces de Guifettes qui se distinguent comme suit :

1. a. Le dessus au moins de la tête (y compris le front) est noir, de même que celui du cou. Dessous du corps en grande partie noir. (Plumage d'été) ..... 2.
b. Le front est blanc. Dessus de la tête et du cou gris, plus ou moins nettement taché de noir ou de sombre. Dessous en grande partie blanc. (Plumage d'hiver). ..... 4.
2. a. Dessous de la tête également noir ..... 3.
b. La gorge au moins est blanche. Aile mesurant 225-240 mm., tarse dépassant 20 mm. ..... *Chl. hybrida.*
3. a. Petites couvertures grises; ventre partiellement blanc. Aile mesurant 205-220 mm., tarse au plus 17 mm. ... . *Chl. nigra.*
b. Petites couvertures blanches; seules les sous-caudales sont blanches. Aile mesurant 200-215 mm., tarse au moins 19 mm. ..... *Chl. leucoptera.*
4. a. Tarse mesurant au plus 17 mm. Aile 195-220 mm. ..... *Chl. nigra.*
b. Tarse mesurant au moins 18 mm. ..... 5.
5. a. Aile longue de 200-221 mm., bec ayant au plus 25 mm. ..... *Chl. leucoptera.*
b. Aile longue de 225-240 mm.; bec ayant au moins 26 mm. ..... *Chl. hybrida.*

De ces trois espèces de Guifettes, seule *leucoptera* se rencontre assez fréquemment, dans le Bas-Congo, le nord, l'est et le sud de la Colonie. Toutes trois nichent en Europe.

Le genre *Sterna* comprend les Sternes ou « Hirondelles de mer » (fig. 416), dont diverses espèces ont été trouvées à notre côte atlantique, ou pourraient s'y rencontrer au cours de leurs migrations vers le sud ou vers le nord. On les distingue comme suit :

1. a. Dessus et ailes de coloration sombre : noire, noir-gris ou brun foncé ..... 2.
b. Dessus et ailes clair (parfois lavé de brun chez les Juv., ou à plumes bordées de brunâtre) ..... 3.
2. a. Dessus brun noir à noir, le dessus de la tête noir; une raie sourciliaire blanche, s'étendant jusqu'au dessus de l'œil; aile généralement plus longue que 275 mm. ..... *Sterna fuscata.*
b. Dessus brun gris foncé, le dessus de la tête noir; la raie sourciliaire blanche se prolonge en arrière de l'œil; aile généralement plus courte que 275 mm. ..... *St. anaethetus.*
3. a. Aile dépassant 285 mm.; pattes noires, également chez l'adulte ..... 4.
b. Aile n'atteignant généralement pas 285 mm.; pattes rouges ou jaunes chez l'adulte (coloration claire sur peaux en collection) ..... 6.

4. a. Bec noir, à extrémité jaune, long de 52-58 mm.; aile mesurant 285-328 mm. ..... *St. sandvicensis.*
   b. Bec orangé ou rouge, parfois noirâtre à l'extrémité; aile mesurant au moins 335 mm. ..... 5.
5. a. Aile n'atteignant pas 365 mm.; tarse n'atteignant pas 35 mm.; queue des adultes échancrée environ jusqu'à mi-longueur ..... *St maxima.*
   b. Aile dépassant 390 mm.; tarse dépassant 40 mm.; chez l'adulte l'échancrure de la queue n'atteint de loin pas la moitié de la longueur ..... (*Hydroprogne caspia*).
6. a. Aile dépassant 240 mm. ..... 7.
   b. Aile plus courte que 190 mm. ..... 9.
7. a. Bec entièrement rouge (brun jaunâtre sur eremplaires en collection); tarse n'atteignant pas 18 mm. .... *St. paradisaea.*
   b. Bec noir au moins à l'extrémité ..... 8.
8. a. Tarse mesurant au moins 18 mm. ..... *St. hirundo.*
   b. Tarse n'atteignant pas 18 mm. ..... *St. paradisaea* (imm.).
9. a. Bec noir durant toute l'année; en plumage de noces le front est noir comme tout le dessus de la tête; rachis des rémiges primaires externes blanc en dessus ..... *St. balaenaru.*
   b. Bec jaune en plumage de noces, l'extrémité parfois assombrie, sinon généralement noir; en plumage de noces le front est blanc; rachis de la deuxième rémige brun noir, celui de la première rémige également ou seulement partiellement strié de blanc ..... *St. albifrons* (fig. 416).

Le Grand Sterne caspien, *Hydroprogne caspia* (fig. 417), niche en Europe puis migre vers le sud. N'a pas encore été récolté à notre côte.

Le Sterne Hansel, *Gelochelidon nilotica* (fig. 418-419), niche de même en Europe occidentale ou en Afrique du nord, mais migre ensuite vers le sud. Il se rencontre alors en nombre au lac Edouard.

Le Bec-en-ciseaux ou « Coupeur d'eau », *Rynchops flavirostris* (fig. 420-422), remarquable par la structure de son bec, comprimé latéralement et à mandibules toutes deux tronquées au bout, l'inférieure étant notablement plus longue que la supérieure, se rencontre dans toute la Colonie, au long des eaux, qu'il laboure de son bec, à la recherche de sa nourriture.

INDELING VAN DE TWEEDE AFLEVERING (blz. 201-412).

SOMMAIRE DU DEUXIEME FASCICULE (pp. 201-412).

(Cursief gedrukte cijfers verwijzen naar de Franse tekst).

(*Les chiffres italiques renvoient au résumé en langue française*).

DE VOGELS VAN BELGISCH CONGO EN VAN RUANDA-URUNDI

(LES OISEAUX DU CONGO BELGE ET DU RUANDA-URUNDI)

INHOUDSTABEL VAN DE TWEEDE AFLEVERING (blz. 201-416).

(*Table du deuxième fascicule :* pp. 201-416).

Cursief gedrukte cijfers verwijzen naar de Franse tekst.
(*Les chiffres italiques renvoient aux résumés en langue française*)

CORRIGENDA BIJ DE EERSTE AFLEVERING

Ik neem deze gelegenheid te baat om enkele verbeteringen in de eerste aflevering te brengen :

1) Op blz. 5 is de vermelding *Pelecanidae* weggevallen in de tabel der Orden. Deze familie moest vermeld worden onder de Pelecaniformes, na *Fregatidae*.
2) *Phaeton aethereus* (blz. 20) is reeds aan onze Congolese kust en wel bij Banana, waargenomen door PETIT, meer dan zeventig jaar geleden.
3) Op blz. 36 leze men *Tigriornis*; op blz. 94, *penelope*.
4) Blz. 137 worden *vier* exemplaren van *Aquila nipalensis* vermeld : het moet één exemplaar zijn.
5) Blz. 152 : in Mahagi werd de vorm *pectoralis*, niet *typicus* gevonden.
6) Enkele vindplaatsen zijn verkeerd opgetekend. Kabinda b. v. ligt in het Sankuru-district (blz. 16, 41); Panga in het Stanleystad-district (blz. 51, 53, 63); Lofoi in Opper-Katanga (blz. 36, 39); Kasenga in Opper-Katanga (blz. 41, 89); Uvira in het Kivu-district (blz. 23); Bomboma in Congo-Ubangi (blz. 53); Bagata in het Leopold II-meer-district (blz. 53). Op blz. 145 moet Kisenyi staan in de plaats van Kasenyi...